

Káld község története

1000-2000.

KÁLD KÖZSÉG TÖRTÉNETE

1000 – 2000

**A MAGYAR ÁLLAMALAPÍTÁS
MILLENNIUMÁNAK
TISZTELETÉRE**

ÍRTA:

BALOGH ISTVÁN

EZEN TÖRTÉNET KIADÁSÁT
KÁLD KÖZSÉG ÖNKORMÁNYZATA
ÉS
NÉMETH ISTVÁN KÁLD KÖZSÉG DÍSZPOLGÁRA
TÁMOGATTA

Tartalom

ELŐSZÓ.....	8
BEVEZETÉS.....	9
ÍRTÁSFALU.....	16
KÁLD KÖZSÉG A „HONISMERET TÜKRÉBEN”.....	16
(„A JELEN”).....	16
HATÓSÁGOK ÉS INTÉZMÉNYEK.....	18
Községi Önkormányzat Képviselőtestülete.....	18
Általános Iskola.....	19
Napközi Otthonos Óvoda.....	19
Egészségügy.....	19
Vöröskereszt helyi szervezete.....	20
Egyházak.....	20
Postahivatal.....	20
Pénzügyintézet.....	20
Egyesületek és körök.....	21
Gazdálkodó szervek.....	21
Vadgazdálkodó szervek.....	21
Ipari üzemek.....	21
Országos Fonóipari Egyesülés Kosárfonó Részlege.....	22
Celldömölk-Káld.....	22
Közművesítés.....	22
Kereskedők és vendéglátók.....	22
Adófizető kisiparosok és vállalkozók.....	22
AZ UTCANEVEK ALAKULÁSA.....	23
A KÖZSÉGÜNKBEN ÉLŐ CSALÁDNEVEK ÉS A NEVET VISELŐ CSALÁDOK SZÁMA.....	25
Mellék (ragadvány) nevek.....	27
KÖZTÉRI ÉS ÚTSZÉLI KERESZTEK.....	28
KÖZTÉRI SZOBROK.....	33
BIRTOKVISZONYOK.....	35
TALAJVISZONYOK; MINŐSÉGI OSZTÁLYBA SOROLÁS.....	35
HELYNEVEK A KÜLTERÜLETEN.....	36
TERMESZTETT NÖVÉNYEK.....	38
A LEGNAGYOBB TÖMEGBEN ELŐFORDULÓ GYOMNÖVÉNYEK.....	38
MIKOR ALAKULT KI A JELENLEGI „FALUKÉP?”.....	39
HOL VOLT KÁLDON A „ZSIBAGYÓP?”.....	40
1945 UTÁN ÉPÜLT.....	40
KÖZLEKEDÉS, ÚTHÁLÓZAT.....	42
ISKOLÁN KÍVÜLI NÉPMŰVELÉS.....	43
KÖZSÉGI ÉS ISKOLAI KÖNYVTÁR.....	44
KÁLDI NYELV.....	44
HONNAN ERED A „KÁLD” FALUNÉV?.....	45
KÁLD KÖZSÉG TÖRTÉNETE.....	46
(A „MŰLT”).....	46
AKIK A KIRÁLYOKTÓL KAPTÁK A NEMESSÉGÜKET.....	51
I. HERÉNY NEMZETSBŐL SZÁRMAZÓ KÁLDIAK.....	58
II. FELSŐ-KÁLDI SEBRETH LESZÁRMAZOTTJAI.....	59
III. KÁLDI VÁRJOBBÁGYOK.....	60
IV. KÁLDI VÁRNÉPEK.....	60
V. KÁLDI TÖREDÉKEK.....	60
A CSALÁD TÖRTÉNETE.....	61
BIRTOKAIK.....	73
Forrás.....	74
KÁLDY GYULA ELŐDEINEK „NEMESI-LEVÉL” MÁSOLATA.....	80
AZ 1835. ÉVI NEMESI ÖSSZEÍRÁS AZ ÉVI TISZTÚJÍTÁSHOZ.....	83
A „Jobbágyság”.....	84
VETÉSFORGÓ-ÁLLATTARTÁS.....	85
KÁLDON 1767-BEN AZ ÚRBÁRIUMBA FELVETT ÚRBÉRESEK.....	114
HOGYAN ÉPÍTKEZTEK KÁLDON 1848 ELŐTT.....	115

EGYHÁZAK-TEMPLOMOK-TEMETŐK	116
KÁLD 1733	122
EGYHÁZASHETYE FILIÁJA	122
KÁLD	122
EGYHÁZASHETYE FILIÁJA	122
(fordítás).....	122
TÖRÖK IDŐK	124
ESEMÉNYEK, MELYEK BENNÜNKET IS ÉRINTETTEK	125
AZ ÚJHEGY TÖRTÉNETE.....	126
AZ OKMÁNYTÁRI ANYAG KÁLD KÖZSÉGRE VONATKOZÓ RÉSZÉ.....	143
TAGOSZTÁLY	173
PEREGYEZSÉGEKRŐL FELVETT JEGYZŐKÖNYVEK.....	175
1832.....	175
AZ UTOLSÓ JOBBÁGYOK VOLTAK	186
1857-BEN HÁZAS ZSELLÉREK VOLTAK.....	186
1857-BEN HÁZATLAN ZSELLÉREK VOLTAK.....	187
CONTRACTUÁLIS ZSELLÉREK VOLTAK.....	187
KORCSMÁK.....	188
KÖZBIZTONSÁG.....	188
BETYÁRVILÁG.....	188
KÖZSÉGI BÍRÓK VOLTAK KÁLDON 1848-1948 KÖZÖTT	189
NÉPTANÍTÓK VOLTAK KÁLDON, AKIKRŐL TUDUNK.....	189
SZOMORÚ ESEMÉNYEK, - AKIK NEM TERMÉSZETES HALÁLLAL HALTAK MEG.....	190
A NAGY TÜZVÉSZ.....	191
LECSAPOLÁSI MUNKÁLATOK.....	192
A VAS MEGYEI FARKASERDŐ	192
A Farkaserdő kiterjedése (ha)	192
Az erdő hasznosítása.....	193
Mellékhasználatok	193
A VAS MEGYEI ZSIDÓSÁG EMLÉKKÖNYVE	194
MILLENNIUMI ÜNNEPSÉGEK 1896-BAN.....	194
A GÉPESÍTÉS KEZDETE A MEZŐGAZDASÁGBAN, ÉS ANNAK KÖVETKEZMÉNYE	194
GÉPTULAJDONOSOK VOLTAK KÁLDON (1900-TÓL 1948-IG)	195
POSTA.....	196
SÜLYOS BALESET	196
MEZŐGAZDASÁGI ÉS TEJGAZDASÁGI SZAKISKOLA SÁRVÁR – KÁLD - PUSZTALÁNC.....	196
ÁLTALÁNOS TERÜLETFELMÉRÉSEK ÉS KÖNYOMATOS TÉRKÉP KÉSZÍTÉSE.....	197
VASÚTÉPÍTÉS	197
VILÁGHÁBORÚ, 1914-1918.	198
TRIANON.....	200
DALÁRDA ALAPÍTÁSA.....	200
EGÉSZSÉGÜGY	201
A KÖZSÉGI ELŐJÁRÓSÁG ÉS KÉPVISELŐTESTÜLET SZERVEZŐDÉSE 1848-1945 KÖZÖTT.....	203
1924. VAGYONVÁLTSÁGI FÖLDREFORM.....	203
GAZDAKÖR ALAKULÁSA.....	204
LEVENTE EGYESÜLET	204
KOSÁRKÓTÓ, SZALMAFONÓ TANFOLYAM.....	205
ÚJ PÉNZ LETT A PENGÓ	205
A XX. SZÁZAD LEGNAGYOBB TELE.....	205
1930-BAN ORSZÁGOS NÉPSZÁMLÁLÁST TARTOTTAK.	205
TÜZOLTÓ EGYLET.....	206
1932. GAZDASÁGI VÁLSÁG, AMIT MÉG FOKOZ A MEZŐGAZDASÁGOT SÚJTÓ ASZÁLY IS	207
MEZŐGAZDASÁGI CSELÉDSÉG ÉS MUNKÁSSÁG KÁLDON, 1920-1945 KÖZÖTTI IDŐBEN.....	208
KÁLDON KÁLDI NÉPVISELET 1945 ELŐTT	211
IPAROSOK, KERESKEDŐK ÉS KORCSMÁROSOK VOLTAK KÁLDON 1850-1950-IG.....	212
A SÁRVÁRI MÉNES TÖRTÉNETE	213
SZESZGYÁR ÉPÍTÉS.....	215
A II. VILÁGHÁBORÚ 1938-1945	215
A "RUSZKI" KÓRHÁZ	217
AZ 1945. ÉVI FÖLDREFORM.....	217
A POLITIKAI PÁRTOK SZERVEZŐDÉSE KÁLDON 1945-BEN.....	219
A KÖZSÉG VILLAMOSÍTÁSA.....	219
NÉPOKTATÁS ÉS AZ EGYHÁZI ISKOLÁK ÁLLAMOSÍTÁSA.....	220

MIKOR ALAKULT KÁLDON AZ ELSŐ ÓVODA?	221
GÉPÁLLOMÁS KÁLDON 1949-1969-IG	222
A SERNEVÁLL SZITAMAJORBAN.	222
A TANÁCSOK ALAKULÁSA ÉS SZEREPE	223
AZ MTSZ SZERVEZÉSE KÁLDON	224
AZ 1956-OS FORRADALOM.....	225
KULTÚRHÁZ ÉPÍTÉS	226
ÚJ ISKOLA ÉS POLITECHNIKAI MŰHELY ÉPÍTÉSE	226
EGYÉB ÉPÍTKEZÉSEK	226
EGYÉB FELJEGYZÉSEK	226
ELTŰNT TÓCSÁK.....	227
VEZETÉKES VÍZ, ÉS VEZETÉKES GÁZ BEVEZETÉSE	227
KÁLDI NÉPSZOKÁSOK VOLTAK.....	227
<i>Korbácsolás</i>	229
<i>Törekszórás</i>	230
<i>Házi batyusbálozás</i>	230
<i>Szüreti mulatság előtti felvonulás</i>	230
<i>Arató-, cséplő és favágó áldomás</i>	231
ELHALT, ELTŰNT NEVEK.....	231
KÁRPÓTLÁS, FÖLDÁRVERÉSEK.....	234
KERTÉSZET, KERTBARÁT KÖR.....	234
<i>A Kertbarát Kör alakulása</i>	235
KÖZSÉGÜNK DÍSZPOLGÁRAI.....	236
SPORT.....	237
VÖRÖSKERESZT	238

ELŐSZÓ

1920. augusztus 26-án születtem Káldon, földműves szüleim gyermekeként. Itt nőttem fel, és 4 év megszakítással itt éltem le gondokkal terhelt életemet. Fiatalkorom óta érdekelt az a kérdés, hogy községünk miért Káld? Honnan eredhet az elnevezés? Mikor keletkezhetett, és kik lehettek itt az első lakók? Miért volt a temető a templomok mellett, és mikor alakult ki a jelenlegi falukép? Első értesüléseim hallás után keletkeztek, ami arra ösztökélt, hogy községünk múltjára vonatkozóan írásbeli bizonyítékokat, - „Dokumentumokat” kellene keresni. Elkezdtem a kutatást. Mivel a múlt fűrkészése időigényes, - költséges és fáradságos tevékenység volt, - többször is félbenhagytam. Amikor nyugdíjas lettem, futotta rá az időmből, kedvezményesen – majd bérmentve utazhattam, - vettem a fáradságot, és folytattam, ahol félbenhagytam. Mindig reménykedve indultam, - bár sajnálattal vettem tudomásul, - hogy a történelem viharai (háborúk, tűzvész, reformáció és ellenreformáció) a levéltárakat sem kímélték, sok okmány megsemmisült. Teljességre különben sem törekedhettem, mert a múlt forráskútja nagyon mély és kiapadhatatlan. Minden talált adat kéri a következőt. A múlt kutatását el lehet kezdeni és félbenhagyni, - de befejezni soha. Így hát községünk „Honismereti” kutatását se tekintjük befejezettnek, - inkább vegyük úgy, mint az épülő várat, és aki tud, egy-egy téglával járuljon hozzá!

Az adatokat az alábbi helyeken gyűjtöttem:

1. Országos Levéltár, Budapest-Bécsikapu,
2. Vas Megyei Levéltár, Szombathely,
3. Vas Megyei Berzsényi Dániel Könyvtár, Szombathely,
4. Egyházmegyei Levéltár, Szombathely,
5. Egyházmegyei Levéltár, Győr,
6. Vas Megyei Földhivatal, Szombathely,
7. Városi Földhivatal, Sárvár,
8. Műemlékvédelmi Felügyelőség, Szombathely
9. Vízügyi Társulat, Celldömölk,
10. Idehaza Káldon.

Az alábbi írók, történészek, levéltárosok, szerkesztők és magángyűjtők munkáiból jegyzeteltem:

1. Dr. Kiss János	13. Dr. Herényi István
2. Dr. Sziklay János	14. Csánky Dezső
3. Dr. Borovszky Samu	15. Kiss Lajos
4. Szabó Géza	16. Baán Kálmán
5. Gyulai Sándor	17. Maksai Ferenc
6. Rexa Dezső	18. Juhász Lajos
7. Szatmáry István	19. Dr. Márkus László
8. Stipta István	20. Dr. Kuncz Adolf
9. Nagy Iván	21. Dr. Szendy László
10. Balogh Gyula	22. Ruzsa Károly
11. Kempelen Béla	23. Vajay István
12. Payr Sándor	24. Szeghalmy Gyula

Remélem, hogy tudok olyan adatokkal szolgálni, amit a Tisztelt Olvasó ezideig csak részben, - vagy egyáltalán nem ismert, - és kívánom, hogy minden érdeklődőnek legyen szórakoztatására és váljék épülésére.

Káldon, 2000. augusztus 20-án.

A S Z E R Z Ő

BEVEZETÉS

Vessünk egy futó pillantást az utóbbi 2500 esztendőre, és lássuk, hogy vidékünkön egymást váltva milyen népcsoportok éltek, - akiket már a történelem is ismert.

A bronzkultúra végső korszaka, a Krisztus előtti VI. századdal esik össze, vagyis azon korról, amidőn Livius és az újabb történetírók egyhangú tanúsága szerint, a különféle kelta törzsek Sigovesus vezérlete alatt Germánia felé nyomultak. A vándor kelta törzsek egyik tekintélyes része ezen alkalommal Illyricum felé vette útját, másik része pedig – mint Justinus megjegyzi – a novi Alpok tövében azon a helyen telepedett le, melyet később Pannóniának hívtak. Vakmerőknek és harciasaknak nevezi az egyik történetíró e néprajokat, melyek először küzdöttek meg az Alpeselek szédítő magaslataival, és először dacoltak a tél eddig ismeretlen szigorúságával. E kelta vándorok zömét és erejét képezték a bojok, kik leigázván Pannónia őslakóit, - tanyát ütöttek az elfoglalt területen, és szakadatlan kalandozásaikkal rémületet keltettek mindenfelé. Az örökös harcban élő bojok közel három századon át osztották már parancsaikat új hazájukban, midőn kincsvágyuktól elkapatva, Krisztus előtt a 300. év körül, szövetségbe a szomszéd illír törzsekkel: Görögország felé vették útjukat, abban a reményben, - hogy Görögország, főleg pedig a delphii templom kincseit megszerzik. Brennus vezérlete alatt útra kelt a nagy tömeg, mely Diodorus tanúsága szerint a harcképes férfiakon kívül ezrekre menő nőt, kereskedőt számlált, keserű csalódásra ébredt. Megviselték az út fáradalmait, soraikat megritkították az útközben folytatott harcok, és nem csak maguk veszték el, azoknak is nagyobb része, - akiket birtokaik őrzésére itthon hagytak.

A bojok ifjú hazája elnéptelenedett, művelt földjeik pusztákká lettek.

S hogy ez az állapot tartós lehetett, - s hogy az új bevándorlások csak hosszú idő múlva népesítették be e vidéket, azt abból lehet következtetni, hogy a történetírók a bojok lakta területet sokáig csak „deserta bojorum”, a bojok pusztaságai néven említik. E pusztasághoz tartozott Vármegyénk földje is. A megmaradt bojokra és a velük egyesült pannonokra újabb csapást hozott a dákok betörése, kik Strabó szerint Krisztus előtt 45-ben nagy vérengzést és mérhetetlen pusztítást követtek el Pannónia földjén, melyet ez időtől fogva, a pannonok hegemoniája alatt, különféle törzsek bírtak, míg római hatalom alá nem kerültek.

Dio Cassius szerint Octáviánus, akkor még mint triumvir, Kr. e. 34-ben beütött Pannóniába és Siscia (Eszék) elfoglalása után egész Pannóniát lefegyverezte. A pannonoknak és a rómaiak ellen velük egyesült szomszéd népeknek sehogyan sem volt ínyükre a súlyos feltételek mellett kötött egyezség, és ismételten megragadták az alkalmat, hogy a római igát magukról lerázzák. De hasztalanul: a római sasok előtt hátrálni voltak kénytelenek és Publius Silius, valamint később – Kr.e. 11-ben Tiberius könnyű szerrel lecsendesítették a háborgó vidéket, melynek erejét a dákok ismételt betörései is tetemesen gyengítették. És jóllehet Tiberius az újra meghódított terület biztosítása érdekében minden képzelhető eszközt felhasznált, és a fegyverfogható férfiak nagyobb részét foglyává tevén, - mégis alig másfél évtized múlva, 6-9 Kr.u. újra kitört a lázadás a két Bató vezetése alatt, nem egyszer véres csatákban kezdve ki a légiónok sorait.

Majd Garmanikus és Tiberius vezérlete alatt két évi hadjárat után a Bathinus folyó mellett vívott ütközetben a pannonokat önkéntes meghódításra kényszerítette. E győzelem eredménye volt, hogy Pannónia a Kr.u. 10-ben római Provinciává lett. Igaz ugyan, - hogy az eddig itt lakó barbár törzsek felett a római hatalom inkább csak névleges volt, - legfeljebb adófizetésben nyilvánult meg. Különben saját törvényeik szerint – saját fejedelmeik alatt éltek. Amint azonban területük római provinciává lett, e jogaik megszűntek, nem a saját választotta fejedelmek, hanem a római helytartó kormányzata alá kerültek, és minden megnyilvánulásban a római minta lett az irányadó.

Valentinianus halála után 375-ben Pannoniát előzőnlik a népvándorlás hullámai. A hunok 377-ben jelennek meg először a Dunánál. Harcaik eredményeképpen csak a sík területeket vették birtokba, - a megerősített helyek továbbra is a rómaiak kezén maradtak. Majd csakhamar feltűnik a nagy hun vezér, Attila alakja, és ezzel Pannonia sorsa megpecsételődött, mert 445-ben a hun világbirodalom része lett.

A hun világbirodalom rövid lélekzetű volt, mert Attila halála után 454-ben a megosztott birodalom szétesett. Tehát vidékünkön a hunok váltakozó szerencsével 77 esztendőn át szerepeltek.

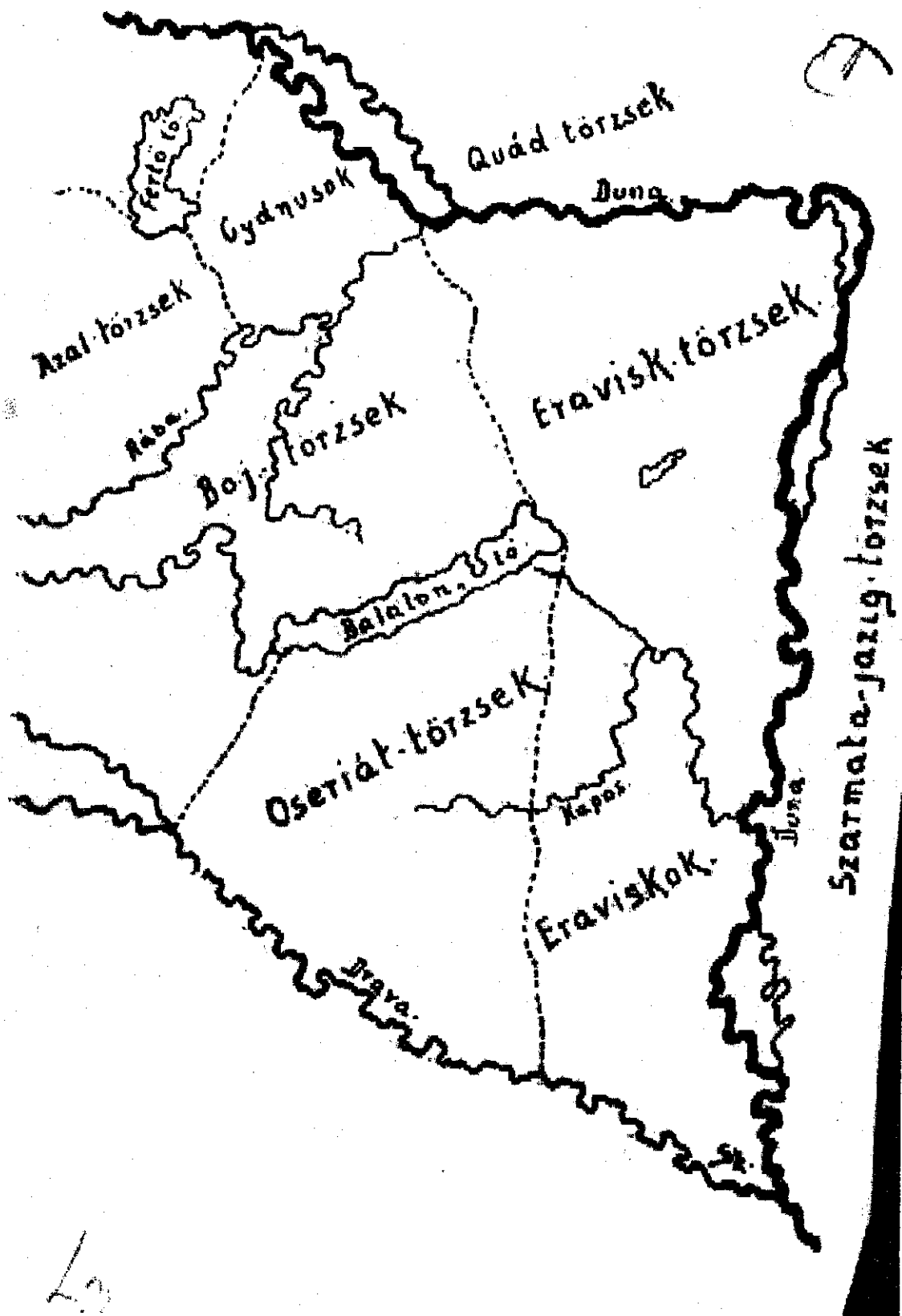
455-ben Theodimir vezérlete alatt Pannonia a keleti gótok uralma alá került. (Ez év szeptember első napjaiban a földrengés Saváriát romhalmazzá tette.) A gótok Theodimir fia Theodorik alatt elhagyták Pannoniát és Itáliában alapítottak új hazát, 520-25 körül.

526-ban a longobárdoké lett Pannonia, akik 40 éven át éltek itt, majd helyüket átadták szövetségeseiknek: az avaroknak.

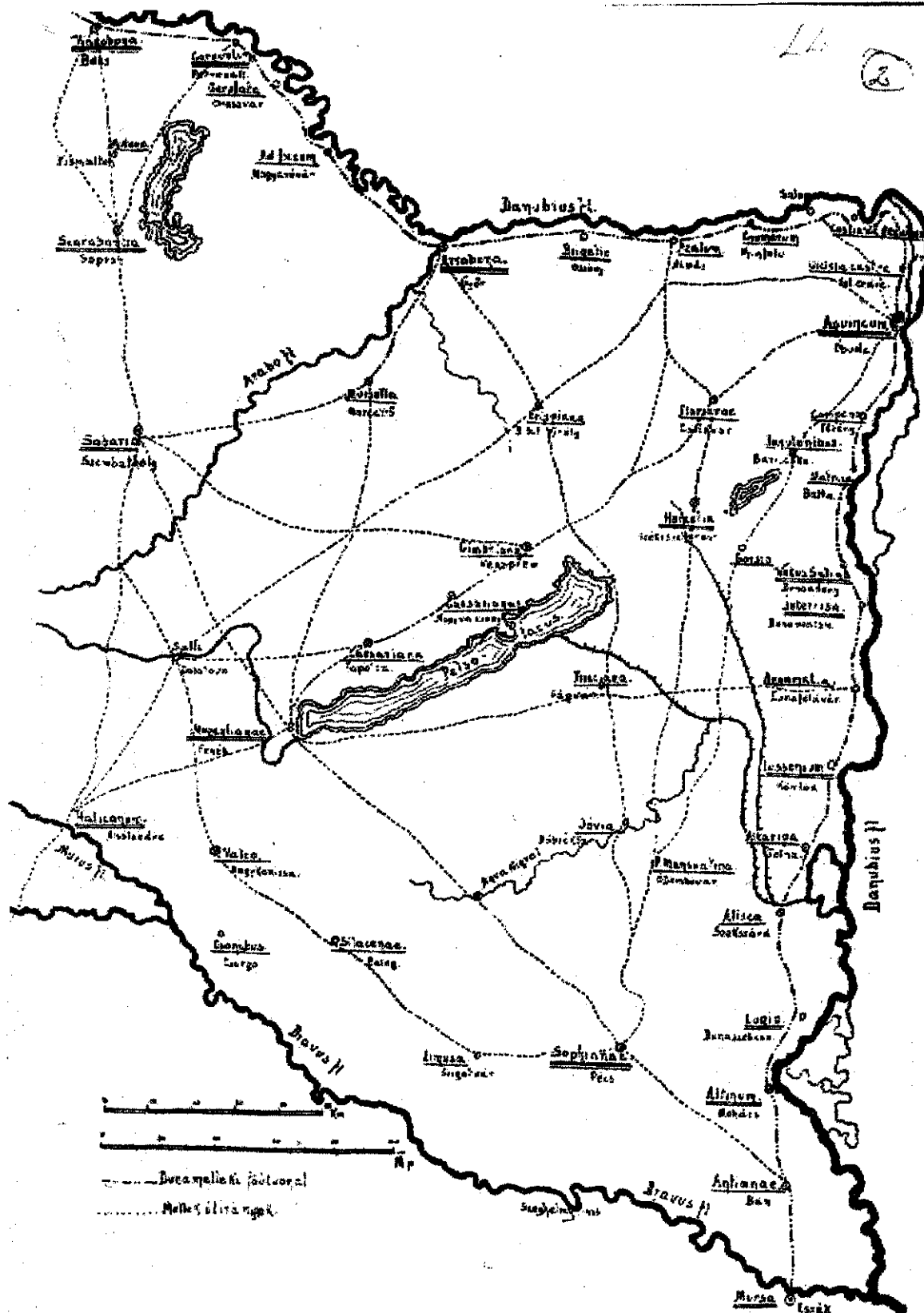
556-ban az avarok sorra foglalják el Pannonia főbb helyeit. Gyűrűszerű földvárakat építettek, melyeket hagannak neveztek, s minden hagan élén a kaganjuk állt. Az avarok Tassiló bajor herceggel szövetkezve háborúba kezdtek a frankok ellen. Ez 791-99-ig tartott, ami vesztüket okozta.

800-870-ig a frankok uralták e vidéket, majd 870-900-ig a szlávok, 900 után végleg a magyarok.

A réten kaszálnak, mégis marad el fűszál, - úgy a fentebb írt népcsoportokból is maradtak itt néhányan.

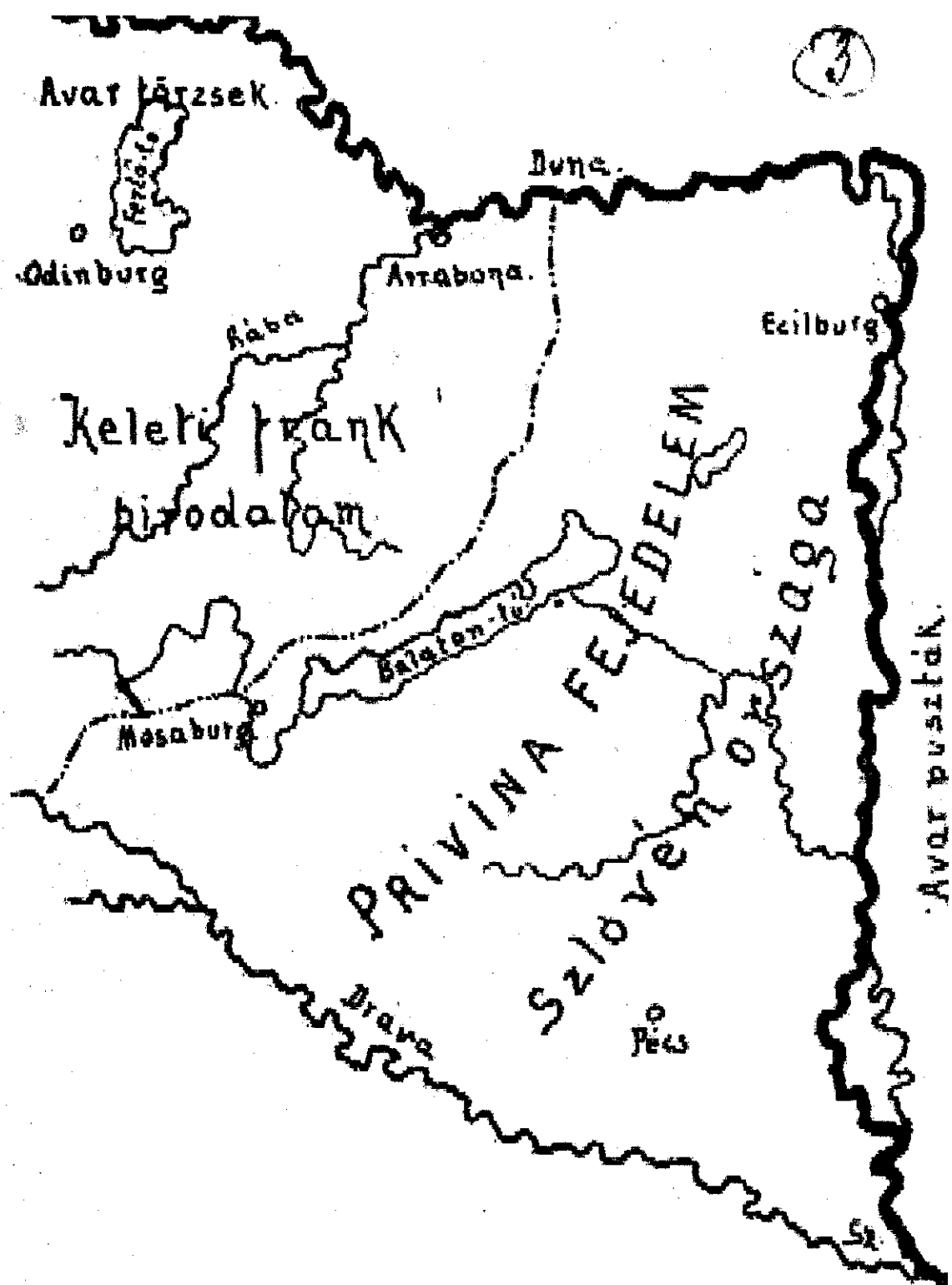

A Dunántúl a Kr. előtt IV. században

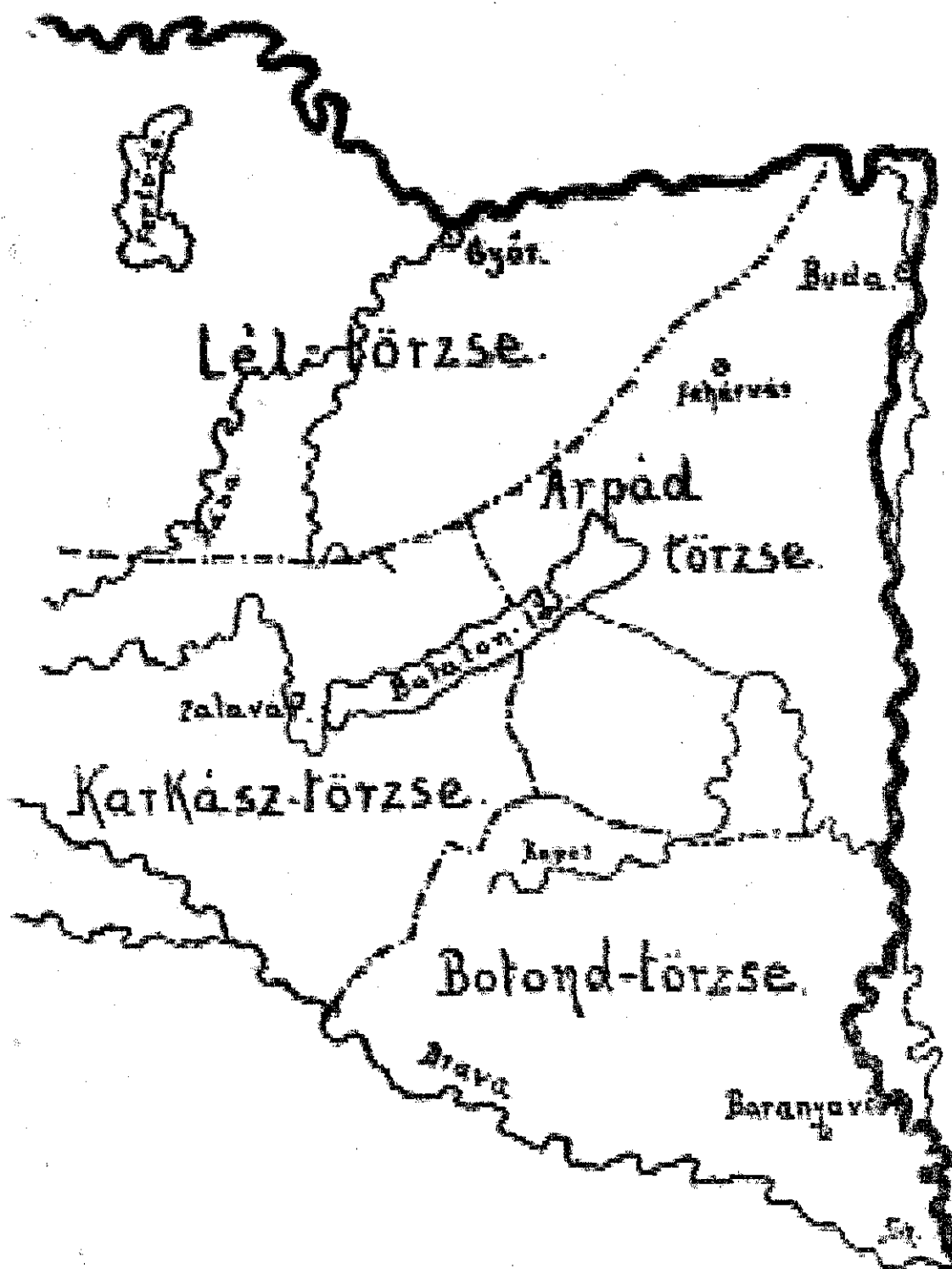

A rómaiak Pannoniája.

A rómaiak Pannoniája

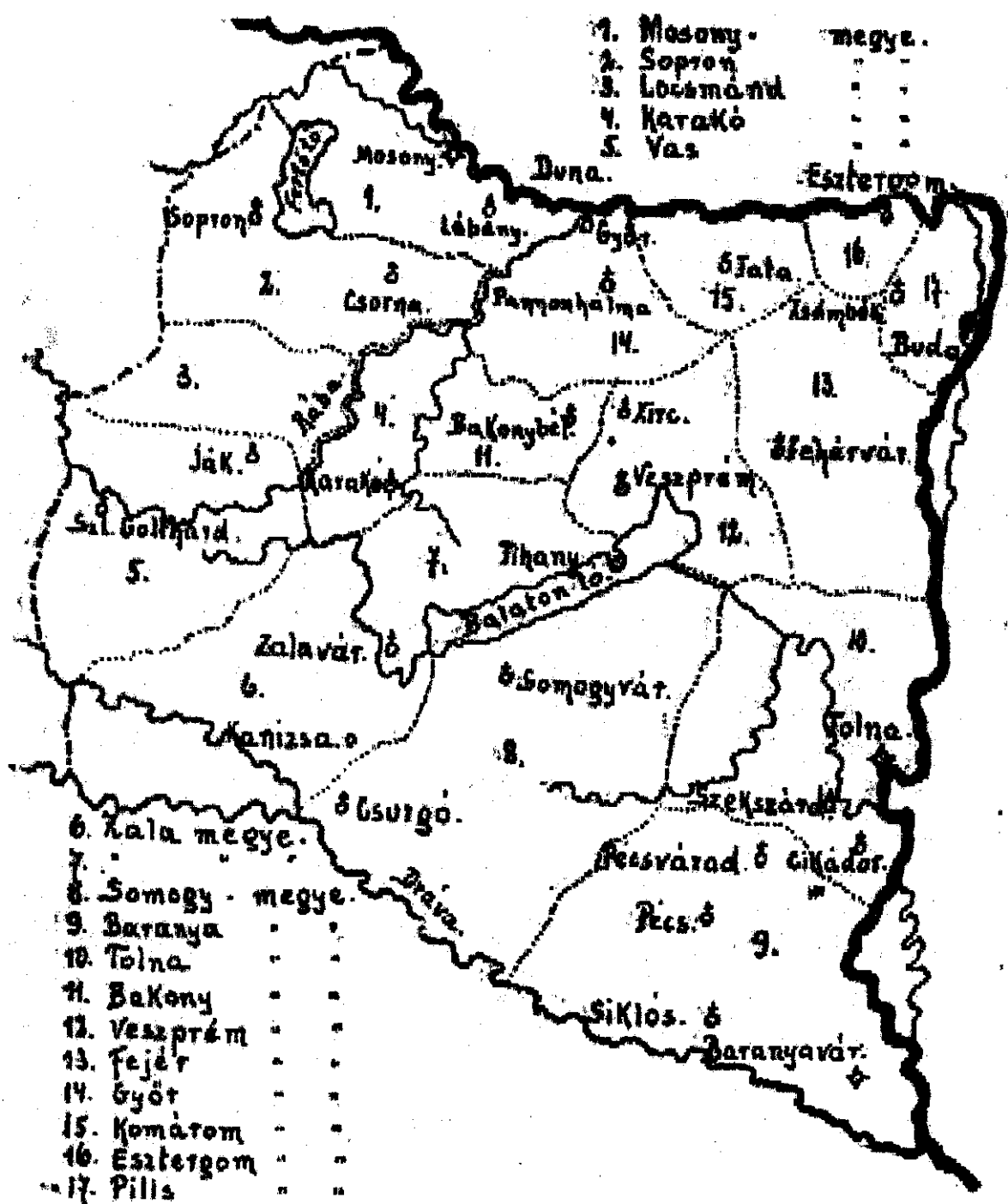

Dunántúl a IX. század végén

Dunántúl a honfoglaláskor.

Dunántúl a honfoglaláskor

A Dunántúl a XI—XIII. században.

A Dunántúl a XI - XIII. században

ÍRTÁSFALU

KÁLD KÖZSÉG A „HONISMERET TÜKRÉBEN” ("A JELEN")

Községünk jelenlegi összterülete, mely a történelem folyamán több kisebb településből, - úgymint a Felső Káld, Alsó Káld, Lánc, Gulács és Tacskánd tevődött össze, - Vas megye keleti szélén $17^{\circ} 3'$ hosszúsági és $47^{\circ} 9'$ szélességi kereszteződés tájékán fekszik. Északi irányban Gérce és Vásárosmiske, - Északkelet irányban Köcsk és Egyházashetye, - Keleti irányban Borgáta és Kissomlyó, Déli irányban Vashosszúfalu és Hosszúperesztég, - Délnyugati irányban Szemenye és Egervölgy, (Németfalu) Nyugati irányban Bejczygyertyános és Nyőgér, - Északnyugati irányban Sótóny községek a szomszédaink. Határunknak nagyobb része a Kemeneshát (Vashegyhát) Délkeleti lejtőin terül el, - kisebb része pedig a Kisalföld nyúlványán – az úgynevezett Kemenesalján húzódik meg. Tehát két tájegység határán vagyunk. A kemenes szláv eredetű szó, magyarul kövecsest jelent. Domborzata: dunántúli jellegű, - dombok s völgyek váltják egymást, legmélyebb pontja a Kódó hídnál van; Adria felett: 132 m; a legmagasabb a Pörösön; Adria felett: 216 m. A régi katonai térképeken ezt jelölték káldi hegyként. Községünk határában két patak folydogál; az egyik a Folyás az északi részen, melynek régen, amint majd látni fogjuk: „Halma” volt a neve.

A Folyás patak Bejczygyertyános község határában a Farkaserdőben ered, folyási iránya Délnyugatról Északkeletnek van, - majd Vásárosmiske község alatt hirtelen Délkeletnek fordul és Köcsk község határában ömlik a Kódóba. Hossza 25,2 km. (Az újabb térképeken Csikászó-ként is jelölik azon oknál fogva, - hogy a köcski határban már régen is így hívták.) Az utóbbi időben a Farkaserdő vízkészlete nagyon megcsappant, kiszáradt a Betyárok kútja, - kiapadt a Trézia-kút, mostanában csak hóolvadások és nagyobb esőzések idejéig folydogál benne víz. Ebben a patakban még 1960-ban is kristálytisza víz csordogált, - a mezőn dolgozó emberek ittak is belőle. Újabban pedig a Szitamajori Állattartótelep szennyvízelvezető csatornája lett.

A másik patak a Kódó, - mely Lánc és Tüskés részén egy-egy rövid szakasz kivételével községünk keleti határmesgyéjét is jelöli. Ennek pataknak régen, - „Peresztég” volt a neve, - ami szintén szláv eredetű, magyarul „Átjárót-Általut” jelent. Feltételezhetjük, hogy a régi időben, amikor még nem volt ilyen keskeny mederbe szorítva, mint most van, ezen víziközlkedés is folyt. A Kódó patak Hosszúperesztég község határában ered, folyási iránya délről északnak van, 39 km hosszú és Izsákfa térségében ömlik a Marcalba. A Marcal neve a szláv Murzulból ered, magyarul „Mocsarat” jelent. A régi időkben, amikor még nem volt ilyen keskeny mederbe szorítva, mint most van, - szerte-széjjel folyt, és nagy területet elmocsarasított. Ez az állapot a Magyarországon végrehajtott belvíz-rendezéssel szűnt meg.

Községünk összterülete:	4.243 ha	6.203 m ² , melyből a
belterület:	130 ha	3.491 m ²
külterület:	4.088 ha	1.635 m ²
zártkert:	25 ha	1.077 m ²

A külterület 63 % a szántó és gyöp, - 37 %-át erdő borítja, mely a szomszédos községek erdőterületeivel csatlakozva együttesen alkotják a Farkas-erdőt. Ennek az erdőnek régen a Farkas erdeje volt a neve. Nevét Farkas János hajdani sárvári földesúrtól kapta, - nem az „Ordastól”.

Házak száma: 438
 Műemlékjellegű épületek száma: 4
 Római Katolikus Templom: MJ 7767
 Hubertusz-vendéglő: MJ 7766
 Gyógyszertár épülete: MJ 7765
 Szitai volt ménesistálló: MJ 9883

Gyógyszertár épülete

Templom táv

Dr. Marothy László kastélya

Hubertusz vendéglő

Lakosság száma az 1990. évi népszámlálás szerint: 1.303 lélek.

Anyanyelve: magyar.

Községünk körorvosi székhely, - a gyógyszertár is helyben van. A közbiztonsági szolgálatot a Sárvári Rendőrkapitányság személyzete látja el.

Munkájukat a helyi polgárőrség is segíti. Társközségünk nincs.

Természetvédett terület az Avasi erdőrészen lévő „Lajos Bükkös” és természet-védett fák, - a józsefmajori legelőn lévő tölgyek.

Az Avas erdő neve miből ered?

A régi időkben a makkot termő tölgyes erdőt nevezték Avasnak. Abban legeltek a hízó sertések, amikor még nem volt hazánkban kukorica termesztés. Tehát nem az avas szalonnára vagy zsírta utal.

HATÓSÁGOK ÉS INTÉZMÉNYEK

Községi Önkormányzat Képviselőtestülete

Polgármester:	ifj. Skriba Lajos
Alpolgármester:	Tima István
Községi képviselők:	Cságoly János
	Dr. Felszeghi Nemes István
	Ivánkovich Zoltán
	Kecskés István
	Rabiné Bödöcs Tímea
	ifj. Schmidt József

Polgármesteri hivatal dolgozói:

Jegyző:	Szabó Andrásné
Előadók:	Bognár Lászlóné
	Farkas János
	Piskor Károlyné

Falugazdász:	Bartos Katalin
Falu TV műsorszerkesztők:	Farkas János
	Németh Tamás
	Gulyásné Tinger Tünde

Polgármesteri hivatal

Általános Iskola

Az iskolában a kötelező nemzeti tantervek szerinti tanítás mellett, hitoktatás is folyik.
Az 1999-2000. tanévre beiratott tanulók száma: 112.

Iskolaigazgató:	Pécz Istvánné
Pedagógusok:	Gulyásné Tinger Tünde Kálmán Gáborné Kupi Ibolya Nagy Miklós Németh Tamás Dr. Némethné Horváth Margit Oszkó Judit Pörge Judit Vörös Krisztina Wieder Andorné Góczán Tiborné
Hitoktatók:	Nagy Gábor római kat. plébános Cserági István ág.ev.lelkész

Napközi Otthonos Óvoda

Az óvodát látogató gyermekek szám: 50 körül mozog, - akikkel két csoportban foglalkoznak. Térítés ellenében, naponta háromszori étkezés lehetséges.

Vezető óvónő:	Mártonné Török Márta
Óvónők:	Némethné Karáth Livia Márton Dezsőné Varga Ervinné
Dadák:	Ivánkovics Zoltánné Hollósi Gáborné

Egészségügy

Körorvos:	Dr. Felszeghi Nemes Éva
Fogorvos:	Dr. Felszeghi Nemes István
Asszisztens:	Piskorné Mándli Krisztina
Védőnő:	Kajáry Zsoltné
Állatorvos:	Dr. Németh Attila
Gyógyszerész:	Ifj. Schmidt József

Vöröskereszt helyi szervezete

Titkár:

Kiss Gáborné

Egyházak

Római Katolikus Egyházközség:

Nagy Gábor plébános (Helyben)

Ág.ev. Gyülekezet:

Cserági István lelkész (Kissomlyó)

Órségi szórvány:

Református gyülekezet:

Szentgyörgyi László lelkész (Sárvár)

Postahivatal

Kispostavezető:

Németh Lászlóné

Egyesített felvevő:

Mihályi Zoltánné

Pénzüntézet

Jánosháza és Vidéke Takarékszövetkezet Káldi Kirendeltsége. Működési területe: Káld, Gérce, Vásárosmiske, Borgáta, Vashosszúfalú, Hosszúperesztég, Bögöte és Sitke községek.

Kirendeltség vezető: Kardos Zoltánné

Pénztáros: Marton Mária

Takarékszövetkezet

Egyesületek és körök

Községi Polgárőrség, vezető:
Önkéntes Tűzoltó Egyesület, vezető:
Kertbarátkör, vezető:
Nyugdíjasok klubja, vezető:
Ifjúsági klub, vezető:
Káldi Sportklub Egyesület:

Elekes Árpád
Ifj. Zsirai Sándor
Kovács László nyug.áll. tanár
Rakó Sándor
Horváth Andrea
Gyűrűs Tibor

Gazdálkodó szervek

Sárvári Mezőgazdasági Rt., vezérigazgató: Sótonyi László (Sárvár)
Szombathelyi Erdészeti Rt., vezérigazgató: Dr. Pethő József (Szhely.)
Avas Erdőbirtokossági Társulat, elnök: Zseli István (helyben)

Vadgazdálkodó szervek

Községünk külterületét vadászati szempontból két vadásztársaság bérlí. A Lánci úttól, - majd a volt Vasútállomástól északi irányban a felszedett vasúthelytől keletre, az Egyházashetyei Fekete István Vadásztársaság, - a Nyugati oldalon pedig a Szombathelyi Erdészet a bérlő.

Ipari üzemek

Sabária Cipőgyár Hosszúperesztegi üzemegysége.

Az üzemben 1979 óta folyik a termelés, ahol különböző típusú lábbeliket készítenek. Teljesen gépesített, - ahol 150 nő számára van munkalehetőség. A dolgozók nagyobb része káldi lakos, de járnak ide Hosszúpereszte, Bögöte és Vashosszúfalu községből is. Évi termelése több mint 300.000 pár lábbeli. Az itt készített cipők keresettek úgy a külföldi, mint a belföldi piacokon. Szállítanak tőkés relációba is. Az üzem szakvezetője kezdetben

Balázs Lajosné volt, aki az ott dolgozókkal egy új munkaterületet ismertetett meg. Az üzem jelenlegi vezetője: Jakics Józsefné. Az utóbbi időben a foglalkoztatottak száma, és így a termelési eredmények is, állandóan csökkennek.

Országos Fonóipari Egyesülés Kosárfonó Részlege Celldömölk-Káld

Nálunk Káldon a fonóipart nem művelték, hagyománya nem volt. 1970 előtt a nők részére a mezei munkán kívül más munkalehetőség nem adódott. Ezért 20 fiatalasszony elhatározta, hogy megtanulják a kosárfonást. A Celldömölki Háziipari Szövetkezet dolgozói ebben segítették Őket, úgy 1969-ben a Csányi-magtári telephellyel létrejött a kosárfonó. Készítenek bevásárló kosarakat, különböző tálcákat, virágtartókat, gyümölcsös-kosarakat és még sok egyebet. Ez a kis üzem 25 éven át virágzott, de az utóbbi időben a béreket illetően nem versenyképes, ezért létszámuk a felére csökkent.

Közművesítés

Községünkben villany, vezetékes víz, vezetékes gáz van. A vezetékes telefon 361 helyre van bekötve, - nyilvános telefonfülke a Polgármesteri Hivatal előtt és a Temető északi szélén, a Kossuth Lajos utcában van. Működik a Falu TV. A csapadékvíz elvezetése megoldódott.

Üzemanyagtöltő állomás a Mária utcában található. Cégt.: Balogh Zsolt.

Kereskedők és vendéglátók

Sárvár és Vidéke ÁFÉSZ-Vegyesbolt. Szabó András, Lórántfy Zoltán, Elekesné Tóth Marietta, Karáth János, Zseli Bernadett és Kiss Éva, Ales Tamásné.

Hubertusz Vendéglő: cégt.: Németh Mónika, Héliusz Vendéglő: cégt. Pécsiné Benkő Anikó, Korona Vendéglő: cégt. Gyűrűs Tibor, Club Toldi Vendéglő: cégt. Nunkovics Károly, itallerakat: Babócs Antalné.

Adófizető kisiparosok és vállalkozók

Szabó Miklós kőműves, Czeglédi Tibor asztalos, Péntek Lajosné és Rabiné Bődöcs Tímea fodrász, Kolonicsné Borsi Erika ruhakészítő, Karáth János teherfuvarozó, Horváth László mezőgazdasági vállalkozó, Ifj. Skriba Lajos gazdabolt, Toldi György virágkötő és parképítő, Czeglédi Imréné virágkötő, Lukács András sütő, Tánczos Lajos szeszfőző.

Az utcanevek alakulása

Községünk egy kör alakú több utcás település, a lakosság számához képest nagy területen fekszik. Az utcák együttes hossza 7,9 km. Az utak portalanítottak, - szilárd burkolatúak, - a járdák a Berzsenyi Dániel utca nagyobb részén és a Széchenyi István utcában aszfaltbetonból készültek, egyebütt cementbetonból. Az összes javításra, - felületi kezelésre szorul.

Az utcák nevei többször is változtak, a következők szerint:

Korábbi

- Postaút, Fő utca, Sztalin utca
- Felső-Káld, Celli utca, Rákosi u.
- Csesznye, Lap, Keleti u.
- Papföld és Majorkert, Úttörő u.
- Kútdomb, Vöröshadsereg útja
- Lánci út, Vöröshadsereg útja
- Kertekalja és Borzavár
- Zsibagyöp, Alsócsapás
- Alsó-Káld, a kovácsműhelytől nyugatra zsibagyöp
- Gyöpszer, Mária u., Lenin krt.
- Zsibagyöp, Kutyaszorító, Kisköz
- Zsibagyöp, Temető utca
- Szabó Ferenc utca
- Proletár, Újutca

Jelenleg

- Berzsenyi Dániel utca
- Árpád utca
- Szabadság utca
- Deák Ferenc utca
- Kútdomb utca
- Pusztalánci utca
- Rákóczi Ferenc utca
- Dózsa György utca
- József Attila utca
- Mária utca
- Széchenyi István utca
- Kossuth Lajos utca
- Ady Endre utca
- Béke utca

A Külterületen van Pusztalánc, Szitamajor és a Hidegkúti vadásztanya. A Józsefmajori lakásokat és gazdasági épületeket, - úgyszintén a Sósmajorit is, továbbá a Sombokori vasúti őrházat és a Pörösi juhászlakást és birkaaklokat a közelmúltban bontották le, - tüntették el.

Berkics Imréné háza a Homokgödörnél, hivatalosan Petőfi Sándor utca.

A megváltozott utcanevek, a mai napig sem mentek át a köztudatba. Az idősebb emberek inkább a régi utcaneveket használják. Ha egy vidéki ember újsághirdetés alapján keres egy utcát, a megkérdezett visszakérdez, - azt mondja meg, hogy kit keres?! Az érdeklődő megmondja, hogy kit, és megkapja a választ; jaa, a Kutyaszorítóban, vagy a Proletárban, vagy a Csesznyeiben.

Községünkben minden utcának neve van, és minden háznak száma, néhány házat és helyet régi hagyomány alapján, a nép külön is megnevez.

Ilyenek: a Csányiház, Jágerház, Róhrézház, Szegényház, Zsidóház, Zsidóköz, Mesterdomb, Bakakasárnya és Borzavár.

1. A Csányiház az eredeti tulajdonosától, a Csányi nemes földesúrtól kapja a nevét. Most Szabó Lajosék és Piskorék tulajdona.
2. A Jágerháznak, - a XIX. Században bentlakó németeredetű vadászoktól ered a neve. Amikor még nem voltak az erdőn házak innen jártak ki. Most id. Zsirai Sándor és Szabóék tulajdona.

A Róhrelház: a volt tulajdonosától kapta a nevét, jelenben Ács Jánosék tulajdona.

A Káldi szegények háza. 1877-ben a község nagyobb része leégett. Káldy Györgyné, született Darázs Erzsébet, aki gyermektelen földesúrnő volt, - a saját telkére, - saját költségén felépítette ezt a házat azon nagylelkű megfontolásból, hogy azoknak is kerüljön fedél a fejük fölé, - akik öregségük, vagy egyéb okok miatt már nem képesek a leégett házukat újjáépíteni. Az első lakóit saját maga nevezte meg. A továbbiakat a mindenkori Római Katolikus Plébánosra bízta. Konyhakertként a házhoz tartozott az a rész is, ahol most a „Szabadidő” központ van. Jelenben a KLUB-TOLDI vendéglő üzemel benne. (A „Végrendelet” a Plébánián van)

A Zsidóházat Czinder Imre bontotta le, és építette újjá. Itt kaptak menedékhelyet a Galíciai menekült zsidók, innen ered a „Zsidóház és Zsidóközség” elnevezés.

A régi időkben a néptanítóknak „Oskolamester” volt a titulusa. A régi Katolikus iskola ezen a dombon volt, - ezért lett „Mesterdomb”.

Ahol most Molnár Gézáék és Kuruczék háza van, itt állott régen egy hosszú, - zsuppfedeles, tornácos ház. Ebben a házban lakott három Góczán nevű család. Mindegyiküknél több gyermek volt, sokan éltek itt egy udvarban, így hát „Bakakaszárnya” lett. (Baka volt a melléknevük).

A Rákóczi Ferenc utcában, azon a helyen, amit most Kum István konyhakertként művel, állott két hosszú zsuppfedeles ház. A XIX. században itt élt öt Borza nevű cseléd család. Ezért kezdték rá, hogy Borzavár. Mindkét házat 1945-ben az oroszok gyújtották föl, - gyújtólövedékkel.

Ehhez a kis majorhoz tartozott még, Kum István és Pethő Tiborék lakóháza is.

Itt említem meg, hogy Poloczki Albert és Szabó Imréné házának tetőzetét is ily módon gyújtották föl az oroszok.

A községünkben élő családnevek és a nevet viselő családok száma

1./ Antal	1 család	46./Gál	1 család
2./ Ales	1	47./Galambos	1
3./ Andrási	1	48./Géczi	6
4./ Ács	2	49./Góber	1
5./ Balogh	6	50./Góczán	6
6./ Bakos	2	51./Gondos	2
7./ Bándli	2	52./Göcze	1
8./ Bereczki	1	53./Gulyás	2
9./ Berkics	1	54./Gergely	1
10./ Bertalan	1	55./Hegyháti	2
11./ Biró	1	56./Helyes	2
12./ Boda	1	57./Hollósi	2
13./ Bognár	1	58./Horváth	24
14./ Bokor	4	59./Hőbe	2
15./ Bolla	1	60./Ihász	2
16./ Borsi	3	61./Illés	1
17./ Borovics	1	62./Iszak	1
18./ Bödőcs	6	63./Ivánkovics	1
19./ Böröcz	1	64./Imre	1
20./ Berkes	2	65./Jámbor	3
21./ Babócs	1	66./Janzsó	1
22./ Czeglédi	3	67./Faller	1
23./ Czinder	2	68./Joós	2
24./ Cságoly	1	69./Juhász	2
25./ Csáki	1	70./Kádár	1
26./ Császár	1	71./Káldy	1
27./ Cser	1	72./Karáth	1
28./ Csirkovics	1	73./Kardos	3
29./ Csizmazia	2	74./Kecskés	1
30./ Csoknyai	1	75./Keresztúri	1
31./ Dénes	2	76./Kéri	1
32./ Devosa	1	77./Khell	1
33./ Dominek	2	78./Kiss	6
34./ Dömötör	1	79./Kocsi	1
35./ Egyed	1	80./Kolonics	1
36./ Elekes	1	81./Komáromi	2
37./ Édenhoffer	1	82./Kovács	5
38./ Farkas	8	83./Kránitz	1
39./ Farkasvölgyi	1	84./Kum	1
40./ Farsang	5	85./Kunovics	1
41./ Fehér	2	86./Kupi	1
42./ Ferenczi	1	87./Kurucz	2
43./Fider	1	88./Lábos	1
44./Frank	1	89./Ládonyi	1
45./Fülöp	1	90./Láng	2

91./ László	3 család
92./ Leitner	1
93./ Leróth	3
94./ Lórántfy	2
95./ Löszter	2
96./ Ludván	1
97./ Léránt	1
98./ Magyar	5
99./ Márton	3
100./ Marton	3
101./ Mészáros	1
102./ Mike	1
103./ Molnár	3
104./ Moór	1
105./ Müllner	2
106./ Nagy	10
107./ Németh	33
108./ Nunkovics	2
109./ Oláh	1
110./ Pál	2
111./ Pécz	2
112./ Pécsi	1
113./ Péntek	1
114./ Péter	2
115./ Pethő	4
116./ Piskor	5
117./ Pónác	1
118./ Pörge	1
119./ Rabi	1
120./ Rakó	1
121./ Rosta	1
122./ Sali	2
123./ Sándor	1
124./ Schmidt	2
125./ Sebestyén	2
126./ Sidó	3
127./ Simon	6
128./ Skriba	2
129./ Somogyi	2
130./ Soós	2
131./ Szabó	17
132./ Szedlák	2
133./ Szele	1
134./ Szijártó	2
135./ Szőke	4
136./ Takács	4
137./ Tanai	5
138./ Tanka	2
139./ Tima	2

140./ Toldi	5 család
141./ Tóth	4
142./ Tömböly	2
143./ Török	3
144./ Vági	2
145./ Vajda	2
146./ Varazsdy	1
147./ Varga	12
148./ Vass	1
149./ Végh	1
150./ Vida	2
151./ Viktor	1
152./ Zarowny	1
153./ Zseli	4
154./ Zsigovics	1
155./ Zsirai	3
156./ Borbély	1
157./ Boros	3
158./ Cseszkó	1
159./ Oszkó	1
160./ Szakos	1
161./ Zsoldos	1
162./ Kolompár	1

Összesen: 162 családnév
399 család

Az Urbárium szerint legrégebben itt élnek a Káldy, Balogh, Tima, Imre, Péter, Tömböly, Góczán, Sali és Szabó nevű családok. Régebben is előfordultak a Nagy, Kovács, Fehér és Sebestyén nevűek, de a mostaniak nem azok leszármazottjai.

Mellék (ragadvány) nevek

Községünkben a régi időben iratlan törvény volt, hogy a megszületett gyermek valamelyik felmenőjének a nevét kapta. Ebből eredően több egyforma nevű ember élt a falunkban. A megkülönböztetés nem római számokkal történt, hanem melléknév adással, - ami lehetett a szülők valamelyikének alkalmazott személyneve, vagy ha a legény más családba nősült az após neve, milyen katona volt, melyik falurészen lakott, mi volt a foglalkozása, tulajdonsága, esetleg testi jellemzői. Napjainkra a melléknevek alkalmazása leszűkült, mert egyre kevesebb hasonló nevű ember él Káldon.

Ilyenek voltak:

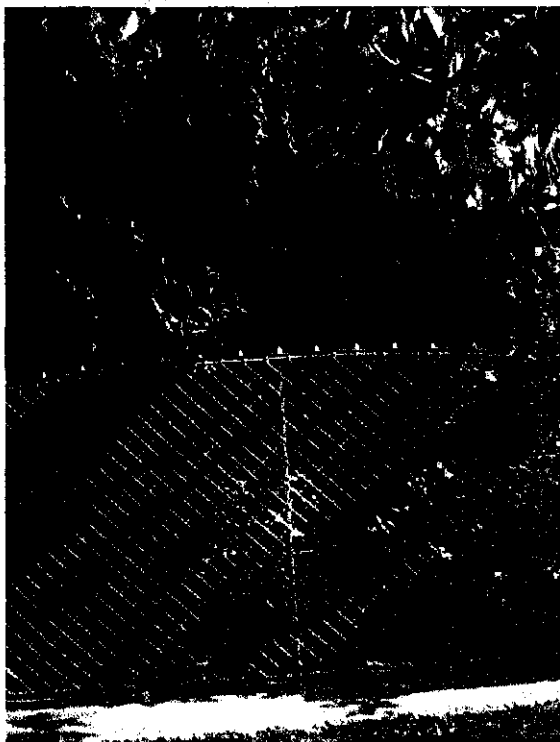
Horváth János:	Muki Görbe Szanati Gulás Lánci Héma Szőlőpásztor	Kiss István:	Árgyélus Kútdombi Pallangos Nárai Hegyes
Góczán Ferenc:	Baka Zábráki Ferdenyaku Kopasz Pityósi	Szabó Tamás:	Kútdombi Tócsai Gyöpi
Szabó József:	Gulás Vilma Gyöpszeri Tűzoltó Gergő Útkaparó	Németh István:	Huszár Ürüs Gál Kasza Barát Céhmester

A kövér ember duci vagy pocók, a sovány - vézna ember csedva, aki a bort szereti, az csutora.

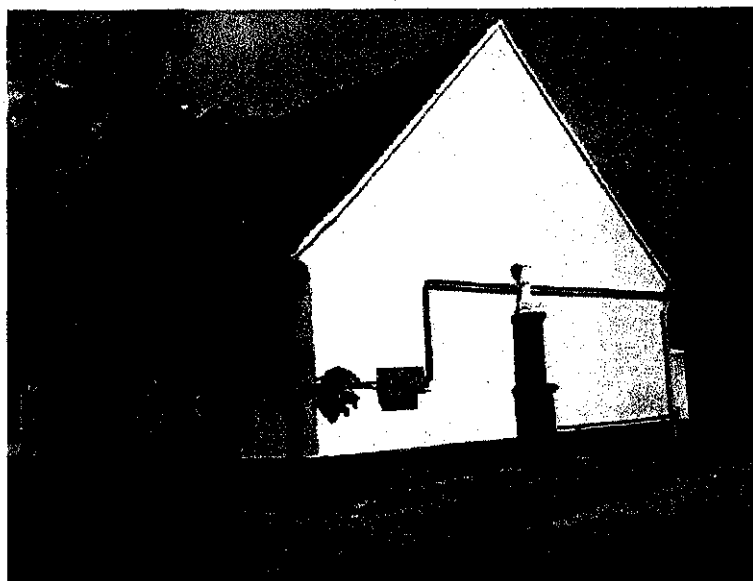
Köztéri és útszéli kereszttek

Keresztet, mint a keresztény világnézet szimbólumát valakinek, vagy valaminek az emlékére, vagy hálából állítottak. Magyarországon a XVIII. század végén kezdték, majd a XIX. században állították a legtöbb keresztet.

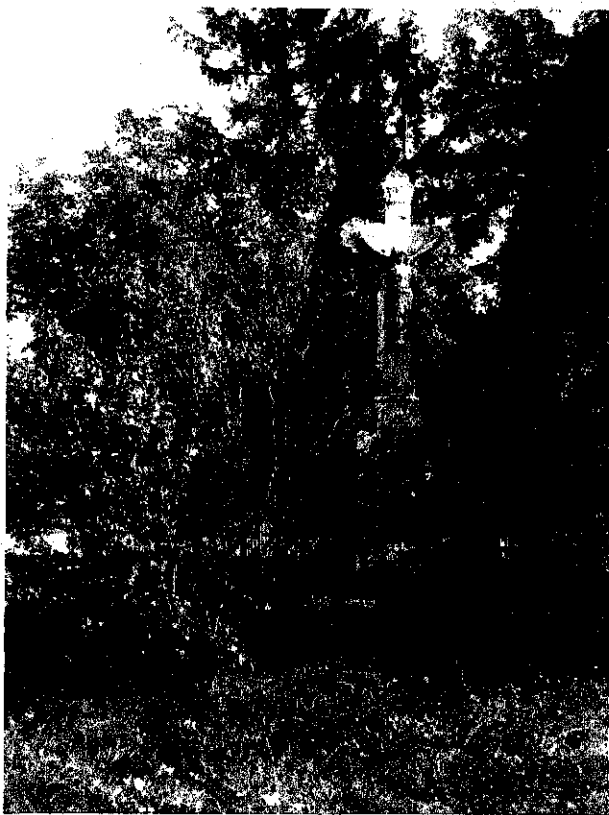
Sorolom a káldei keresztteket:

Templomkertben. Állította: Góczán István.

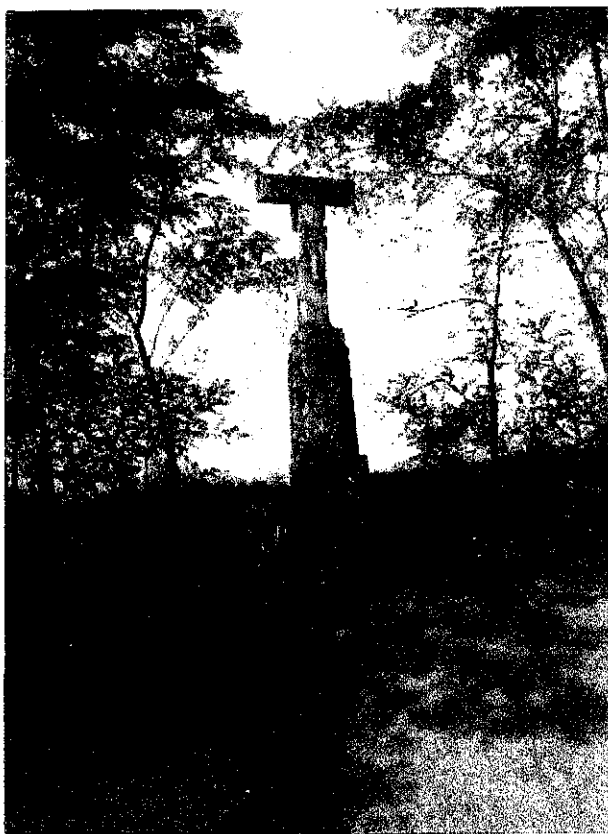
A régi katolikus iskolafalnál. Állította: az Egyházközség.

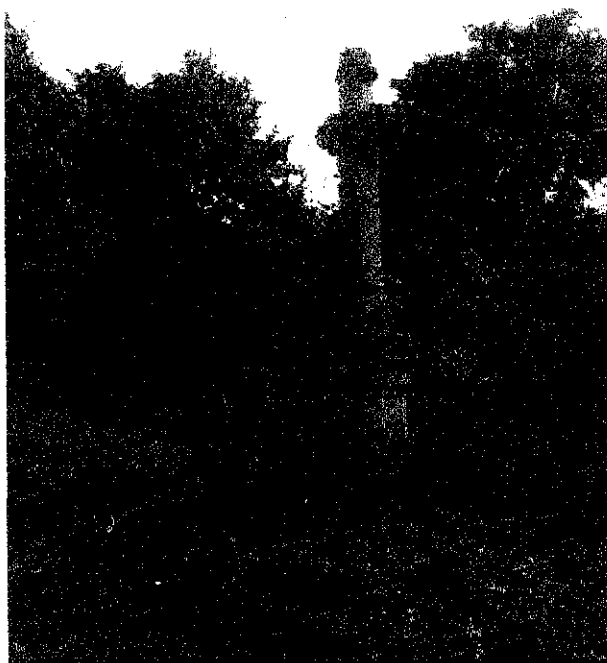
Nagy Ferenc háza előtt. Állította: Horváth Károly.

Folyás patakánál. Állították: A katolikus hívek.

Köcski útban. Állíttatta: Farkas László

A volt vasútállomásnál. Állíttatta: Komáromi Mihály.

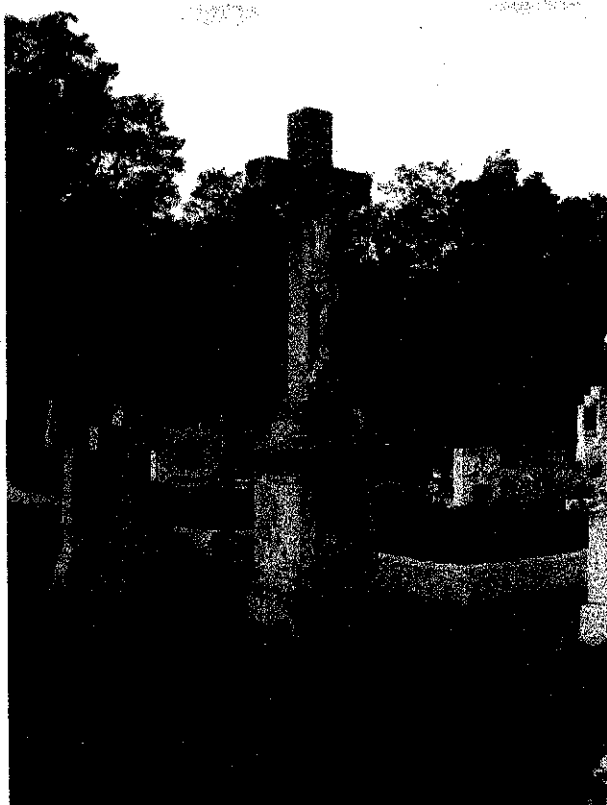
Lánci-útban. Állította: Szabó Gergely.

Pusztaláncon. Állította: Esztei Feredinánd (V. Ferenc főherceg).

Újhegyen. Állították: A hegyesgazdák.

Temetőben. Állították: A katolikus hívek.

Köztéri szobrok

Hősök szobra. Készítette: Csiszér János szobrász. A bekerülési költségek közadakozásból jöttek össze. A szobor lábazatának hátsó részén az első világháborúban elesett hősök névsora olvasható, a déli oldalon pedig a második világháborúban elesettek nevei szerepelnek. Ez utóbbi táblát készítette: Ruzsa László kőfaragó-vésnök. A szobor leleplezése 1924. október 7-én történt, ünnepi beszédet mondott: Virágh Miklós római katolikus plébános, Tompa Mihály ág.evangelikus lelkész és vitéz Németh Ferenc jegyző.

A II. világháborúban elveszett hősök táblájának avatására 1988. május utolsó vasárnapján került sor - ünnepi beszédet mondott prof. Dr. István Lajos a Vas Megyei Vértranszfúziós Állomás Igazgatója és Zseli István a Községi Hazafias Népfront Bizottság Elnöke.

Szentháromság szobor. Ez a szobor Felső-Káld és Alsó-Káld határán áll. Mögötte volt két sziklatömb, amit 1938-ban tüntettek el.

Nepomuki Szent János szobor.

Az az épület, melynek falába süllyesztve áll, 1944-ig „Községháza” volt. Káld 1922. március 15-én lett nagyközség, akkor lett Káldon jegyzőség, és az is abban működött.

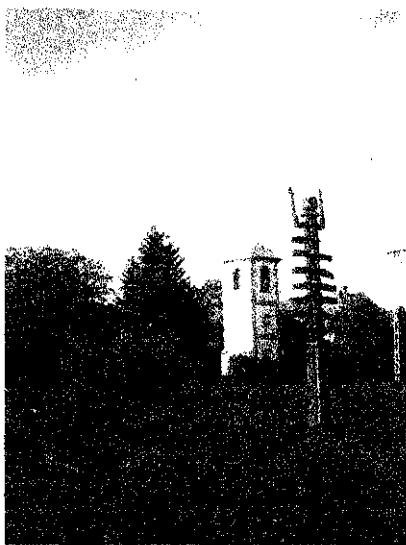

Káldy György domborműve. 1570 táján Nagyszombatban született, és a jezsuiták közé lépven, mint a „Bibliának” magyarra fordítója tevé nevét emlékezetessé. Meghalt 1634. október 30-án, kora 64. évében. (Németh Mihály káldi származású szobrász alkotása).

Az „Élet lángja”. A Gyógyszertár előtt áll, egy remekbe szabott női alak, - mely az élet továbbvivőjének a jelképe. (Németh Mihály alkotása)

Anya gyermekével. (Németh Mihály alkotása)

Mária szobor. Virágoskert öleli, amit a körülötte lakók gondoznak. Az utca is tőle kapta a nevét.

Életfa. Fából faragott szobor, az evangélikus torony melletti parkban áll. Balogh Tamás fafaragóművész alkotása.

Volt Káldon egy Petőfi szobor is, arról is ejtsünk néhány szót 1948-ban ünnepeltük 1848 centenáriumát. Szinte minden község Petőfi Sándorra emlékezett. Káldon is, a Hubertusz Vendéglő udvarán emeltek egy 2,5 m magas szobrot. Lábazatán a következő felirat volt: „Petőfi szellemében Káld Ifjúsága”. A felső részén kb. 1 m hosszú kereszt volt, ez pedig a szobor lerombolására adott okot. Az állítást szervezők ígéretet tettek arra, hogy a keresztet leköszörültetik, de a Járási Pártbizottság ezt nem fogadta el, mondván, hogy Káld Község Ifjúsága a kereszttel meg van „fertőzve”. Mivel káldi ember nem volt hajlandó a szobrot lebontani, hát megtették azt idegenek. Egy éjszaka eltüntették örökre.

Egyesek tudni vélik, hogy Káldon régen volt egy Szent Vendel szobor is. Magyarországon a „Pásztorok és állatok” védőszentjének, sok helyen a legelők szélén van a szobra. Hogy Káldon, ha tényleg volt, hol állhatott, - jó lenne megtudni.

Birtokviszonyok

A belterületen és a zártkertekben, továbbá a községet közvetlen körülölelő részen, mint saját tulajdonán, - a lakosság háztáji gazdálkodást folytat. Községünkben jelenleg olyan család nincsen, akik főfoglalkozású gazdálkodók lennének, és annak jövedelméből élnének. Néhány család kivételével mindenkinek van valamennyi földje.

A külterület nagyobb részén a Sárvári Mezőgazdasági Rt. és a Szombathelyi Erdészeti Rt. folytat korszerű nagyüzemi gazdálkodást, mint földbérelő a Gérce-Vásárosmiskei Faluszövetkezet és László István művelnek nagyobb területet.

Talajviszonyok; minőségi osztályba sorolás

Termőtalajaink nagyobb részben erősen kilugozott, gyomosodásra hajló erdőségi talaj. Kevés a mezőszégi vályog, - a csernozjom. Szerkezetét tekintve, - sok a homok-kavics elegyű szántóföld. Az altalaj szinte az egész határban pannonagyag, - lecsapolásra a kódói rész szorul, amit alagcsővezéssel oldottak meg.

Magyarországon a XIX- század végéig a termőtalajokat, csak 3 osztályba sorolták. Mivel országos viszonylatban a termőtalajok ennél nagyobb eltérést mutattak, a XX. század elején bevezették a 8 osztályba való sorolást. Ez már közelebb áll a valósághoz, - mert a káldi I. osztályú föld minőségileg nincs olyan, mint a kisalföldi, - vagy a mohácsi. Ezek szerint községünk határában I. és II. osztályú termőföld nincsen, - III. osztályba sorolt is kevés van. Az összterület kb. 20 %a IV. osztályú, mintegy 60 % az V. és VI. minőségi osztályba sorolt, a leggyengébb rész pedig VII. és VIII. - osztályzatot kapott.

Az utak, vízelvezető árkok, tavak és anyaggödrök osztályzatot nem kaptak, ezek az úgynevezett földadó alá nem eső területek, röviden a FANET.

Helynevek a külterületen

Községünk külterületén minden dűlőnek hivatalos neve van, és minden birtoktestnek helyrajzi száma. A káldi emberek még külön is említenek egy-egy mezőrészt, - aminek az idők során a nép adta a nevet. Ha valakitől azt kérdezték, hogy hol kapáltál, nem a föld helyrajzi számát mondta, hanem azt, - hogy a Sárzógödörnél – vagy a Páskomban, vagy a Káposztáskertben. Az itt írt helynevek sorszámát a térképen körben jelzem. (Lásd: 2. számú mellékletet).

1./ Régi homokbánya	43./ Tüskés
2./ Káposztáskert	44./ Hamuház
3./ Mesterföld	45./ Hosszúrét
4./ Kőhíd	46./ Fenyőskert
5./ Szitamajor előtt	47./ Pénzesi egerfás
6./ Csikójártató karám	48./ Erdészek földje
7./ Autós pihenő	49./ Cipőüzem
8./ Gatyaszár mellett	50./ Fűrészek
9./ Fahídnál	51./ Ihásháznál
10./ Csányi út	52./ Bábatüsző
11./ Csányi föld	53./ Lánci út
12./ Köcski út	54./ Pénzeskörte
13./ Vasúti homokbánya	55./ Maróthy pénzes
14./ Miskei út	56./ Sűrűalatt
15./ Sombokor	57./ Disznópáskom
16./ Kútfej	58./ Cigányrét
17./ Cser	59./ Eperjes
18./ Katonasír	60./ Tölös
19./Köcskiek homokbányája	61./ Hegedűs
20./ Cseralja	62./ Garabon forrása
21./ Sósi külsőrét	63./ Lánci megálló
22./ Fejér árok	64./ Lánélőtti kistrét
23./ Sósi egerfás	65./ Királyító
24./ Sósi csuhedás	66./ Sziács
25./ Sósi legelő	67./ Lánci homokgödör
26./ Hetyei sarok	68./ Téglaszín
27./ Jégtó	69./ Kocirtás
28./ Zsidórét	70./ Lánci erdő
29./ Halastó	71./ Almás álé
30./ Vitézi telek	72./ Tácskándi szél
31./ Vajda tag	73./ Lánci legelő
32./ Berecz tag	74./ Lánci hódtó
33./ Káldy tag	75./ Lánci nagyárok
34./ Nagytágút	76./ Maróthy hódtó
35./ Felső rét	77./ Pusztahegy
36./ Felső réti nagylap	78./ Újhegy
37./ Felső mező a vasút alatt	79./ Hegymellék
38./ Felső mező a vasút fölött	80./ Tácskándi szél
39./ Paptag	81./ Kistrába
40./ Séd	82./ Kecskéirtás
41./ Bakarét	83./ Maróthy hosszú
42./ Páskom	84./ Paraszt hosszú

85./ Újhegy út
86./ Geláció
87./ Kövecses
88./ Zsöllérföld
89./ Úttörő akácos
90./ Kecskelegelő
91./ Zsidótemető
92./ Peresztegi út
93./ Subosits föld
94./ Kereszt erdő
95./ Hosszú erdő
96./ Alsócsapás
97./ Cicevár
98./ Első álé
99./ Második álé
100./ Harmadik álé
101./ Negyedik álé
102./ Ötödik álé
103./ Hatodik álé
104./ Hetedik álé
105./ Hidegkúti álé
106./ Kámi út
107./ Cinkevágás
108./ Pörös

109./ Gulács
110./ Hidegkút
111./ Gyertyánosi út
112./ Csikójárás
113./ Józsefmajori legelő
114./ Majorhely
115./ Bikarét
116./ Újrét
117./ Bejci út
118./ Berec tag
119./ Vajda tag
120./ Káldy tag
121./ Sárzógödör
122./ Felső-Paraszterdő
123./ Felsőcsapás
124./ Egyházföldje
125./ Édenhoffer nyíresdomb
126./ Muki tag a Nicki gyerekeké
127./ Muki tag
128./ Gázelosztónál
129./ Ökörtilos
130./ Proletár
131./ Tácskándi mező

Termesztett növények

Az utóbbi időben, a termesztett növények száma nagyon leszűkült. Mindezt a gépesítés diktálja, az olyan növények, melyeket nem lehet vetéstől betakarításig géppel művelni, vagy a hozamuk nem olyan gazdaságos, - kiestek a termelésből. Mostanában a legnagyobb területen termelt és legnagyobb jövedelmet adó növények:

Őszi búza

Kukorica (szilázs)

Tritikálé

Lucerna

Kukorica (szemes)

Legelőfű

Kisebb területen előfordul: a tavaszi árpa, őszi árpa, zab, burgonya, répa és az összes konyhakerti növény. A beltületen és a zártkertekben, szőlő- és gyümölcsstermesztés folyik.

Az alábbi növényeket csak ritkán lehet látni:

Lóhere

Muhar

Fehérhere

Köles

Szapuka

Csalamádé

Bíborhere

Takarmánykáposzta

Hajdina

Baldacim

Tarlórépa

Szarvaskerep

Csibehúr

Bükkönyfélék

A legnagyobb tömegben előforduló gyomnövények

tarackbúza

acat

mezei zsúrló

vadrepce

szőrös-disznóparaj

repcsény

lisztesparaj

vadbükköny

kakaslábű

vadlencse

szulák félék

vadzab

lófodormenta

vadmuhar

talpasű

tyúkhúr

lósóska

nyúlsóska

pipitér

búzavirág

paprikafű

farkasalma

bojtorján

katáng

pipacs

konkoly

kákics

kutyatejfélek

széleslevelű útifű

keskenylevelű útifű

csalán

ragadvány

madársóska

porcsinfű(szulák félék)

gilicetüske

királynékáposzta (boszorkánykerék)

koldustetű

földimogyoró

Nagy gondot az utóbbi időben elterjedt "parlagfű" irtása okozza. Egyesek helytelenül betyárkórónak is nevezik.

Mikor alakult ki a jelenlegi „Falukép?”

A régi időkben a legtöbb településnek az volt a sorsa, hogy az ellenség előli rejtőzködés miatt, a helyét változtatni kellett.

Községünk sem ezen a helyen volt, ahol most lakunk. 1530-32 táján a törökök közeledtének a hírére, - elődeink állataikkal és ingóságaikkal itt bújtak meg ezen a helyen, mert akkor ezt a területet sűrű erdő borította. A törökök mindkét Káldot porig égették, csak egy-két kőből épült fal maradt meg. A törökök elvonultak, de elődeink már nem mentek vissza az elhagyott helyre. Tehát Káld, 470 éve áll ezen a helyen. A Felső-Káldiak az északi részen, az Alsó-Káldiak a déli oldalon kezdtek el építkezni. A két falu mezsgyéjét, - két sziklatömbbel jelölték meg, amiket 1938-ban eltávolítottak. Most azon a helyen, 2 m távolságra az említett sziklatömbök helyétől, a „Szenháromság” szobor áll. 1535 táján, - a jelenlegi templomunktól északi irányban 20 lépésnyi távolságra, építettek egy kicsi templomot, aminek tornya is volt. A harangot nem merték a toronyba helyezni, attól féltek, - hogy leszakad. A harang a templom mellett, fából ácsolt állványon függött. Tehát az első templom részben a Szenháromság szobor mögötti téren, - részben pedig a jelenlegi Napközi konyha helyén állt. Védőszentje ennek is úgy, mint amit a törökök leromboltak, - Szent Kozma és Domján lett. A Plébániaház kezdettől fogva a jelenlegi helyén áll. (Kántorlakás és Iskola csak a XIX. században épült.) A templom körül egészen a plébániáig temető volt 1781-ig, azóta van a jelenlegi helyen. A kovácsműhelyek, a kovács lakása, a hajduk lakása, a pásztorok lakása, majd a Közbirtokossági kocsmák 1852 után, a faluvégeken, az úgynevezett „Zsibagyöpnön” kaptak helyet. Régen a templomok mellett kocsmák is voltak, Káldon is -, most Simon Lászlóék háza áll azon a helyen, ahol régen a kocsmák voltak. Hosszú ideig a Pintinger család bérelte, annak a vak Bálintnak az ősei, - akit az idősebbek, mint újságárust ismertek. Eszter Ferdinánd modenai uralkodó 1805-ben megvásárolta a Sárvári Váruradalmat, Káldon is földesúr lett, ezzel lehetősége nyílt arra, hogy egy „Beszálló Vendéglőt” alapítson. Megvásárolta egy felsőkáldi Káldy nevű család portáját is, és felépítette a vendéglőt. A jelenlegi orvosi lakás és rendelő, Góczán Béla lakóháza és az udvarán lévő ház, az általuk lebontott istálló és a Gödröki útig húzódó telken lévő karámok és aklok képezték a vendéglő egészét. Ennek a vendéglőnek és beszállóhelynek az volt a főszerepe, hogy Szerbiából, Baranya és Somogy megyéből a Bécsbe hajtott szarvasmarhákat, juhokat és sertéseket, - itt három napig pihentették, a szekereken utánuk hozott takarmányokkal etették, és úgy ballagtak tovább. Elképzelhető, hogy a lábon hajtott állatok mennyi súlyt veszítettek. Menet közben az erdei ligetekben is legeltették a hajtott állatokat.

Községünk az első helyfoglalás után csak 200 év elmúltával kezdett terjeszkedni. Úgy a nemesi, mint a jobbágyporták tágasak, - szélesek voltak, eredeti helyükre két-három háznak is jutott hely. Elsőnek ezeket építették be. Jelenlegi templomunkat torony és az észak felőli sekrestye nélkül, 1635-ben építették. Itt tovább, mint 100 évig, két templom állt 20 lépésnyi távolságra egymás mellett. A XVIII. század közepe táján, amikor már a földesurak is kezdtek a saját igaerejükkel bekapcsolódni a termelésbe, akkor építették a Szabadság utcában a ma is álló, úgynevezett cselédházat, majd mellé sok gazdasági épületet. (Ez utóbbiakat a közelmúltban lebontották.) A Faluház helyéről is egy istállót kellett lebontani. 1780 és 1852 közötti időben Káldon, csak néhány házat építettek. 1800-ban Káldon, 49 ház volt. A XIX. században is állandóan folyt az erdőirtás, volt munkaalkalom, tárgult a határ, vidékről is jöttek ide lakni, és a természetes szaporodás következtében 1857-ben 1068 fő lett a lakosság száma.

Az 1820 táján épített néhány cselédház is enyhített a lakásgondokon, és nagyon sokan laktak a jobbágyok házaiban, mint árendások.

1852-ben érkezett az ideje annak, hogy házhelyhez jusson, akinek nincs. Megkezdődött az építkezés a „Zsibagyöpnön”, 1923-ig csak ott volt lehetőség a terjeszkedésre.

Hol volt Káldon a „Zsibagyöp?”

A Berzsenyi Dániel utca északi végén, a Széchenyi István utca, Mária utca, Kossuth Lajos utca, József Attila utca a Prépost féle háztól nyugatra és a Dózsa György utca északi oldala épült a Zsibagyöpre. Ott kapott helyet a „Temető” (két esetben is) mellette anyaggödör, (most erdő) és a futballpálya is.

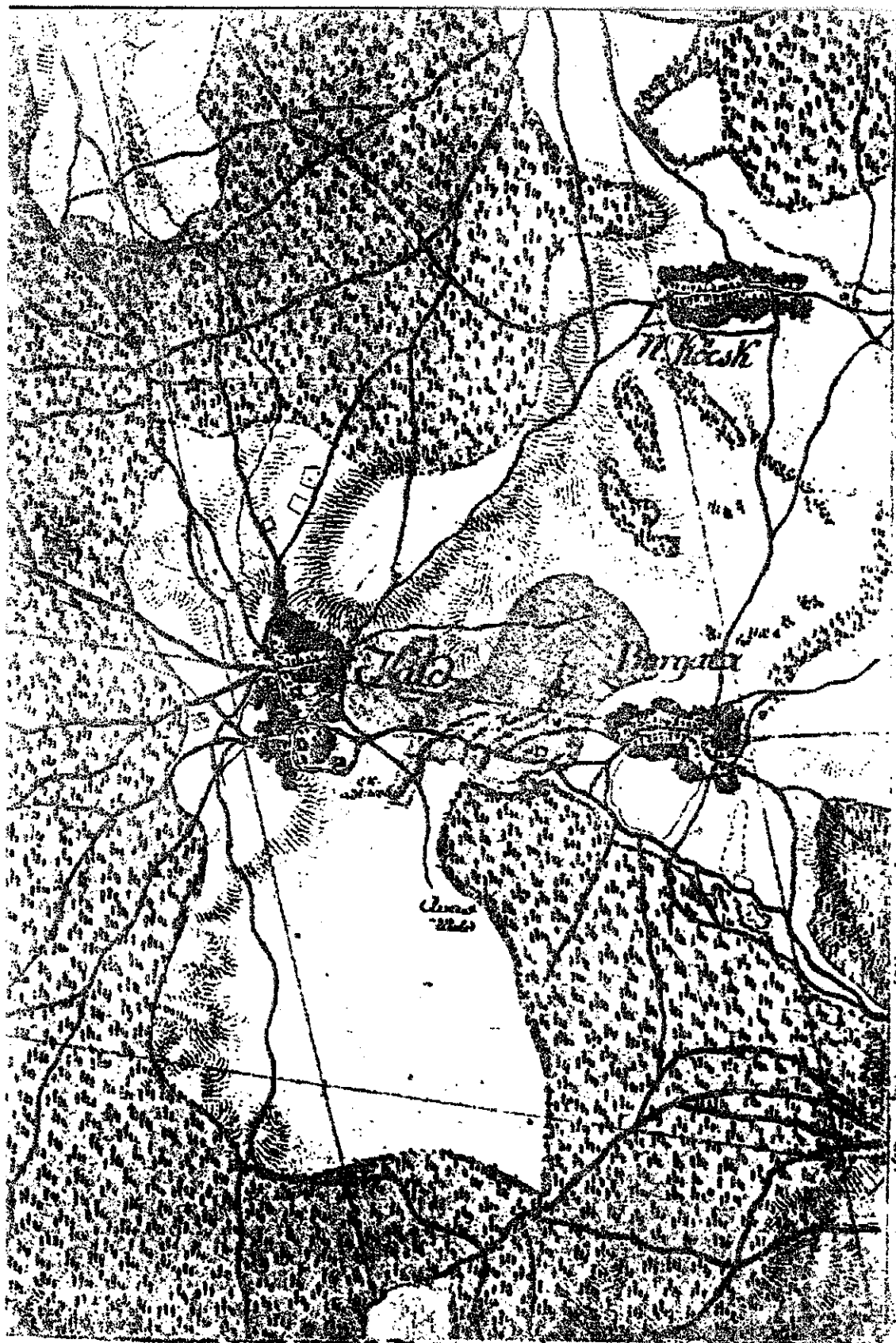
A lakosság egyre szaporodott, 1900-ban 1534 lélek élt Káldon. A létszám egyre emelkedett. 1930-ban 1636-an éltünk itt. Ismét házhelyekre lett szükség. Az első világháború után végrehajtott „Vagyonváltási Földreform” során, a lakosság 72 házhelyhez jutott, erre a területre épült a jelenlegi Béke utca.

Időben egy kicsit visszalépek, 1911-12-13ban épült a Sárvár-Zalabér HÉV, amit 1975-ben fölszedtek. A forgalmi iroda megmaradt, amiben törpevízmű működik.

1945 után épült

Az Árpád utcában 4 ház, a Petőfi utcában 1 ház, Szabadság utcában 11 ház, a Deák utcában az összes 85 a Kútdomb utcában 2 ház, és a Gépállomás, a Pusztalánci utcában 5 ház, a Rákóczi utcában az Iskola, a Politechnikai műhely és 19 ház, a Dózsa György utcában 9 ház, a József Attila utcában 1 ház, a Kossuth Lajos utcában 2 ház, a Béke utcában 3 ház, az Ady Endre utcában 19 ház, Pusztaláncon 3 ház, Szitamajorban 1 ház, a Berzsenyi Dániel utcában 2 ház. Összesen: 169 ház.

A következőkben Káld község eredeti térképe látható. – az 1. számú mellékleten pedig a jelenlegi.

Közlekedés, úthálózat

Káldról 1905 előtt még Bécsbe is elmentek gyalog és lovasszekéren. 10 és 20 km nem számított távolságnak. 1913. november 9-én megindult a Sárvár-Zalabér HÉV-en a forgalom. Utána 1970-ig a személy- és teherszállítás zömmel a vasúton zajlott le. A gépkocsik egyre gyorsabban terjedtek és a kisteherbírású vasutakat megelőzték a versenyben. Az 1970-75 közötti időben, a forgalomba állított autóbuszokra először fokozatosan a személyszállítás terelődött át, majd a teherszállítás tehergépkocsikra és vontatókra. A Sárvár-Zalabér HÉV vasút is „B” listára került, elérkezett a végőrája. A felmérések szerint 1974-ben 627.000 utas utazott összesen: 11.000.000 kilométert és 48.000 tonna árut szállítottak rajta. A bevétel alig haladta meg a 3.000.000.- Ft-ot, ezzel szemben a költségek elérték a 12.700.000.- Ft-ot. A veszteség közel 10.000.000.-Ft volt. Az utolsó szerelvény 1975. május 31-én közlekedett rajta, de ezen már csak a vasúttól búcsúzókat utaztak.

Búcsúztatóját Moldova György „Akit a mozdonyfüstje megcsapott” című könyvében megírta, a gyászindulót tárogatón, a bozsoki plébános szolgáltatta. (Te vagy a legény tyukodi pajtás.) A vasút megszűnt, a pályát felszedték. A helyén mezei dűlőút van. De minden bajra az idő múlása a legjobb gyógyír, a vasutat mi is elfeledtük.

1975. június 1-je után úgy a személy, mint a teherszállítás, teljes egészében a közutakra hárult át.

A személyszállítást a VOLÁN Vállalat autóbuszokkal bonyolítja le, a teherszállítást szintén, de ebbe már a mezőgazdasági üzemek és újabban a magánfuvarozók is bekapcsolódnak. A SÁRVÁR_RÉPCEVISI vonal is „B” listára került. Ennek a két vasútvonalnak a megszüntetését előre megfontolt tervszerűséggel hajtották végre. Számoltak azzal, hogy a megszüntetett vasutak helyett olyan közútra lesz szükség, melyek bírják a rájuk váró terhelést. Ennek érdekében a meglévő utakat korszerűsítették. Ahol szükséges volt a pályát szélesítették, a veszélyes íveket levágták, és aszfalt burkolattal bevonták, - majd 1960-66 közötti időben megépült a Sopron-Balatonedericset összekötő 84-es számú főközlekedési út. Az építési tervet a KPM megbízásából az Út-Vasút és Híd Tervező Iroda készítette el, a kivitelező az Országos Aszfalt Útépitő Vállalat volt. Községünk határában az útépités 1965-66 években folyt, 4 km és 600 m hosszúságban. A Folyás és Kódó patakra vasbeton híd készült. Az út korona szélessége 12 m, a burkolaté 9 m. A burkolat vastagsága 12 cm. A bevágások és töltések, valamint az árok rézsűje 6/4-es méretben készült. Az árkon kívül eső, de még a területhez tartozó rész fásítva van, amit az Állami Erdészeti dolgozók végeztek el.

Tervezésnél kötött feltételek voltak, amiket a HM, a MÉM, a KPM és a területileg illetékes Közigazgatási Hatóság diktált.

Hadászati szempontból az úton 3 km-nél hosszabb egyenes szakasz nem lehet.

A termőföld védelme érdekében ahol csak lehetséges, a régi nyomvonalra kell építeni.

Az olyan területeket, ahol az építési költségek magasak lennének, kerülni kell (Építés közben is, többször volt tervmódosítás.)

A települések elkerülése, a gázolások és zajártalom kiküszöbölése. (Környezetvédelem.)

Nálunk az úthálózat fekvése északi és déli irányú, Keszthely felé délkeleti. A tranzit forgalom a 84-es számú úton zajlik, a kamionok egymást érik. Azokat a földutakat melyeken a régi időben jártunk, a fiatalok már nem ismerik.

Községünkben a magántulajdonban lévő személygépkocsik száma: 216. A tehergépkocsik száma: 8.

Iskolán kívüli népművelés

Az iskolán kívüli „Népművelésnek” nagy segítői a hírközlő szervek. A televízió, rádió, folyóiratok, szaklapok, napi- és hetilapok állandóan tájékoztatják a népet a világban történt eseményekről.

Az otthonában ülő ember is tudomást szerezhet a kutatások eredményeiről és a technika fejlődéséről. Sok volna felsorolni mindazt, amit a fentebb írt szervek részünkre nyújtanak. Káldon 1999-ben a Postahivatal terjesztésében, az alábbi lapokra volt igény.

• Magyar Bazár	1 db
• Bravó	2
• Autó Motor	2
• Családi Lap	24
• Bravo Girl	3
• Easy PC	4
• Fűles	9
• Fürge ujjak	1
• Hócipó	1
• Hírhozó	3
• Kiskegyed	15
• Kistermelők Lapja	3
• Képes Újság	2
• Magyar Horgász	1
• Meglepetés	6
• Nimród Vadászújság	2
• Nők Lapja	13
• Őszidő	15
• Rádió és TV újság	13
• Színes RTV	4
• Szabad Föld	37
• RTV Műsor Magazin	6
• Házi Praktika	2
• Stori	8
• Telehold	1
• TVR Hét	29
• Zsaru Rendőr Mag.	2
• Blikk	1
• Magyar nemzet	2
• Nemzeti Sport	2
• Népszabadság	12
• Népszava	1

Az egyéni terjesztők 300 db Vas Népe című napilapot adnak el naponta. TV és Rádió néhány család kivételével mindenkinél van.

Községi és iskolai könyvtár

A könyvtár is az iskolán kívüli népművelést segíti. Helyben lévő állomány: 3.712 kötet.

Beiratkozott olvasók száma:

14 éven aluli	52 fő
14 éven felüli	12 fő
Összesen:	64 fő

Látogatók száma:

Kölcsönzött könyvek

	381 fő	1.108 db
	135 fő	463 db
Összesen:	516 fő	1.571 db

A Könyvtár a Rákóczi Ferenc utcában lévő Politechnikai épületben kapott helyet.

Könyvtáros: Ihász Ferencné

Káldi nyelv

Minden egyes dialektusban, mely hazánk területén békességesen megosztozva hűségesen megőrzi hagyományait, nyelvünk egy-egy eltérő fejlődését, avagy fejlődésének más-más fokát látjuk, mely a közös magyar nyelv természetét más-más oldaláról világítja meg, helyel-közzel régi állapotát tartotta fenn, vagy pedig a továbbfejlődés jeleit tanúsítja. Vas megye a szomszéd Sopron megyével együtt, Balassa főosztása szerint, a rábavidéki nyelvjárást beszéli, mely az őrségi, hetési, göcseji és alsó-zalai nyelvjárásokkal együtt a nyugati nyelvjárás-területté foglalható össze.

A nyelvjárás területén belül is vannak némi különbségek, mert egyes szavakat az egymáshoz közeli községekben másként ejtenek ki. Mi káldiak nem szeretjük a hosszú magánhangzókat és rövid lesz nálunk az i, u, ü, pl.: hir, sir, víz, hus, husz, út, tűz, szüz. A magánhangzók hosszúságát igen gyakran mássalhangzós nyújtás (kettőzés) pótolja, pl.: tanító helyett tanító, nyitni helyett nyittani, gyúlad helyett gyullad, papír helyett pappír, mező helyett mezző. A hosszú é néha megrövidül éhes helyett ehes, megéhezik helyett megehül, cserélés helyett cserelés-t ejtünk. A nyílt e hang helyett is zártabb e-t ejtünk a szó végén, pl.: fekete, keze, képe, avagy ő könyvő, fülő esetében. Az ó helyett néha u, a dorong helyett durung, a hol helyett hun, a ló helyett lú, tyúk helyett tik, kakas helyett kokas, lyuk helyett lik járja.

Igen élénk a mássalhangzók egymásra hatása, még a v is változtat a hangszínezeten, pl.: Vasvár (Vazsvár) itt van (id van) ott van (od van) avagy v módosul át f-fé - pl.: ötfen, (ötven), hatfan (hatvan).

A j az előtte lévő mássalhangzó természete szerint gy vagy ty lesz pl.: dobgya (dobja) foggya (fogja) raktya (rakja) kalaptya (kalapja) r után is gy-t ejtünk pl.: borgyu (borjú) akargya (akarja) irgyam (írjam). Az é-t sok esetben ivel helyettesítjük, pl.: Németh (nimeth) rétes (rites) képes (kipes) kénes (kines).

Honnan ered a „Káld” falunév?

(Kiss Lajos: Földrajzi nevek „Etimológiai szótára” I. kötet 672. oldal K: 726/1.)

A Káld falunév pusztá személynévből ered, magyar névadással. Cald, - Calud a török eredetű Kál személynévből képződött. Más magyarázat szerint Qaldi személynév is rejlik benne. A Kál öreget jelent, - a Qaldi azt, hogy megmaradt (még nem halt meg). A pogány magyarság körében ez egy védő név volt, a többi hasonló névvel együtt. Hiedelmük szerint ha a „Rossz-szellem, - a Démon ezt hallja, nem viszi el a gyereket. (Mert a Démonnak öreg és beteg nem kellett. Ebből arra lehet következtetni, hogy ezzel is a gyermekhalandóság ellen védekeztek.

Községünk névadója Árpád egyik unokája, - Levente fia volt, Kál, - horka méltóságot viselt és birtokolta a Balatonfelvidéki „Káli-medencét” is. Szállásterületként kapta ezt a mezőt, amelynek Ő pedig a nevét kölcsönzte, így kapta községünk a Káld nevet, mivel egy szállásterületen csak egy falunév lehetett; előnévvel ellátva később lett Felső-Káld és Alsó-Káld. Egyébként Magyarországon erre sok példa van, csak itt közvetlen a környékünkön is. Alsó-Mesteri, Felső-Mesteri, Nagy-Sitke-Kis-Sitke, Nagy-Köcsk-Kis-Köcsk, Kis-Pirit-Nagy-Pirit.

Községünk nevét az idők során a következőképpen írták: Cald, Kaáld, Káld, Felső-Káld, Alsó-Káld, a Bach korszak idején Óber-Káld, Unter-Káld, Káld. A tatárjárás utáni időben nemességet nyert családok, felvették a Káldy nevet.

KÁLD

1255: Cald (Cs); 1274, 1368, 1428: Kald (uo); 1276, 1313: Kaald (uo); 1466, 1484: Felsewkald(uo); 1773,1808: Káld (LL, MK, VA, JL); 1828: Káld (Alsó, Felső) (LN); 1836: Káld (FE); 1863: Alsó- és Felső-Káld, Káld (H); 1873: Káld (Alsó-, Felső-), Alsó-Káld, Felső-Káld (H); 1882: Alsó- és Felső-Káld, Káld (Alsó- és Felső-) (H); 1895-1907: KÁLD (TK, H).

Káld község története

(a „Múlt”)

Községünk története ott kezdődik, ahol a történelem fáklyája nem világít. A Honfoglalás és a tatárok kivonulása között közel 350 esztendő telt el. Olyan „Dokumentumot” mely községünkre vonatkozóan abban a időben keletkezett volna, nem találtam. A tatárjárás után keletkezett okiratok nyújtanak visszamenőleg némi tájékoztatást.

Községünk pogány eredetű neve, és egy XIV. században keletkezett okirat azt sugallja, hogy Káld, -a Honfoglalás után, de még a Államalapítás előtt keletkezett, vagyis a X. században. Azt nem tudhatjuk, hogy az a bizonyos Kál aki ezt a területet kapta, netán egy kis meglévő falucskára telepedett rá, - vagy a pusztaságra ültette le a sátorkaróját. Ez az utóbbi a valószínű, mert ha Mesteri (Mestriana) Borgáta (Oborgata) Római kori, Pápóc, Szergény, Vönöck, Tokorcs, Miske, Sitke, Gérce, Pereszteg a szláv nevét megtartotta, akkor az Káld esetében is úgy lett volna

Az eredeti Káld nem itt volt, ahol most lakunk, elődeink a törökök elől menekülve itt bújtak meg, mert akkor ezt a részt sűrű erdő borította. A törökök mindent porigégettek és leromboltak, eleink jobbnak látták, ha itt maradnak. Mindez történt 1530-32 táján.

Tehát kb. 470 éve alakult az községünk ezen a helyen.

Hol volt az eredeti Káld? A jelenlegi Templomunktól északkeleti irányban kb. 2 km távolságra, a Cser alatt. Tárgyi bizonyítékok: 1922-ben felszínre került egy kis harang, szántás közben az eke megakadt benne, vitéz Horváth László 1937-38-ban építette a tanyáját. Alapítás közben egy széles mészhabarcba rakott, miskei kőből készült fundamentumra akadtak. A lakosság szaporodott, az erdőirtás állandóan folyt, tárgyi bizonyíték: az úgynevezett Eperjes börtön alakult ki. Tárgyi bizonyítékok: 1960 után azt a mezőterületet az Állami Gazdaság művelte. Egyik évben cukorrépa alá készítették a talajt, amit 35 cm mélyen felszántottak. Itt is sok mészhabarcba rakott kő került a felszínre. Így lett az eredeti Felső-Káld, az utóbbi pedig Alsó-Káld, mert egy szállásterületen csak egy nevű falu lehetett, amiket előnévvel különböztettek meg. Erre környékünkön is van több példa, de országosan is így alakultak a helység nevek (észak felől Felső, dél felől Alsó, volt Közép, és Kis vagy Nagy.) Tehát a mi községünk is egy ikerrendszerű község volt, ami abban nyilvánult meg, hogy közigazgatásilag egy volt, de gazdaságilag kettő. Ez legérezhetőbb volt a két Közbirtokosság működésén. Külön marha és sertéscsorda - járás volt 1945-ig. Lác, Gulács és Tacskánd, a török idők előtt önálló falvak voltak. A láncai Búza nevű család már birtokos volt itt 1313-ban. Birtokaik voltak; Lác, Kissomlyó, Nagysomlyó, Hetesomlyó, Peresztegálya és Begete helyiségekben. Ugyancsak birtokosok voltak itt a láncai részen, a Batthyány család hercegi ága. Az 1700-as években Káldhoz csatolták. A Gulács nevű falu a jelenlegi hidegkuti vadásztanya tájékán volt. Az idősebbek még jól emlékeznek a József majori mezőre, és a pörösi erdőre. Ez képezte Gulács határát és egy kisebb része még Bejczygyertyános községhez is került. Káldhoz a nagyobb részét, 1695-ben csatolták, amikor gulácsi Farkas János lett az új földesúr. Tacskánd pedig csak 1960-ban lett a káldi határ része azon oknál fogva, hogy az Állami Gazdaság részére tagosították le, az pedig Káldon székelt. Tehát az ügyet intézők lekopírozták a régmúlt időköt, amikor a földesúr birtokának határa szabta meg a község határt.

A következő oldalakon közlöm azt az okmányt, amit korábban említettem.

*Kaal, ki Szent István korában Gizela királyné kíséretében
jött Magyarországra, Káldon Sopron vármegyében telepedik
le. 1000—1038.*

Nicolaus et Stephanus quasdam duas litteras,
vn am domini Andree olyn regimen huius Regni feliciter impor-
tantis, Anno ab incarnatione Domini M. CC. duodecimo pri-
uilegialiter emanatum; aliam vero Capituli Ecclesie Castri
ferrei anno Domini M. CCC. Lmo. septimo feria tertia prox.
ante festum Beati Georgii martyris patenter emanatam nostro
judiciario conspectui curarunt exhiberi. In quarum quidem li-
terarum privilegialium dicti domini Andree Regis continencia
exprimebatur, quod tempore Regis Sancti Stephani, cui scilicet
eiusdem domini Andree Regis, cum Kesla Regina Hun-
garie Christianissima de intrinsecis partibus Alamanie fuis-
set transducta, quidam Kaal nomine homo libere condicionis
terram liberam consumpsisset, et omnis seruitutis expers,
predecessor fidelis Clerici eiusdem domini Andree Regis Ste-
phani nomine, in officio eiusdem domine Regine persistens
Hungariam intrasset, et qua temporis ratio habebatur, in Cald
in Comitatu castri Supruniensis libere et absque alienius con-
dicione terram et locum cohabitandum elegisset; tandem he-
rentem (?) multo temporis curriculo, tempore pie recordacio-
nis Geysse Regis cum Laurencius Comes comitatu Castri-
ferrei et Supruniensi pressedisset, jobagiones eiusdem castri
inuidia ducti a tramite veritatis deuiantes, patrem fidelis cle-
rici dicti domini Andree Regis Stephani, Aykan nomine ca-
lumpniöse et falso alloquentes jobagiones castri, et qua unum
ex ipsis socium in presenciam Laurencii Comitis fore asse-
ruissent, ut per hoc ipsius titulum infringere libertatis.
Videns autem fidelis clericus eiusdem domini Andree Regis
Stephanus, et Lampertus suus frater vterinus, quod libertas
eorum per eosdem malitiosos jobagiones prefati castri fuisset
annullata, tempore felicis recordacionis Emerici Regis, fra-
tris eiusdem Andree Regis, cum ipse ducatum tenuisset, ad

ipsius scilicet domini Andree Regis accedentes presenciam, se penitus seruiicio eiusdem subdidissent, et prout decuisset clientes fideliter seruire cepissent, vnde et in illo conflictu, quem in valle Rad idem dominus Andreas Rex aduersus dictum fratrem suum Emericum Regem habuisset, Lampertus frater fidelis dicti Stephani clerici ibidem usque ad sanguinis effusionem ob sumpme fidelitatis amorem mortem sustinuisset. Nec hoc eidem fideli clerico sufficiens, vna mortem fratris sui tradens obliuioni, post eundem conflictum cum eodem domino Andrea Rege in Tentoniam exiens, ibique multo anhelantius cepisset seruire; tamen inter cetera sue fidelitatis opera, quomodo et qualiter jobagiones prefati castri libertatem ipsorum infregissent, eidem domino Andree Regi sepius intimasset. Ipse igitur dominus Andreas Rex postmodum Diuina fauente clemencia successisset ad Regni gubernacula. multimodi (tudinis ?) fidelis dicti Stephani Clerici sui seruiciorum, tum propter fratris ejusdem mortem, cum etiam propter ipsius fidelitatem, ipsum scilicet Stephanum clericum in pristinum libertatis titulum restituens, in domum suam Regiam recepisset, et vt tam ipse quam ab eo descendentes de domo et familia Regia de cetero computabiles haberentur, et propria terra ipsorum Kyal nomine ad quinque aratra sufficiente sibi et suis posteris sua Regia auctoritate fecisset restitui, quam roborasset terram circumquaque cum metis. Cuius quidem possessionis mete quedammodo in eo priuilegio continentur.

(Az országnak XIV.századi egyik nagy bírája ítéletéből. Csech)

KAAL, KI SZENT ISTVÁN KORÁBAN GIZELLA KIRÁLYNÉ KÍSÉRETÉBEN JÖTT MAGYARORSZÁGRA, KÁLDON, SOPRON VÁRMÉGYÉBEN TELEPEDIK LE 1000-1038

Miklós és István bizonyos két iratot tár bírói tekintetünk elé: ezek egyike Andrástól, a királyi uralmat egykor szerencsésen viselő úrtól az Úr megtestesülésének 1212. évében bocsáttatott ki kiváltságlevélképpen, a másik pedig a Vasvári Egyházi Káptalannak az úr 1357. évében, a Szent György mártír ünnepe előtti harmadik (ünnep?) napon kibocsátott (irata). A mondott András király úr a privilégiumi iratának tartalmában az foglaltatott, hogy Szent István királynak, ti. ugyanezen András király úr anyagi nagybátyjának idejében, amikor Kesla (Gizella) Magyarország legkeresztényibb királynéja Németország

belső részeiből áthoztatott, egy bizonyos Kaal nevű, szabad jogállású ember egy szabad földterületet vásárolt (?), és minden szolgaságtól mentesként, ugyanazon András király úr hű papjának elődjeként (felmenőjeként), ugyanazon királyné úrnő szolgálatában megmaradva Magyarországra érkezett, és ahogy a korabeli szokás megkívánta, Káldon, Sopron vármegyében szabadon és bárki kifogása nélkül földet és lakóhelyet választott; de mégis – bár hosszú idő folyamán ott megragadt (tartózkodott?) a jámbor emlékezetű Géza király idejében, amikor Lőrinc gróf állott Vasvár és Sopron megye élén, ugyanazon vár (Vasvár) jobbágysái – az irigységtől vezettetvén, letérve az igazság ösvényéről – a mondott András király úr István (nevű) hűséges papjának atyját gyalázkodva és hamisan megvádolták a vár jobbágysái, azt bizonygatva Lőrinc gróf jelenlétében, hogy ő is egyik társuk, hogy ezzel az ő szabad voltára való jogcímét tönkretégyék (kétségbevonják).

Látva pedig ugyanazon András király úr hűséges papja s az ő édestestvére, Lambert, hogy szabadságukat a fent mondott vár rosszindulatú jobbágysái semmisé tették, a boldog emlékezetű Imre királynak, ugyanezen András király bátyjának idejében – miközben András hercegséget viselt -, András király úr színes elé járulva teljes mértékben alávetették magukat az ő szolgálásának (felajánlották szolgálataikat), s mint illet, kliensként (jobbágyként) szolgálni is kezdték; így abban a csatában, amelyet Rad völgyében ugyanezen András király úr a testvére, a mondott Imre király ellen vívott, Lambert, a mondott hűséges pap, István testvére – mélységes hűsége, melyet vére ontásáig fogadott, (bizonyításának) vágya miatt – halált is szenvedett. De még ez sem lévén elég ugyanezen hűséges papnak, egyúttal átadva a feledésnek testvére halálát, ugyanezen csata után ugyanezen András király úrral Németországba kimenve, ott még lelkesebben kezdett szolgálni; közben azonban – hűségének különféle kinyilvánításai között – többször is tudtul adta ugyanazon András király úrnak, hogy a fent mondott vár jobbágysái hogyan és miképpen törték meg (vitatták el szabadságukat. A király úr maga tehát, miután az isteni kegy kedvezése folytán a királyság kormányzására jutott, a mondott István, hűséges papja sokféle szolgálata (szolgálatainak sokasága?) (miatt), egyfelől ugyan Ő testvérének halála, másfelől saját hűsége miatt is, őt, azaz István papot a szabadság régi jogcímébe visszahelyezve, saját királyi házába fogadta, hogy ő maga és származékai a királyi házból és háznépéből számítandóknak tekintessenek, és saját, Kyal nevű birtokukat, neki és utódainak elégséges 5 (királyi) ekemérték nagyságban királyi tekintélyénél fogva visszaadatta, amely birtoknak a határait körben (adománylevélben) erősítette meg. E birtok határai egyébként szerepelnek (benne foglaltatnak e kiváltság levélben.)

(Lehetséges, hogy az itt leírtak nem ránk, hanem a jelenben Sajtoskál nevet viselő községre vonatkozik, mert Káld község az említett időben Karakó megyéhez tartozott és nem Sopron megyéhez.)

Fordította: Arady Péter latin-magyar szakos tanár

Szent István Államalapító nagy művének főpillérei a Várispánságok, mint katonai szervezetek, - a Római Katolikus Egyház és a nemes családok voltak. Az első nemesek a Honfoglaló vezérek leszármazottai lettek, - a Római Katolikus Egyház mint jogiszemély, benne minden vezető tisztet betöltő klérus, beleértve a Plébánosokat is, továbbá azok a külföldről betelepült lovagok, akik Szent Istvánt tervei megvalósításában segítették. Legelsőknek Ők részesültek a nemesi cím és a velejáró földbirtok adományban. A Várispánságok alatt szolgáló várjobbágysók, (jobbágiones - casztri) a földet a királytól kapták, ellenében katonáskodtak, Őket csak egy keskeny fal választotta el a nemesektől, - mert a tatárjárás után hamarosan ott voltak a megye gyűlésen és résztvettek a bűnösök

A későbbi királyok ugyanezt folytatták. Magyarországon 1848-ig csak a nemes embernek volt politikai joga, csak nemes ember lehetett földesúr, és a király után, minden „Földi jó” csak neki járt. Erdőt kizárólag nemes ember birtokolhatott.

A nemes Földesurat illette: a malomüzemeltetés, pálinkafőzés, korcsmáztatás, húskimérés, hídvám, vásártartási jog, ha azt nem a király adta már korábban, terményekre és termékekre elővételi jog, úthasználati vám, vadászati jog, halászati jog, vendégfogadó üzemeltetése.

Azon a területen, mely most a káldi határt képezi, - a történelem folyamán az alábbi nemes földesúri családok éltek: Belkus, a Sárvári Váruradalom mindenkori ura, a Páris alapította Káldy, a Severed alapította Káldy, Marczellfalvi, Kámi, döbrönte Himfy, Gordovai, Uky, Széky, Csányi, Sággy, gulácsi Farkas, Róhrel, Lánci-Búza, monyorókeréki Ellerbach, gróf Erdődy, és a Batthyány család hercegi ága.

Az első nemesi címeket és a velejáró birtokot, a királyok adományozták, később a földesurak is nemesítettek, adományozván 30 kat. földet. Káldon ilyen volt az Édenhoffer család. A Vármegye „Nemesi Bizonyítványt” adott olyan személyeknek, akik házasság vagy vétel folytán nagyobb földbirokhoz jutottak, Káldon ilyen volt a Maróthy család. Községen belül nemesi jogokat élvezett az, aki nemesi birtokot vásárolt, mert az aktívák és a passzívák a birtokhoz kötődtek. Káldon ilyen volt a muki Horváth család.

A XIX. században, amikor már a földesurak komolyan bekapcsolódtak a termelésbe, ellenszolgáltatás ellenében nemesítettek, mentesítették a jobbágyot az úrbéri kötelezettségek teljesítése alól. Az öregek elmondása szerint, egy pár (2 db) igábváló szilajtinó volt a megváltás ára. Káldon ilyenek voltak: Szabó József, Szabó István, Szabó János, Góczán István özvegye Mecséri Julinka, Komáromi István felesége Haraszi Katalin és Laczi Istvánné. (Nemesek összeírása: 1835-ben.)

Akik a királyoktól kapták a nemességüket

- Káldy család (alsó és felső-káldi) eredetét a család a Herény nemzetségből (genus) veszi. Ismert törzse Káldy Paris, Bana ispánnak fia (Paris de Káld, filius comitis Bana de genere Herény (Lásd: a következő oldalakon.)
- Nemességüket V. Istvántól kapták 1259-ben Ők vették fel később az alsókáldi Káldy nevet. Birtokaik a XX. század elején részben házasság, - részben vétel jogcímen a Maróthy család tulajdona lett.
- Sebret leszármazottai, - Jarmanus, Gurk, Tyba Saul és Omodé, káldi várjobbágyok, Újvár megvívásában bátor magatartást tanúsítottak, ezért IV. László király 1273. június 26-án nemesítette őket. Ők vették fel később a felsőkáldi Káldy nevet. Birtokaik nagyobb részét Esztei Ferdinánd vásárolta meg.
- Ugyancsak ezen család későbbi tagjai, nevezetesen felsőkáldi Káldy Dömötör, János és Péter, - Rudolf császártól 1581. április 14-én nemességet kapott. Nemesi levelük másolatát később láthatjuk.

Káldy család. (Alsó- és felső-káldi.) Vasvármegyei eredetű birtokos ősrégi nemes család, kiterjedve lakás, vagy birtokra nézve Sopron, Veszprém, Zala, Pest és Nógrád megyére is.

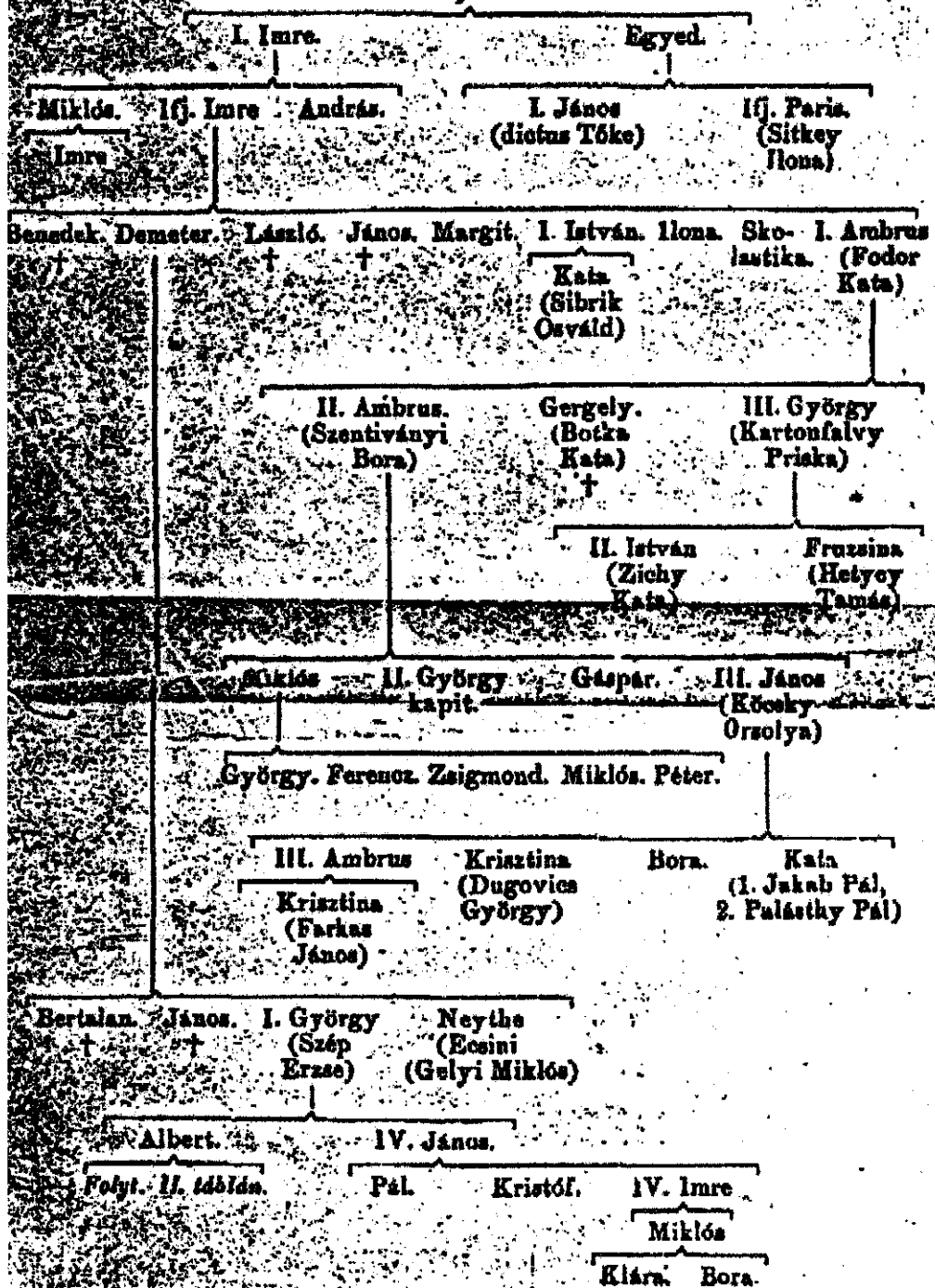
Eredetét a család a Herény nemzetségből (genus) veszi. Ismert törzse Káldy Paris, Bana ispánnak fia (Paris de Káld, filius comitis Bana de genere Herény).

Ettől a család leszármazása következő: *)

Káldy

I. tábla

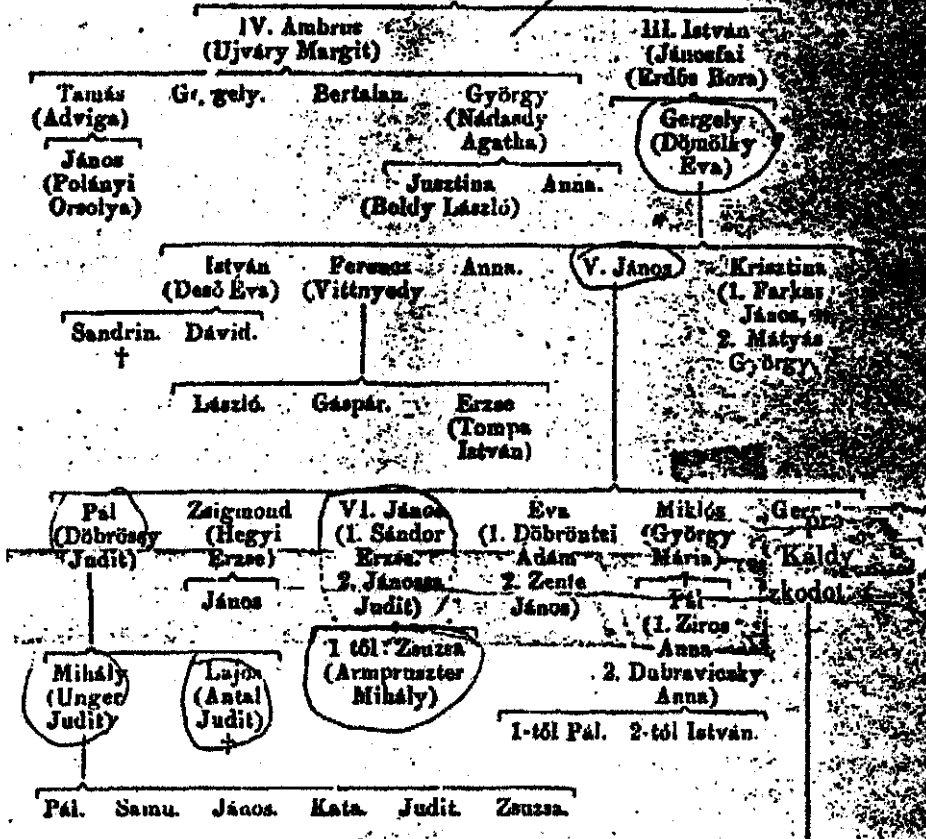
Káldy Paris

Kaldy.

II. tábla.

Albert, és az I. család
(Plakay Kata)

Krisztina (Isaotel István), Zeigmond, Sándor, Fozek, Gyula, Frig, Celik, Telo

A legérezhetőbb hiány a családfán az, hogy rajta nincsenek fel-
telve az évszámok, melyeket felrakni minden igyekezetem mellett is
biztosan nem merhettem; és így közvetlenül a családfához már ke-
vés felvilágosító adat közlhető.

A törzs Parisnak egyik fia Egyed ága hamar kihal, mert bár
két fia volt, és ezek közül ifj. Páris Sitkey Istvánnak Ilona nevű
leányát bírta nőül, mégis gyermekeiről a leszármazási fa mit sem tud.

Idősb Párisnak másik fia Imre fentartá a családot, időről időre
mindinkább terjedő ágazatokban, mert fia ifj. Imre már épen számos

gyermek atyjává lön, kik közül azonban tartós ágazatot csak Demeter alapított; mert I. Ambrus ága hamar kihalt, I. Istvánnak csak leánya Kata maradt, ki szarvaskendi Sibrik Osvald neje volt.

Demeternek fia I. György Szép Lászlónak leányát Erzsébetet vette nőül; és ettől született Albert, és János, kik közül az előbbi a legtovább élő ágazatot alapítá, mint a II. táblázaton láthatjuk.

Nevezett Albert neje Plakay Kata volt, ki utóbb Eszéki Pál deákhhoz (litterator) ment nőül. Egyik fia IV. Ambrus Ujváry Benedeknek Margit leányát vette nőül, és négy gyermeket nemze, kik azonban harmad izen a család nevét sirba vették. Ezen gyermekek közül Györgynek neje Nádasdy Lászlónak leánya Agatha volt, ki utóbb Megyeri Tamás felesége lön.

III. István ágazata itt leterjed egész a mult század végeig, és így — nagy látszik — erről csak a három utóbbi nemzedék hiányzik.

Unokája V. János, hat gyermeknek volt atyja. Ezek közül a) Pál Döbrössy Andráss leányát Juditot bírta nőül. Ezen Juditnak anyja Nagy Erzsébet volt, leánya kis-völcsi Nagy Farkasnak győrfalvai Balog Erzsébettől, Balog István leányától. Pál fiainak u. m. Mihálynak neje Erzsébet volt a Kőszegen lakó Unger Mihálynak. Lajosnak felesége pedig Antal Jánosnak leánya Judit volt.

b) Zsigmond hitvese Hegyi Andrásnak leánya Erzsébet, utóbb Armpruszter Merenczné volt. Fiók János.

c) VI. Jánosnak első neje Sándor István leánya Erzsé, a 2-ik Jánossa István leánya Judit. A 2-diktől leánya Zsuzsa Armpruszter Mihályné.

d) Éva neje előbb Döbrentei Ádámnak, utóbb Zente Jánosnak. Utódai a Potyondi család stb.

e) Miklósnak neje György Mária, előbb Hajas János özvegye, harmadszor Lőke Péter neje. Fia Pál volt, mint a tábla mutatja.

f) Györgynek gyermekeit a táblázaton láthatjuk:

A közlött táblázaton annyira hiányozván az időkor, nem határozhatjuk meg a hivatalt viselt, vagy egyébképen kitüntet családtagoknak a táblázaton állókkal való azonságát sem; és csak némelyeket jelölhetünk meg gyaníthatólag, míg másrésről több ismert családtagot pedig a családfán épen nem lehetőknek találok, mint azt a következőkben elésorolandom.

Káldy Ambrus, ki 1608-1622-ben Vas vármegyének szolgálta.

birája volt ²⁾, valószínűleg egy a II. táblázaton látható IV. Ambrussal 1630-ban alispán és követ volt ³⁾.

Káldy Imre 1630-ban volt Vas megye szolgabirája ⁴⁾, úgy látszik az, ki a I. táblán IV. Imrének iratik.

Káldy Ferencz, ki 1635- és 1647-ben országgyűlési követ volt, és többféle választmányi tagúl is kinevezetett ⁵⁾, Vas megyének adószedője is volt, és 1646. tájban Pozsonyban egy Ferencz (tán ez?) vice Capitaneus in partibus Regni ultra-Danubianis ⁶⁾.

Hasonlóan felső-káldi Káldy Péter, ki 1649–1662-ben mint országgyűlési követ, és több országos választmány tagja említettik törvénykönyvünkben ⁷⁾, és 1646–1662-ben ⁸⁾ Vas megye első alispánja volt; szintén a táblázaton állók közül ki nem jelezhető.

Nincs a családfán azon Káldy György sem, kitől 1402-ben a Bánffyok Pápa vára védelmére a csehok ellen segílyt kértek ⁹⁾. E György Káldy Miklósnak fia volt, és 1404-ben a vasvári káptalan előtt Sitkey Mátyástól Gyűrűs helységbeli részbirtokát veszi 50 forintért ¹⁰⁾. Ez oklevélben György magisternek neveztetik.

A családnak, — mely valamint régebben — úgy jelenleg is protestans vallásu, néhány tagja kath. papi pályán tűnt. Ilyen Káldy György, kinek atyja szintén György Pozsonyban tartózkodott. II. Ferdinand király korában, ki neki 1625-ben évenként száz magyar forint segédelmet rendelt, és azt 1629-ben még 50 forinttal toldotta meg ¹¹⁾. Fia az említett György 1570. táján N. Szombathban született, és a jezsuiták közé lépván, mint a „Bibliának” magyarra fordítója neve emlékeztessé. Meghalt 1634-ki oct. 30-án kora 64 évében ¹²⁾.

²⁾ 1608-ki 15. k. u. — 1613: 8. — 1618: 49. — 1622: 36. törv. cz.

³⁾ Lehoczky Stemma I. 191.

⁴⁾ 1630-ki 3. törv. cz.

⁵⁾ 1635: 57. 60. 63. 72. — 1638: 37. — 1647: 71. 91. törv. cz. — Lehoczky Stemma I. 191.

⁶⁾ Tudománytár 1835. III. k. 297. lap.

⁷⁾ 1649: 60. 1662: 26. 37. 39. törv. cz.

⁸⁾ Lehoczky Stemma I. 191.

⁹⁾ Fejér Cod. Dipl. tom. X. vol. IV. p. 157.

¹⁰⁾ Registrum Literalium Instrumentorum Sitkey-Nagyianorum p. 85. — Ráth Károly közléséből.

¹¹⁾ Tudománytár 1835. III-k. 297.

¹²⁾ Ugyanott.

261

Káldy

Káldy Márton is volt jezsuita, és egyházi beazédeket hagyott kéziratban maga után ³⁾).

Káldy Mihály 1629-ben soproni plebános ³⁾. 1638-ban papóczi az. leleki prior, és győri nagyprepost volt ³⁾).

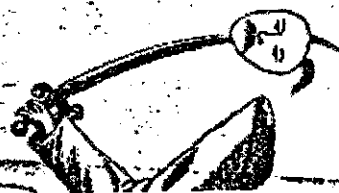
Káldy Zsuzsanna 1629-ben már mint Ozirák Mózes kir. személynek özvegye élt ⁴⁾).

1811-ben említetnek a családból János táblabíró; Katalin Gyömröy özvegye, Zsuzsa Vidos Sándor özvegye, és Judit Enessey György neje.

Káldy János (tán a följebbi) Sopron vármegye alispánja, a dunántúli ágost. evang. superintendens főinspektora, meghalt N.-Geresden 1826-ki mart. 30-án, kora 62. évében.

Nógrád megyébe telepedett Káldy István, neje bibíthi Horváth Anna, és utánna Magdolna. Legéndi birtokát jelenleg fia bírja.

A család czimere a paizs feketüdvárában koronaszíven.

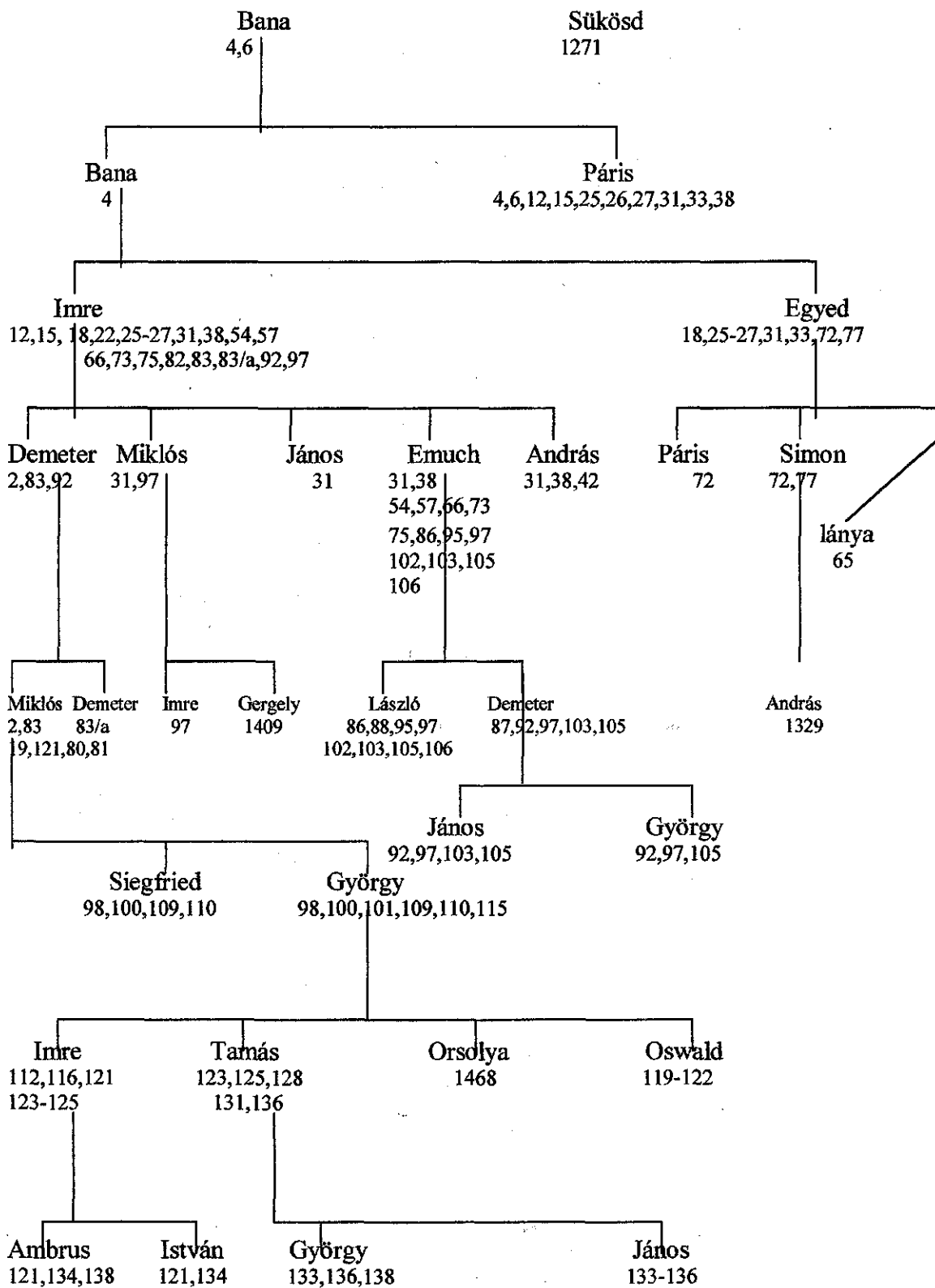

KÁLDY.

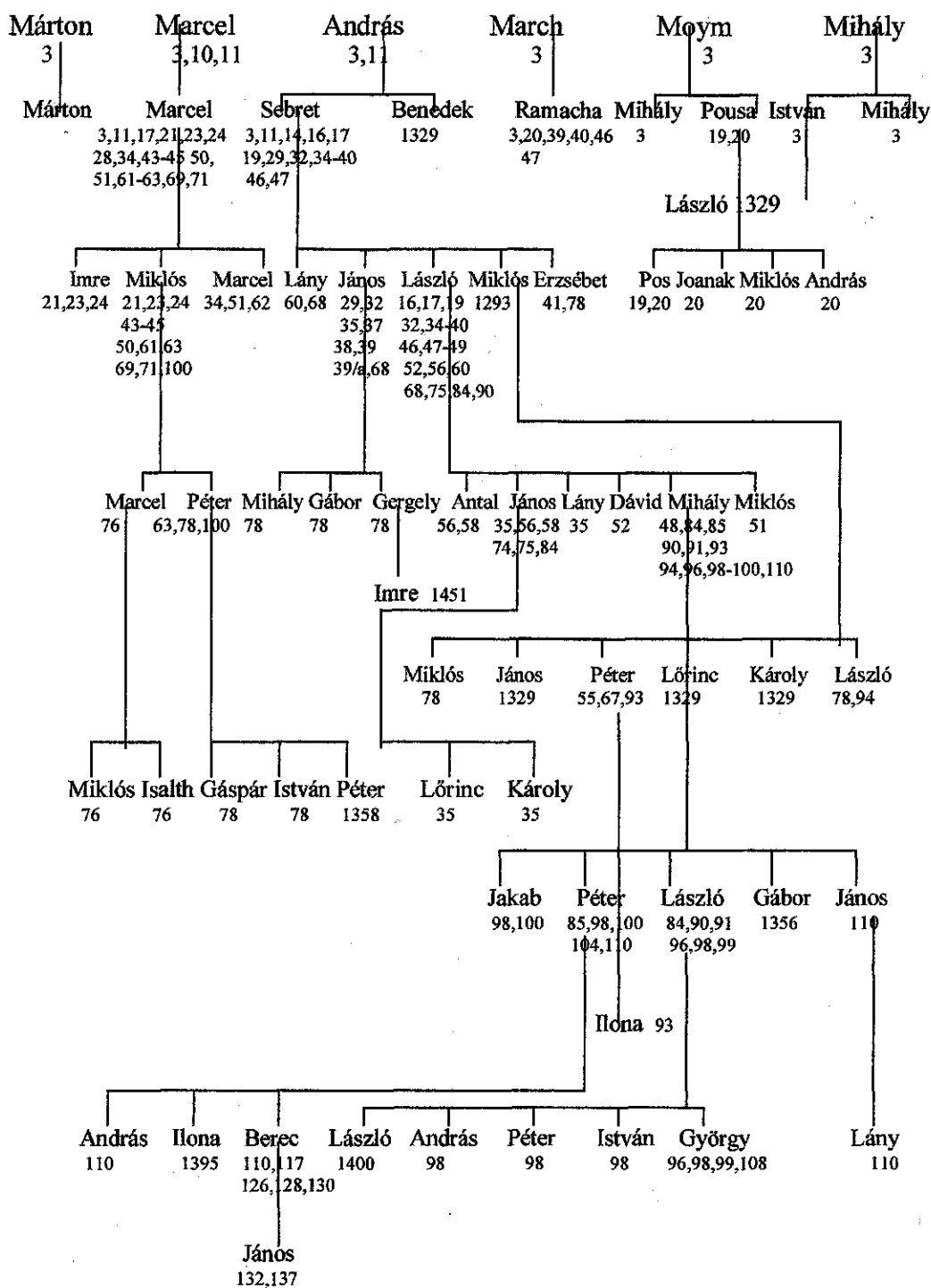
1. Káldy Páris alapította alsókáldi Káldy család címére.

I. Herény nemzetségből származó káldiak

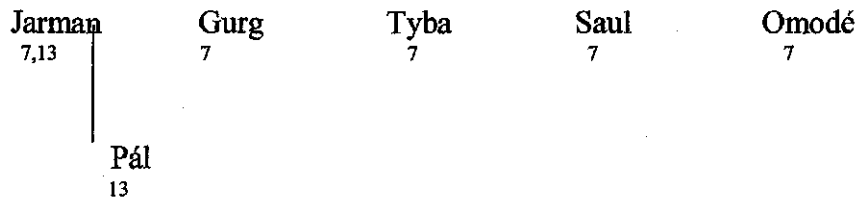
(Herényiek, Geliek)

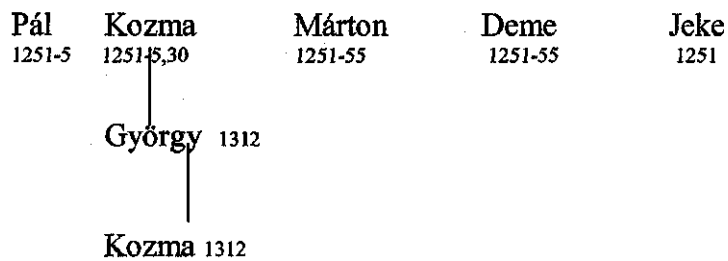
II. Felső-Káldi Sebreth leszármazottjai

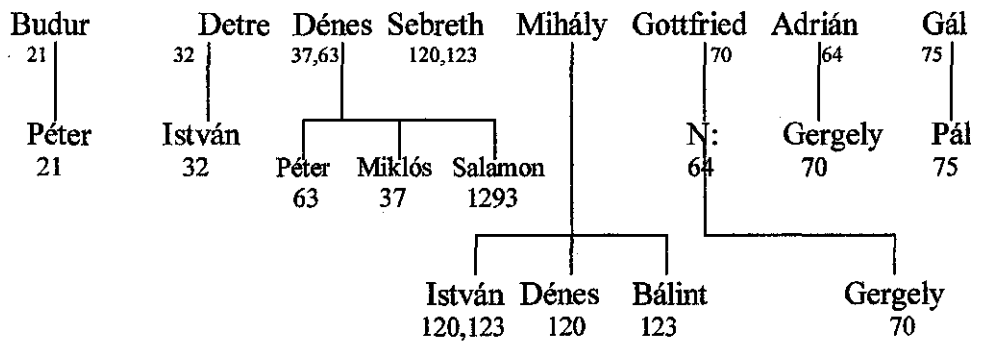
III. Káldi várjobbágyok

IV. Káldi várnépek

V. Káldi töredékek

A család története

- Omodé győri püspök 1256-ban bizonyította Belkus fiának Simeonnak határjárással megállapított káldi birtokát, mely a vasvári várjobbágyok és várnépek birtoka mellett feküdt. A határjárás a Kotpan hegycsúcsánál az északi részen kezdődött, s itt volt egy határjel is. Ezután Káld falu várnépeinek Pálnak, Kozmának, Mártonnak és Deménnek a földjei következtek. Keletre volt a Holofa dűlő. Itt három határjel is állott. Majd keletre fordulva következett a Sumpti kút, majd fűzesen át Kurusligetre vezetett az út, ami elérte a Kozma-Damján eklézsia földjét. A Peresztég vize mellett is még egyházi földek voltak a falu déli felén. S itt újból egy határjel állott. A határjelen keresztül a határ Zaharhynek ütközött. Ezt követte Gulách falu, majd az egyház földje. Innen kanyarodott a határ a guláchi nemesek nyugatra eső földjei felé, majd észak felé elérte a Berce hegyet. Itt Farkas és Saul földjei terültek el. A két hegyecsken határjel állott. Ezután a káldi várnépek földjei következtek. A határ a káldi várnépek falván át a Kotpan hegyen egy régi határjelben végződött./1/
- Vasvári Miklós ispán döntött 1255-ben Belkus fia Symeon és káldi várjobbágyok: Jake, Kozma, Márton és Deme vitájában Symeon javára./1a/
- Káldi March fia Ramacha sári négy hold földjét elcserélte káldi birtokának egyharmadáért./2/
- Moym fia Pousa és rokonsága 1266-ban hozzájárultak ahhoz, hogy Marcel fia Marcel, Márk fia Remechától Sári birtokáért elcserélt föld harmadát szabadon bírja./3/
- Bana fiai Páris és Bana a Herény nemzetségből valamint rokonaik Lőrinc, Jakab és Mihály vasvári várjobbágyokat a király 1271. augusztus 9-én felvette a királyi családba./4/
- IV. László király 1273-ban a káldi nemesek kérésére Miklós vasvár-megyei ispánnak 1255-ben és Omodó győri püspöknek 1256-ban kiadott okleveleit átírta./5/
- 1273. május 28-án a nemesítő oklevelet Bana fia Páris és Balasya fia Jakab és Leuca fia Lőrinc átírták./6/
- 1273 június 26-án IV. László király Vasvári Gergely ispán kérésére Jarmanust, Gurkot, Tybát, Sault és Omodét, a káldi várjobbágyokat az Újvár megvívásában tanúsított bátor magatartásuk jutalmaként nemesítette./7/
- Ugyanakkor a király átírta a várjobbágyok káldi birtokaira vonatkozó 1255-ben és 1256-ban kelt okleveleket. /8/
- Dereskedí Andark 1276-ban döröskei birtokrészét, meg a Szentjakabhoz tartozó részét 15 márkáért eladta Káldi Marcelnek. /10/
- Telekusi Herbord fiai Guge és Herbord 1282-ben Gulách harmadrészét 8 márkáért adták el Káldi András fiának Sebrednek, Marcel fiának Marcelnek, s az így eladott birtokokért szavatosságot is vállalt. /11/

- A győri káptalan előtt 1289-ben Sitkei Csépán és Lőrinc óvást emeltek Beelyak és Keureseley birtokról történt elmondásuk matt. Kijelentették, hogy a magtalanul elhalt István rokonuk után őket illette meg az elhalt két birtokán lévő birtokrésze. Henrik bán fia János és familiárisa Páris fia Imre erővel kényszerítették őket e két birtokról való lemondásra a Ják nemzetség másik ága javára. /12/
- Káldi Jarman fia Pál 1291-ben szerepelt Enurui Mihály lányának Erzsébetnek jogvitás ügyében. /13/
- A Poghieik és Taliyaiak birtokügyében 1293-ban említik Sebered nejét Jolinhót és két fiát Lászlót és Miklóst. /14/
- Herényi /Káldi/ Páris fia Imre az atyja által Mátyás ispánnak és társainak eladott kámoni birtokát 60 forintért visszaváltotta. /15/
- 1293-ban Kádár fiai patyi nemesek egyrésztől, Káldi Severed özvegye Aglinth, fiai László és Miklós, Dénes fia Salamon urasszonyért és magáért, Tilay Élia fia János Marg és magáért másrésztől kártételei és szolgálók tekintetében megegyeztek. /16/
- Telekusi Alustan fia Lukan 1293-ban rokonai hozzájárulásával Gulách harmadát eladta 15 márkáért Káldi Marcel fiának Marcelnek és Severed fiainak Lászlónak és Miklósnak. /17/
- A Herény nemzetségbeli Thiván ispán fiai János, Thiván és Luke, valamint Imre és Egyed kérésére átírta 1295-ben János soproni és vasi ispán oklevelét a vasvári káptalannal. Eszerint Thiván fiai birtokuk bizonyos részét átengedték Imrének és Egyednek. /18/
- Bana ispán 1300 körül Meynul fia Péter adósságát 10 márkára szállította le a rábántuli érvényes értékben. Egyúttal meghatározta a fizetési terminust és szabályozta azt az áruközi tizedszempontjából. /18a/19/
- Káldi Marcel ispán fiai osztályos egyezséget kötöttek egymással 1308-ban. Ebben Móric mester kapott egy harmadot Káldon, Mihályfalván és Sáron, két testvére Imre és Miklós ugyanezen birtoknak a kétharmadát.
- Budur fiának Péternek lakhelye és egy malom a Sárviszen Kóricra estek, -atyjának Marcelnek lakhelye Mihályfalván testvéreire.
- A szolgálkat és szolgálókat elosztották. Móric Márton és fiát Bukovot tartott magánál.
- Marcel özvegye Quicillis, Imre és Miklós anyja igazolta, hogy a három fiútestvér nővérüknek a leánynegyedét kifizették. /21/20/
- Káldi Marcel fiai Miklós és Imre 1312-ben sári birtokukat átadták Köcski Sándornak kártérítés, jegyajándék és hozomány /Aleceander felmenője Dominica, anyja Venysa volt/ 48 márka adósság kiegyenlítése fejében. Az átadáskor György fia Kozma, Severed fia László az ügylethez hozzájárultak. A birtok eredetileg Nádasdi birtok volt /22, 23/

- 1313-ban osztályos egyezséget kötöttek Páris fia Imre és Egyed. Káld, Gyeli és Herény falvakban egyformán osztottak, ugyanígy a hasznokon is. Kám és Heen lett Imréé, Kamnat viszont Egyedé. Ezzel egyidejűleg megszüntették minden egymás ellen irányuló perüket is. /25/
- Ugyanabban az évben osztály jött létre az egész nemzetségen belül is. Káldot, Gyelítés Herényt kétfelé osztották. Káld és Gyeli északi része Gely Jakab fia Miklós és rokonié Lőrinc fia Lukácsé és István fia Jánosé, ugyanezen falvak déli része Páris fiaié Imréé és Egyedé lett.
- Hasonlóképpen megkapta Miklós Herény északi, Imre és Egyed pedig déli részét.
- Mike birtokát közösen bírták.
- Az osztályos egyezés bárminemű megsértésre 30 márka bírságot tűztek ki. /26/
- Páris fiainak Imrének és Egyednek kérésére 1315-ben a vasvári káptalan átírta a Héder nembeli Miklós mester, főkamrás 1313. december 13-án kelt osztálylevelét. /27/
- Marcel fia Miklós elengedte 1315-ben Posua fiának Pousának azt az egy márka bírságot, melyet ennek részére Szent Mihály 8-án ki kellett volna fizetnie. /28/
- László volt Mukoch fia Miklós procura 1316-ban s megegyezett Káldi Severed fiaival, Miklóssal és Jánossal 3 sessióra vonatkozólag. /29/
- Káldi Kozmáné Kata /Izsó lánya/ átadta belmurai Krestzur birtokának kétharmadát Halastói Márkis fiainak Markalfnak, Mártonnak, Györgynek és Jánosnak az egyharmadot pedig Markys lányának Erzsébetnek. /30/
- Káldi Páris fiai Imre és Egyed, meg Imre fiai Miklós, János, Emuch, András 1319-ben Kamanati és Gyeli birtokaikat egymás között felosztották. /31/
- Káldi Severed fiai László, Miklós és János ispánok, rokoniak Detre fia István, Vasvári András mester fiai János és András perelték 1321 előtt már Demeter fiait Jánost és Salamont, meg testvérüket Demetert. A felperesek panaszolták Detre lányának (András fia László özvegye) javai elvételeit, az özvegy sértegetését, Kopurnuki Pyngus Mihály leányának (András fia Dénes feleségének halálát, megégetését, valamint Margit és Erzsébet szüzek megégetését. /32/
- Káldi Páris fia Egyed bemutatásában és kérésére 1328-ban a vasvári káptalan átírta és új pecsétjével látta el az 1315. május 6-án kelt és régi pecsétje alatt kiállította kiadványát. (33)
- Gulách birtokon 1328-ban Severed fiai László és Miklós, meg Marcel fia Marcel megegyeztek. (34)
- 1329-ben Káldi Severed fiai László, Miklós és János, - valamint Miklós fia János, maga Miklós Jánosnak az atyja, továbbá János fiai Lőrinc és Károly, meg társaik között békés egyezés jött létre Káldra vonatkozólag. (35)

- Pál országbíró Sebrech fia László mester és Mesteri Balázs fia Fekete közötti jogvitás ügyben bizonyításként párbajt ítélt meg a felek között. A felperes azt állította, hogy hat évvel ezelőtt 20 márka készpénzt adott át az alperesnek, majd pedig az alperest 20 márkaért kiváltotta Balász fia Lőrinc fogságából, s azóta a 40 márka adósságot az alperes nem hajlandó megfizetni.
- A második fél azt állította, hogy a felperes állítása nem felel meg a valóságnak, ő 40 márkát nem kapott, s így nem is tartozik a felperesnek. (36)
- Káldi András fia Benedek fia László, - Káldi Simaj fia András, - Severedet fiai László, Miklós és János 1329-ben békés egyezséget kötöttek Dénes fia Miklós mester fiával, Jánossal. (37)
- Káldi Severed fiai László, Miklós és János 1329-ben Káldon a Páris fia Imre által építtetett Szűz Mária egyházra vonatkozóan – fogott bírák közvetítésével – megegyeztek Páris fiával, Andrással és Imrével. (38.)
- Károly király 1330-ban Káldi Severed fiát Jánost megidéztette királyi széke elé Sithkei Lőrinc fiaival szemben. (39/a)
- Sithkei Lőrinc két fia Imre és Leukus 1332-ben tanukat állított elő annak bizonyítására, hogy Káldi Severed fia János Véged birtokukról 7 lovat hajtott el jogellenesen. (39)
- Hegyén 1334-ben Severed fiát, Lászlót bevezették birtokába. (40)
- Káldi Erzsébet (Ramacha lánya) Ilerk fia Péter özvegye 1334-ben István fia és társaik nevében tiltakozott az ellen, hogy idősebb fia Péter, továbbá Orkolf fia István és társaik a Sár folyó melletti birtokrészeket tudtuk nélkül és akaratuk ellenére Ehelleus fiainak Miklósnak és Mihálynak akarják elidegeníteni. Egyúttal eltiltotta Ehelleus fiait az ingatlan megvásárlásától. (41)
- 1334-ben a kapornoki konvent Bogud és Vitnyéd birtokok közötti földet meghatározta és a leírt határok között felosztotta Bogudi Pál fia János, Bertalan fia János, Bodor fia Sándor, Káldi Imre fia András mester és felesége Bozsó, meg ez utóbbi asszony első házasságából származott Mihály részére. (42)
- Zentkyrali Jakab özvegye Gyeli Margit asszony (Ziuan fia János leánya) 1337-ben elhalt férje után járó javakból, jegyajándék miatt Kálmán győri püspök előtt folyó perben képviselőjéül vejét Káldi Marcel fiát Marcelt nevezte meg. (43)
- Káldi Marcel fia Miklós 1337-ben egyezséget kötött a vossiani nemesekkel név szerint Ogmánd testvérének Demeternek fiával, Mártonnal, Detre fiával Mihállyal és László fiaival Lászlóval és Pállal Detre fiának Miklósnak megölése ügyében.
- Káldi Miklós 25-öd esküt vállalt, magára, hogy Varsányi Detre fiának Miklósnak halálában ártatlan. A tét nagy volt, mert eredményes eskü esetén Káldi megmenekszik, ellenkező esetben 50 márka homágiumot kénytelen megfizetni a kárvallottaknak. (44)
- Káldi Marcel fia Miklós, valamint Severed fia László és Miklós Káldot 1337-ben megosztották egymás között. (45)

- Severed fia László 1338-ban Káldon Zalazugi Pálnak birtokrészeket zálogosított el. (46)
- Wossiani Dénes fia Márton, Wosyank László fiai, László és Pál és Caldi Severed fiai Miklós és László között még 1338-ban is folyt a per. (47)
- Káldi Severed fia László mester és fia Mihály 1342-ben Hermány Domokost és fiát bírság fejében Szompács nevű birtokával próbálta meg kielégíteni, ezt azonban Hermányi nem fogadta el. (48)
- Guláchi Gulách fia Pál guláchi részeit 1342-ben 20 márka örök áron adta el Káldi Lászlónak és Miklósnak. (49)
- Petáncz határjában 1347-ben Káldi Marchyl fia Miklós is szerepelt. (50)
- Achel János perelte 1347-ben Guláchért Marcel fiát Marcellt, Severed fiát Miklóst, Severed fia Lászlót, fiát Miklóst és Káldi Imre fiát Imrét. (51)
- Káldi Severed fia László fia Dávid 1347-ben az Almádi cslád tagjaival pereskedtek Such birtokon. (52)
- Káldi Severed fia Miklós 1348-ban Kuechki Sándor fiát Sándort perelte Saar birtok miatt. (53)
- A vasvári káptalan Káldi Imre fiának Imre mesternek kérésére 1349-ben átírta a saját 1328. április 10-én kelt pátenslevelét. (54)
- Káldi Sefried fiának Miklósnak a fia Péter 1353-ban pert indított Árukkuzi Elleus fia Miklós mester ellen, mert az ellene mondott Káldinak Mihályfalvába történő bevezetésének. A megindult perben a peres felek bemutatták a győri káptalan 1236. évi és a vasvári káptalan 1312. és 1313. május 5., 1326. és az 1326. december 7. kiadványait. Ezek alapján az országbíró a vitás ingatlant Eheleus fiának Miklósnak ítélte oda. (55)
- Cseklési Vörös Ábrahám fiai Lőkös, Ábrahán, és János, meg Ábrahám fia András fia Péter 1353-ban perelte Káldi Severed fiának Lászlónak fiait Antalt és Jánost Tamás országbíró a felperesek javára döntött és 6 márka bírság megfizetésére is kötelezte őket. Ezt az összeget az alperesek megfizették, s ezt az országbíró nyugtatta. (56)
- Valthi Bos fia István és Káldi Imre fia Imre 1354-ben leánynegyed és nászajándék miatt pereskedtek. (57)
- Drugeth Miklós országbíró 1355-ben azt a bírságot, melyben Sefried fiának Lászlónak két fiát, Jánost és Antalt, Zalazegi Pál fiát Imrét és Cseklési Vörös Ábrahámot ellenében bírságban marasztalták, Miklós egri püspök kérésére elengedte. (58)
- Káldi Sefreid fia, Miklós 1356-ban perben álltak Kál birtok miatt Káldi Mihály fiával Gniarral. A perbe Vorsani család tagjai is beavatkoztak. (59)

- Káldi Severed fiának Lászlónak leánya 1357-ben résztvett a Vátiak és Hidvégiek birtokvitájában. (60)
- Zeechi Miklós országbíró Dereskei Márkus Miklósnak Káldi Marcel fia Miklós elleni perét 1358-ban a régi határnap megszüntetésével Szent György nyolcadára halasztotta. (61)
- Ezt a pert Marcel elvesztette. A marasztaló ítélet kapcsán bírságban is elítélték. 1358-ban fogott bírák közbenjárására a megye 3 márka bírságot elengedett, fenntartotta azonban továbbra is a bírságból a Monkust illető részt. (62)
- Káldi Dénes fiának Péternek Sehtrui Chala (Demus leánya) volt a felesége. Péter halála után az özvegy Káld birtokából hitbérét és jegyajándékát követelte. Káldi Marcel fia Miklós, meg ennek két fia az özvegyet kielégítették. Chala asszony testvére Sehturi Demas fia Demeter pedig nyugtatgatta az adósokat az adósság kifizetéséről. (63)
- Káldi Adrián fia Gergely 1358-ban Bozay birtokügyében volt kirendelt királyi ember. (64)
- A veszprémi káptalan 1355-ben kiszállt Káld, Gyeli, Herény és Színese birtokokra, s azokat megbecsülte Káldi Egyed lányát (Varjú Benedekné) Varjúné leány gyermekének megállapítása végett. (65)
- Káldi Imre fia Imre volt 1357-ben az egyik kijelölt királyi ember Udverd birtok ügyében. (66)
- Káldi Severed fiának Miklósnak fia, meg Árokközi Elleus fia Miklós között 1358-ben befejeződött perben Pétert összes javainak elvesztésére ítélték, Mihályfalvát (sárt9 pedig Elleus fiának Miklósnak ítélték oda. (67)
- Szentgyörgyi Salamon fia Kelemen és társai 1358-ban Szentgyörgyi Olivér feleségének részére (Káldi Seifried leánya) hitbérét és jegyajándékát kiadták. Ezt aényt Káldi Seifried 3 fia (János, László, Miklós), lánya (Szentgyörgyiné) János három fia Mihály Gábor és Gergely, - László két fia Antal és János, meg Miklós fia Miklós nyugtatta. (68)
- Vas vármegye nádori gyűlésén 1359-ben Káldi Marcel fiát Miklóst pénzhamisítónak bélyegezték, majd megkegyelmeztek neki. Kizárták azonban abból a jogból, hogy bármely törvényes ügyben tanúvallomást tegyen. (69)
- A győri káptalan 1359-ben Káldi Gottfried unokája Gergely bemutatásában átírta a saját 1339. május 18., meg 1345 május 3. záloglevelet. (70)
- Lajos király 1359-ben Káldi Marcel fiát, Miklóst nyugtatta, mint hamis pénz faragóját és egyben megkegyelmezve neki visszaadta annak összes birtokát. (71)
- Gely Márk fia János fiának Györgynek és Chondos fia János, mint a maguk, mind rokonaik nevében tiltakoztak 1359-ben az ellen, hogy Káldi Egyed két fia Páris és Simon egy erdejüket elfoglalja és el akarja idegeníteni. (72)

- Buberk István országbíró 1360-ban Káldi Imre fia Imre és Kálmán győri püspök közötti perben a Káldiak javára döntött. Meghagyta azért a zalai konventnek, hogy Káldit Benefalva birtokába vezesse vissza. (73)
- Lánch birtokügyében 1361-ben Zyfriedus fiának Miklósnak két fia Antal és János részt vettek. (74)
- Káldi László fia János 1364-ben perelte Káldi Imre fiát, Imrét. A kitűzött napon azonban Imre nem jelent meg, sem ügyvédjét nem küldte el, ezért a szokásos bírságban elmarasztalta. (75)
- Káldi Buku Marcel fia Miklós ispán 1365-ben Sár (Marcelfalva) birtokának egy negyed részét, annak összes tartozékával együtt Árukkuzi Péter fiának László mesternek adományozta. Tete ezt egyrészt rokon szeretetből, másrészt pedig Árukkuzi László anyjának Káldi Isalthanak (nővérének) leánynegyede fejében. (76)
- 1368-ban beiktatták Káldi Egyed fiát, Simont és Káldi Imre fiát megosztott birtokaiba. Kám vámszedési jogának felét, Kám keleti felét, zálogban bírt Nádszeg déli felét Simon kapta, a másik felét Imre. A Herpenyőn lévő malmot továbbra is közös tulajdonukban tartották. (77)
- Káldi N. Özvegye Erzsébet, Miklós fiai Miklós és László Káldi Péter fiai Gáspár és István 1370-ben birtokügyeiket kölcsönösen elrendezték. (78)
- Káldi Gál fia Pál 1371-be tanúként szerepelt Egervár és Danchika ügyében. (75)
- Káldi Demeter fia Miklós, Mezőlaki Zámbo Miklós és Monyarosdi Darabus Jakab 1378-ban a kezükön lévő Mákus és Ozkow birtokok után megfizették Iwanchi Miklós fiának Lászlónak, Egervári Mihály fiának Miklósnak, illetve feleségének Klára asszonynak, meg Bezerédi Jakab fiának Miklósnak – a nagyanjuk és anyjuk után járó hitbért és nászajándékot. A nádor a fizetés tényéről Káldiékat nyugtatta. (80)
- Mezeulaki László fia Miklós királyi tárnok 1379-ben Sédén birtokán lévő birtokrészét, a mellette fekvő Philepfelde birtokát, meg a Gyöngyösön lévő malmát cserébe adta Káldi Demeter fiának Miklósnak Nagymákus birtokáért. Mezőlaki egyben be is vezettette a cserepartnereket a cserebirtokba. (81)
- Beavatkozott az ügybe Mákus Márk fia Pethew a maga, valamint fiai János, György Tamás és Dénes nevében. Tiltakozott az ellen, hogy Mezőlaki és Zámbo egymással birtokot cseréljenek. (82)
- Hetey Lőrinc fia János visszaiktatásnál 1381-ben Heteyén ellentmondtak az iktatásnak Mesteri István fia János, Csói Gothárd fia János, Káldi Imre fia Demeter és Miklós. Nevezetteket Zeechi Miklós országbíró Szent Márton nyolcadára megidézte, de azután a tárgyalást el kellett halasztani. (3)
- A vasvári káptalan 1382-ben Káldi Imre unokája Demeter mester bemutatásában és részére átírta a győri káptalan 1379. október 6-ai kiadványát Nogmekus, Seden és Philepfelde cseréjéről. (83)

- Káldi János és László 1384. március 15-én mint alperesek nem jelentek meg a nádori jelenlét előtt, ezért őket a Mákuaiak ellenében újra kellett megidézni. Miután azonban április 20-án az új határnapon sem jelentek meg Káldi László fiát Jánost és Káldi Mihály fiát Lászlót 18 márka bírsággal sújtotta. (84)
- Mária királynő 1384-ben meghagyta összes bíróságának, hogy Káldi Mihály fiai Péter deák és Jakab, meg társaik jobbágysai felett ne bíraskodjanak, hanem panaszukkal a Káldi nemesekhez forduljanak. (85)
- Káldi Imre fia László 1386-ban ellentmondott Káldi Demeter fiának Miklósnak Zsédényben történt beiktatásának. (86)
- Káldi Imre fia Demeter volt az egyik kijelölt királyi (királyi) ember Ludad birtokügyében. (87)
- Bebek Imre országbíró 1386-ban Zeechi Miklós nádor és Káldi Imre fia László, meg Kuchki Farkas elleni ügyben a tárgyalás Szent György nyolcadára halasztotta. (86) István nádor 1388-ban a Mezőlaki Zámbo István özvegye által Káldi Miklós fia Siegfried és társai elleni ügyet elhalasztotta. (89)
- Káldi Sefredus fiának Lászlónak özvegye Jutasi Margit (Dénes fia Miklós lánya) a férje által atyjának 80 márkáért elzálogosított és reá hárult vasi és zalai birtokrészeket a zálogösszeg ellenében visszaadta atyai testvérének és örökösének Káldi Mihály fiának Lászlónak. Együttal a férje birtokaiból járó jura dotalitia felől is nyugtatta. (90)
- István nádor 1391-ben Mákuai Pethew fiainak Jánosnak, Györgynek és Tamásnak perét Káldi Mihály fia László ellenében Vaskereszt nyolcadára halasztott, majd később Szent Mihály nyolcadára. (91)
- Káldi Imre fia Demeter mester fiai György és János 1394-ben Seden és Filpefelde birtokukat 40 bécsi márka örök áron Kuchki Farkas Mihálynak és Tamás fiainak Istvánnak és Péternek adták el. Kötelezték magukat a két birtok zálogba adott részének kiváltására. (92)
- Zsigmondi király 1395-ben a fiú utódok nélkül elhalt Káldi Mihály fiának Péternek leányát, Ilonát fiúsította apjának káldi és más birtokrészeiben. (93)
- István alnádor 1395-ben megbírságolta Káldi Mihály fiát Lászlót és kitűzött határnapon történt meg nem jelenése miatt. Majd utána még kétszer tűzött határnapot eredménytelenül. (94)
- Mesteri István fia János és Balázs fiai Mihály és György 1397-ben eltiltották Káldi Imre fiát Lászlót Bek birtok elidegenítésétől, Hetey Lőrinc fiait Jánost, Miklóst és Pétert a megvételtől. (95)
- Káldi Mihály fiának Lászlónak fia György és anyja felperesek 1398-ban Mákuai Pethew fiai János és Tamás mesterek közötti ügyben oklevelek bemutatására Szent Mihály nyolcadára kitűzött terminust 1400 vízkereszt nyolcadára halasztotta. (96)

- A vasvári káptalan előtt 1400-ban Káldi Imre fia Miklós fia Imre, Káldi Imre fia László mester, Demeter fiai János és György birtokaikon megosztottak. (97)
- A vasvári káptalan előtt Marcellfalui Péter fia Marcell 1400-ben eladta Káld, Gulách és Majorfelde birtokon lévő részeinek a Káldi Szent Kozma és Damján egyh. Kegyúri jogával és néhai Marcellnek az egyházhoz közel fekvő sessiójával együtt egyharmad-egyharmad arányban a vele egy nemzetségből származó káldi nemeseknek. Nevezetesen Miklós fiainak Györgynek és Sefridusnak, Mihály fiainak Jakabnak és Péternek. Mihály fia László, András, Péter és István fiainak. A birtokok eddig is nevezettek zálogbirtokában voltak, most pedig 50 széles dénármárka lefizetés ezután örök birtokukká váltak. (98)
- Káldi Mihály fia László özvegye és fia György felperesnek Gersei Petehw fiai János és Tamás mesterek alperesek elleni ügyében Széchenyi Frank országbíró új határnapot tűzött Szent János nyolcadára, majd a kitűzést többször is megismételte. (99)
- Káldi Miklós fiának Péternek özvegye Ágota asszony 1400-ban nyugtatta a káldi nemeseket Káld, Gulách. Peterfde és majosrfelde birtokból neki járó hitbérének és nászajándékának megfizetése felől. Ezek voltak: Mihály fiai György és Sefredus mesterek, Mihály fiai Jakab és Péter. (100)
- Káldi Miklós fia György mester a megye alispánja előtt 1401-ben esküt tett Dereskedi Benedek, Megesküdött, hogy ártatlan Szarvaskendi Szefrudis megölésében. (101)
- Káldi Imre fia László 1402-ben Bálint pécsi püspök, Mihály veszprémi püspök, Paztohi Domokos fia János jelenlétében 1402-ben Bunek Detre nádor kezébe letette Lajos királynak 1359. május 8-án és Tamás országbírónak 1353. március 5-én kelt oklevelét. A nádor ezeket az okleveleket Bewsi István fia Wrdugh János átírta és az átiratokat neki átadta. (102)
- Lánc határjárásakor 1402-ben a birtokba iktatásnak Demeter fia János, Sebestyén fia Tamás és Káldi Demeter fia János, meg Imre fia László ellene mondtak. (103)
- Káldi Péter volt 1404-ben az óbudai apácák procuratora, aki az apácák György nevű officiálisának hatalmaskodását Békésmegyeren megvédélmezte. (104)
- Káldi Imre fia László, Miklós fia Imre és Demeter fiai János és György 1407-ben fogott bírák ítélete alapján – kötelezték magukat, hogy 19 márkát két egyenlő részben pünkösdi és Szent Jakab nyolcadán Izsák fia Jakab leányának Ilonának, zurchuki László özvegyének dotalitiuma fejében kifizetnek. Ez Ilona nagyanyjának Sithkei Margitnem (Chépán lányának az előbb említett Izsák, majd Káldi Páris fia feleségének) a már elhunyt Káldi Simon anyjának) második férje után járt Káld, Gyeli, Heryn, Scenese és Eyn birtokok után. A felek úgy állapodtak meg, hogy a második részlet kifizetésének elmulasztása esetében az első kifizetett részlet is ki nem fizetettnek számít. (105)
- Káldi Imre fia László mester 1408-ban panaszt tett a megye előtt Rumay Pál és András mesterek ellen. Nevezettek a rumi hidon 1407. szeptember 24-én egy dénármárka értékű lovat és 10 márkát érő marháját elvették, a Rába erdő és Kám birtokába való bevezetésénél meg ellent mondtak az iktatásnak. Más bizonyíték nem lévén a feleket ártatlansági eskü letételére kötelezték. (106)

- A mezőlakiak 1409-ben Vasvármegye egész tisztkarát vádolták meg azzal, hogy azok birtokaikra támadtak és teljesen kifosztották. A tisztkar tagja volt Káldi Miklós fia Gergely is. (107)
- Zeechi Miklós vasvármegye ispánja 1411-ben Káldi György érdekében meghagyja a sárvári várnagynak, hogy nevezettet minden vonatkozásában, de különösen is Törek György és Óvári Lőrincsel szemben pártfogolja. (108)
- Wghi László fiát Andrást, Demenki Domonkos fiát Györgyöt és feleségét 1421-ben Káldi Miklós fiai György és Sybrich ellenében Káldi birtok egyik lakatlan részének való ellentmondásuk miatt perbevonták. (109)
- 1423-ban a Káldi Mihály fiának Péternek fiai András és Sibrtnek akarták statuálni. Ennek azonban Wghi László fia András, Demenki György és felesége Káldi Klára asszony (Mihály fiának Jánosnak leánya) ellen mondtak. A peres feleket többször is megidézték, miután azonban az alperesnek soha nem jöttek el, sem ügyvéddel nem képviseltették magukat, az országbíró elrendelte, hogy a felpereseket vezessék be a vitás birtokba. (110)
- Garai Miklós nádor 1428-ban a Káldi Miklós felesége Orsolya, Cherestheeyfalwai Domokos fia Lukács, meg Zelesthei György perét oklevelek felmutatására elhalasztotta. (111)
- Káldi György fia Imre 1449-ben a Sibrikek birtokügyében szerepelt. (112)
- Pálóczi László országbíró 1451-ben Hermányi Rathold János fiának Miklósnak és társainak perét Káldi Gergely és fia Imre ellenében vízkereszt nyolcadáról Szent Mihály nyolcadára tette át. (113)
- A Köcskiek 1452-ben eltiltották Kechki Istvánt és Ferencet egy köcski telküknek leánynegyed címén való átadására Káldi Pál javára. (114)
- Kádi Györgyöt 1452-ben Hédervári Pál hatalmaskodási ügyében királyi embernek jelölték. (1159)
- A Kanisaik familiárisaikkal – közöttük Káldi György fiával, Imrével – megtámadták a Rozgonyiak sárvári várát. Emiatt azok 1454-ben panaszt tettek. (116)
- Kelemen kováchi vicearchidiakonus 1461-ben bizonyította, hogy Káldi Bereck megfizette Sebestyén olbánosnak 2 forintnyi tartozását. (117)
- Wuki András fia Gothárd és Káldi Zeel Benedek fia Miklós 1462-ben eltiltották Sirthkei Gothárd fiát, Jánost Gywresi Jakab fia péternek Felswkáld és Gulách birtokban bírt részeinek elfoglalásától. Sithkei János az eljárás folyamán azt állította, hogy a vitatott birtokrészeket zálogban bírta. A nádor ezért az oklevelek felmutatására terminust tűzött. (118)
- A Kanisaik familiárisai voltak Káldi György fia Imre és Oswald. 1466-ban részt vettek az Asszonyfalviak sopron- és vasmegyei birtokai ellen intézett támadásban. (119)

- Káldi Gothárd fia János, mind a maga, mind a fiai nevébe azt panaszolta, hogy Káldi Osváth, Káldi Sebreth Mihály fiai István és Dénes, meg társaik 1468-ban a panaszosok Berza János nevű káldi jobbágyukat megtámadták, házába behatoltak, Berzát félholtra verték, házat kifosztották, 200 forintnyi kárt okozva, majd megtámadták a panaszosok káldi kuriáját, de ugyanezt tették a panaszosok sitkei birtokán is. (120)
- Káldi György fia Imre mind a maga, mind fiai Ambrus és István, meg testvére Osváth nevében is nyugtatta 1468-ban Molnári Tamást, fiát Mihályt, Damonyai Albert fiát Benedeket és társaikat, mert azok eleget tettek kötelezettségüknek. Nevezetesen Káldi György leánya Orsolya asszonynak férje Molnár Tamás részei után járó hitbért és nászajándékot kifizették. (E birtokok voltak Molnári, Gano, Árpás, Zalaág, Sándorháza és szalai birtokok.) (121)
- Sithkei (Káldi?) Gothárd fia János, meg fiai ezt panaszolták 1468-ban Pálóczi László országbíró előtt, hogy három évvel előbb Káldi Osváth cinkosaival, a családból Káldi Sibrith Mihály fiaival Bálinttal, Mihállyal meg Dénessel meg idegen emberekkel is Borz Bálint jobbágyi birtokát támadták meg, majd káldi kuriájukat dúlták fel, végül Fazék István sithkei jobbágyukat bántalmazták, majd kifosztották. (122)
- Káldi Imre és Tamás 1476-ban Kámban lévő szöllejeket és két hold szántójukat rokonuknak Káldi Osváthnak adták. (123)
- Káldi Imre 1478-ban leánynegyed miatt indított pert Győrvári Egervári László és Mihály ellen, mert azok ebbeli kötelezettségüknek nem tettek eleget. Az egyházi törvényszék, ahol a per indult, az alpereseket egyházi átokkal sújtotta. A következő tárgyaláson az Egerváriak megjelentek és hajlandóknak mutatkoztak a leánynegyed kifizetésére, ezért az egyházi törvényszék a Káldiak jóváhagyásával a kiközösítés alól mentesített őket. (124)
- Sibrik László alispán 1479-ban vizsgálatot rendelt el Káldi Imre és Tamás panaszára Wuki János, Szél Miklós, Sibrik István és Wughi Gothárd özvegye ellen, mert ezek jobbágyaikkal a Káldiakat megtámadták, megverték. Amikor pedig a megtámadottak a káldi plébános házába menekültek, a plébániát rájuk gyújtották. (125)
- Káldi Bereck és Oswald Marthonfalva birtokügyében 1482-ben kijelölt királyi emberek voltak. (126)
- Káldi Tamás 1484-ben panaszt emelt Hermáni Antal plébános, valamint Szalonoki Paumkircher András és fiai, Felsőkáldi Zeel Miklós meg társaik ellen azok hatalmaskodása miatt. (127)
- Orbán egri püspök, királyi kincstárnok, nádori bíró 1489-ben meghagyta a vasvári káptalannak, hogy Pevehli Zarka Miklós özvegye Anna asszony, valamint Káldi Berec és Tamás meg társaik vagyoni jogi ügyletére vonatkozik, majd a másolatot Anna asszonynak adja ki. (128)
- Székely és Jakab familiárisai, közöttük Galdi Gergely 1492-ben a gerseiekkel hatalmaskodtak, ami miatt azok panaszt emeltek. (129)
- Hegye birtokügyében 1493-ban az egyik kijelölt királyi ember Káldi Bereck volt (130)

- Adviga, Káldi Tamás özvegye 1398-ban panaszt emelt a Kanisaiak sárvári várnagya, Pászthory György ellen, mert az hat marháját Káldról önkényesen elszállította. (131)
- Septhei Péter mester és rokonsága (köztük Herényi István) ügyében 1498-ban részt vettek a Káldiak közül Bereck és fia János, Imre fia István, meg néhai Tamás fia János. (132)
- Káldi Tamás két fia János és György 1500-ban Kámban két jobbágytelküket 10 magyar aranyforintért zálogosították el Rumi Jóbnak. (133)
- Gely István fia Pál. Hollósy Fábán lánya Zsófia 1504-ban eltiltották Ulászló királyt Byr, Kám, Bythirin, Heren, Zenesse, deer és Dorog birtokrészeik eladományozásától, Beyczi Balázs leányát Erzsébetet az elidegenítést Káldi Ambrust, Istvánt és János t a megszerzéstől. (134)
- Hatahalomi László nevében 1505-ben eltiltották Ulászló királyi Hatalminak bárhol található birtokainak eladományozásától, Hatalmi Viktort az elidegenítéstől, Káldi Jánost a megszerzéstől (135)
- Perényi Irme nádor 1509-ben meghegyta a vasvári káptalannak, tartson tanuvallatást Gyeli István fia Pál és Káldi Tamás özvegye, meg fiai János és György, meg társa perében. A panaszos szerint ugyanis nevezettek Gyeliben a Herpenyő folyón lévő malomhelyet önkényesen elfoglalták. (136)
- Káldi János kijelölt királyi ember volt Bornemissza Jánosnak Rohonc birtokába történt beiktatásánál. (137)
- II. Lajos király 1526-ban Adorján Benedek ügyében elrendelte több vasvármegyei nemes tanúkihallgatását. A tanúk között találjuk Káldi Györgyöt és Ambrust. (138)

Birtokaik

Herény nemzetség

Bogud 42
Vitnyéd 42
Kiröselő 12
Belják 12
Zsédeny 81, 83/a, 86, 92
Filepfelde 81, 83/a, 92
Köcsk 114
Rábaerdő 106
Kám 77, 106, 123, 133, 134
Sítnese 65, 105, 134
Herény 25-26, 65, 105, 134
Hetye 83
Kámon 15
Gyel 24-26, 61, 105, 136
Gulách 49, 51, 98, 100, 113
Ozkow 80
Majorfelde 98
Mákua 80, 82, 83/a
Petrufelde 100
Byr 134
Káld 24-27, 97, 98, 100, 105, 109, 110, 125, 131
Bythirin 134
En 22, 105
Felsőkáld 118
Deer 134
Dorog 134

Felső-káldi Sebreth

Such 52
Gulách 34, 98
Káld 3, 19-21, 35, 38, 41, 45, 51, 98, 100
Majorfeld 100
Petrufelde 100
Szomoach 48
Mihályfalva (Sár) 19-21, 55, 67
Marcellfalu (Sár) 76
Sár 2, 19-21, 23, 53
Döröske 10
Szent Jakab 10

Káldi várjobbágyságok

Káld 7-9, 13, 20

Káldi várszolgák

Keresztúr 30
Káld 9

Forrás

- I. Urk. I. 364/1255
- I. Borovszki 566. lap
- 1./ Urk. I. 365/1255
 - HO. VIII. 65/1255
 - HO VIII. 70-71/1256
 - D1 99851/1251
- 2./ Urk. I. 483/1266
 - HO VIII. 102/1266
- 3./ Lásd 2./alatt
- 4./ Urk. II. 8/1271
 - AUO VIII. 338/1271
- 5./ HO VIII. 153/1273
 - D1 99857/1273
- 6./ Urk. II. 56/1273
- 7./ Urk. II. 58/1273
 - HO VIII. 54/1273
 - D1 99857/1273
 - HO VIII. 154/1273
- 8./ Urk. II. 59/1273
 - D1 99851/1273
 - HO VIII. 153/1273
 - HO VIII. 70/1273
- 9./ HO VIII. 162/1274
 - D1 99860/1274
- 10./ Urk. II. 130/1276
 - HO VIII. 184/1276
- 11./ Urk. II. 224/1282
 - HO VI. 287/1282
 - D1 93970/1282
- 12./ H.okl. 114/1289
- 33./ D1 40530/1328
- 34./ D1 99912/1328
- 35./ D1 40546/1329
- 36./ D1 40555/1329
- 37./ D1 99917/1329
- 38./ D1 68207/1329
- 39./a. AO II. 509/1330
 - D1 40591/1330
- 39./ D1 40615/1332
- 40./ D1 45238/1334
- 41./ D1 91264/1334
- 42./ Est.lt.Rep. 90.J. 124/1334
- 43/ D1 91280/1337
- 44./ D1 91283/1337
- 45./ D1 99967/1337
- 46./ D1 99969/1338
- 47./ D1 91292/1338
- 48./ ZO I. 391/1342
- 12./ D1 40191/1289
- 13./ D1 99874/1291
 - HO VIII. 312/1291
- 14./ D1 99876/1293
- 15./ HO VIII. 236/1293
- 16./ HO VIII. 330/1293
- 17./ Urk. II. 415/1293
 - HO VIII. 33/1293
- 18./ D1 40230/1295
- 18./a./ Urk. II. 484/1300
- 19-21/Urk. III. 72/1308
 - D1 99883/1308
- 22./ Urk. III. 119/1312
 - D1 91170/1312
- 23./ D1 91445/1312
 - AC I. 281/1312
 - D1 91228/1313 /23/
- 24-25/Urk. III. 139/1313
 - AO I. 328/1313
 - D1 40530/1313
- 26./ Urk. III. 140/1313
 - AO I. 330/1313
- 27./ Urk. III. 169/1315
 - D1 40530/1315
- 28./ D1 91185/1315
- 29./ D1 99886/1316
- 30./ D1 43075/1317
- 31./ AO I. 539/1319
 - D1 41106/1319
- 32./ D1 40396/1321
- 61./ D1 91511/1358
 - AO VI. 89/1358
- 62/D1 91512/1358
- 63./ D1 91513/1358
- 64./ D1 97969/97971/1358
- 65./ AO VI. 368/1355
- 66./ AO VII. 93/1357
- 67./ AO VI. 13-19/1358
- 68./ AO VII. 240/1358
- 69./ AO VII. 598/1359
- 70./ D1 91532/1359
- 71./ D1 91534/1359
- 72./ D1 43637/1359
- 73./ D1 41434/1360
 - D1 101675/1360
- 74./ D1 100088/1361
- 75./ D1 41553/1364
- 76./ D1 91712/1365
- 77./ HO I. 260/1368

- D1 103262/1342
 49./ D1 93970/1342
 50./ AO V.109-111/1347
 51./ D1 100038/1347
 52./ D1 100040/1347
 53./ D1 99973/1348
 54./ D1 41106/1349
 55./56./ D1 41226/1352
 57./ D1 61195/1354
 58./ D1 41249/1355
 59./ D1 100066/1356
 60./ HO I. 215-217-/1357
 89./ D1 42385/1388
 90./ Zs.O.I. 1113/1389
 D1 42425/1389
 91./ D1 91983/1391
 D1 91990/1392
 92./ D1 101934/1394
 Zs.O.I./3729/1394
 93./ D1 100266/1395
 Zs.O.I. 4064/1395
 94./ D1 92047/1396
 D1 92052/1397
 95./ Amade lt./491/L.21.
 F.2.n. 2252/1397
 Zs.O.I. 4920/1397
 HO V.191/1397
 D1 48842/1397
 96./ D1 92119/1399
 97./ Zs.O.II/1.130/1400
 98./ Zs.O.II/1.334/1400
 99./ D1 92178/1400
 D1 92150/1400
 D1 92158/1400
 D1 92212/1402
 D1 92173/1400
 100./D1 42737/1400
 101./ Zs.O.II/1. 1241/1401
 102./ Zs.O.II/1. 1584/1402
 D1 4414/1402
 103./ HO IV. 244/1402
 HO IV. 246/1402
 104./ Zs.OO.II/1. 3432/1404
 78./ D1 100130/1370
 79./ AO II. 42-50/1371
 80./ D1 42088/1378
 81./ D1 61244/1379
 82./ D1 918684/1379
 83./ D1 42213/1381
 84./ D1 91917/1384/1385
 83./A. D1 61244/1382
 85./ D1 42290/1384
 86./ D1 68272/1385-86
 87./ D1 7201/1386
 88./ D1 103367/1386
 105./Zs.O.II/2.5286/1407
 106./Zs.O.II/a. 5992/1408
 D1 45567/1408
 Ruky cs.lt.Fasc.XVI.No 7/1408
 107./ D1 9548/1409
 Zs.O.II/2. 6672/1409
 D1 92332/1409
 Zs.O.II/2. 6777/1409
 108./ HO I. 304/1411
 109./ D1 43513/1421
 110./ D1 102022/1423
 111./ D1 43760/1428
 112./ D1 100594/1449
 113./ OI. Fényképgyűjtemény.
 Üentrítz-Amade lt.Lad.12.f.
 1.nr. 1095/1451
 114./ D1 44638/1452
 115./ HO IV.371/1453
 116./ D1 14895/1454
 D1 15001/1455
 117./Rumylv.Fasch.XVI.No. 13/1461
 118./ D1 102546/1462
 119./ SO II.445/1466
 120./ D1 102170/1468
 121./ D1 94283/1468
 122./ D1 45313/1468
 123./ D1 45653/1476
 124./ D1 18063/1478
 125./ HO.I. 370-371/1479
 126./ D1 18815/1483
 127./ HO V. 361-362/1484

Kalanda

1579. Kalenda Péter de Merse= Dereskey Ferenc (?) de Merse alias Kalanda de Merse. Kalandi de Derske. A nádor-helyettes Czobornak az ítélete alapján visszanyerte domusát és portióját néhai Kalanda Miklósnak birtokát. Ez jelenleg alperes birtokában áll. Alperes Dereskey Dorothea

Bodó Gergely de Bogyoszló (H 170/d)

1616. Kalnda Bálint

Kaelnda Helena quondam

Debressy János

Debressy Ferenc Debressy Erzsébet

Zálogba adták Mersén a telóniumot. (H 170/d)

Káldy

1449-50. Alsókáldi Káldi György volt Vasvármegye alispánja (H 185)

1551. Káldy Kata

Sibrik Oswald (H 185)

1550. Alsókáldi Káldy N.

György

Márton

Jakab

Miklós

1550

1548 perel

1550 +

1548, 1550

K. Albert

1./

nevében

2./ Chene Barbara de Gyaloka

1548 özvegy

1550 + Lásd Vissy t.

3./ Albert Imre

Veronika

Sára

Barbara

2./ Etséki Pál 1541

1./ Polányi Polányi Koroknay Péter de cadem

1543 szegény

Ferenc György 1544 1550. 1557.

1./ Cziráky György

2./ Szilvággy 1550

Blagag Catar

Benedek

1550

Káldy István Polányi Ferenc Farkas Gáspár Barbara Kata Péter

Basó Ana 1549

1550 1573 1./ Pathy 1550 1557

Bálint

2./ Kalmár

János

Patyi Margit

Bornemissza János

1550-ban Káldy Imre deficiált. Ennek birtokait a leányágtól elvette Káldy Albert, Márton és Miklós. Ők használták, de a leányág perelte őket emiatt.

Ebben a birtokban sok volt a Chene vagy is Káldy Koroknay Péter elzalogosította Csáfordon birtokának felét és az ottani Répcén lévő malmának a felét Körössy Litteratos Mihálynak és társainak. Ez ellen azonban Chene Dorothea de Gyaloka leszármazottai Polányi István és Anna, Garázda Benedek tiltakoztak.

Káldy Imre és Vissy Péter vagyonát kapták Sibrik György és Szecsődy Ferenc. (Lásd Garázda és Körössey Mihály táblát (H 169)

1566. Káldy Miklós

Felsőkáldi Káldy Péter 1597+

Bejczy Dorothea

K. Péter Szombathely várának volt a prefektusa. A város lakóit nagyon korlátozta. A város ekkor az Erdődyké volt. Senior Erdődy Péter tette meg prefektussá. Káldy után a Bakicsok kezébe került Szombathely. (H 185 Szh.kp.pr. 1566-3)

1569. Káldy Györgyöt állítólag Hegy János de Prosznyákfalva elemésztette. Ez azonban nem volt teljes egészében bizonyítható. Ezért sokak tanácsára az özvegy Martonfalvi Franciska, gyermekei István és Eufrodsina nevében is 200.. Ft díj ellenében Hegyit felmenti (Szh.kp.pr. 1569-280 H 185)

1579. Káldy Ambrus +

özvegye Fodor Katalin de Udvard oszto -ik mint Farkas leszármazó -Kisköcskei Köcsky György Három fiával. (Sz.kp.pr. 1579—115, 116)

1575. Káldy Demeternének három colonusa lakott a sopronmegyei Ligvábön. (Szk.kp.Litt. 99/41/H 185)

1583. Káldy Farkas

Anna

Erzsébet

Zsuzsanna

1583 puellae

(H 185)

1590.

Sibrik Catar

1./ Káldy János quondam

2./ Szentiványi Ferenc

Káldy György

Martonfalvi Prsica (Imre lánya)

1566 +

Káldy Eufrosia Káldy István

Hetyey Tamás H. András H. György Horváth János de Gyeli

Káldy Catar

Nagy János de Rád

Nagy Clara

13./

1590.

Nagy Clara

Horváth János de Gyeli

Horváth Ferenc 1590

Vas vm. Fejvesztésre ítélte Hetyei György halála miatt

Bizonyos férfiak tanácsából elengedték büntetését, de ennek fejében 200 forint értékben Gyeliben lévő javait zálogba adta Hetyey Tamásnak és Andrásnak. Káldy örökség volt. (Szh. kp. pr. 1590-38)

Martonfalvi Priscának perennálja a sessio colonialist in Ihász hely in Felső Széplak in Sopron megye. (Szh. kp. Pr. 1590-66)

1623. Káldy Heléna özvegye

Madarász Miklós

Madarász Zsuzsanna

Völcssej János

Eladják Simaházát Kigyóssy Ferencnek. (Szh. kp. Pr. 1623.) (H 185)

1630. Káldy Imre

Bornemissza Kata (Farkas lánya) Berekalja, Kis-Völcssej javait zálogba adta Sepsi János özvegyének Horváth Erzsébetnek 500 magyar forintban Bornemissza Gergellyel együtt. Viszont Borsi Gáspár és Ilona (Sárosi Istvánné az itteni részüket Darás Istvánnak és nejének Sheptei Évának adta. (1684. december 26.) (H 193)

1662. Felsőkáldy Káldy Péterre transferáják jogait Zámbo Euforsina, Éva és Ferenc. (Szh. kp. 1662-72) (H 185)

1667. Káldy Péter kezes-levelet adott Nyárádon egy jobbágyért. (H 185)

1670. Káldy István Nagy-Völcssejen koronaőrző pénzt fizetett. (Sopron vm. kgy. Jzk.)

1670. Káldy Györgyöt, Zrínyi kapitányát elfogták és fogolyként Graz városházába vitték. A vizsgálatból azonban semmi nem sült ki és júliusban –reversalis mellett– szabadon bocsájtották. (Pauler 191. lap)

1672. október 13. Káldy Istvánt őfelsége átmenő ezredesi elhelyezése stb. generális comissariussá teszi a sopronmegyei közgyűlés Meledenczy István mellé. (H 170/d)

1673. Bornemissza Julianna

1./ Parthlin János

2./ Káldy István

1673. Nagy Völcssejen laktak. (Szöveget lásd ott!)

1696. Káldy Julianna

Békássy Miklós

Petpetuál nekik Berki Julianna Lukafalvi Zarka Istvánné. (H 185)

1696. Káldy Catar

Palásti Pál

Fassiálnak Troma Pál gérczei lakosnak. (1699.) (H 185)

1712. Káldy Kristóf

Radostics Cata (János lánya) a család fiúágon

1712-ben kihalt (Csorna VIII) (209)

Káldy Kristóf Káldy Péter

1712-bn nagykorúak

Ellentmondtak, hogy Alsó Pásztoriban lévő jussukat Madarász Imre kapja donatióba. (zh. Kp. Litt. 99/41) (H 185)

1725. Káldy István Zsédényben meghívott szomszéd. (H 185)

1733. Felsőkáldi Káldy István

Gály aliter Szücs Catar (György és Gémessy Mária lánya) (Lásd: Gémessy táblát! H 185)

1747. Káldy Mihály

Unger Judit 1747. november

Káldy Pál

Káldy Sámuel Lajos

x 1741. október 9.

Nemescsóban keresztelték.

Év.n. Káldy János

1./ Káldy György

Nádasdy Ágota (László leánya)

2./ Káldy Anna

Megyery Tamás

3./ Gusary Zsuzsanna (H 169)

Káldy Gyula elődeinek „Nemesi-levél” másolata

Mi II. Rudolf, Isten kegyelméből megerősített és mindig fölséges római császár, továbbá Németország, Magyarország, Csehország, Dalmácia, Horvátország, Szlavónia, Ráma, Szerbia, Galicia, Lodoméria, Kumánia (Kun), Bulgária stb. királya, Ausztria fővezére, Burgundia, Brabancia, Stájerország, Karintia, Karniola, Márchia, Morvaország vezére; Luxemburg, Felső- és Alsó Szilézia, Wirttemberg és Thóka vezére, Szvévia (Svábok) fejedelme; Habsburg Tirol, Ferreti, Kuburg és Goricia grófja; Alsaxia tartománygrófja; és Anasum feletti szent Római Császárságnak, Burgóviának, továbbá Felső- és Alsó Lusitániának (Portugália) márkija; a Szlavón tartomány, Naonis kikötő és salina ura stb. – jelen iratunk erejével emlékezetül hagyjuk, jelezvén mindenkinek, akiket illet, hogy mi, – mert a mi hűséges főembereink és báróink közül többen azzal az alázatos kéréssel fordultak Fölségünk elé, másrészt mert magunk is megfontoltuk és megfigyeltük nemes FÖLSŐKÁLDI KÁLDY DÖMÖTÖR, JÁNOS és PÉTER hívóinknek hűségét, hűséges szolgálatának önként mutatott érdemeit, amelyeket ők elsősorban a magyar Királyság szent koronájának, aztán a néhai szentséges fejedelemnek, II. Miksa római császárnak, Magyarország, Csehország stb. királyának, az ő királyi Fölségének, a mi urunknak és boldogemlékezetű, nagyrabecsülendő apánknak, mind pedig szerencsés uralkodásunk kezdetétől nekünk is minden igyekezettel, szorgalommal, a hűség legnagyobb állhatatosságával, különböző helyeken és időben, nehéz feladatokban hűségesen megmutattak, megadtak és hasonló készséggel a jövőben is meg fognak adni; mindezért tehát, mind pedig királyi kegyünkől és bőkezűségünkől, amellyel egyeseket, akik a keresztény államból erre érdemesnek és az erények gyakorlásában igyekvők – Magyarország hajdan dicső királyainak, ami elődeinknek példáját követve emlékirattal kitüntetni szoktunk, hogy ez még negyobbra ösztönözze őket – ugyanazon FÖLSŐKÁLDI KÁLDY DÖMÖTÖRT, JÁNOST és PÉTERT, akik ősi nemesi nemzetségből származnak, jelenleg és mindig nemesi szabadsággal rendelkeztek, királyi méltóságunk teljességéből és sajátos kegyet gyakorolva újra a mi magyar királyságunk az az országrészek (partium) igaz, ősi és kétségtelen nemeseinek gyülekezetébe és számába felvesszük, ennek tagjaivá mint beválasztottakat, összeszámoltakat és beírtakat kinyilvánítjuk. Bizonyos ismeret alapján beleegyezzünk és eltökélt szándékkal hozzájárulunk, hogy ők amint ezt megelőzően, úgy a jövőben is mindenkor, minden olyan kegyet, privilégiumot, tiszteletet, szabadságot, jogot, előjogot, mentességet, amelyet a Magyar Királyságnak és országrészeinek a többi ősi és valódi nemesei mindaddig a jog- és jogszokás szerint használták, bírtak, élveztek – használják és élvezzék, mint ahogy azzal élni és azt élvezni örököseinek és mindkétnemű leszármazottaiknak, akik már élnek, vagy a jövőben fognak megszületni – szintén módjukban áll. – Ennek bizonyosságául az irántuk tanúsított kegyünknek, kegyességünknek és bőkezűségünknek, továbbá az igaz nemességnek jelét adjuk: a ő régi nemesileg ősi, öröklött harci címerüket, amelyet mi bizonyos részben megnagyobbítottunk, igazában harci pajzsukká tesszük. Ennek alsó része piros, felső rész égszínkéék színű, középütt hullámvíz választja el; a pajzs alsó, piros részén két csomó (marokravaló) zöld mezei lilium van elhelyezve, a pajzs felső, égszínkéék színű részében pedig egy teljes, arany színre festett oroszlán, királyi koronával díszítve, tátott szájjal, kiöltött nyelvvel, farkát felemeli, hátsó lábait szétveti, elsőket azonban előre nyújtva a jobbikkal a tör markolatát megragadva tartja és úgy tűnik, mintha a pajzs jobb oldalára futna. – A pajzsra ráfekvő nyitott katonai sisakot és a fél oroszlánt, amely az előbbihez mindenben hasonló, két megkülönböztetett színű sas szárny között – jobb oldalán a felső fehér, az alsó piros, bal felől a felső arany, az alsó égszínkéék – királyi korona díszíti. Legfelül aztán, vagyis a sisak kupján egyik oldalról piros és fehér, másik oldalról égszínkéék és arany színű drapéria folyik le a pajzs külsején és azt méltó módon ékesíti. Amint ez szemléletesen látható jelen iratunk

fején, vagyis kezdetén a festő kezemunkája és művészete által sajátos színekkel megfestve. – Végül kegyesen elrendeljük, hogy ezt ugyanazon Fölsőkáldi Káldy Dömötörnek, Jánosnak és Péternek, az ő örökösöknek és mindkétnemű leszármazottaiknak, akik már élnek, vagy akik ezután fognak születni – adják át. Elhatározzuk és bizonyos ismeret alapján hozott döntéssel megengedjük, hogy ők amint ezelőtt, úgy a jövőben mindenkor ezzel az armálissal, vagyis nemesi jelvénnel élhetnek és ezt használhatják a mi Magyarországunk és országrészek nemeseinek szokása szerint, olyan jogokkal, előjogokkal, szabadsággal, mentességgel, amelyek őket vagy jogszokásból megilletik; és mindenütt a csatákban, küzdelmekben, dárdajátékokban, viadalokban, párbajokban magánharcokban és bármilyen más nemesi és harci gyakorlatokban, továbbá pecséteken, takarókon, függönyökön, kárpitokon, gyűrűkön, zászlókon, ércpajzsokon, sátrakon, házaikon, általában bárminemű dologban és nemesi felkelésen hordhatják, viselhetik élhetnek vele és használhatják mint igazi és hamisítatlan címet, amellyel ők és mindkétnemű örökösök, akár megszülettek, akár jövőben fognak megszületni, bármilyen hivatalban, állapotban, méltóságban vagy kiemelt kegyben lévő emberek legyenek – élhetnek és azt akarjuk, hogy öröktől fogva megkülönböztetett embernek neveztesse, ilyennek tartsák és ismerjék el őket, örökösöket, mindkétnemű utódaikat akár megszülettek, akár meg fognak majd születni. Ezért is adjuk ki ezt jelen iratunk erejével. Mindezek emlékére és örök megerősítésére a mi titkos függő pecsétünkkel igazolva – amelyet, mint Magyarország király használunk – adjuk azt az iratunkat ugyanazon Fölsőkáldi Káldy Dömötörnek, Jánosnak, vagy a jövőben megszületendő utódaiknak – és megengedjük, elrendeljük, hogy nekik kegyesen átadják. – KIADVA a mi szeretett hívünk Főtisztelendő Draskowyth György választott kalocsai érsek és győri püspök, e helységek örök grófja, a királyi aulának tanácsadója és a mi prágai királyi várunk főkancellárjának keze által. Az Úr 1581. évében, április hó 14-én. Római királyságunknak hatodik, Magyarország és már királyság kilencedik, a Cseh királyságnak ugyancsak hatodik évében. Amikor Krisztusban Atyáink az említett Draskowyth György a kalocsai és bécsi kánonilag egyesített egyháznak választott érseke, Radécus István egri, Monozloy János zágrábi, Bornemissza Gergely váradi, Thelegdi Miklós pécsi, Feyrkewy István veszprémi, ugyanaz a Draskowyth György győri, Melegh Boldizsár csanádi, Mosóczy Zakariás váci püspökök, Cetinci Mihály segniensi választott püspök, továbbá modrusi adminisztrátor főtisztelendő urak, aki szerencsésen vezetik Isten egyházait, az esztergomi érsekség, az erdélyi, nyitrai, szirmiumi, boszniai és tinnini püspökségek üresedésben vannak. – Ugyanekkor a tekintetes és nagyságos főurak Báthory Miklós gróf kuriai bíró, Sonneghi Wgnad Kristóf Dalmácia, Horvátország és Szlavónia bánja, Gróf Zrínyi György tárnokmester, Alsólyndwai Bánffy László lovászmester, Battyány Boldizsár ételhordómester, Réway Mihály ajtónálló, Kyswárdai Wárdai Mihály királyi pincemester, Erdődi Pálffy Miklós pozsonyi comes, továbbá más többiek, akik királyságunk megyéinek tisztségeit betöltik.

Rudolphus mp.

Választott Kalocsai és győri püspök mp.

N. Isthuanffy mp.

A hártýára írt armális teljesen ép. Piros, zöld és arany sodraton függő teljesen ép viasz pecséttel. Az oklevél plikaturáján olvasható feljegyzés: Anno Domini 1584 Feria quarta prowima post festum Pascae Exhibitae sunt praesentes Sabariae in congregatione universitatis Dominorum et Nobilium Comitatus Castriferrei: Lectaeque et publicatae per me Nicolaum Beyczy Notarium Sedis Judiciariae Comitatus. Idem manu propria.

(Az Úr 1584. évében Húsvét ünnepe után a legközelebbi szerdán jelen iratot előterjesztették a Vas megyei nemesek egyeteme előtt a szombathelyi nemesi közgyűlésen: átolvasta és publikálta Beyczy Miklós megyei törvényszék jegyzője. Saját kezűleg.)

A Marcellfalvi család volt a régi Szent Kozma és Domján titulusú templom, egyik kegyura. Birtokait a templomkegyurasággal együtt 1400-ban eladta rokonainak, a Káldy családnak. (Plébániai irattár)

Csányi család. A Buzád-Hahold nemzetségből származnak, elsősorban Zala megyei földesurak voltak. Vas megyében Káldon, Egyházashetyén és Kemenesmihályfán is laktak. Nevüket a Csányi ház, Csányi magtár és a Csányiföld őrzi. Csányi György 1632-ben Vas vármegyei főszolgabíró, Csányi Ferenc pedig 1790-ben volt Vas vármegyei főszolgabíró. Ezen családnak volt a tagja Csányi László, aki 1848-49-ben kormánybiztos volt és halálával pecsételte meg hazájához való hűségét, Szobra Zalaegerszege áll. (Vas Megyei Levéltár)

Gulácsi Farkas család. Nemességüket és vagyonukat I. Leopold császártól kapták Bécsben, 1694. június 29-én. Kapták: Farkas János és mostoha testvérei um. Szakáll Márton, Szakáll Ferenc és Tóth István. Címeres levelük: a kék vért jobb felső sarkából a bal alsó sarkáig, két ferdén húzott fehér szelemen vonul, közöttük farkas, feljebb vörös ruhába öltöztetett kar: kardot tart. A sisak koronáján arany oroszlán áll, egyik lábával kardot, másokkal három búzakalászt tart. A Farkaserdő közepébe megkapták Gulácsot, ami akkor falu volt, előnevük is attól ered, majd Káldon is nagy mezőterülethez jutottak, a Kissomlyó-hegy délnyugati része szintén az övüké lett, a felőlünk eső bejáratot még ma is Farkaskapunak nevezik. Káldon lett a központjuk, Gulácsot, mint falut megszüntették és területének nagyobb részét Káldhoz csatolták. Kuriájukban most a Tanka és Horváth család lakik. 1700 és 1848 közötti időben ők voltak a legnagyobb területtel bíró földesurak Káldon. Gulácsi Farkas László szabadságharcos őrnagy volt, ezért kegyvesztettek lettek, az összes vagyonukat elkobozták, ami Esztei Feredinánd Sárvári Földesuré lett. (Vas Megyei Levéltár) Felsőkáldi Káldy Mihály. Nemességet és birtokot kapott I. Lipóttól Bécsben, 1694. május 17-én. Címeres levelük: kék pajzson zöld dombra helyezett koronán könyöklő vörösruhás kar, véres kardot tart, sisakdísz: kék arany, vörös-ezüst. (Vas Megyei Levéltár)

Rohrel család. Nemességet kaptak Bécsben I. Leopold császártól 1700. július 29-én. A család Sopron megyéből jött Káldra. Rohrel József nős volt, Káldy Annával, Káldy György hugával. Birtokuk volt a Rohrel mező, amit még a tagosztály előtt eladtak az Esztei hercegnek. Házuk most Ács Jánosék tulajdona. (Vas Megyei Levéltár)

Lánczi-Búza család. Már 1313-ban birtokosok voltak itt. Lánczi János fia Benedek, 1313-ban 45 hold földet adott el Kuckhi Sándor ispán fiának Sándornak Peresztegalján.

1353. Birtok per folyt a Somlyai család és Lánczi Péter között, a per 1359-ig tartott.

1361. Lánczi János fia Lenkusz perelte Káldy Antalt és Jánost.

Per folyt Lőrinc poszonyi prépost és társai, Lánczi Benedek ellen.

1402-ben Lánczi határjárás.

1413. Lánczi Búza Benedek eskütétele peres ügyben.

1430. A Lánczi család megtámadta a Kanizsai család jobbágyságait, per lett belőle.

1444. Lánczi János pere a Somlyóiak és Kelédiek között.

1468. Mátyás király Telekesi Benedeknek és Somlyói Péternek a lánczi és a kissomlyói birtokból részeket adományozott., „Hű szolgálatért.”

1484. Lánczi Mihály és Lánczi Búza Dénes kirendelt királyi emberek voltak Herény és Szünöse ügyében.

1486. A Láncziak osztottak Mihályfalva és Lánc birtokon.

1496. Lánczi Isván szerepel a Kanizsai-Szentgróti ügyben. (Dr. Herényi István: A Középkori Vasvármegyei családjai. Lábodi-Musznai 30. oldal)

1554-ben az alábbi nemes birtokosok voltak Láncon:

Lánchy Bálint, Lánchy András, Lánchy Gergely, Lánchy Márton, Lánchy Pál, Lánchy Kelemen, Lánchy Tamás, Durka Pál Pribeth Tamás (1554. évi Nemesi összeírás. Baán Kálmán 22. oldal)

Birtokos volt a Lánchi határban a Batthyány család hercegi ága is. A család Mátyás király korában telepedett le Vas megyében. Eredetüket Őrs vezértől veszik, Károly a XVIII. században nyert hercegi címet. Az 1848 után végrehajtott tagosztálykor herceg Batthyány Fülöp mint földesúr, pert indított Borgáta községben lakó volt jobbágysai ellen, mert azok a Lánchi határból egy kisebb részt jogtalanul a borgátai határhoz csatoltak és maguk között jogtalanul fölöstöttak. Az ügy illetékességéből a Szombathelyi császári és királyi, Urbéri Törvényszékhez került és ezt a pert a herceg nyerte meg. Az idősebbek emlékeznek még rá, arról a földrészről van szó, amit a Lánchi határ keleti szélén, káldiak mint egyéniek műveltek. A peres iratok másolata, a következő oldalakon olvasható.

Rangemelések: Batthyány Ferenc és fiai 1628-ban bárói, Batthyány Ádám 1630-ban grófi rangra emeltetnek. Batthyány Károly elsőszülöttségi örökösödéssel birodalmi herceggé lesz 1764-ben. Címerük, mely 1481-ben keletkezett: a pajzs kék mezejében magasan kiemelkedő szikla tetejében gödény fészkel, a szikla üregéből oroszlán emelkedik, szájában pallost tartva. Jelmondat: Quisque suae fortunae faber."A későbbi rangemeléseknél a címer nem változik, csupán a hercegi címer bővült öt sisakkal és pajzs tartókkal.

Tacskánd, mint falu, a mogyorókeréki Ellerbach családé volt, a török idők után degalálódott majorra. Bakócz Tamás és testvérei 1489-ben erősítetnek meg nemességükben. A testvérek közül Miklós fia Péter, Bakócz Tamás bíbornok Vas megyei birtokait; 1517-ben kapta meg. Tőle származnak az Erdődyek II. Ulászló 1511. november 25-én grófi rangra emelte őket. 1565-ben Erdődy Péter horvát bán és gyermekei birodalmi grófok lesznek. Tacskándot 1945-ig birtokolták.

Az 1835. évi nemesi összeírás az évi tisztújításhoz

Káld községben az alábbiakat vették számba:

1./ Farkas László táblabíró	14./ Gergye Gábor
2./ Horváth József	15./ Szabó József
3./ Gergye Pál	16./ Szabó István
4./ Káldy György	17./ Szabó János
5./ Káldy József	18./ Marton István
6./ Tamaska János	19./ Balogh Ferenc plébános
7./ Gérczey Imre	20./ Jagasits Antal fiskális
8./ Döröskey Katalin (Káldy János özv.)	21./ Szenté Erzsébet
9./ Farkas Antal	22./ Góczán István özvegye Mecséri Julinka
10./ Melczel, ezredbeli őrnagy özvegye	23./ Édenhoffer (Kovács) Pál hitvese Bándli Julinka
11./ Nagy József	24./ Komáromi Istvánné Haraszti Katalin
12./ Tulyok József	25./ Laczi Istvánné
13./ Marton Ferenc	

A „Jobbágyság”

Azokat az úrbéreseket akik a földesúrtól szolgáltatások ellenében földet kaptak használatra, „Jobbágyoknak nevezték”. Jobbágy alatt, a szilajökörrel dolgozó földművest kell érteni, mert aki osztozkodás, vagy egyéb okok miatt fogat és föld nélkül maradt, abból zsellér lett. A zsellér gyalogmunkát végzett, mert fogat hiányában mást nem tudott. A XVIII. században már a jobbágyokat is kötelezték arra, hogy úrbérük egyrészét nem fogattal, hanem gyalogmunkával teljesítsék. A jobbágy adózott az államnak, az egyháznak és a földesúrnak, a XVI. és a XVII. században még a töröknek is. Úrbérnek a földesúrnak járó jobbágyi szolgáltatások összességét nevezték, amit az „ÚRBÁRIUMBAN” rögzítettek.

Szóljunk néhány szót az „Igazságszolgáltatásáról” is.

A nyugat-európai fejlődéssel egyidőben Magyarországon is létrejöttek a rendi csoportok, amelyek királyi privilégiumlevélben rögzített különjogokat élvezhettek, a rendi országgyűlésen politikai érdekérvényesítési lehetőséget nyertek és önálló bírói szervezettel rendelkeztek. A jogszolgáltatás éppen abban a korszakban nyerte el több évszázadra érvényes, végleges formáját. A változás legmarkánsabb jele a világi és egyházi nagybirtokok immunitási jogának megjelenése, a magánföldesúri joghatóság, az „ÚRISZÉK” kialakulása volt. Az Anjou-ház uralkodása idején a középnemesség is megszerezte a birtokán lakók feletti ítélkezési jogot, amely így országosan érvényesülő intézménnyé vált. A földesúrak már nem csupán a birtokukon élő, hanem az ott tettenért, idegen gonosztevő felett is ítéletet mondhattak, és a legsúlyosabb büntetést is kiszabhatták. A „Pallosjog” már kiterjedt a súlyosabb bűncselekményekre is. Az úriszék tagjait a földesúr bízta meg, jogtudó nemesek, vármegyei tisztviselők, valamint jószágigazgatók, felügyelő, tiszttartó, ügyész és más uradalmi alkalmazott személyében. Az eljárás egyöntetű volt az ország különböző részeiben működő úriszékeknél, amit az azonos jogképzettség magyaráz. A XVIII. század első feléig az úriszék előtt is egybefolyt a büntető- és polgáriperes eljárás. A vízváltató nem a büntető és polgári ügyek, hanem a perek két „SOMMÁS és FORMÁLIS” alaptípusa között húzódott meg. A nemes ellen rendes írásbeli, a jobbágy ellen szóbeli eljárást folytattak. Az 1848-as törvények még nem szüntették meg a törvény előtti különbségeket. Megmaradt a testi büntetés, a nemes szabadlábon, a jobbágy előzetes letartóztatásban védekezhetett, a nemes minden esetben, a jobbágy csak háromévi szabadságvesztés vagy halálos ítélet esetében fellebbezhetett. Az úrbériség megszüntetése következtében a volt jobbágyok és a földesúrak között támadt viták rendezésre különbíróságokat állítottak fel. Első fokú úrbéri bíróságok az Úrbéri Törvényszékek voltak. A fellebbvitel innen a kerületi Úrbéri Törvényszékhez, illetve tovább a Bécsi legfőbb Úrbéri Törvényszékhez vezetett. (Káldi elődeink ebből kivették a részüket.)

Az 1848. áprilisi törvényekből kifejejtették a szőlődézsma rendezését. Ezt az 1848. szeptember 15-i országgyűlés pótolta, amikor méltányos kártérítéssel megszüntette a szőlő utáni dézsmát és adót. Az 1868. évi 29. tc. tett pontot a kérdés végére. Kimondta, hogy (az 1858-1867 közötti kötelezettségek átlagának hússzorosa) terhe mellett megszűnnek a szőlősgazdák kötelezettségei, amelyekkel szerződés alapján a tulajdonosnak tartoztak. (Ez zsarolás volt és nem méltányosság) A XVIII. században, amikor Mária Terézia utasítására Magyarországon az utolsó „Úrbárium” készült, a szántóföld nagyságát a szerint határozták meg, hogy mennyi vetőmag kell bele. Az a nagyság volt 1 hold, amelyre két „Pozsonyi mérő”-nyi vetőmag kellett. (az kb. 1200 öl volt) A rétnak pedig „Hány kaszás” volt a mértékegysége, vagy milyen bőtermő terem e rajta sarjú, vagy évente csak egyszer

használható. Ez a fajta terület-meghatározás idejét múlta, 1835-ben bevezették a „Bécsi öl” alkalmazását. (1896 x 1896 mm = 3,6 m²) Hivatalosan 1 kat. hold 1600 négyszögöl lett, 1970-ig. Jelenben a hektár és a négyzetméter a hivatalos mértékegység.

Az 1767-ben készült „ÚRBÁRIUM” eredetiről készült másolatát, a következő oldalakon mutatom be, hogy lássuk, mit kellett egy jobbágnak elviselni.

Vetésforgó-Állattartás

A XIX. század második feléig háromnyomásos gazdálkodás folyt. A terület művelési ágát tekintve fordítottja volt a mostaninak. A terület nagyjából erdő volt, majd a legelő foglalt le nagyobb helyet, szántóföldi művelés csak kis területen folyt. A ló harci eszközként szerepelt, igavonó állat a szilajökör volt. Sertést keveset tartottak, juhot azonban sokat, a gyapja, a bundája, végül a húsa életet adó volt. Tehenet is keveset tartottak. A sok legelő mellett még a parlagon heverő szántón is legeltetés folyt, azt nevezték nyomásnak, mert az állatok megtaposták. Volt négynyomásos forgó is. A török idők után minden község szélén kialakult a „Zsibagyöp.”

KÁLD KÖZSÉG ÚRBÁRIUMA

URBARIOMIA

*Parbas László és b. J. Ráth Lajos
Ráth József és Cságyi Adám
Földy és Compresseur Urak
névűkre*

ELSŐ PUNCTOM

Jobbágy Ház-Helynek Mi-voltárul.

Mivel az Jobbágyoknak kötelefségeit, s'minden Adozásit az §. I. Jobbágy Helyeknek voltához, és Minéműségéhez kölletik szabni, ezek pedig nem mindenűt egyerányosak, hanem az Határoknak Mivoltához, és azoknak egyéb haszon Veteleihez, vagy is Fogyatkozásihoz szükséges azokat alkalmaztatni, azért ezen *főnt nevezett Helységben* egy egész Jobbágy Ház-Helynek belső Fundusa, az az Ház-Helye, annak Udvara, szűrűs, és veteményes kertye oly nagy, és téres Helyt foglallyon, a' minémű két Posonyi Mérő Mag alá kívántatik, a' menyivel pedig azon belső Fundus kissébbnek találatik, aztot a' külső szántó földökben, vagy Rétekben kölletik helyre hozni, ellenben a' mennyire két Posonyi Mérőnél nagyobb léfzen, tehát az a' külső Appertinentiákban számláltassék, hanem ha csak oly kevésfél föllül haladná, hogy egy fertály Mérőnél többet nem tenne, az olyan Tfelekységet nem méltó Tekéntetben venni.

Külső Appertinentiákból pedig ugyan egy egész Jobbágy-Ház §. II. Helyhez *18. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20.* Hold-szántó Föld, minden egy Holdban két Posonyi Mérőt számlálván, és Rét *nyolcszék* székérre való, mivel ezten-dönként *többnyire egy Rét* kaszáltatik, adattassék.

§. III. Ha mind az által szántó Földeknek, vagy Réteknek föllebb irt száma ki nem telne, tehát minden Hóld szántó Földnek Fogyatkozása, egy-fzekerre való Réttel, és-vízfönt helyre hozattathassék.

§. IV. És ezen rendelés hasonló-képpen minden fél-helyes, fertályos, és nyolczados Jobbágyokrúl-is egyenes ki szabás, vagy-is proportio szerint értetődgyék.

M Á S O D I K P U N C T O M

A' Jobbágyoknak Haszon Vételeirül.

§. I. 1550. Elfizendőnek 36^{lik} Articulusa szerént szabad legyen a' Jobbágyoknak bort árúni Szent Mihály naptúl fogva. *Harminnyal minél ezen Helységben földes úrúknak*

§. II. Ha az Jobbágyoknak valamely Irtási vannak, azokat az Földes Ur tölek el ne vehesse, vagy is Ház-Hely után való Földek közé ne számlálhassa különben, hanem ha azokban tett munkájokat az Vármegye által előbb igazsággal meg-betsülteti, és a' szerént találado árát azoknak kézf Pénzül meg-adgya.

Hogy ha pedig valamely régiebb időben tett Irtások idővel Ház-Hely után való Földek, vagy Rétek köze bé számláltattak, s'azért már Irtásoknak nem is tartatnak, avagy ha az Irtásokat tévő Jobbágyok más hová költözködven az olyatén-el-hagyatott Irtások kézzül kézre estenek, és azokhoz, most azokat Biró Jobbágyok is minden Pénz, és Irtásra tett munka nélkül jutottak, az ilyen Irtásokról, és azoknak megváltásáról föllebb irt Tzükelyben tett Rendelés ne értetődgyék.

§. III. Az Jobbágyok Marháinak (a' menyire a' Határ fogja engedni) elegendő legelő Mezejek legyen, melyből vonyó Marhák számára földes Uraságnak Tudatával, és Engedelmevel tilalmat is tehernek, úgy mind azon által, hogy abban az földes Uraságnak vonyó, de nem gulabéli Marhája-is szabadon legelhesse, a' mely Határban pedig úgy is szok volna a' legelő mező, az, vagy új fel-szántással, vagy akár mely más móddal kiűlebbé ne tétetődgyék.

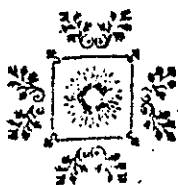
A' hol Erdő vagyon, ottan az Jobbágyoknak egyedül magok §. IV. szűkségekre dült, és száraz fábul, hogy ha pedig az nem találatnék, nyersbűlis (ki vévén mind az által az Mak, vagy Gyümölcs termő Fákat) tűzre való Fáézás szabad legyen.

Nem külömben Epületre való Fa is Határban lévő Erdőbűl az §. V. Jobbágyoknak ingyen adattásék oly móddal, hogy az Fákat az Uraság ki jedgyezze, és ki mutassa.

Ha Tűzre való Fa Helységnek Határában az Erdőnek tsekélsé §. VI. ge miát nem volna elegendő, akkoron az Uraságnak egyéb Erdeibenis modgyával, és képesént engedtefség az Fáézás az Jobbágyoknak.

Makkoltatásért a' Jobbágyok, lakó Helyek Határjában, minden §. VII. darabtul hat kraiczárral keveffebbet fizessenek az Vidékieknél, Pusztákban lévő Erdőkben pedig Makkoltatások azon Bérért legyen, a' mint a' földes Urasággal meg-egyezhethnek.

Ha valamely Helységben a' községnek magános ki szabott, vagy §. VIII. Ház-Helyekre fel-öfztott Erdeje volna, és annak birtokában meg-maradni kívánna, az olyatén Erdőben Tűzre, és Epületre való fa, úgy Makolás, és Gubacs szedes a' Jobbágyoknak tšupán magok szűkségekre szabad lészén, és a' Földes Uraságnak ezektűl semmi adozással ne tartozzanak. Ellenben a' földes Uraság is oly Esetben Fáézást, és Makkolást maga Erdeiben Jobbágyinak meg-engedni ne legyen köteles, hanem ha Helységnek, vagy az Jobbágyoknak Ház-helyes Erdeiben éppen semmi Mak sem teremne, akkoron ugyan minden vidékiek előtt, de azon Bérért, a' mint a' Vidékieknek Makolást fog engedni az Uraság a' Jobbágyoknak, mind az által valamint ezek, úgy a' többi Erdőkis az Uraságnak fő gondviselefe, és vigyázása alatt maradnak.

HARMADIK PUNCTOM
A Jobbágyoknak Szolgálatirúl, vagy is Robotyokrúl.

§. I. Minden egész Helyes Jobbágy köteles lészén maga földes Urának minden Hétben egy Napot Nap-kelettül, Nap-Nyugottig (abban számlálván Munkára való Menetelét, és vissza Jövetelét, s'az Etetésnek, és Itatásnak ideit) *Két marhával maga Réherivel Öléjével és Boronájával* - - - - -

szolgálni, nemis lészén szabad föllebb jelentett Marhás Munkát felosztani, és két napi Munkával dupplázni, s'arra a' Jobbágyot kinfézeríteni, hanem ha az Jobbágy földes Urát csálni akarván, maga gondatlansága miát, vagy szánfzándékkal kevessebb Marhát tartana, avagy kevessebb számúval a' Munkára meg jelenne, és illetén Marháinak fortélyos hejánofsága miát mállal öfzve fogna. Marhás Munka hellet pediglen minden Hétben azon egész Helyes Jobbágy földes-Urának Két Nap Kézi Munkával dolgozni tartozik. E szerént fél-helyes, fertályos, és nyolczados Jobbágyok proportio szerént, és minéműséghez képest szolgálni fognak.

§. II. Ha a' földes Uraság, és Jobbágyok között arról kérdés támodna, hogy az közellebb, vagy távullab lévő Helységekben Robotra jövő Jobbágyoknak az Uraság Dolgára lévő jövedele, s'onnan vissz Menetele mennyi időben, és Robotban számláltassék, s'erről egy más között meg nem egyezhetnének, tehát az Vármegye Tifztye intézze, és végezze el, mennyi idő tudni illik az Helységnek távul, vagy közellebb való létéhez képest számláltassék Robotban. E mellet

§. III. Meg engedtetik az földes Uraságnak, hogy fél Napi járó földről, avagy pedig meszebről Robotra jövő Jobbágyát egyszer egy Holnapban egy más után következendő négy Napokig akár kézi, akár pedig vonyos Marhával téendő szolgálatban meg tartoztathassa, úgy mind azon által, hogy azon négy Napokban az oda, és vissza menetelésnek ideje is foglaltassék, és bészámláltassék, az Jobbágyoknak pedig ha ekképen akar véle

szolgáltatni, előre (hogy hozzá tudgyon készülni) az Uraságnak ebbéli szándékja tudtára adattafsék: Ezen fellől az illetin szolgálatban lévő Jobbágy Marhájának nyári időben elegendő legelterés, Téli időben pedig mind magának az Jobbágnak, mind pedig Marhájának szükséges Hajlék, és Alkalmatosság adattafsék.

Azon Jobbágy pedig, a' ki egy, avagy leg fölleb más fél órá- §. IV. nyi járó Földre Robotra mégyen, November, December, Januarius, és Februarius Holnapokban az oda, és vissza Menetelt, Hajnalban, és Nap nyugot után úgy alkalmaztatni tartozik, hogy az egész napot napkelettől fogvást nap nyugottig telyességgel az Uraságnak Dolgában töltse, ellenben a' többi Holnapokban az Jobbágyok által nap kelettől fogvást nap nyugottig téendő szolgálat az oda, és vissza Menetelnek beszámllásával értetődgyék.

Kaszálás, Aratás, avagy *Kaszálás* §. V. *szolgálat* akár kézi; akár Marhás szolgálatot dupplán veheti az földes Uraság Jobbágyaitól, úgy mind azon által, hogy ebbéli dupplán vett Szolgálatok az többi Hetekben számlálttallanak.

A' hol pedig az Jobbágnak az Robot Helytől egy, vagy fél §. VI. napi járó Föld távul létele miatt az harmadik Tzikelnek értelme szerént az földes Uraságnak, meg vagyon engedve, hogy az Robotra való oda, és vissza Menetellel edgyütt négy következendő Napokig az Jobbágyot szolgálatban tartóztathassa, tehát ottan ez a' Rend tartattafsék; hogy fent említett szorgos Munkának ideiben az földes Uraság kétfzer egy Holnapban dupplázhassa, és négy négy napjával vehesse a' Robotot aképpen mind azon által, hogy egyik Héten azon Jobbágy az Uraságnak, négy napokig egy más után szolgáljon, második Héten ellenben önnön magának dolgozhafsék, harmadik héten pedig ismét földes Urának ugyan négy napokig szolgáljon; az Uraságnak mind azon által ekképpen téendő dupplás szolgálat fent jelentett mód szerént az többi Hetekben fog számláltatni; Általában pedig mindennemű Jobbágyi szolgálatokat úgy köll mértékleni, és el intézni, hogy az egész Esztendőbeli Jobbágyi kötelefségeknek leg alább negyedik Réfze az téli hat Holnapokra fent tartattafsék, és meg maradjon.

§. VII. Hogy ha pedig a' Jobbágyi szolgálat efős idő, vagy más akadál miatt véghez nem mehetne, illyetm esetben a' Napnak akár Dél előtt, akár dél után, való egész része a' Robotban számláltsák, melyben az Ur Dolga el Kefzdődött ugyan, de előbb irt okra nézve félben köllött annak maradni.

Ellenben pedig ha a' Jobbágy csak a' Munkának Helyére meg jelent, és ottan semifem dolgozott, azon történetre egyedül csak az oda jövele, és víza menetele vétetődgyék az Robot számában.

§. VIII. Minden Zfeller, kinek magános Háza vagyon, tizenhatsz napot, minden Lakos pedig, a' kinek magának Háza nintsen, tizenkét Napot esztendőnként kézi Munkával az Urafágnak szolgálni tartozik.

§. IX. Ambár pedig a' Jobbágy földes Urának nem más, hanem csak azon szolgálatokkal tartozik, a' melyekre az Törvény s'ezen Urbariomnak értelme szerént köteles, mind az által az Igazság azt hozza magával, hogy azon Esetre, ha az Jobbágy kézi Munkával Bérért valakinek szolgálni kívánna, tehát azon Munkát az Urafágnak mindenek előtt hasonlító Hafzonért, és Bérért, melyet más Vidékitől venne, s'az melyben földes Urával meg egyezhet, vagyis pedig olyas Dolgokban, melyeket Ország Törvénye szerént a' Vármegye közönségeffen limitálni szokott, azon limitatiohoz való Bérért, és kész pénzbéli fizetéfért meg tenni, és szolgálni tartozzék.

§. X. Ellenben a' Robotáknak kész pénzül való meg váltáására az Parasztot erőltetni nem lehet, ha pedig az Jobbágy maga a' szolgálatokat kész Pénzel fel váltani, s'ez eránt akár údeig tartandó, akár pedig örökös contractusra lépni kívánna földes Urával, tehát az illyetén Végezés az Vármegyének bizonyfága előtt meg lehet ugyan, úgy mind azon által, hogy ha a' Contractus nem örökre tétetődven, hanem csak bizonyos időre szabva lévén, ettől vagy egyik, vagy másik fél el állani, és a' mostani Urbarialis Rendeléshez ragazkodni kívánna, azt meg tselekedheti ugyan, de oly moddal, hogy ezen szándékát egy Esztendővel előbb az Vármegyénél be jelentse, hogy ily képpen mind az földes Ur, mind pedig

dig a' Jobbágy szükséges Rendeléseket az gazdaságnak további való folytatásául annak údeiben meg tehessék.

Mindennémű akár egyenként az Jobbágyokkal, akár pedig egész §. XI. Községekkel Robotoknak, vagy is egyéb ezen Urbariom szerént tartozó Adózásoknak meg váltásául földes Uraság által téendő Contractusok, és Kötések, Vármegye bizonyysága előtt tétetődgyenek, ellenben más Uraságbéli Hafzon Vételeiről, és egyéb akár minémű olysas Jövedelemről, mely az Urbariomhoz nem tartozandó, az földes Ur Jobbágyával szabadon Vármegye bizonyysága nélkül is meg egyezhet, és Contractusra léphet.

A' Szokott, és közönséges Robottyon kívül a Jobbágyok minden Esztendőben egyszer hoszú Fuarozást Végben vinni tartoznak ekképpen tudni illik, hogy.

Először: Négy egész Helyes, és így Proportio szerént a' többi Házhelyű Jobbágyok is akár öfve fogván, akár pedig más magok között léendő meg egyesülések szerént egy négy Marhás Szekeret hoszú Fuar alá állítani tartozzanak, úgy mind azon által

Másodszor: Hogy ebbéli hoszú Fuarozás nem rofz, hanem alkalmas Utakban véghez menyen, és közönséges Menetellel két Napi járó földet föllül ne haladgya: úgy szintén

Harmadszor: Szántás, Aratás, Kaszálás, és Szüret údeiben aztat a' Jobbágyon meg venni ne lehessen. Sem pedig

Negyedszer: Egy Esztendőről a' másikára ne hallasztodgyék, a' vagy kész Pénzel, akár pedig másféle adózással, vagy Szolgálattal meg ne váltathassék.

Ötödször: Ha pedig az illetin hoszú Fuar valamely történetből két Napot az oda menetellel föllül halladná, avagy vífza jövetelkor Jobbágyok Szekerei megénten meg terheltetnének, oly Esetre az oda menetben két Napon föllül töltendő Napok, úgy nem Külömben a' vífza me-

netel is szokott héti Szolgálatban, avagy Robotban bészámoltatásék. E
mellet

Hatodszor: Efféle hofzú Fuarban a' Jobbágyok által mindennemű
Vámokra, s'Harmiczadra, Rév-bérre, úgy szintén a' Véndégfogadókban
szükséges szállásért téendő Költséget a' földes Uraság magáéból fizetni
fogja.

§. XIII.

Mivel az Jobbágyinak mint Tűzre, mint pedig Epületre ingyen
való fáézés meg vagyon engedve, arra való nézve minden ezen Fácázással
élő egész helyes, és vonyó Marhával biró Jobbágy tartozik az Uraság
Tisztye által ki mutatandó Erdőből, és két gyalog Paraszt által előre fell
vágandó egy őll fát az Uraságnak Házához, Majorjához, avagy más
egyéb a' Dominiumnak kerületiben lévő, és ki rendelendő Helyre vinni.
Ezen Köteletség pedig értetődni fog Proportio szerént az fél, fortályos,
és nyolczad helyes Jobbágyokra.

§. XIV.

Szabad léfzen azomban az Uraságnak efféle Fa hordásra, és vágás-
ra lévő Jobbágyi szolgálatot más egyéb Munkára fordítani ekképpen,
hogy az őll fának hordása helett egy napi Munkát Marhával, az őll fát
vágó két gyalog Parasztul pedig fa vágás helyében, mindenikétől egy
napi kézi Munkát téli időben vehessen.

§. XV.

A Jobbágy a' Kilenczedet, hol eztet a' Termésből ki adni köteles,
nem Külömben az Hegy-Vámost tartozik Roboton kívül az Termésnek
Határában ki mutatandó Helyre ószve hordani, vizont minden egyéb,
következendő képpen az Dézma, és Majorbéli Termésnek ószve hordása
is, úgy az földes Urnak, vagy Tisztyének adandó Forspontok, és más-
féle Fuarozások, akár azok az Uraság Dolgát, akár a' Publicumot illessék
nem külömben az Leveleknek hordása, és egy szóval minden féle szol-
gálati az Jobbágyinak, melyekre egyébként ezen Urbariornak Rendelé-
se szerént nem köteles, a' szokott héti szolgálatban bé számoltatásanak.

§. XVI.

Többire szabad nem léfzen az Uraságnak Jobbágyát akár mely
pénzes fuarrais kinfzeríteni, hanem ha az földes Ur Roboton kívül a' Job-
bágyával Gabonáját, vagy más Termésit Vásárookra, Piaczokra, vagy
más

más hová hordatni kívánná, tehát Jobbágyával azeránt, ha akarja ezen fuart, és menyi Bérért magára fell vállalni, minden erőltetés nélkül végezzen.

Az ártalmas Vad állatoknak ki irtására (a' hol ezek volnának) tar- §. XVII.
tozni fognak a' Jobbágyok Roboton kívül harmad napi vadászattal, úgy mind azon által, hogy az Uraságtul nekik Puska - Por, Serét, és Golobis adattásék s' efféle vadázotbéli köteletség más Munkára, avagy szolgálatra ne fordéttásék, sem pedig a' Jobbágyok által pénzél, vagy más egyéb adozással fell ne váltásék.

Ambár az Jobbágy akár az Uraságnak szolgálatyában, akár maga §. XVIII.
gazdaságbéli Dolgainak folytatásában, akár pedig Malomban maga Gabonájának őrlésére való nézve Vám úton menvén femmiféle Vámmal földes Urának nem tartozzék, ha mind azon által más egyéb Dologban azon Vám úton menne, tehát avagy kész Pénzel a' Vámot meg fizetni, avagy pedig az Utak Tfinálásában ingyen való Munkájával képeffen, és mértékleteffen foglalatoskodni köteles léfzen, szabad akaratyára hagyván, mind az által az Parasztnak, ha ekképpen dolgozni, vagy pedig az Vámot kész Pénzel fizetni kíványa.

NEGYEDIK PUNCTOM

Az Jobbágyinak Adozásirul.

Minden Jobbágy, és magános Házzal biró Zsellér esztendőbéli §. I.
adozás képpen minden külömbözés nélkül tartozik fizetni földes Urának egy Foréntot, melynek felét Sz. György Napra, másik felét pedig Sz. Mihály Napra fogja le tenni, az Lakosok pedig, vagy is más Házában lakó Zsellérek ezen fizetéstől szabadok lesznek.

- §. II. Minden egész helyes Gazda fog adni esztendőnként az Uraságnak két csérkét,
két Kappanyt,
tizenkét Tojást,
egy Icze ki főzött Vajat.
Mely adózásokra a' fél, negyed, és nyolczad helyes Jobbágys is reájok esendő szám, és Proportio szerént kötelesek lesznek.
- §. III. Ezen most jelentett adozásokon kívül minden 30. egész helyes Gazda egyszer egy esztendőben egy Borjut, vagy pedig a' helett egy forént tot 30. Krajczárt fognak Uraságnak adni.
- §. IV. Azon föllül az földes Urnak, vagy Afzfizornak Menyegzőire (ide nem értvén az Fiainak, vagy Leányiknak kiházofitását) úgy nem külömben az első Misének Mondására (ki vévén ittenis az Káptolonyokat, és Conventeket) az fönt irt második Tzikelyben specificált Victualival, avagy Konyhára valóikkal tartozni fog minden egész, fél, fertályos, avagy nyolczad helyes Jobbágys reá esendő számszerént.
- §. V. Szabad akarattýára hagyattatik mind az által a' földes Urnak, ha az meg irt alkalmatóságokban föllebb ki tett Konyhára való állapotokat Jobbágýatul bé szedni, vagy pedig azoknak helyében Kész-Pénzt, nevezet szerént pedig egész helyes Jobbágýatul 48. Xrt., és így az fél, fertályos, és nyolczad helyestül, a' menyi ebbül rea esnék, fell venni kívánná.
- §. VI. Az régi szokás, és 1548^{dk} Esztendóbéli 39^{dk} Articulusnak értelme szerént, ha az földes Ur táborozván oly fogságban esnék, hogy magát kész-Pénzel meg váltani kintelenittetnék, azon Esetre az Jobbágys földes Uroknak meg váltására valamely böcsületes, és mértékletes segítségét adni tartoznak, hogy pedig az Ország-Gyűlésbéli Költség (a' mely csak azon földes Urakot-Papi fő Rendeket, és Mánásokat, kik Királi Levél által az Ország Gyűlésére hivattatnak illet) föllös ne légyen, ha nem mértékletes, az Vármegyebéli Tisztek minden vigyázással legyöcsenek.
- §. VII. Egetbor, vagy Pálinka égető Fazéktul, ha azzal valóssággal fog Jobbágys elni, fizessen a' földes Urnak esztendőnként, két Forintot.

Az Ujjonnan ki irtandó Földektől azon Adozásnak kétszen helye, §. VIII
melyben az irtó a' földes Urral meg egyezhetik, ellenben már ennek előt-
te, ki irtatott Földektől az fog az Uraságnak járni, a' mi ezen údeig azok-
tól adafódott, oly moddal, hogy ezen adó semmiképpen föllebb ne emel-
tessék.

ÖTÖDIK PUNCTOM

Az Kilenczedről, és Hegy-Vámról.

Mivel ebben a' helységben — — — az kilenczed §. I.
eddig az Termésben az földes Urnak nem adattatott, azért minden egész
helyes Jobbágy az kilenczed helett hasonló érőbet, vagyis Æquiva-
lent a' feles, negyed, és nyolczad helyes Jobbágy pedig azon ha-
sonló érőben reá esendő tartozást bé tellyesíteni köteleztetik, úgy mind
azon által, hogy áltollyában ezen tartozásnak meg adásában az Bárányok-
bul, Gidákbul, és Méh kasoktól járó kilenczedis foglaltassék, és ek-
képpen ennek is lett elég tétele, és meg-váltása értetessék.

Az Kenderből pedig, és Lenből, vagy kilenczedet ki adni, vagy §. II.
az helyet az Uraságnak kenderéből, vagy lenéből egy egész helyes Job-
bágy hat funtra való fonyást tenni tartozzék, a' mint hogy erre a' fél,
fertályos, úgy nyolczad helyes Jobbágy is reá esendő szám szerént kö-
teleztetik.

Noha az tizedről való kérdés, hogy tudni illik, kinek, és mi- §. III.
ből járjon? ezen Urbarialis Rendeléshez tartozandó nem legyen, a' me-
nyire mind azon által a' tized olyatinokbul, a' melyek 1481de Eszter-
dőnek első Articulusában nem neveztetnek, valahol talántán vetetődött
volna, ebbéli tizednek vétele tellyesféggel el-töröltetik, és éppen csak
azon-félékből fog járni, mellyek említett articulusban meg vannak ne-
vezve.

A' Borból járó kilenczed, a' hol ez szokásban vagyon, a' fél- §. IV.
ből, és azon mértékkel, mellyel az Termés meg-akoltatote, igazán és
minden hozzá a' más nélkül, és valamint a' kilenczed, úgy

az Hegy-Vám is nem máffil, hanem az Ország Törvényének értelme szerént Pofonyi mértékkel, vagyis akóval (ki is 32. pintbül álló) szedtettség.

§. V. És mivel 1715. esztendőbeli 97^{ik} Articulus aztat tartaná, hogy az Hegy-Vám régi szokáson fölül ne öregbítettség, de másképp is több Törvények által rendeltetnék, hogy azon Hegy-Vám, nem más hanem Pofonyi mértékkel vétetődgyék, azért ezen Törvénynek értelme szerént rendeltetik, hogy valahol azon 1715. esztendőbeli Articulusnak údeitül fogvást, vagy az Hegy-Vám más, mint sem Pofonyi mértékkel szedetett, vagy pedig más új adózások bé hozattattak volna, mind ezen törvénytelen, és fölös adózások eltiltásának, következő-képpen az régi bé vett szokás szerént véendő Hegy-Vám Pofonyi mértékre vétetőség, s'a' képpen szedtettség, a' hol pedig többször említett 97^{ik} Articulusnak údeje után új Szőlők plántáltattak, és ezen ültetésnek údeitül fogvást az Hegy-Vámnak száma, vagy bizonyos végezés, és írot contractus szerént, avagy valami más móddal elintéztetett volna, ottan a' Szőlőnek fell vételével, és plántálásával elvégzett Hegy-Vámnak száma Pofonyi mértékhez alkalmaztatva továbbis meg adattásék; ha pedig az illetén ujonnan plántált Szőlő-Hegyekben is valamely új adózások bé hozattattak volna, ezek hasonlő-képpen mind törvénytelen és helytelen, Hegy-Vámnak öregbítéséi azonnal tellyettséggel el tiltsanak.

§. VI. Hogy pedig az Törvénynek ellenére az Hegy-Vám régi bé vett szokáson fölül nagyobbra ennek utána ne emeltesse, minden olyas helyben, a' hol aztat szedik, a' Jobbágysok szöleinek száma Laistromba vetetődgyék, és menyi Hegy-Vám a' Pofonyi mérték szerént azoktul járand, fell-jegyeztetvén, ebbéli Laistrom Vármegye Petsétye allat mind az földes Urnak, mind az Jobbágnak ki adattásék, és az Vármegyének Archivumában is meg légyen.

§. VII. Ha pedig a' Szőlő-Hegyeken éppen semmi sem teremne, azon Esetre tartozni fog ugyan az Jobbágys a' Hegy-Vám adományával földes Urának hasonlő mértékben, és számban, de mivel az Hegy-Vám nem Pénzben, hanem mustban vétetethetik, arra való nézve ilyen történetben

ben az Jobbágy efféle Hely-Vámost csak az következő esztendőnek Terméséből meg adni köteleztetik.

III A T O D I K P U N C T O M

Az földes Urnak Jussairul, és tulajdon Jövedelméirül.

Az Maradék nélkül meg holt Jobbágyoknak javait a' többi Jobbágyok magoknak ne tulajdonítsák, hanem azokat az Magvaszakatnak halála után mingyárást az Uraságnak bejelentsek, mellyeket is, úgy nem külömben az el főköt Jobbágyoknak javait az földes Ur Tripartialis Törvény harmadik Részének 30^{dik} Titulusa szerént ki fizetvén előbb másoknak igazságos kereseteket, és pénzbeli adóságokat, maga kezéhez veheti, úgy mind az által, hogy 1723as esztendőbeli 18^{dik} Articulusnak Rendelése font tartásék, és meg-maradyon.

Mivel pedig ottan, a' hol árva maradnak, a' földes Ur a' meg holt Jobbágyoknak Értékében nem részesülhet, hasonló képpen az ollyatin Javak, melyek valakinek oltsúlban jutottak, ha szintén ennekis mag nélkül halála történnék, az többi élő oltsúljos Atyafiakat illetik, arra való nézve, hogy minden történhető Sérelem el távoztassék, az Magvaszakat Jobbágyoknak maradott javairul az Urafiig Tisztvei önnön magok ez után semmi Rendelést ne tegyenek, hanem mint ezek az Ur Széken annak Rendgye, és Modgya szerént elől vétetődgyenek, és az 30^{dik} Titulusnak értelme szerént el végcsizessenek, annak utánna pedig az Vármegyének Törvény Székére hozzattassanak.

Ha pedig az Urafiig Jobbágyihoz való kegyetlenlégéből, az Jobbágy Ház-Helyeknek pusztulása történnék, azon történetre az el pusztult Ház-Helyek, valamint más Földek, avagy Fundusok, mellyek az Portáknak Számában már be mentek (ha az el főktek vilza nem történék) vagy új Jobbágyoknak, vagy pedig azon Helységben lakóknak (az Uraságnak ezen mostani Urbariom Rendelése szerént való szolgálótokért, és adózásokért) adatraissanak.

§. III. Uladislaus ötödik Decretumának 18^{ik} Articulusa, ugy szintén 1729^{ik} esztendőnek 22^{ik} Articulusa szerént minden féle Vadászat, Madarázás, és Halászat mindennemű halászó Vizekben egyedül az Uraságot illeti, azért mind ezek a' Jobbágyoknak erőssen meg tiltatnak.

§. IV. Noha ugyan a' Jobbágyoknak az kortcsin tiltás fönt irt mod szerént bizonyos időre meg engedtetik, a' hol mind az által az Uraságnak oly Vendég-fogadója volna, avagy jovendőben olyast építtetne, melyben az Utazók meg szállhatnának, az olyatin Vendég-fogadóba mindenféle Itálnak kiárultatásá egész Esztendőnek folyásá alatt szabadon hagyattatik: Valamint hogy mindenféle égetbornak, és Sörnek árultatásá s'efféle italoknak el készítettéffe egyedül az Uraságot illeti.

§. V. Ha az földes Ur 1550. esztendőbeli 36^{ik} Articulusnak értelme szerént az Korcsmáltatást vallameliyik Jobbágyára bizonni kívánná, az olyan Jobbágy addig, a' méglen a' Bort arulla, a' szokott héti Szolgálotlul szabad legyen, s'azon föllül az Korcsmálásnak Bére fejében minden akótul 4. pénz az Uraság által néki fizettesék.

§. VI. Vásároknak jövedelmi (ha csak ezek az Helységnek előbb Királyi Adomány által nem adattattak) ugy nem külömben a' Mézfárszék, és annak szabott modgya, s'Rendgye szerént fell állittatott Vám, s'ezeknek jövedelmi, mivel ezek a' földes Urat Törvény, és Királyi Adományok szerént illetik, ugyan is az Uraság részére szabadon fönt maradgyanak.

HETEDIK PUNCTOM.

Minden el tiltatott, s'ennek utánna el távofttatando

Rend kívül való cselekedetekről, és helytelen Szokásokról.

§. I. Mint hogy az földes Urat mint Arváknak Partfogóját, és Gya-
móloját meg holt Jobbágyi Maradékainak gond viselése azon kívül is illeti,
arra való nézve az meg holt Jobbágyok után maradott Értékjek éránt
léen-

léendő Conscriptioért, avagy az Arvák között téendő Ofztályokért
femminémű Bért, vagy Taxa: venni szabad nem léfzen.

Az el adott, meg cserélt, vagy Testamentom szerént el hagyatott Jabbágy Jofzágnak Arábul a' Tized Részt a' Földes Uraság ki ne vehesse. §. II.

Az Dohánynak, Méznek, Viasznak, Vajnak, Lennek, Kendernek, és egyéb Termékenségeknek, a' mint tetzik, s' akár kitől léendő vételében, s' akár kinek léendő eladásában a' Jobbágyok az Uraság által semmiképpen ne háborgattassanak, annál is inkább contrabándával, avagy pénzben, vagy pedig Testekben magok szorgalmatósága által kereset Jofzágnak el adása miatt ne büntetessenek, főt maradván mind az által 1723^{ik} esztendőbeli 75^{ik} Articulusnak magyarázattya szerént az Uraság Számára a' Præemptio, az az egyebek előtt való vétel, úgy mind azon által, hogy azon Pénzt, melyben szabadon meg egyezni fognak, azon nal az Uraság volta képpen a' Jobbágnak kész pénztől le tegye, és az jövőendőbeli Adóban ne számlálja, azt hozza tévén, hogy ebbéli meg vételnek elsősege nevezet Törvénynek értelme szerént, az Uraságnak maga szükségére való állapotoknak vásárlásában értetefsék ezen elől vétel alkalmatóságával pedig sem az vidékiek, kik vásárlásnak okáért az Határban jönni akarnának, el ne tiltassanak, sem pediglen az Jobbágyok az el adandó Jofzágnak más - hová léendő vételétől akár cselekedtetel, akár pedig Parantfolattal ne gátoltassanak, s' ugyan is ezen okra nézve a' Jobbágyok Jofzága semmiképpen ne tartoztatassék, hanem a' mint a' Paraszta' vidékivel meg alkuszik, ha azon alku szerént az Uraság a' Jofzág Arát tőlent le teszi, akképpen élhet az említett Præemptioval, úgy mind az által, hogy az el adandó Jofzág igaz mértékkel, és másával vétetődgyek, s' ekképpen az el adás a' Jobbágnak szabad maradjon, s' kész akarattyan kívül a' földes Urának léendő eladására ne erőltetefsék.

Valamint hogy minden magános egyebeknek ki rekesztésével, §. IV.
s' kárával való kereskedés, avagy Monopoliom Országnak Törvényei által tilalmaztatik, úgy szintén a' kereskedéshez tartozandó életnek, és egyéb Termékenységeknek ki bélése az Jobbágyoknak ki rekesztetésével, vagy szorongatásával szabad ne légyen.

D r

Az

NYOLCZADIK PUNCTOM

*Az Jobbágyoknak el tiltatott Allopotokrul, és azok
eránt rendelt Büntetésekrül.*

- §. I. Birság Pénzt akár minémű ki gondolható szin alatt nem egyébként, hanem csak az Törvény által világosan ki tett Történetekben, és csak azokon az Jobbágyokon leheffen meg venni, a' kik az Ur székén vármegye bizonyosága, úgy mint Szolga-Bíró, és Eskütt jelen lérében arra törvényesen ítéltetni fognak, főt maradván ezekben is az Vármegye Törvény-Széke eleiben téendő Appellatio.
- §. II. Az Birságon kívül való Büntetésekben penig, midőn Kár az Mezőken okoztatik, mivel az Marhák, és Barmok bé hajtása éránt az Törvénynek Rendelése meg vagyon, az voltaképpen meg tartassék.
- §. III. Az más Büntetésekben penig, midőn helyes Okból az Jobbágyok büntetést meg érdemlik, az olyatén gonosz tévöket azon Eseten kívül, mely az Törvény által el vagyon végezve, nem pénzben, melyel az szegény Adózo Nép nagyon romlik, sem pedig testében ne büntettség, hanem büntetésül egy, két, és leg föllebb három Napi kézi Munkának végben vitelére köteleztessenek, mind azon által ezen kézi Munkabeli Büntetést szántásnak, aratásnak, kaszálásnak, és szüretnek idejében a' Jobbágyon az Uraság meg ne vehesse, hanem az bűnös az Elítendőnek más ideiben végben vinni tartozik.
- §. IV. Jollehet penig a' mint főt jelentve vagyon, az Jobbágyok sem Pénzben, sem penig testekben ne büntetessenek, mivel mind azon által némelykor meg történhetik, hogy a' Paraszt, valamint az szabad Nyelvével, vagy testével vétkezett, vagy másként is az három Napi munkabeli, Büntetéssel magát meg nem jobbitani, úgy olyankor öter az testében is büntetni szükséges legyen, azért mind ezen hasonló Történetekben arra kölletik vigyázni, hogy, a' midőn a' testbeli Büntetés éránt az dolog magát elől adg, a' akkoron az bűnös, ha más, és szükséges személy lészén.

az Bűnök mívoltához képest leg föllőbb 24. Pálcza ütőfél, az Afzfonyi Allat pedig szinte annyi Korbács Csapással büntetefsék.

Hogy ha pedig a' vétkes Személy korosabb, vagy egyéb éránt gyöngé Erejű volna, az ollyatin Arestommal, és ha a' Szükség, és Bűnnek mívolta úgy hozná magával, bűtőiefél is, száraz Kenyér, és víz mellett fanyargattafsék, arra mind azon által vigyáztván, hogy az vétkes Jobbágy faját Munkájának el mulasztásával harmad napnál tovább ne tartottatsék, ki vévén azt, ha nagyobb gonofzsági hozfzabb Tömlöczözéft, vagy büntetést meg érdemlenék.

Ha az Jobbágy vétke miatt az Uraság Tömlöczére fog vettetni, §. V. és vasra verettetni, az vasnak valtságiért (a' hol ettől járó Taxa szokásban volt) nem többet, hanem 15. Kraiczárt fizetni tartozzék.

A' Jobbágyinak ez után földes Ura engedelmé nélkül Irtásokat ten- §. VI. ni Munkája Bérének el vétzése, s'a károknak víza térétéle alatt szabad nem lézen; Ellenben az földes Uraság (a' mint föllőbb jelentetett) az Irtásokat nem máskép, hanem az Irtóknak Munkája Bérét az Vármegye igazságos el végzése, és Limitarioja szerént meg adván, magához veheti, és kezénél tarhattya.

Mivel az Erdőnek gondviselése, és nevelése az Uraságot illeti, §. VII. semmi Jobbágyinak eleven Fákat, sem kertőlni való vefzfűzőket, sem pedig Abrancsnak való Szalokat, vagy Szőlő karókat az Uraság különös engedelmé nélkül vágni, és az illyetineket más Határban által vinni, és el adni, következendő képpen az Fával kereskedni szabad nem lézen.

Mi illeti pedig Büntetését azon Jobbágyoknak. A' kik az Erdőt §. VIII. rontyak, és az Fákat nyefik, azok az Kárnak meg térétélen kívül harmad Napi gyalog Munkának végben vételére büntettellenek. Ha pedig ezen Büntetéssel is az Erdőnek Rontásául el nem állanak, akkoron a' Vármegyebéli Magisztratusnak Hatalmával az illyetén Jobbágyok tovább büntettellenek, s'az Uraságnak az éránt fegétség adattafsék, hogy azok nagyobb vétkekek mívoltához képest, másoknak Példájára is keményen büntetvén.

- §. V. Az Jobbágy semmi móddal ne kinfizerttessék az Uraság Malmaira, hanem szabad legyen néki Elétet más Malmokban is öröltetni.
- §. VI. Korcsmának Posch Wein nevezetű Arendája, a' mely némely He-lyekre helytelen szokásból bé hozattatott, ennek utánna tiltva legyen, mivel arra az Jobbágy semmi okból nem kinfizerttethetik.
- §. VII. A' trágysabéli Adózás ennek utánna elmaradgyon oly móddal tudni illik: hogy az Jobbágyok magok trágysájt, soha sem, az Uraságét pe- dig akár Szőlő-Hegyben, akár más hová nem máskép, hanem a' Ro- botban hordani tartozzanak.
- §. VIII. Némely földes Uraságoknál eddig bevett törvénytelen, és szokat- lan Ludaknak meleszése, úgy a' Tolbul való Tized ez után az Uraság részére tellyeséggel tiltva lesz. Hasonló képen.
- §. IX. A' Szőlőknek kötözésére való Szalmának adásával sem fognak ez után tartozni a' Jobbágyok.
- §. X. Az Uraság Szőlő őrzőinek, úgy munkái meg vigáloinak eddig a' szegénységtől adott fizetés jövődjére el tiltatik.
- §. XI. Az Executiokra ki küldött Uraság Embereinek való tartása, és az Executiobeli Garafon kívül (mely alább írt Tikkelnak módgya szerént meg engedtetett) más mindennemű napenként adandó kész - Pénzbéli fize- tes, úgy nem különben az Uraság Hajduinak, és vadászainak szegénysé- gen tett huzási vonyási tellyeséggel meg nem engedtetnek.
- §. XII. Azon okra, hogy a' Jobbágyok el ne szökjenek, kezeség fejében, vagy bizonyos meg maradás okkért valamely Pénzt tőlük venni szabad nem lesz, és ha talintán olyas Pénznek le tételére kinfizerttettek volna, azon Pénz jnterefsével vissza adattassék.
- §. XIII. Az Quartélybeli Terheknek vitelése, és Husárnak, úgy nem különben Mondierungsgeld névo Béréknek adása, a' hol eddig bé hozattat- tak volna, tellyeséggel tiltva lesznek.

Azon

13/

Azon Helyeken, a' hol az Kőszégnek az Mészárszék arenda kép- §. XIV.
pen ki vagyon adva, a' ki mustrák Marháknak ki vágására a' Jobbágyok
az Uraság által ne kényszerítessenek, de más képpen is akár minnémű hus,
sem darabonként, sem funt számra a' szegénységre ne osztattassék akképpen,
hogy ennek Arát meg adgya, hanem vágattassék ki az hus, és a' Jobbá-
gyok által szabadon, és terhek nélkül vétetődgyék.

Az Termékenységeknek, vagy Konyhabéli, s' akár mely Ele- §. XV.
ségnek vételét, vagy el adását az Jobbágyokra kötetlenül ne verjék az
földes Urak, hasonlóképpen a' meg romlott bornak, vagy Lígébornak,
s' akár minémű Itálnak akár hordonként, akár icze számra való el adására,
és ki Korcsmáltatására semmi móddal ne kényszerítessenek, a' mint hogy azon
Jobbágyok sem az Korcsmáltatásra ki adott, és meg romlott Bórrul, a'
vagy más Itálrul felelni, sem pedig az üres Hordokat Roboton kívül vin-
ni, avagy vissza hordani nem tartoznak.

A' Penna, és Sarló pénz, nem különben Farkas kéve, kottoló §. XVI.
Pénz, czédula, és prés Pénznek adózási, úgy szintén az Dézmáfoknak,
és kilenczedőknek Jobbágyok által léendő tartáfa, és más egyéb Ren-
detlenségi tellyeséggel tiltva vannak.

Az Bornak kilenczed, vagy tizedben, vagy Hegy-Vám képpen §. XVII.
léendő bé szedésének alkalmatosságával a' Jobbágyok tulajdon magok
hordáinak adására ne kényszerítessenek.

Mindennémű akár mi nével ki gondolható, és föllebb meg irt §. XVIII.
Punctumokban nem foglalt Adózások tellyeséggel el töröltetnek, és sem-
mivé tétetnek.

A' Jobbágy Házhoz tartozandó földeknek, és Réteknek el cseré- §. XIX.
lése, és változtatása másképpen szabad nem lézeni, hanem ha az Uraság
által el változtandó földek, s' Rétek helyet más annyi számmal, Minémő-
séggel, és Termékenységgel hasonló földek, és Rétek az Jobbágnak
fognak adattatni, különben el vett fundusok megént vissza adattassanak.

- §. IX. Hufzon négy Páleza büntetés alatt tiltatik, hogy az Jobbágyok magok között sem Pénzt, sem más egyéb Termékségeket öfzve ne szedyenek, vagy a' mint szokták mondani, mindenféle collecta tiltva legyen.
- §. X. A' Sörtvéleseknek az Erdőben csalárdsággal való bé hajtása, ha azok a' tilalmas Erdőben találtnak, büntetésül a' limitált Mak - Bért duplán fizesse.
- §. XI. Gubacsnak szedése, és Maknak le verése egyedül az Uraságot illesse, és a' Jobbágyoknak Contrabanda, és három napi kézi munka büntetés alatt tiltva léfzen, ellenben az Uraságnak sem fog szabad lenni a Jobbágyokat Roboton kívül a' Gubacsfoknak szedésére hajtani.
- §. XII. Semmi Parafztnak fegvert hordozni, és Vadászó ebeket tartani, emlétett három napi kézi Munkák büntetése alatt szabad nem léfzen.
- §. XIII. Az Törvény által ki szabott, és fölleb jelentett údön kívül való korcsmáltatása akár minémű Itálnak, contrabanda, és három napi kézi munka büntetés alatt anyifzor, a' menyifzor meg-tiltatik, mind azon által azon Helyekben, a' hol fzőlő hegyek vannak, az Jobbágyok az Uraság Földgyén termett magok Borát, az Uraság korcsmájának údeje alatt is magok fzükségére be vinni, és meg inya szabad léfzen.
- §. XIV. Ha az Robotra hivatott Parafzt Rőfségéből, vagy más vétke okbul meg nem jelenik, tizenkét Pálczával büntetefsék.
- §. XV. Ha valaki az Uraság Mészarszékének rövidségével az Vidéki Helységekből Huft be vinni, vagy maga Pénzért Huft vágni mérészölne, az ollyatin Contrabandan kívül anyifzor, a' menyifzor, harmad napi kézi munkával büntetefsék.
- §. XVI. Az meg holt Jobbágyoknak özvegyi az Uladislaus 7^{ik} Decretumának 21^{ik} Articulusnak rendelkezéséhez magokat alkalmaztassák, az az ha máshoz férhez mennek is, az földes Uraknak Engedelme nélkül az Házbul el ne meheffenek, külömben az Javai földes Uraiknak szabad Rendelése alá vettetődnek.

Földes Uraságnak Hire, s'Tudománya nélkül az Község maga §. XVII.
Nevére Pénzt költfön fell venni ne merjen.

Jövevények az Uraság Hire nélkül bé ne vétessenek, e mellet §.XVIII,
minden Ház-helyhez tartozando Fundusoknak el adási, vételi, cseréi,
és Testamentombéli hagyományok az Földes Úrnak hire nélkül arra for-
ditott Pénznek el vesztése alatt meg tiltatnak. Azon Történetekben
mind azon által, melyekben az Jobbágynak Törvény Izerént az el-
adás szabadságokban vagyon, azt ugyan az Uraság hirével, s'tudomá-
nyával tselekedgyék, mind azon által a'jelentés után az Uraság enged-
me nélkül-is el adhassák.

KILENCZEDIK PUNCTOM

Azokrul, mellyek az belső Rend-tartást illetik.

A' Biroi hivatalra az Uraság háromot nevezzen, kik közül az §. I.
közfűg egyet az Uraság Tisztjének jelen létében szabadon válofzon, az
Uraság mind azon által az válofztottat rofz vifelésére nézve le tehette, s'meg
is büntethette, a' le tett Biró hellet penig más rendeltettek meg irt mod
szerént. Ellenben az Notariust, és Eskütteket az Közfűg maga Földes
Ura nélkül Válofzt, és el is bocsáthattya.

A' Birák pedig az Uraságnak ne talántán téendő szolgálatokért, §. II.
avagy akár minémü más okért portióbéli adozástul mentessék ne lé-
gyenek.

§. III. Helyes, és szükségesnek találatik, hogy a' végre, hogy a' Portionak Jobbágyok közt léendő kioltása a' Vármegyének fell tett modgya szerént igazságosan, és minden csalárdság nélkül véghez mennyen, az földes Ur vigyázzon, és az Helység Birájaul (de Jobbágyoknak minden Terhe nélkül) erről szímat vegyen.

§. IV. Ha pedig az földes Uraság mostjelentett Szám-adásnak vételét el mutatná, ezen Uraság fogyatkozásit Vármegye Magisztratusa helyre hozni fogja.

§. V. A' ki-oltott Portionak mind azon által, bé fizetése, és a' Vármegye Caisájiban való bé szolgáltatása, csak egyedül az Helységnek Községénél, és Faluk Birájánál maradgyon, annak okáért, az Vármegye vigyázással legyen, hogy ebben az Uraságok, szazoknak Tisztjei magokat ne avassák.

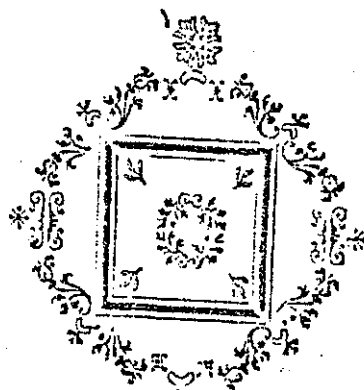
§. VI. A' mely adozásokra az Jobbágyok ezen Urbariumnak Rende szerént a' földes Uraknak köteleffek, azokat annak ideiben az Uraságnak meg adni tartoznak, úgy hogy, ha ezekben hátra maradók lennének, Executio melyet is mind azoknak, mellyek a' földes Urnak járandók, meg adására kinszeritteffenek, következő-képpen e végre rendelendő Executoroknak Executiobéli Garas naponként az adós Jobbágyok által oly moddal adattassék, hogy ebbéli Executio Garas, csak azoknak, a' kik a' valóságos Restantiáknak Executiojira, nem pedig, a' kik más egyéb Uraságbéli Dolgokban az Helységekre ki küldettettek, az adós, avagy Restantiarius Jobbágyok által fizettesék.

§. VII. Hogy azok, a' kik valami módon Sérelmet szenvednek, az Igazságnak gyors szolgáltatása által segítséget vegyenek, arra való nézve ha az Panaszok egy Uraságbéli Jobbágyok, és Zsellérek között vannak, tehát a' pannaszlók a' földes Uraknál, avagy azok Tisztjeinél igazságot, s' annak szolgáltatását keressék; ha pedig azoknak az Uraság Tisztjei által valami Sérelmek, és Károkok történt volna, akkoron az földes Urhoz folyamodgyanak, ennél pedig minden történetre elég tételt nem vévén az Vármegyénél magokat jelentsék.

Azon

Azon Esetre mind azon által, ha a' Jobbágyoknak Panaszí ónnón
magát a' földes Urat illetnék, s'éhez folyamodván Panaszíkrul emlé ett
földes Ur igazságot nem tenne, olyankor az Jobbágyok egyenesen az
Vármegyéhez folyamodgyanak.

Azon földes Ur, ugy annak tisztyei is, a' kik a' Jobbágyokat, az §. VIII.
Vármegyénél, vagy más follebb való Helyeknél tett jelentések, és In-
stantiájok miatt meg büntetik, szintén ugy, valamint az Jobbágyokkal ke-
gyetlenül bánók, ítéltesse nek.

Propter hanc Urbanam Regulationem in hanc vacuam
etiam marginali calamo inferre vocat, neque Panes §. 1.
per ly eren ly sine neque a behajjalban. Item apud
Panis §. 2.
Reth ly molis. Item, ut ly Episcopus hanc ly
Panis §. 3. §. 4. ut ly papus hanc ly Karagorgis
eren Helységében Lásd egy nincsen. Panis §. 5. §. 6.
ly idet ly hanc marhavat magy behavet Kéjvel. Panis
Panis §. 7. §. 8. ut ly Episcopus hanc ly ut ly
magy 24. magy nap hanc magy no conscribere
en gremio propria manu hanc in scriptis fideliter
Panis §. 9. §. 10. ut ly hanc ly hanc ly
Panis §. 11. §. 12. ut ly hanc ly hanc ly

Kereszt és Fizeték Nevek	Jobbág Helynek Minőségé.	Jobbág Helynek.		Fizetendőbeli Szolgálat vagy Robot.	Kilenczed.	Adózások.								
		Belső Külfő		Munka-vál.	Vagy E helyett kézi Szolgálat.	Ezen helyen való szolgálat vagy Robot.	Fizetendőbeli Arenda.	Tüzre való Fa.	Fonyás.	Kifüzdött Vay.	Kappany.	Cserke.	Tudás.	
		Mivolta.												
		Postanyi Mérére való.	Szántó Föld Hold.											Rét Szekérre való.
No.	Nap.	No.	Nap.	Flor.	Gly.	Funt.	Icze.	No.						

Domini János														
Farkas														
Balogh Mihály	1	20	8	55	110	15	15	1	1	6	1	2	2	18
Farkas Péter	1	18	8	52	104	12	24	1	1	6	1	2	2	12
Farkas István	1	21	8	55	110	15	30	1	1	4	1	2	4	15
Farkas István	1	2	10	7	147	17	34	1	1	8	1	3	3	17
Farkas István	1	2	8	27	113	13	27	1	1	6	1	2	4	19
Farkas István	1	17	8	15	90	10	21	1	1	5	1	2	2	7
Farkas István	1	20	8	54	102	12	24	1	1	6	1	2	2	10
Domini István														
Farkas														
Farkas István	1	12	8	50	84	11	15	1	1	5	1	2	2	11
Farkas István	1	14	8	54	92	11	18	1	1	5	1	2	2	9
Domini István														
Farkas István	1	16	8	50	80	11	14	1	1	5	1	2	2	11
Farkas István	1	12	8	50	80	11	14	1	1	5	1	2	2	11
Farkas István	1	12	8	50	80	11	14	1	1	5	1	2	2	11

Kereszt
és
Vezeték Nevek.

Jobbágy Helynek Minőségje.

Jobbágy
Helynek

Értendőbb
Szolgálat
vagy Róla

Értendőbb
Szolgálat

Adózások.

Bellő | Külfő

Mivolta.

Polgári Mértőre való.

Szántó Föld Hozd.

Rét Székére való.

Marhas Róla

Vagy le lehet kézi Szolgálat.

Értendőbb Szolgálat

Értendőbb Szolgálat

Értendőbb Szolgálat

Tízre való Ra.

Fonyás.

Kifőzött Vagy.

Kapanyag.

Cserke.

Tőz.

No.

No.

No.

No.

No.

No.

No.

No.

No.

No.

No.

1. János: Farkas

2. János: Farkas

3. János: Farkas

4. János: Farkas

5. János: Farkas

6. János: Farkas

7. János: Farkas

8. János: Farkas

9. János: Farkas

10. János: Farkas

11. János: Farkas

12. János: Farkas

13. János: Farkas

1150' P. K. 112

Kereft
és
Vezeték Nerek

Jobbágy Helynek Minőségge.

Jobbágy
Helynek.

Belső | Külső

Alvoluta.

Polányi Mériete való.

Szántó Föld Hold.

Rét Szekérre való.

No.

Nap.

For.

Uy.

Fut.

Ize.

Nr.

Elrendelt
Székelt
Vagy Robor.

Kilenczed.

Adózálok.

Mathias Robot. Mathias.

Vagy E helett kézi Szolgálor.

Mathias Robot.
Mathias Robot.
Vagy Robot.

Elztendöbéli Arenda.

Tuzre való Fa.

Fonyás.

Ki főzött Vay.

Kappany.

Cérke.

Tojás.

Magok (Huso K.)
Szántó Föld Hold.
Rét Szekérre való.

Mathias Robot.
Mathias Robot.
Vagy Robot.

Mathias Robot.
Mathias Robot.
Vagy Robot.

Mathias Robot.
Mathias Robot.
Vagy Robot.

Mathias Robot.
Mathias Robot.
Vagy Robot.

Mathias Robot.
Mathias Robot.
Vagy Robot.

Kereft
és
Vezeték Nerek.

Jobbággy Helynek Minéműfége.					
No.	Polónyi Mérére való.	Mivolta.	Belső Külső	Jobbággy Helynek	Ellenérték Szolgáltató vagy Robot.
	Szántó Föld Hold.				
	Rét Szekerre való.				
Nip.	Marhás Robot	Marhával.			
	Vagy E helett kézi Szolgálat.				
				Kilenczed.	
Flor.	Eszkendőbéli Arenda.	Adózások.			
Új.	Tűzre való Fa.				
Fut.	Fonyás.				
Iczé.	Kifőzött Vay.				
	Kappany.				
No.	Cserke.				
	Tojás.				

Wohnort	1870	1871	1872	1873	1874	1875	1876	1877	1878	1879	1880	1881	1882	1883	1884	1885	1886	1887	1888	1889	1890	1891	1892	1893	1894	1895	1896	1897	1898	1899	1900	1901	1902	1903	1904	1905	1906	1907	1908	1909	1910	1911	1912	1913	1914	1915	1916	1917	1918	1919	1920	1921	1922	1923	1924	1925	1926	1927	1928	1929	1930	1931	1932	1933	1934	1935	1936	1937	1938	1939	1940	1941	1942	1943	1944	1945	1946	1947	1948	1949	1950	1951	1952	1953	1954	1955	1956	1957	1958	1959	1960	1961	1962	1963	1964	1965	1966	1967	1968	1969	1970	1971	1972	1973	1974	1975	1976	1977	1978	1979	1980	1981	1982	1983	1984	1985	1986	1987	1988	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033	2034	2035	2036	2037	2038	2039	2040	2041	2042	2043	2044	2045	2046	2047	2048	2049	2050	2051	2052	2053	2054	2055	2056	2057	2058	2059	2060	2061	2062	2063	2064	2065	2066	2067	2068	2069	2070	2071	2072	2073	2074	2075	2076	2077	2078	2079	2080	2081	2082	2083	2084	2085	2086	2087	2088	2089	2090	2091	2092	2093	2094	2095	2096	2097	2098	2099	2100
Wohnort	1870	1871	1872	1873	1874	1875	1876	1877	1878	1879	1880	1881	1882	1883	1884	1885	1886	1887	1888	1889	1890	1891	1892	1893	1894	1895	1896	1897	1898	1899	1900	1901	1902	1903	1904	1905	1906	1907	1908	1909	1910	1911	1912	1913	1914	1915	1916	1917	1918	1919	1920	1921	1922	1923	1924	1925	1926	1927	1928	1929	1930	1931	1932	1933	1934	1935	1936	1937	1938	1939	1940	1941	1942	1943	1944	1945	1946	1947	1948	1949	1950	1951	1952	1953	1954	1955	1956	1957	1958	1959	1960	1961	1962	1963	1964	1965	1966	1967	1968	1969	1970	1971	1972	1973	1974	1975	1976	1977	1978	1979	1980	1981	1982	1983	1984	1985	1986	1987	1988	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033	2034	2035	2036	2037	2038	2039	2040	2041	2042	2043	2044	2045	2046	2047	2048	2049	2050	2051	2052	2053	2054	2055	2056	2057	2058	2059	2060	2061	2062	2063	2064	2065	2066	2067	2068	2069	2070	2071	2072	2073	2074	2075	2076	2077	2078	2079	2080	2081	2082	2083	2084	2085	2086	2087	2088	2089	2090	2091	2092	2093	2094	2095	2096	2097	2098	2099	2100
Wohnort	1870	1871	1872	1873	1874	1875	1876	1877	1878	1879	1880	1881	1882	1883	1884	1885	1886	1887	1888	1889	1890	1891	1892	1893	1894	1895	1896	1897	1898	1899	1900	1901	1902	1903	1904	1905	1906	1907	1908	1909	1910	1911	1912	1913	1914	1915	1916	1917	1918	1919	1920	1921	1922	1923	1924	1925	1926	1927	1928	1929	1930	1931	1932	1933	1934	1935	1936	1937	1938	1939	1940	1941	1942	1943	1944	1945	1946	1947	1948	1949	1950	1951	1952	1953	1954	1955	1956	1957	1958	1959	1960	1961	1962	1963	1964	1965	1966	1967	1968	1969	1970	1971	1972	1973	1974	1975	1976	1977	1978	1979	1980	1981	1982	1983	1984	1985	1986	1987	1988	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033	2034	2035	2036	2037	2038	2039	2040	2041	2042	2043	2044	2045	2046	2047	2048	2049	2050	2051	2052	2053	2054	2055	2056	2057	2058	2059	2060	2061	2062	2063	2064	2065	2066	2067	2068	2069	2070	2071	2072	2073	2074	2075	2076	2077	2078	2079	2080	2081	2082	2083	2084	2085	2086	2087	2088	2089	2090	2091	2092	2093	2094	2095	2096	2097	2098	2099	2100
Wohnort	1870	1871	1872	1873	1874	1875	1876	1877	1878	1879	1880	1881	1882	1883	1884	1885	1886	1887	1888	1889	1890	1891	1892	1893	1894	1895	1896	1897	1898	1899	1900	1901	1902	1903	1904	1905	1906	1907	1908	1909	1910	1911	1912	1913	1914	1915	1916	1917	1918	1919	1920	1921	1922	1923	1924	1925	1926	1927	1928	1929	1930	1931	1932	1933	1934	1935	1936	1937	1938	1939	1940	1941	1942	1943	1944	1945	1946	1947	1948	1949	1950	1951	1952	1953	1954	1955	1956	1957	1958	1959	1960	1961	1962	1963	1964	1965	1966	1967	1968	1969	1970	1971	1972	1973	1974	1975	1976	1977	1978	1979	1980	1981	1982	1983	1984	1985	1986	1987	1988	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033	2034	2035	2036	2037	2038	2039	2040	2041	2042	2043	2044	2045	2046	2047	2048	2049	2050	2051	2052	2053	2054	2055	2056	2057	2058	2059	2060	2061	2062	2063	2064	2065	2066	2067	2068	2069	2070	2071	2072	2073	2074	2075	2076	2077	2078	2079	2080	2081	2082	2083	2084	2085	2086	2087	2088	2089	2090	2091	2092	2093	2094	2095	2096	2097	2098	2099	2100
Wohnort	1870	1871	1872	1873	1874	1875	1876	1877	1878	1879	1880	1881	1882	1883	1884	1885	1886	1887	1888	1889	1890	1891	1892	1893	1894	1895	1896	1897	1898	1899	1900	1901	1902	1903	1904	1905	1906	1907	1908	1909	1910	1911	1912	1913	1914	1915	1916	1917	1918	1919	1920	1921	1922	1923	1924	1925	1926	1927	1928	1929	1930	1931	1932	1933	1934	1935	1936	1937	1938	1939	1940	1941	1942	1943	1944	1945	1946	1947	1948	1949	1950	1951	1952	1953	1954	1955	1956	1957	1958	1959	1960	1961	1962	1963	1964	1965	1966	1967	1968	1969	1970	1971	1972	1973	1974	1975	1976	1977	1978	1979	1980	1981	1982	1983	1984	1985	1986	1987	1988	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033	2034	2035	2036	2037	2038	2039	2040	2041	2042	2043	2044	2045	2046	2047	2048	2049	2050	2051	2052	2053	2054	2055	2056	2057	2058	2059	2060	2061	2062	2063	2064	2065	2066	2067	2068	2069	2070	2071	2072	2073	2074	2075	2076	2077	2078	2079	2080	2081	2082	2083	2084	2085	2086	2087	2088	2089	2090	2091	2092	2093	2094	2095	2096	2097	2098	2099	2100
Wohnort	1870	1871	1872	1873	1874	1875	1876	1877	1878	1879	1880	1881	1882	1883	1884	1885	1886	1887	1888	1889	1890	1891	1892	1893	1894	1895	1896	1897	1898	1899	1900	1901	1902	1903	1904	1905	1906	1907	1908	1909	1910	1911	1912	1913	1914	1915	1916	1917	1918	1919	1920	1921	1922	1923	1924	1925	1926	1927	1928	1929	1930	1931	1932	1933	1934	1935	1936	1937	1938	1939	1940	1941	1942	1943	1944	1945	1946	1947	1948	1949	1950	1951	1952	1953	1954	1955	1956	1957	1958	1959	1960	1961	1962	1963	1964	1965	1966	1967	1968	1969	1970	1971	1972	1973	1974	1975	1976	1977	1978	1979	1980	1981	1982	1983	1984	1985	1986	1987	1988	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033	2034	2035	2036	2037	2038	2039	2040	2041	2042	2043	2044	2045	2046	2047	2048	2049	2050	2051	2052	2053	2054	2055	2056	2057	2058	2059	2060	2061	2062	2063	2064	2065	2066	2067	2068	2069	2070	2071	2072	2073	2074	2075	2076	2077	2078	2079	2080	2081	2082																		

Káldon 1767-ben az Urbáriumba felvett úrbéresek

gulácsi Farkas László földesúr szolgálatában Felső-Káldiak:

1./ Balogh Mihály	szabados
2./ Tima Péter	örökös
3./ Kovács István	szabados
4./ Imre István	szabados
5./ Fehér János	szabados
6./ Erdélyi Ádám	szabados
7./ Tima Mihály	örökös

Sághy Ádám földesúr szolgálatában Felső-Káldiak:

1./ Nagy Pál	örökös
2./ Nagy György	örökös

felsőkáldi Káldy József földesúr szolgálatában Felső-Káldiak:

1./ Csákó Mihály	örökös
2./ Péter István	örökös
3./ Nagy István	szabados

gulácsi Farkas László földesúr szolgálatában Alsó Káldiak:

1./ Bukovecz Ádám	szabados
2./ Tima János	szabados
3./ Szabó Pál	örökös
4./ Szabó Ferenc	szabados

maga házában lakó zsöllér:

5./ Topos Pál

alsókáldi Káldy Lajos földesúr szolgálatában Alsó-Káldiak:

1./ Tömböl János	örökös
2./ Tömböly György	örökös
3./ Bátorics István	örökös
4./ Sebestyén József	örökös
5./ Saly János	szabados
6./ Nagy Pál	szabados
7./ Tima György	szabados
8./ Góczán Ádám	szabados

magok házokban lakó zsöllérek:

9./ Porpácsi Mihály

10./ Nagy Mihály

másnál lakó zsöllér:

11./ Jobbágyi János

gulácsi Farkas József földesúr szolgálatában Alsó-Káldiak:

1./ Tima György	örökös
2./ Góczán István	szabados
<i>maga házában lakó zsöllér:</i>	
3./ Dávid Ferenc	

gulácsi Farkas László földesúr szolgálatában Kis-Köcskiek:

1./ Pintér Mihály	szabados
2./ Szabó András	szabados

gulácsi Farkas László földesúr szolgálatában Nagy-Köcskiek:

1./ Soós Ferenc	szabados
2./ Horváth Pál	szabados
3./ Szabó István	szabados
4./ Horváth Antal	szabados

gulácsi Farkas József földesúr szolgálatában Nagy-Köcskiek:

1./ Tóth István	szabados
<i>maga házában lakó zsöllér:</i>	
2./ Mórocz Ferenc	

Hogyan építkeztek Káldon 1848 előtt

A régi időkben kastélyt, kúriát és az utcára néző többszobás házat, csak nemes ember építhetett. A jobbágyok és a zsellérek házának el kellett ütni az urakétól. A jobbágyok és zsellérek házának csak egy szobája nézhetett utcára, ezek voltak az úgynevezett „Sudárházak” és színükben is hirdetni kellett, hogy ebben a házban „Úrbéres” család lakik. A jobbágyházak homlokzatát kékszínűre kellett meszelni és az ajtókat, - ablakokat kékre festeni. Elődeink nem szerették, meggyűlöltek a kék színt, - amikor tehették, áttértek a fehér és a sárgaszínű meszelésre. A nagyobb templomokat és kastélyokat, már a XIII. században erősebb anyagból építették és faszindellyel fedték. A jobbágyok és zsellérek háza a XIX. század közepéig fából épültek és zsuppszalmával voltak fedve, ezek a házak tűzvész esetén a szó szoros értelmében véve, - porig égtek. Így volt ez 1877-ben is, amikor a község nagyobb részben leégett. Ezután a lakóházak falát kőből, - vagy döngölt - tömésből építették. Erre a célra Káldon nagyon jól megfelelt a föld, mert kavicsos-agyagos elegendő. A fedélzet nagyobb részben még mindig zsuppszalmával lett fedve. Káldon még 1930-ban is a lakóházak egynegyed része, a gazdasági épületek háromnegyed része zsuppos volt.

Milyen volt az építkezési irányzat? Ellenkezője a mainak. Most a lakóház padozatszintje föl van emelve, - akkor pedig süllyesztett volt. Az udvarról a tornácba, a tornácról a konyhába és a szobába lenek kellett lépni. A falakat alacsonyra emelték, ablak

csak a szobán volt 80 x 60 cm-es, a konyha füstös volt. A kemencében kenyeret sütöttek, a kemence tetején háromlábú vas között égett a tűz, azon cserépfazékban főtt az étel. A cserépfazékok dróthálósak voltak bekötve. A szoba, konyha, kamara és a tornác padozata sárgaszínű agyagos péppel voltak tapasztva, ugyanezzel szigetelték a padlást is, ez már a tüzet sem engedte lefele terjedni. A községtől nyugati irányba kb. 2 km távolságra van az a gödör, ahonnan az agyagot hozták.

Egyházak-templomok-temetők

Történelemből ismert, hogy államalapító királyunk Szent István megparancsolta, hogy minden tíz falu építsen templomot. Az akkori falu fogalma nem volt azonos a mai községgel, mert akkor a falu nemzetséget jelentett. István királynak a mi vidékünkön, Nyugat-Magyarországon ezen a téren nem volt gondja, mert itt már a honfoglalás előtt is keresztény emberek éltek, akik itt maradtak, és voltak templomaik. A honfoglaló magyarok elsősorban is tőlük tanulták meg a vallást és a földművelést megismerni.

Káldon már a XIII. században volt templom, nem is egy, hanem kettő, ami veszekedésre adott okot. A Szent Kozma és Domjánról nevezett templom lelkésze panaszt emelt az újonnan épült és a Boldogságos Szűzről nevezett kápolna káplánja ellen. Nem tetszett neki, hogy még egy templom (kápolna), és rajta kívül másik lelkész is van a faluban. András győri püspök 1294. augusztus 22-én kelt leiratában, türelemre intette a panaszost, és maradt a kápolna is, maradt a lelkész is. (András püspök leiratának másolata később olvasható)

A törökök mind a két templomot leégették és lerombolták. (1530-1532) Elődeink 1535 táján itt építettek egy kisebb templomot, ami a

Szentháromság szobor mögötti téren, részben meg a Napközi konyha helyén állt, a jelenlegi templomtól északi irányban 20 lépésnyi távolságra. Védőszentje ennek is, úgy mint a Cseren levőnek Szent Kozma és Domján gyógyító orvosok lettek. A mellékoltár fölött lévő kép őrzi a régi templom emlékét, amit felsőkáldi Káldy Sándor költségére festettek. Az említett templomnak tornya is volt, de a harangot nem a toronyban helyezték el, mert attól féltek, hogy nem tudja majd tartani. A harang a templom mellett, fából készült állványon függött. A Plébániaház kezdettől fogva ezen a helyen volt, ahol most van. A templom körül a plébániáig temető volt, ez 1781-ben szűnt meg, azóta van a jelenlegi helyén. Községünk lakossága szépen szaporodott, kicsi lett a templom, nagyobb kellett építeni. Jelenlegi templomunkat 1635-ben építették torony és az északi oldalon lévő sekrestye nélkül. Akkor dúlt a 30 éves háború. (1618-1648) hódoltsági terület voltunk, a katolikus papoknak menekülni kellett, helyüket evangélikus lelkészek foglalták el. Községünk lakossága 1614 és 1724 közötti időben evangélikus vallású volt. Tehát templomunk evangélikus templomként épült, és 1635-1724 közötti időben úgyszólván funkcionált. Arra a kérdésre, hogy a lakosság miért lett evangélikus, egyszerű a válasz. A

„CUIUS REGIO, EIUS RELIGIO” elve lapján, „AKIÉ A FÖLD, AZÉ A VALLÁS”. Azt a földesurak diktálták, hogy a jobbágyok milyen vallásúak lehetnek.

Káldon az alábbi evangélikus lelkészek voltak:

- 1./ Kelemen Mátyás
- 2./ Kopcsándi János
- 3./ Kelemenecz Tamás
- 4./ Fördös István
- 5./ Kovács Mihály

Rectorok voltak:

Szekó János
Niznai János

Az ellenreformáció idején egyikük sem került Bukkariba, vagy a nápolyi gályákra, de még hazai börtönökbe se, gulácsi Farkas János újdonsült földesúr feleségül vette Káldy Krisztinát, az evangélikus Káldy földesúr leányát és ünnepélyesen bevonultak a templomba. Káldon visszafoglaló verekedés nem volt. Az alsókáldi Káldy családnak donációs birtoka volt, továbbra is megmaradtak számukra a kegyurasággal járó jogok és terhek. 1725-ben községünk lakosságának mintegy 90 %-a újból római katolikus lett. Élükön a Káldy urasággal evangélikusok maradtak az Imre, Péter, Tömböly, Tima és az (Andor) Horváth nevű családok, akiket a kissomlyói ág.ev. gyülekezet fogadott a kebelére. Abban az időben, egy Máthéfy nevű pap végzett ezen a vidéken eredményes térítői munkát.

Amikor a törökök 1683-ban Bécs ellen indultak, Kemenesalján negyven falut felperzseltek, Káldot sem hagyták ki. Mindkét templom tetőzetét leégették. (fázsindelyezett volt). Kazó István vizitátor 1698-ban romos állapotban találta őket. Egy irat pedig azt tanúsítja, hogy még 1733-ban is itt állott, temetőn belül két templom. Plébános egyikbe se jutott, -1725-1752-ig Egyházashetyének voltunk a Filiája. Gulácsi Farkas János földesúr, mint a templom kegyura, a templomot megtataroztatta és virágzásnak indult a Káldi Plébánia.

Plébánosok voltak Káldon 1752-től napjainkig:

1./ Paraicz Benedek	1752. jún. 3. --	1783. nov. 1.
2./ Zsedöly István	1783. nov. 24. --	1799. dec. 30.
3./ Balogh Ferenc	1802. febr. 7. --	1854. szept. 5.
4./ Markó József	1854. okt. 21. --	1892. jan. 10.
5./ Skultéti Lajos hts.	1892. jan. 15. --	1894. ápr. 12.
6./ Kiss Sándor	1894. ápr. 15. --	1918. okt. 4.
7./ Virágh Miklós	1918. okt. 5. --	1952. ápr. 3.
8./ Szatmári József hts.	1952. ápr. 8. --	1963. aug. 31.
9./ Bárdosi Jenő	1963. szept. 1. --	1992. febr. 20.
10./ Nagy Gábor	1992. szept. 1. --	

Rövidebb ideig káplánok voltak Káldon:

1./ Raiszár István	10./ Kovács Ferenc
2./ Tuboly Péter	11./ Udvardi Ferenc
3./ Vaszl Péter	12./ Hegyi Lajos

4./ Németh János	13./ Jakopovics Péter
5.-/ Sebestyén Vendel	14./ Kondor Ferenc
6./ Vincze Sándor	15./ Nagy István
7./ Bokányi György	16./ Fülöp István
8./ Gaál Sándor	17./ Kiss Gáspár
9./ Kiss József	18./ Somogyi István

Hosszabb ideig itt volt mint káplán, Rakonczai János.

A kántori teendőket az iskolák államosításáig valamelyik néptanító látta el. Államosítás után megtiltották, hogy ezt a tevékenységet folytassák. Választani kellett nekik, hogy tanítanak-e vagy kántorok lesznek? Kenyérkérdés miatt a tanítói állást választották, mert Káldon a kántori fizetésből nem lehetett megélni.

Káldon 1752 után az alábbi katolikus kántorok voltak:

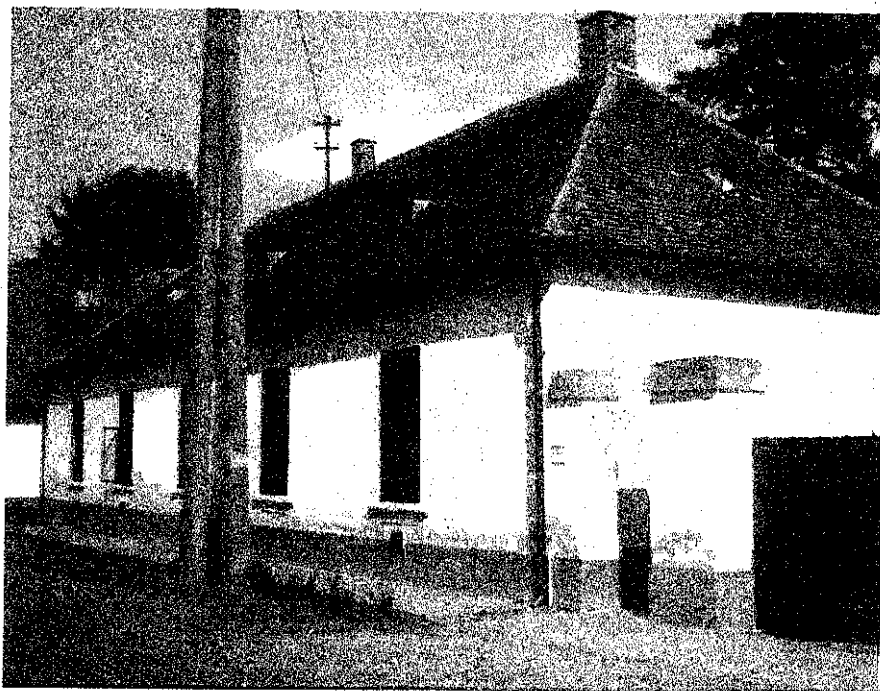
Kovács András
 Nagy József
 Kapocsi György
 Illa István
 Enzsől Géza htts.
 Werner Ernő
 Fónyi Ödön
 Szabó József
 Bertók Lajos
 Siller Borbála htts.
 Karcsay Károly
 Káldy Géza Lajos
 Takács Ferenc 1952 óta

Evangélikus kántorok voltak, akikről tudunk:

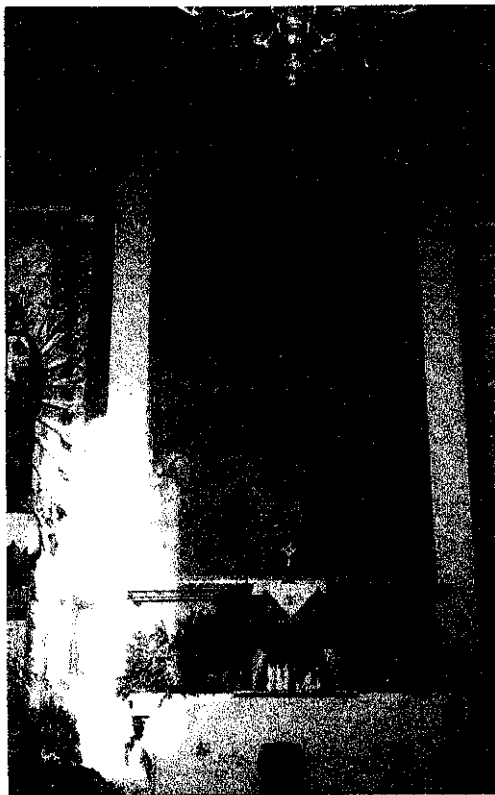
Szekó János
 Niznai János
 Halász Pál
 Prépost József
 Hajnal Endre
 Erdős János

A templom és a felekezeti iskolák építésével és tatarozásával kapcsolatban felmerült költségek nagyobb részét a földesurak és a nemesi családok fizették. Ezen kötelezettségük 1945-ben megszűnt, mert a kegyurasággal járó ingatlanaikat elkobozták és kiosztották. Magától értetődő, hogy most, a felmerülő költségeket nekünk, híveknek kell viselnünk. Anyagiak hiányában a templombelső tatarozása igen elhúzódott, csak 1993 után került rá sor, aminek költség vonzata nagyon magas lett. A tervezett munkálatokat csak úgy tudtuk elvégeztetni, hogy Németh István és Máder Júlia svájci állampolgárok nagy összeget adományoztak ezen nemes cél megvalósítására.

„Köszönet érte.”

Római Katolikus Plébánia Hivatal

Templombelsők

András győri püspök, a szent Kozma és Damjánról nevezett kálldi szentegyház lelkesének, az ugyanott újonnan épült és a boldogigos szűről nevezett kápolna káplánja ellen emelt többrendbeli panáza felett intézkedik. Győr, 1894. aug. 22.

Nos Andreas dei gracia episcopus Jauriensis, universis quibus expedit tenore presencium declaramus, quod nos recepta querela . . . sacerdotis matricis ecclesie sanctorum Cosme et Domiani de Kald contra capellanum residentem in capella beate Marie virginis de novo constructe ibidem, quod idem capellanus non servaret ordinationem per nos tunc factam, quando eidem matri ecclesie sanctorum Cosme et Domiani, et capelle predicta reconciliacionis officium impendimus, discretis viris Michaeli proposito et capitulo Castriferrei nostra dedimus specialibus literis in mandatis, ut ipsi super hoc, plenam inquirerent et scirent omnimodam veritatem, et nobis postmodum certitudinaliter remandarent. Qui huiusmodi mandato nostro recepto, inter cetera ipsum negocium contingencia rescripserunt: quod sacerdos capelle beate virginis prenotate, que eidem ecclesie sanctorum Cosme et Domiani tanquam de novo erecta, iuxta ordinationem vestram ut processionalis subiaceret, et ius funerandi habere non deberet, mortuorum corpora admittit et sepelit apud ipsam capellam, contra ordinationem tunc per vos factam, et crucem ipsius maioris ecclesie sanctorum Cosme et Domiani in processione precedere vel intrare non permittit, plebeanos quoque eiusdem per ipsius capelle patroni potencia vetat accedere, ad eandem ecclesiam matricem, et illie offerre devocionis oblationes: in vigilia eciam Epiphanie domini, duobus annis iam preteritis, sacerdotem ecclesie Cosme et Domiani cum pudore expulerit, no mora consueto singulas domos parochie eiusdem cum cruce visitaret, et insuper celebrata que in festo sanctorum Cosme et Domiani ibidem agi deberet, ad festum sancti Emerici agendam et colendam indixisset. Sicut hec tam ex relatione predictorum sociorum nostrorum, quam aliarum vicinarum ecclesiarum sacerdotum et quorundam aliorum intuenrium, plura constat de premissis eviderent. Unde cum nos sacerdoti eiusdem capelle virginis gloriose nec terram parochialem assignaverimus, nec ius funerandi sicut nec debebamus concesserimus, nec eciam confessionem parochianorum audiendi, sed constituerimus eam sicut debuimus tamquam processionalis ecclesiam, aubesse ecclesie sanctorum Cosme et Domiani sepius nominate; volumus nunc, sicut et tunc, ut sacerdos sive capellanus dicte capelle beate virginis de Kald, non habeat ius funerandi, nec debeat recipere corpora mortuorum, nec confessiones parochianorum audire, nec alias solennitates consvetas impedire, sicut hec edidimus tempore quo reconciliacionis beneficium impendimus matri ecclesie sanctorum Cosme et Domiani et capelle beate virginis supradictis. Hoc specialiter declarato, quod si prenotatam ecclesiam sanctorum Cosme et Domiani vacare sacerdote contingat, sacerdos capelle beate virginis predictae, hoc vacationis tempora et necessitate ingruente plebesanis ipsius ecclesie divina celebrare presummat et sacramenta ecclesiastica ministrare, non tamen per hoc sepe dictae matri ecclesie processu temporum prauidicium aliquod generetur, vel si sacerdotem illum infirmari, aut abesse contingat. Datum Jaurini, in octavis Assumcionis beate virginis, anno domini M° CC° nonagesimo quarto.

Fügő pecsét nyomával; eredetije a hg. Batthyány cs. kormenh. tárában.

KÁLD

1733

Egyházashetye filiája

In hac filioli dantur duae ecclesiae quae abinvicem distant ad passus circiter 20 intra spatium unius coemeterii locatae una major ex bonis materialibus olim aedificata solos muros praesentat desolata, omnem tamen figuram ecclesiae obijcit. Altera minor, super antiqua fundamenta ex bonis materialibus aedificata, renovata in frontispicio proportionatam corporis ecclesiae turrim habet, in ea tamen campana non pendet sed a parte fulcris ligneis sustentatur ex eo, quod judicarent turrim minus solide esse aedificatam: tota proinde haec ecclesia in bono statu formae secus, et intus caret altari, subsellis, choro, cathedra et laqueatura, sanctuarium vero bene instructum sub fornice una cum a latere erecta sacristia.

Quod apparamenta, caeteraque altarium ornamenta concernit. Habet haec ecclesia calicem unum cum patena bene inauratum et unum ciborium, casulam unam cum suis accessoribus unam albam cum humerali, cingulo et superpellicio. Corporalia 3, purificatoria 8, palas 2 et totidem bursas. Missale 1 novum, vela 4, 2 sericea 2 vero mixta sericeo, binas materias sericeas, quae applicari possent pro antependio altaris, Manutergia 3, mappas ex tela communi 4, item duas ex sindone, Urceoli stannei et vitrei. Hinc praenominata suggerent, quibus adhuc haec ecclesia eget.

KÁLD EGYHÁZASHETYE FÍLIÁJA (fordítás)

Ebben a filiáléban két templom van, amelyek egymástól kb. 20 lépésre vannak, egy temető területén belül: az egyik nagyobb, jó anyagokból építetve egykor, de ma már elhagyatva csak a falait mutatja, de azért még így is templom formáját mutatja. A másik, Kisebb régi alapokon épített, jó anyagokból, felújított, szemből (nézve) a templom méretéhez képest arányos toronnyal rendelkezik. Nem függ benne azonban harang, hanem oldalról fa támasztékok tartják amiatt, mert úgy ítélték meg, hogy a tornyot nem eléggé szilárdan építették meg: emiatt ez a templom egészében kívülről jó állapotban, de benne nincs oltár, nincsenek padok, nincs karzat, szószéke és kaveatúrája, a szentségtartója azonban jól van megépítve, úgyszintén az oldalt emelt sekrestye.

Ami a felszereltségét és az oltár egyéb más díszait illeti: ennek a templomnak van egy jól aranyozott kelyhe tálcával, egy fődeles (áldoztató) kelyhe, egy miseruhája tartozékaival együtt; vállkendővel, övvel és köpennyel, karinggel. Ostyaabrosza 3 van, kehelykendője 8, 2 perselytartó botja és ugyanannyi perselye; 1 új misszáléja, 4 oltár leple – kettő selyem, kettő selyemmel kevert -, két selyemanyag, amelyet az oltár előtti függöny (?)ként lehet alkalmazni; 3 gyolcsból; ón- és üveg poharak. Mindebből a fentebb megnevezett tárgyak már sugallják, hogy mi mindent nélkülöz még ez a templom.

/Fordította: Dr. Arady Péter/

Amikor jelenlegi templomunk 1725-ben katolikus kézre került, a Cseren elpusztult „Boldogságos Szűz”-ről elnevezett kápolna nevét, (titulusát) adták neki. Ugyanis az evangélikus templomoknak nincs védőszentje. 1694. június 29-én Szent Iván napján gulácsi Farkas János nemességével a templom kegyura lett, és 1752-re fokozatosan újjáépíttette, - ekkor változás történt, az Ő kedvéért Keresztelő Szent János lett templomunk védőszentje.

A torony Anreit János György tervei szerint, 1835-ben készült el. A keresztet a gömbbel felhúzás előtt, - Böle András szombathelyi megyéspüspök megbízásából, - Vekerle Gottfrid celldömölki bencés apát áldotta meg, majd „Mozsárágyú-durrogás” közepette húzták fel a helyére. A torony magassága a kereszttel együtt, -32 méter.

Az orgonás-kórus 1799-ben készült, és akkor lett orgona a templomban. Templomunk belső ékessége, a két Dorfmeister olajfestmény. A főoltáron Keresztelő Szent János képe, amit gulácsi Farkas Pál festetett, a mellékoltáron Szent Kozma és Domján gyógyító vértanú orvosok képe. Ezt felsőkáldi Káldy Sándor az elpusztult felsőkáldi templom emlékére és tiszteletének felélesztése véget készíttette.

A gyóntatósekrestye az oratóriummal együtt, 1897-ben épült, amit Schlapsi István gércei kőművesmester vitelezett ki. Templomunk a kettős szent év idején, 1937-38-ban részesült komolyabb tatarozásban és most 1994 után. A templom - alatti kriptába, a gulácsi Farkas család elhunyt tagjait temették, -utoljára 1931-ben. A szentély freskóit a XIX. század elején, olasz festőművészek készítették, amit szintén a közelmúltban restauráltak, Závori Zoltán festőművész vezetésével. A templom körüli kerítés 1957-ben épült, nagyobb részben társadalmi munkában. A torony külső ékessége a toronyóra volt, ami 1851-től 1943. december 31-ig kézi felhúzással működött. A torony mind a négy oldalán mutatta az időt és hangos ütéssel jelezte a negyed, fél, háromnegyed és egész órákat. / Eltűnt az is az Örökmécsessel együtt. /

Jelenlegi harangok: Mária harang 213 kg-os C-hangú, Kis harang 92 kg-os É-hangú, és a Lélek harang 56 kg-os G-hangú. A régi nagyharangot az I. világháború idején elvitték hadicélra. Kaptunk helyette egyet / a Püspökségen tartalékolt harangokból / amit 1925. május 17-én szenteltek meg. Ugyanis a harang a Felsőöri (Obertwarte) református gyülekezeté volt. Azt meg 1944-ben dobták le a helyéről.

Elvitték hadicélra a nyilasok, 386 kg-os volt

Az ÁG.EV. tornyot 1861-ban építették, alsókáldi Káldy Gyula földbirtokos és a káldi ág.ev. hívek adományaiból. Előtte a harangjuk fából készült állványon függött, amit az I. világháború idején elvittek hadicélra, így a gyülekezet harang nélkül maradt. Halottaikat a katolikus templom harangjai siratták el, míg 1923-ban egy Amerikába kivándorolt, majd visszatelepült ember Németh Sándor meg nem ajándékozta őket a jelenlegivel. (Németh Imre és Dezső nagybátyja). A torony az iskolával együtt egy félreeső helyre épült, mert a protestánsok abban az időben csak ott kaptak engedélyt az építkezésre. Az a rész akkor Zsibagyöp volt.

A temető 1781 óta van ezen a helyen, ahol most van. Első időben csak fele nagyságú volt a jelenleginek. Az 1848 után végrehajtott tagosztálykor egészítették ki ekkorára. Azt az építményt ami most ravatalozó, az alsókáldi Káldy földesúri család építtette kriptának. A

család utolsó férfitagja Káldy Gyula, aki „Felsőházi” tag is volt, 1880-ban úgy rendelkezett, hogy a halottaknak az anyaföldben van a helyük. Az azóta elhunyt családtagokat, az épület mellé sírokba helyezik örök nyugalomra.

A kápolnát gulácsi Farkas Antal építtette 1826-ban. Tatarozását 1855 után Komáromi Pál és Mihály vállalták magukra. 1950. óta a község renoválja. Mindkét épület jó állapotban van, a kerítéshez szükséges összes anyagot Németh István svájci állampolgár vásárolta meg, és viselte a felállítási költségeket is. A káldi temető jogi státusa „Köztemető”.

Török idők

A Vilajetek (tartomány) élén a beglerbég állt, a bégék bégje, akinek pasa címe volt. Kinevezését a szultántól nyerte, elég gyakran váltották őket. Hatásköre minden kérdésre kiterjedt. Tanácsadó testületét divánnak nevezeték, aminek tagja voltak a katonai parancsnokok, a polgári főtisztviselők a kádi, a mufti, és a deftedár. A kádi bíró volt, a mufti az egyházi ügyeket, a deftedár a pénzügyeket intézte.

Vidékünket a török nem szállta meg, de időnként meglátogatott bennünket, mert hódoltsági terület voltunk, és adózással tartoztunk neki. Különösen akkor rosszabbodott a helyzet, amikor Kanizsa is elesett 1600-ban. Pápáról 1601-ben indult egy császári sereg, hogy Kanizsát visszafoglalja, és a szállásmester minden táborhelyet lerajzolt, ahol megszálltak, így Káldot is megörökítette. Lásd a 3. számú mellékletet. A rajz eredetije Karlsruhe-ban található, amit Ruzsa Károly zalavégi kutató szerzett be, és nekem is jutott belőle egy másolat.

A nép egyre szegényebb lett, nem tudott fizetni, a harácsolók pedig nem kegyelmeztek, leégették a házakat és rabláncra fűzve hajtották az adósokat.

A török iratok 249. csomó 230. számában ez olvasható:

1646-ban a „Kemenesalatt” elhurcoltak embereket. A falukat kirabolták és mindent pozdorjává zúztak. Summa 293 ember.

1./ Nagyköcsk	83 ember
2./ Kápolna	70 ember
3./ Borgáta	52 ember
4./ Bögöte	28 ember
5./ Mesteri	12 ember
6./ Káld	15 ember
7./ Hetye	24 ember
8./ Végbeli hajdút a falukból	9 ember

Fájó, hogy nem tudjuk meg soha, hogy név szerint kiket vittek el, mert akkor evangélikus lelkész volt a községben, és az „Ellenreformáció” idején Ők is megsemmisítették az anyakönyveket.

Események, melyek bennünket is érintettek

A Tatárjárás után elhatalmasodott Németújvári család zsarolta a megye lakosságát.

1445-ben III. Frigyes trónkövetelési joggal betört Vas megyébe.

A korona is a kezébe került, Hunyadi Mátyás visszavette.

1459-ben III. Frigyes újból betört.

1477-ben Mátyás király Ausztriában Hainburgot ostromolta eredménytelenül, ezalatt az idő alatt a törökök Stájer felől betörték Vas megyébe és 30.000 embert rabláncra fűzve elhurcoltak. Káld ettől megmenekült, mert csak Vasvárig jöttek.

1514. Parasztfelkelés. Mivel Káldon nemesek és zömmel várjobbágyok éltek, akik a király hű emberei voltak, nem harcolhattak Dózsa György seregében.

1526. Mohácsi vész.

1532. Szulejmán János király szövetségében betört Vas megyébe. A Zápolya párti várak, Ikervár, Rum, Rábahidvég, majd Szombathely is behódolt. Kőszeg és Sárosvárt nem tudták bevenni, ez volt a szerencse, a törökök elvonultak. (Kévés István Sárosvár védelmében elesett)

1532-35. Erdődy Péter Zápolya párti főispán oltalma alatt, Török Bálint seregeinek hatalmaskodásától szenved a megye lakossága.

1600. Török portyázások pusztítanak Vas megyében.

1605. Bocskai szabadságharca Vas megyében.

1606. A törökök Kanizsa felől betörték és a körmendi várat lerombolták.

1620. Bethlen Gábor szabadságharca Vas megyében.

1633. jobbágyság közmunkában a sárosvári várat erősíti.

1664. A Szentgotthárdi csata.

1683. Thököly Szabadságharca Vas megyében.

1703-1709. II. Rákóczi Ferenc szabadságharca. A Farkaserdő jó helyet nyújtott a kurucoknak.

1711. A Szatmári béke.

A fentebb írt dátumok nagy események idejét jelzik, melyekhez egy-két kivétellel sok vér és kín fűződik.

1809-ben francia katonák jártak Káldon, a lovaikat a templomba kötötték be. A rosszkimenetelű Győri csata után Vas megyére, 1.807.050 frank centime hadisarcot vetettek ki. A ráuk eső részt fizetni kellett. A Vas megyei kórházak sebesült francia katonákkal voltak tele.

1830. Kolera járvány dühöngött, voltak olyan családok, akiknél több halott is volt.

1848-49 Szabadságharc. Lopicz János Vilmos huszár a csornai ütközetben súlyos lábszúrást szenvedett. Nehéz fizikai munkát nem tudott végezni, kosárkötéssel kereste családjának a kenyeret. Mint autodidakta képezte magát, valóságos iparművész lett. Készített kézi táskát, fejrevaló ételhordót, ruháskosarakat különböző kazettákat. Káldon és a környékbeli községekben, szinte minden háznál volt az úgynevezett Lapickosár, Házukat Farsang Sándor vette meg.

Az Újhegy története

II. József reformtörvényeinek hatására, Káldon is a gulácsi Farkas és az alsókáldi Káldy család erdőterületet engedett át a jobbágyoknak és zselléreknek kiirtásra abból a célból, hogy ott szőlőt és gyümölcsöst telepítenek. A termésből 1848-ig dézsmát kellett adni, az urbáriumban foglalt szabályok, vagy külön egyezség szerint. Az irtás 1790-ben kezdődött, több télen át tartott, kinek-kinek akkora területe lett, amekkorát kiirtott. A területet a munka megkezdése előtt nem tűzték ki, aki előbbre tartott az irtással és volt egy szebb fa, azt kiirtotta. Azért vannak ma is alaktalan birtokok, mert nem kimérték – hanem fölmérték. A fák törzse és vastagabb része az uraké lett, a tuskó, gyökér és ága pedig az irtóké. A területet bekerítették fekvő gyeppel, tüskés ágakkal, vetettek alá juhar, szil és kőris magot. A vadgyümölcsfákat meghagyták, azok voltak az úgynevezett „Hagyásfák”, amik az első termést adták. Néhány darab még 1930-ban is volt belőlük. Ültették a korabeli fákat, ami éppen akkor volt a termelésben. Ilyenek voltak; a füzalma, macalma, tőkalma, cigányalma, pápaialma, majd fokozatosan jöttek, az asztraháni, a borizú, a szentiván, a bőralma, a pogácsaalma. Körtéből a síkos, árpávalérő, búzávalérő, rögölös, pásztor voltak elsőnek termelésben. A szilva terjedt a legjobban, kevés birs és gesztenye is akadt. Cseresznye és meggyfája mindenkinek volt. Naspolya és berkenye kevés volt.

Az első szőlőültetvények nemes eurázsiai fajtákból állottak, a kecskecsöcsű, kadarka, tökszőlő, ragszőlő és juhfark voltak termelésben. Simán, a saját vesszőjükből lettek ültetve, a talaj agyagos, -a filoxérának kedvez, - hiába védekeztek szénkénnel 1890-re az összes kipusztult. Hozták nyugatról a filoxérának jobban ellenálló, direkt termő fajtákat. Az otelló, százszoros, piros és fehér delawera, elwira, noah és az izabella kerültek telepítésre, Ezek a fajták a kórokozóknak is jobban ellenállnak, kevesebb munkával és költséggel termelhetők, ezért nagyon elszaporodtak A leváltásuk folyamatban van, de még mindig sok van belőlük.

A Pusztahegynek nevezett rész az 1945-ben végrehajtott földreform során lett az Újhegyhez csatolva.

Elődeink az Újhegynak nevezett szőlőskertet 20 évi kemény munkával hozták létre. Az első szüret 1810-ben volt, aminek emlékét a kereszt őrzi. Két fogadalmi ünnepe van a hegynak, - az egyik Szent kereszt feltalálása, - a másik, Szent Kereszt felmagasztalása. Régen ezeken a napokon proceccióval mentünk ki a kereszthez, a szőlőpásztor díszlővéssel fogadott bennünket és könyörgés után szintén azzal búcsúztatott. A plébánosnak és a kántornak ezen szolgálatukért az 1945 előtti időben bort adtak, utána átváltoztatták pénzre, majd a hatóság megtiltotta a körmenetet. Újabban más napon van a megemlékezés. Működött az Újhegyen egy szeszfőzde is részvénytársasági alapon, - melynek kezdetben az volt a rendeltetése, hogy a tulajdonosok gyümölcsét (főleg a szilvát, mert abból volt a legtöbb) saját szükségletükre kifőzzék. A főzőn műszer nem volt, a főzés részében történt, az adót a Pénzügyőrség az üzletvezető könyvelése alapján számolta ki. Adva volt az adócsalás lehetősége. Hogy az megszűnjön, hatóságilag elrendelték, hogy a szeszfőzde berendezéseket műszerekkel kell felszerelni. Ezek elég drágák voltak, a tagok egy része nem járult hozzá, a berendezést eladták. Az épület Szabó Dávid tulajdonába került.

Az 1945. előtti időben a szőlőhegyeknek, mint bekerített zárt helyeknek, előljárói voltak, a rend fenntartása érdekében szabályrendeletet alkottak, és a szabályt megszegőket megbírságolták. Hatóságnak számítottak. Minden szőlőhegynak volt „Törvénykönyve” amelyben le volt írva, hogy mit szabad, - mit nem szabad, a bírságolás összege, továbbá

eladás esetén mi az eljárás. A szőlőhegynek fegyverviselésre jogosult, „Főszolgabíró előtt esküt tett”, számmal ellátott hegyőre volt, aki hatósági közegnek számított. Elöljárók voltak; a hegybíró és a hegymester. Ha valaki ellenszegült a döntésüknek, az ügy a Főszolgabíró elé került.

A következő lapokon az Újhegy Törvénykönyvének megmaradt másolata következik, majd egy 1888-ban készült Jegyzőkönyv másolata.

Fentebb írt törvények 1945-ben megszűntek, a Zártkertek is a Mezőrendőrségi szabályok hatálya alá esnek. Egyes helyeken most kezdenek hegyközségeket szervezni, de más jogkörrel.

ÚJHEGY TÖRVÉNYKÖNYVE

1° Ha Valamely Szőlő Garda az hegyben
lévő Örökségit el akarja adni örökben ta-
torik csöben a Vör Szorint Való alyafia
a Hegy mester által admondottodnyi meg
Imádtodnyi ha meg Vessica Szőlött Vagy
azon Örökséget a Vagy Nem ha az atyafi
a Vagy Csak az Szőlő Szomszéd is meg Nem Ve
szí szabadon el adhatja a kinek akarja
Mellyet a ki meg Veicnd tartozik az el adó
Gyermekeire egy egy pinszt le tennye Ugy azon
Szőlött a vagy Örökségett Magánosi a Hegy
elött föl Vallatnyi

2° Vallis pedig így lészen megh a melly helyen
Vagy háznál Örvö Gyül az Hegysigh anna
Udvararo ki menven a Hegy Mester hála

Nevezze Meg Midou aho
f. ennek N.N. Feleségének és Gyermekének Örök
ben Viszrahíttatlan képpen és annak más
Díráson Minden háborgatók Ellen meg Altalra
som Ezt el Vigervén Valahány Vödön Va
gyon azon Szülő anyyi Vödör bort ad az me
Vevő az hegységnek Vallo bort az el ado pe
dig Négy Mesterről Ellen képpen az kiáltást a
Hegy Mestor el Vigervén az el ado pedig az
Vallást három ízben ha mig a Vallás bort
Israk ha Valamegy Szomszéd Vagy atya
ellene Mond tehát a bor árát és egyéb költ
séget le téven magához Vethi azon Örök
séget más képpen az meg Vevőnél Marad
s. arról levelet Ginceltedhat

Nem adhatia sem örökben sem Zaloban anna
hire s aharatya Melkül

4 A Zaloban levő Szölöt Senkiel Nem athatya
hanem csak az menyir Sommábon Vagyon Náló
Máshessen az Szölő ki Váltáskor az Sommanor
felet Magának köllő meg fizetnyi

5 Azest az Levő okos Jegen Ugy Jegen hogy
Kart Ne Valon

6 Ha ki egy Szőlőt Vessen Zaloban a Meluber
Kivántolnak Nem Csak az bortasok hanem
meg Uteetesek s Szükségessek látotik em
ni tehát Valamenyi Velem Szölöt abban U
tat nagy mester által meg Mírtven ha Szü
Ségessék találtozik minden Velem Szőlőt

meg azon J...
Szomszédokat illem képpen Itt itt Nevezte meg
az helyet/é lakosof. N.M. ezen az hegyen lévő
Örökséget ell akarja örökben adnyi azért
Atyafiak Szomszédok ellene Mondotok a Vag
Nem 2⁴ ezen kiáltásért Admonicioert du
dumja sürítése a hegy mesternek 12 pinszo
mellyet mi kerdő pinsznek Nevezünk ha a
meg Velelnék Senti ellenye Nem Mond be
menven a hegy Mester tegyen Telácsot a hegy
seg előtt s úgy kezdjenek az Valláshoz az
lot az elado Ember eleiben alvama az hegy Mest
nek az Után így Mondja ell a Vallást En
N.M. Vallom ezen hegysegben lévő Örökjossza
ma

33 pinszre a melynek az arát a meg Voe
telkor tartozik a Capitalis Sommarvol az
Örökös meg füzetnyi

VIII Articulus

Micsoda Gyermekre Szalahegyben a Szölö
p Eben a mi Hegységünkben a jobbgyokk
leányi migh a fi figh fönt áll a Szölö Öröksej
ben bi nem Dicsättatnak ha pedig a fiának
Maga Szakad akkor az leányokra reárok Ma
Esejse Mind az által ert Ugy föl extenyi hoga
aratyak Vagy azok halalo Után a fiának
leányoknak a Szölöbül járando porcziojok
egy Öltözet Ruhával tartoznak mellet ha
meg nem adnak akkor Succedálnak a leány
is az Szölöben

2 Ha a Szülő az anyjárul Maradott Szinte
Ugy Ietti az Leányokat is mind a fiakat

3 Ha a Szülőt az anyja maga herrelle farsalaga
költsége vagy pinze általa Testamentomba
az Leányoknak is hagyja akkor a Leányokra
is Szül az Nekik hagyot jus

4 Ha Valamely Szülő's Garda Magtalanul Meg
hall Váti és Leányok Melkül annak farsalaga Szül a
Leg Kissebiki Vár Szerint Való Szafiaro ha az
Sincsen tehát az Utakra

IX. Artikulus

A Foglaltassul

Ha Valamely Ember Valamely Szülő's Garcin
adassagot kérésven egyebet a Szöveinek Nem az
Sálno az illen Ember Nagy Creditor a Örménye

Emberével sem az Urak tisztjával annak so
lejenek a Vagy az Gyepün belől Való egyéb jó
szágok el foglalásához Nem lehet hanem his
szago kedd Lott egy helyely az Hegyesnek Más
Gyűlés Napján tartozik adoságot Meg jelenteni
az Hely Mester ~~Értel~~ és az adosát admondattor
nyi hogy fizesse meg az adoságot Mellyet ha tíze
től napig ~~sem~~ nem fizett bírást az adosnak jó
szágát Hely Mester által el foglalhatya és
ban ~~ma~~ Szatrályotya és azt is Váltásig
bíráltya

X Articulus

A Vilálmakról

1. Az Palati más Embert Idegent Vagy
Bírád Kinek Lőlejeket Valami Próbát

gatul el akar tiltadni. Gyertya Szentelő Nap elöti
egy kötetly küldő ahol a hegy Mestert is általa
admoncilla ha azon jószág eránt. Meg egyszer l'eleall
Nem hanem tehát Mingyárt tilalmarra azon Szö
tül annak minden Munkájátul is Ugyan Critallo
az Hegyes elibe az következendő hus hango ked elő
Velo Egy hetre az első Hegy Gyülesek Terminus
Napjaira Más képpen ha az megért Napon Nem ti
calmaras azon Ember az Szöket meg Mezeri Ugyan
azon Esztendőben hásmat is Vészi.

22. Ha a hegy Mester azon Gardát a háznál Nem
talál, mondja meg a feleségének, vagy Valamit
leírni. Mind az Admonitiót mind az Tilalmat is
Certificatiót ha lenkit Nem talál Mondja meg

a szomszédgyarmak a vagy Csak az Udváran is vannak
meg annak a Tilalmát. es Certificatioját hanem az
Után Mikor az Ember háza Megyen Mennyen Ujjob
ban hozzá tegyen előtő relációt Ujjobban minél elő
menőre Mind tilalmazza a ki Nem Gondolván az
Tilalmmal mig az Hegység előtt meg Nem látta
Létét a Tilalom ellen meg Munkáló ha a Lelőtt
Lelő a Nyerik Munkája Veszett Lészen

XI Articulus

Az Artálokul

+ Az Valami Vir kerint Valo Atyafi a hegyben
Valo ismétkezal meg akarnak Artányi az Magok
közöt is Atyafiságosan meg lehet Csak Valamely
Térvény Nagy Gyűlés Napján Meg jelenesik az Hegy
Sigrék is az hegység előtt Csináltozhatnak Divisionális
Levelet

2. Ha pedig Valamelly Szegedi más Szegedjének
jussát kiadnyi Nem akarna akkor az Injuriteta
selyből elalmozta az ezredik Artikulusban irt
Med kerent is Törvény kerent. Látossa meg Dol
gát Mellyet ha Meg Nem nyer Vigye ki az Hegy
séget es Hegy Mester által Ortlasa foly aron
pörös iszragot Nem Gondolvan az folynek Cön
tradiciojával Sem protestatiojával a hol az Hegy
mester kötéssel Mijje el a szöveget is el borárdolla
Mellert Diurnumja 33 pinsz a Hegység ki menve
Valahány Megye köveket taknaki Mindeniknek
Diurnumja 33 pinsz az Ortlakon a kisebb Szegedi
Valoszt Először

XII Artikulus

+ Az üdö halasztásról az Törvényben meg
Nem jelenyökrül es büntetésekrül

el halaszthatja. Péret az első Törvény Napról az Ma-
sik Törvény Napra azon túl az Úr Székére Onnét
tovább nem mehet.

Ha az I. Csatáztatván a Törvény Napra Nem Com-
parial az első Nem Compariciojert Convinkaltotik
1. Másodikat 2. Harmadot ha Nem Comparia
az egész fideset eránt Convinkaltotik.

Ha Valamely Ember Más Emberek Cöriben
Ez Világot költet el a hája pörüllyi az Lölönök
az irát tegye le az Hegy Mesterrel az Után ha-
rom Esztendőig Minden Esztendőn az I. a Szólo
eránt Admoncaltosa az első Admonitio Napon ha-
rom Esztendő ell telvén Csataltosa Törvényhez ha-
legendő Rátokkal meg bizonyítja azon Lölönök

Helytelen el adását mind pinze szövegye
szon az I. pedig kereset pinze az Victoron ha a
Törvény Ugy hozza ha pedig Milytatlan huzza
La az It Convinkáltotvan a pinze a Hegységnél
marad Melynek harmad része az al pöröse két
rész az Ura és az Hegysége

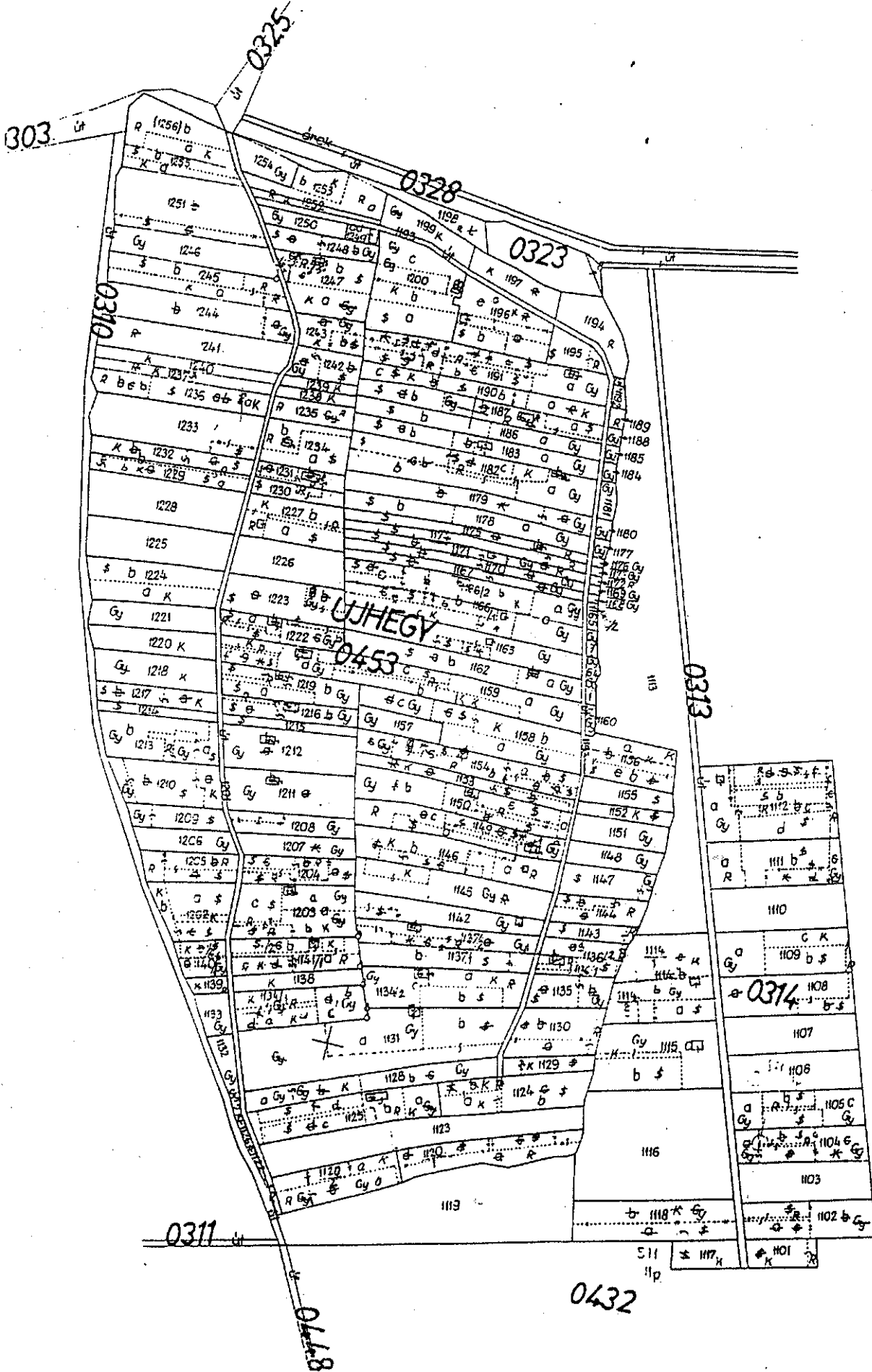
Melly Mai napon Feb. 4-en 1858-ban
Fölvetett által irottak

Mainapon Hoz egyetessel beleegyez-
aron határozatként hogy akegyes-
jert fön eljajuk tartani a mely
ek meg idáig nagy Kinteki munká-
sardosok erentul egyakarattal
meg fogjuk tartani is kivételül
hogy minden feleket meg tartsa
Mellynek valóságos törvények
meg erőtök is egy forint büntet-
is meg erőtök

Megjereve minden fele nverendó ünepeket
megfogjuk tartani erei kötelei

A hivatal Hegyvig Előttel Flóráth József
híj hív

Előttel Andellér Antal
híj mestert

Az okmánytári anyag Káld községre vonatkozó része

Eigenschaften: unzerbrechlich, unerschütterlich.

Martin Lorio

Salvatore Minichiello Librarian

Ezzel a feljelentéssel kezdődött a Contrachtuális zsellérek pere.

Skälv: helysig frimoo salossai, Ensiges Coathi: Per.
sinuud Királyi fö Hlirrey ö Királyi magaf.
sagátol, bironfere napcsauu helgeskise fejé.
kew, löbb inoajonsági föltches birnab, onel.
yektöl egyf 1848. k. oig a megajantolot napcsau
mod minwee onathorais neltiub selgesitte.
lek is, saual acombace is on iden ork frabad.
sag inugge inalt meglagadab.

Nehegyen sötétben festett képek királyi fő-
hercegysége tulajdonára jövevényként kassai
költségvetésbe kerültek.

Šķūnleša uro. sāgrotā atsimtospaā kienā
miltora pēb unilēt kādā: kelpokibeli roch.
linxatē, o. furioviēbali kōlēpēlētē lēpē.
silešāne jorilānē, mārāvānē — o. Šķūnleša
kēnēlēti kō birtos uroak lōvāvānē noreb
sē 1849. atānālos jorlējā lachwacj lājōs mē.
mēt j. noigēs Eakhe, Ferdinand kīrāpē jō.
Herēgēi krovālmānāb ingvīselōjēs

Radial

it lövningarna an arbetet skulle hönjigelse endast
nervellerna, an utvans lilla lilla lilla lilla
verket jernig. ha bär arbetet följande i ord.
sådant vore bär lilla lilla lilla lilla lilla
färdig nervellerna utav lilla lilla lilla lilla lilla.

92

2. bejegyzésben megismerhetjük a Sarrus De
H. 555

Marion's fibris

Felséges Magyar, Apostoli Király
jobbágyi tisztelendő, leg jelesebb Turgya
Urunk, Sasvárunk, és leg kegyesebb
Országunk és Királyunk.

Felségednek Kegyes lábai számolya előtt, porig meg alásott hű
magyar jobbágyai, és ősi ivadéki, Vasp megye Kisp Gyal
kerületi, Káldi lakosok, a véget értelünk, és esdünk
Felséged, Kegyes számolya előtt, Mielőttatának, Szívünk
Szaggatásit, midül ezen alásott panaszunk ered, Kegyes
sen meg halgatni:

Mi Könyörgők, Felséges Császári és Királyi Tő
Herczegségnek, Sasvári Uradalmahoz tartozó jobbágyi va
lunk, a véges magyar főadalom eliz, és most is hű
alatt valói, kik az egy nevezett fellelő ültetül, mivel
mi is, mindenkét, türelő fát, legelőt, földet, és rétet,
birván, őseink után róval szarmozva - azért mi is minden
ürbeni szolgálatokatt, akint teljesítettük, midint azon
időben a szokás divatozott, a magyar főadalomig, vagy is
meg, Felséges Apostoli Királyságod, azt fent és dött
patensei által meg fűntet. és most meg is, annak de
trára, a fentebb tisztelt Uraságunknak tisztoseloi a
róvott szolgálatra, erőszakosan fűntetett bennünket
és végre nemelylet kösülünk, törvényben idytetv in,
cnel fogva kentelenítettünk jogainkat védre igapa
gor ügyünket a törvényes uton keresni, és így a törvényt
fűltetni, és azon köiben 852-ik ében nálunk meg törtent
tag osztály alkalmával, az Uradalomi tisztelj által, minden

11.224 Pras. 22. Mai 1855
HYS at Aule.

186
fűltet

fájat, föld, s. vett, legelő, szabad birai gyakorlasi hoználattul, vég,
 képpen meg fogtattunk, és minden perünk mellyett
 már s. én óta semmi sikere, keresetünknek, tetemes fű-
 radrag, költség, és idő teltetésünk mellyett is, melly nem
 kép, hanem nagy kárunkal történt, mert már nemel,
 likünk alig birja, felszédnek méltán igazsághoz
 adóját is le fűzetni—

Ohajtásunk felsőes quartali királyunk
 és Casjárnak elött az, kiben is teljes reményre jünk
 van, mi szerint tapasztaljuk nagy belkű ügyei ké-
 zességét, alatrálóitok, — Méltóságos nagasztos,
 s. dus aldasi kivánsiban, minket is legény zelle-
 reket, azon elvettben kaggni, hogy adak ki, fő
 Hercegség által, nekünk azon birtok, a mellyekkel
 mi is már öcink is birtak, vagy ugy főlván azon
 szabadrag, mivel más zelleirek is birnak, azt hi-
 gunk, hogy a felsőes fő Hercegség abban nem tudon,
 hogy tisztege bennünket, Contraktualisták, magga-
 roz, de általunk, sem öcink által, a tiszteggel
 Contraktusok isha nem kättetet—

Kegyérts esdekélve, felszédnek lab arto-
 lapal, s. a mindenholi bir jtennek es esdve kof,
 s. en is ferenstis elteint, Moradván, Kádon
 Morcyi. 24. — 855.

Felszédnek

alajatos és hio jobbaggoi
 or. György ferenz
 Isteli György
 Hermet ferenz
 Leabó József
 Magyar György
 Magyar ferenz

S. Kild.

Bognar Jovan

met or aj. .

Ponhart Gjörög

Gjidor János

Andeller Jakab

Gjidor Jován

A. Kild.

Takari József

Chercs Jován

Papp József

Kemert Jován

his Pannónia fia.

189

Görög Tereusz Kőti György több alfi és felső kálai
 költésnek a királyi uradalom illetőleg díjtól
 által 852^é évben káldon végrehajtott házassá-
 alkalmával elvett birtokait mint állítólag urber
 birtokot vissza nyereső végett O. B. Kir. Apofoli
 felségéhez be nyújtott, és egyes politikai mban
 kezo meg vizsgálás végett le küldött és a viz-
 gálási iratokkal együtt a m. B. Kir. helytartó-
 ságnak előterjesztett, onnét pedig 856^é évi
 majus 8^é 2448 fr. alatt Kelt intérvény értekezé-
 s a Kőutbathelyi Co. Kir. Megyeri határnak f. e.
 Jmms 2^é 4720 fr. alatti rendeleke mellett ide
 érkezett folyamodványa egy döt mellékellet
 együtt olly kérésorattal. adatai vissza —
 hogy jöllehet a Kérő és földet a vizsgálati iratok-
 bol ki fizetett Köntény elvett fogva neves indon-
 telti és szexvődióbeli terméseket elvett társaság,
 mivel még is azon Kérőnél elindozása vallyan
 azot urber vagy szexvődióbeli terméket
 legyenek e. — csak az urber bírószá nyján egy kö-
 zölhetetnek, — folyamodás az elvett birtokait
 eránti Keresetük a vas megyei Co. Kir. urber
 bírószágnál kaland nélkül kezo meg Kérő-
 sére usapíttattak.

Kelt a Kir. Celi Dolgabitári hivatalán Aug 15
 856

Tersing f. b. r.

Tehtävä C. Kirj. (Kirj. toimintatila).

Seurakunta

Kuoli ei aprill 28na 126. ei Sept. 15na 1911. jimmalla kelt
mag. kersjers. vala. pololag ei jolli. Laalli. Keldi. Korsi.
G. ch. i. urber. f. alk. 11. ason. urber. f. alk. 11. ason. urber. f. alk. 11. ason.
telos. kersjers. vala. pololag ei jolli. Laalli. Keldi. Korsi.
telos. kersjers. vala. pololag ei jolli. Laalli. Keldi. Korsi.
telos. kersjers. vala. pololag ei jolli. Laalli. Keldi. Korsi.

Seurakunta ei aprill 10/1858.

Choi. usna. k. j. kersjers. vala. pololag ei jolli. Laalli. Keldi. Korsi.
telos. kersjers. vala. pololag ei jolli. Laalli. Keldi. Korsi.

Novik

Amely a folyó 1858^é évi Sept. hó 15^{én} Alsó
Káldon és felső Káldon, Göcsej Teren és
több ottani lakosok, még is Fenséges V. Erzs.
Teren Prin. Főherceg Körött, f. évi Apr. 15,
és 16^{án} kötött egyeség végrehajtása felte
a f. évi Aug. 31^{én} 1015 Sz. alatt és K. Urb. Gör-
vényeseki végrehajtása, a helyszínen fel-
vetetett

Jelentések.

A Görvényesekről	A felek részéről.
Reider János és K. Urb.	Grábó Miklós meghe-
Görvényeseki Fancsok.	talmarott, uradalom ügyve-
Timlin et al. K. Urb.	Floderer Miklós uradalom
Reider és K. Szolgabiro	úrnak.
Reider János birtokos	Dobrovits Fencsik ura
Reider János birtokos	Károly Mészáros s. a. t.
Reider János birtokos	átulirottak.

A felek a mai eljárásról értesítve
uradalom részéről jelentetett, hogy a fentebb
egyeség követelésében, a Károly K. birtokos
birtokosok előterjesztett, és erről a ki-
birtokos birtokosok, így a terkep is felmérés-
tatott, mely mint két részről a felek jelen-
létében a helyszínen után mérések szerint
megvizsgálva, arányok, és a helyszínen
meggyeztetve, arányok, és a helyszínen

Tagosztály

Az 1848. évi 9. törvénycikk, - valamint az 1849. évi március 4-én kelt Birodalmi alkotmány által nyíltan kijelentett, hogy minden úrbéri tartozások és szolgáltatások örökre megszüntetnek, - ezen törvénynek jótékonyásával tehát minden egyes jobbágy élhet, - aki úrbéri szolgálatot teljesített.

/ Csak nem minden szolgálat számított úrbéri szolgálatnak. Erre később visszatérünk /

A törvény megszületett, csak éppen a végrehajtása késett.

A Tagosztályos Földreform végrehajtása 1852-ben kezdődött és 1858-ban fejeződött be. Az ügy azért húzódott el sokáig, mert a gulácsi Farkas földesúri család a XVIII. században nem a jobbágyok közé sorolta, hanem szerződésesként (árendásként kezelték) a földért robotolókat. Az általuk használt földért mindenben a jobbágyokhoz hasonlóan fizettek és szolgáltak, Saját maguk is csak 1852-ben tudták meg, hogy nem olyanok, mint a többi sorstársuk. Az ügyet még az is nehezítette, hogy a gulácsi Farkas család –mert „szabadságharcosok” voltak, kegyvesztettek lettek, és minden vagyonukat elkobozták, - ami teljes egészében a sárvári vár uraé, Esztei Ferdinánd modenai uralkodóé lett. A magyar írásokban ezután, V. Ferenc főherceggént szerepelt, hozzáátéve Őmagassága. Mivel a bérllőkre a fentebb írt törvények nem vonatkoztak és a főherceg képviselői ebbe belekapaszkodtak, hosszú ideig tartó per lett belőle (Bővebbet a következő oldalakon.)

A Tagosztály peregyezséggel kezdődött, a földesurak voltak a felperesek, -az úrbéreszek pedig az alperesek. A Káldy családot Takáts Péter ügyvéd képviselte, V. Ferenc főherceget a saját tiszttartói, az úrbéreszeket úgy Alsó-Káldon mint Felső-Káldon Szabó György ügyvéd. A vitás ügyek eldöntésére létrehozták az „Úrbéri Törvényszéket.” Az idők során a földesurak egymást váltva elfogytak, a régiek közül csak az alsókáldi Káldy család és a Lánci részen herceg Batthyány Fülöp maradtak. Ez utóbbi jobbágysai pedig Borgáta községben laktak. A Káldon lakó jobbágyok két földesúrral kerültek szembe. A község határa földmértetett, mely 5.935 kat. holdnak és 920 bécsi négyszögölnek találtatott. 1911-12-ben 5.946 kat. holdnak mérték, az a kb. 10 hold eltérés ekkora határban semmi.

A határmesgyét 168 földhomppal jelölték meg, fontosabb helyekre kőoszlopokat állítottak. Az akkori határ körmérete 30.246 lépés volt, egy lépés kb. 0,75 m, - melynek felelőse Szekér János ispán volt. A parcellák száma: 1512 lett. A határ körméretéről „Határleírást” készítettek. (Lásd a 4. számú mellékletet.)

Káld község határa a tagosztály során az alábbiak szerint osztott fel:

A községé lett utak, árkok stb.	94 kh.	425 n.öl
V. Ferenc főherceg (Sárvár)	3.876 kh.	1.355 n.öl
Káldy uraságok	644 kh.	1.549 n.öl
Káldy György	202 kh.	809 n.öl
Vajd Elek	39 kh.	1.360 n.öl
Berecz Péter	41 kh.	604 n.öl
Káldy Antal	46 kh.	1.448 n.öl
Róm.Kat. Egyházközség, Káld	61 kh.	1.486 n.öl
Ág. Ev. gyülekezet	5 kh.	119 n.öl
Horváth Család	120 kh.	179 n.öl
Felső-Káldi Közbirtokosság	11 kh.	53 n.öl
Alsó-Káldi Közbirtokosság	12 kh.	911 n.öl
Jobbágyságok és zsellérek	778 kh.	214 n.öl
<u>Összesen:</u>	<u>5.935 kh.</u>	<u>920 n.öl</u>

Itt még V. Ferenc főherceg nevére van bejegyezve az a rész is (kb. 800 kh.) ami per alatt áll és 1872-ben a Káldyaké lesz.

Egy egész telek 52.000 bécsi négyszögölben határozott meg, de ekkor már kevés volt az egész telkes jobbágyság.

A lakosság száma szépen szaporodott, 1857-ben 1068-an éltek Káldon.

Az utolsó jobbágyok voltak

1./ Balogh Mihály	24./ Szabó József
2./ Balogh József	25./ Szabó János
3./ Holpert József	26./ Szabó Ferenc
4./ Horváth György	27./ Szabó Antal
5./ Péter József	28./ Góczán István Kopasz
6./ Zseli György	29./ Saly József és György
7./ Horváth György Laci	30./ Góczán János
8./ Imre János és István	31./ Tömböl István
9./ Szabó Antal Kukor	32./ Fóth György
10./ Góczán Ferenc Zábráki	33./ Tömböl János
11./ Samu János	34./ Papp József
12./ Tima György és István	35./ Szabó József
13./ Balogh István	36./ Góczán István
14./ Szabó László	37./ Tömböl József
15./ Szabó István Pisti	38./ Tömböl János
16./ Tömböl István Fölső	39./ Sebestyén Mihály
17./ Farkas László	40./ Góczán Ferenc Baka
18./ Farkas József	41./ Góczán István Baka
19./ Góczán Ferenc Ferdenyaku	42./ Szabó István Tócsai
20./ Góczán János	43./ Komáromi Pál
21./ Góczán István	44./ Komáromi István
22./ Góczán József	45./ Komáromi József
23./ Szabó Pál	46./ Zseli Ferenc

1857-ben házas zsellérek voltak

1./ Kiss István kútdombi	16./ Takács József
2./ Szabó János Tamás	17./ Farkas György
3./ Prépost Ferenc	18./ Góda István
4./ Németh István Huszár	19./ Péter István
5./ Kovács József	20./ Bayer János
6./ Németh Ferenc Csesznyi	21./ Németh Ferenc Melányi
7./ Góczán Ádám	22./ Tembel István
8./ Sali István	23./ Papp Ferenc
9./ Horváth István Sikos	24./ Meretei József
10./ Baráth Imre	25./ Tanai István
11./ Bűrös János	26./ Saller György
12./ Magyar Ferenc	27./ Gajder János
13./ Vörös József	28./ Borsi János
14./ Horváth József Pandur	29./ Andeller Jakab
15./ Elekes István	

1857-ben házatlan zsellérek voltak

1./ Németh Ferenc Pörneci	12./ Karai János
2./ Poloczki Ferenc	13./ Tápi Ferenc
3./ Léránt Ferenc	14./ Tápi Ferenc
4./ Szabó Andor	15./ Farsang János
5./ Kiss Károly	16./ Németh Ferenc Kocsis
6./ Horváth János Hosszú	17./ Kocsis Ferenc
7./ Borsi József	18./ Ihász Sándor
8./ Bokor József	19./ Vass József
9./ Kocsis József	20./ Wöber Ferenc
10./ Kocsis János	21./ Fonyó László
11./ Csákó József	22./ Szele István

Az itt felsorolt házatlan zsellérek egy kisebb része a földesurak házaiban lakott, amit később megvásároltak, nagyobb részük a jobbágyok házaiban voltak árendások. 1860 után a Zsibagyöpre építették a tömésfalú házacskáikat.

Contractuális zsellérek voltak

A gulácsi Farkas földesúri család a XVIII. században saját igaerejével kezdett bekapcsolódni a termelésbe, az irtásokkal szaporodott mezőre, (mert úgy égették le az erdőt) annak művelésére, már nem kellett jobbágyot fogni és neki az irtásért földet adni, az újonnan munkát kereső szegény emberekkel olyan szerződést kötöttek, mint „Udvartelki Zsellérek”-kel, hogy örökre megmaradnak a földesúr szolgálatában. Azok az emberek, akik az ilyen értelmű szerződést aláírták, persze, hogy nem voltak tisztában annak jogi jelentőségével, de mást nem tehettek. Csak akkor tudták meg, hogy Ők nem olyan jobbágyok, mint a hasonló munkát végzők, amikor 1852-ben a „Tagosztály kezdetekor” kihagyták őket a névsorból. Amint már előrébb is említettem, hogy a gulácsi Farkas földesúri család mert „szabadságharcosok” voltak kegyvesztettek lettek, minden vagyonukat elkobozták, ami a Sávári Váruradalom akkori uráé: V. Ferenc főhercegé lett. Ez a tulajdonos változás is zavart keltett, - bár a Főherceg ügyviselője 1849-ben is kérte tőlük a szolgáltatást, de ők bízva a negyvennyolcas törvényekben, a további robotolást és egyebet nem vállalták. Elkezdődött a per, ami 1858-ban fejeződött be. A Vas Megyei levéltárban 34 db irat van az ügygel kapcsolatban (oda-vissza). Néhányat, - amit fontosnak találtam az előzőekben közöltem (173-174.old.). A perlekedő zselléreknek -, akik magukat jobbágyoknak nevezik, öreg Góczán Ferenc és Zseli György volt a vezére, - szövivője. Közben belépett Zseli Ferenc is. Ki volt az a bizonyos Góczán Ferenc?, a Deák Ferenc utcában lakó Fehér Lajosnak az anyai dédapja. A Zseli György pedig a most is itt élő Zseli fivérek dédapja volt. Mi lett a hosszú ideig tartó per vége? Zseli Ferenc kivételével, -a többiek, - csak az általuk használt terület egynegyedét kapták meg.

Korcsmák

Az 1852. június 23-án tartott „Peregyezés” alapján, a földesurak átadták a korcsmáztatási jogot a jobbágyságnak. Úgy az Alsó-Káldi, mint a Felső-Káldi közbirtokosság a Zsibagyöpnön, - a kovácsműhely, illetve a kovács lakása mellett kapott helyet. Az Alsó-Káldi azon a helyen, ahol most a Hami büfé van, a Felső-Káldi pedig a Balogh Antalék háza helyén állt. Ezeknek a korcsmáknak elsődlegesen az volt a szerepük, hogy a jobbágyból gazdává lett emberek a sajáttermésű boraikat abban kimérjék. Fokozatosan áttértek a kereskedelmi működésre. A ház felépítéséhez ki-ki annnyival járult hozzá, amekkora telekhez jutott, és a haszonból is annak arányában részesült. Ezek felett a korcsmák felett is eljár az idő, kevés haszonnal, vagy ráfizetéssel működtek, nem volt érdemes tartani őket. Az első világháború alatt, vagy közvetlen utána eladták mind a kettőt. A templommal szemben lévő korcsmát pedig 1870-ben megszüntették. A Hercegi korcsmát 1924-ben adták el, így minden italmérőhely egyéni kézre került és az államosításig abban is maradt.

Közbiztonság

1848 előtt a hajdúk vigyáztak a rendre, akiknek a szolgálati lakása a faluszéleken, a Zsibagyöpnön volt. „Faluvégi hajdú” volt a titulusuk. 1849-ben jöttek a német zsandárok (Bach-korszak), laktanyájuk ott állott, ahol most a napközi konyha van. Mellette volt a tűzoltószertár, Bécsből hozatott fecskendőkkal felszerelve. 1867-ben megtörtént a kiegyezés, a német zsandárok mentek, - helyüket a pandúrok foglalták el. Fegyverzetük gyenge volt, a betyárokkal nem bírtak, 14 évi működésük után szanálták őket. Ráday Gedeon vezérlete alatt 1881. február 14-én létrehozták a „Magyar Királyi Csendőrséget”, mint katonailag szervezett őrtestületet, a szovjet hadsereg bevonulásáig ők teljesítették a közbiztonsági szolgálatot, - azóta a rendőrség.

Betyárvilág

A rossz kimenetelű '48-as szabadságharcból eredően, és a Bach-korszak politikája miatt felvirágzott a betyárvilág. A betyárok bandákba verődtek, vezérük a legvakmerőbb, legelszántabb tag lett. Vidékünkön két híres betyár élt: Sobri Józsi és Savanyú Józsi. Ez utóbbi Alsóság és Iszkáz között született egy majorban 1840 táján. Úgy a szülei, mint az egész rokonsága, és ő maga is juhászok voltak. Az Alföldön csikósok, Somogy megyében és a Mátraalján kanászok, a mi vidékünkön pedig juhászokból lettek a betyárok. A betyár szó szerb eredetű, ami annyit jelent, hogy kanász. Nőtlen ember volt, szeretett mulatni, léha életet élni. Sok földesurat kirabolt, kezéhez vér is tapadt, de elfogatásakor már nem tudták rábizonyítani. 1885-ben 15 évi fegyházra ítélték, de 1896-ban a Millennium alkalmával kegyelmet kapott. Megöregedett, a fegyházban legyengült és szabadulás után hamarosan öngyilkos lett.

Sobri Jóska a Sopron megyei Sobor községből származott, -innen a nevük. A család juhászként jött Vas megyébe. Nagyon szép legény volt. A szombathelyi börtönben töltötte egy rövidebb ideig tartó büntetését, a porkoláb felesége szerelmes lett bele, annyira, hogy szabadulásakor vele szökött.

/Vas Megyei Levéltár/

1859-ben a solferinói csatában Herceg Józsefnek (Sándor Gyula anyai dédapjának) egy labdamódra guruló ágyúgolyó a jobb lábát felszarig levitte. Káldon ő volt az első olyan hadirokkant, aki az államtól járadékot kapott.

1861. július 8-án Pusztaláncon megszólalt a harang, - harang szentelés napja volt. A harang a magtár mögött faállványon függött, amit V. Ferenc főherceg vásárolt. 1945-ben a lánci major is a szovjet Vagyonkezelőség hatalmába került és elvitték a harangot.

/Plébániai Levéltár/

Községi bírók voltak Káldon 1848-1948 között

1./ Balogh István	11./ Balogh Antal
2./ Imre János	12./ Komáromi Pál
3./ Horváth György	13./ Horváth István
4./ Góczán Ferenc	14./ Góczán József
5./ Zseli György	15./ Tóth Károly
6./ Szabó Antal	16./ Káldy Zsigmond
7./ Sali János	17./ Zseli József
8./ Szabó László	18./ Szabó Géza
9./ Imre István	19./ Szabó Vince
10./ Komáromi Mihály	20./ Kiss Gyula

Néptanítók voltak Káldon, akikről tudunk

1./ Kovács András	12./ Keresztes Józsa
2./ Nagy József	13./ Farkas Ilona
3./ Kapocsi György	14./ Siller Borbála
4./ Illa István	15./ Pados Emma
5./ Enzsől Géza	16./ Faflek Éva
6./ Eszes Mária	17./ Karcsay Károly
7./ Werner Ernő	18./ Góczán Géza
8./ Fónyi Ödön	19./ Halász Pál evangélikus
9./ Horváth László	20./ Prépost József -"-
10./ Szabó József	21./ Hajnal Endre -"-
11./ Bertók Lajos	22./ Erdős János -"-

1866-ban elfagyott a gabona. Késői fagyok voltak, amikor a gabona virágzott akkor érte a hideg, - és szinte teljesen elfagyott. Olyan inséges év következett, hogy sok család csak éppen hogy éhen nem halt. Néhány család Káldon akkor gazdagodott meg, mert akinek volt gabona tartaléka, - egy 5 kg-os kenyérért vett egy hold földet.

Szomorú események, - akik nem természetes halállal haltak meg

- 1666-ban Káldi Ferenc megölte Tuslán Jánost, hogy a feleségét elszerethesse. A királyi kegyelem a tettest a megölt Tuslán rokonaival egyezségkötésre kötelezi. (Vas Megyei Levéltár – Balogh Gyula)
- 1715-ben Káldy Pált ölték meg. Kiss János vezetésével kilencen voltak nemes emberek. Megszöktek, -a Helytartótanács elrendelése elfogatásukat és megbüntetésüket. (Vas Megyei Levéltár – Balogh Gyula)
- 1861-ben június 2-án Pünkösdhétfő napján, - Baráth Imre fuvarost a homokgyödi úton a villám halálra sújtotta. Az esethez az alábbiak fűződnek. Baráth Imre a második feleségével élt akkor, aki arra kérte, hogy néhány másik asszonnyal együtt vigye el őket a Celli búcsúra. Baráth Imre az öregek szerint kemény ember volt, aki azzal utasította vissza feleségének a kérését, hogy dolgoznak az én lovaim hétköznapi is eleget, - aki búcsút akar nyerni, az menjen gyalog. Az asszony erre feldühödött és azt mondta, hogy a ménkü csapjon agyon, mire megjövök. Bekövetkezett. Ez a szitok másoknál is előfordult. A káldi asszonyok, ha ezt a szót kiejtették, vetették magukra a keresztet. (Néhány asszony pofont is kapott érte.)
- 1857-ben Németh László Újhegyi szőlőpásztort (akit anyja után csak Fonyó Lászlónak hívtak) a betyárok lelőtték.
- 1880-ban Sobri Jóska betyár, Tüskési Péter pandúr-örrmestert a Lánai erdőn lelőtte. Az a nagy hársfa még 1960-ban élt, amibe az eset bele volt vésve.
- 1885. Szabó Pál kútásót Böge községbe hívták egy kút falát kijavítani. Hogy meggyőződjön a kút állapotáról, a gémeskút sudarát leeresztette, és azt fogva a köveken lement, és föl is jött. Amikor a kávból ki akart lépni, a lába alatt lévő kő kifordult a helyéről, ő visszaesett a kútba, ami utána beomlott és a rázúduló kő alatt szörnyethalt.

/Plébániai anyakönyvek/

- 1884. szeptember 14-én Góczán Flóránt (Takó Ferencné apai nagybátyját) Kiss János gércsei legény leszúrta. Más akart, de elnézte, - mert sötét volt és úgy a haragosának, mint az áldozatnak egyforma ruhája volt. Ezért sokáig tiltották, hogy a legények egyforma ruhát vegyenek.
- 1897. július 27-én Góczán Pál 21 éves legényt, kaszálásból hazajövet a kövecseskúti dombon a villám halálra sújtotta.
- 1921. Polgár József urasági erdőőr, a Pörösi erdőrészen lelőtte Kovács Lajos peresztegi lakost, akit orvvadászaton ért. Polgár utána nem mert az erdőre kimenni, csendőri kísérettel visszaköltözött hazájába, Sopron megyébe. Azt az erdőszt azóta „Cinkevágásnak” nevezik.
- 1925. Borsi József egy kútból követ szedett ki, amit házának felépítéséhez akart felhasználni. A balszerencse folytán a kútba esett, és sérüléseibe belehalt.
- 1933. március 17-én a Cicevári nagyirtáson, Sikos Jánost a dülő fa agyonütötte. (Ijedtében a dülő fa alá futott.)
- 1933. március 19-én szintén a Cicevári nagyirtáson id. Szabó Pált a dülő fa tuskója megszakította és rá három napra a kórházban belehalt sérüléseibe.
- 1939. szeptember 13-án Németh Antal (Döme) a lánai major előtti kiserőten sarjűfűvet kaszált. Hirtelen vihar keletkezett, ő pedig a Királytó mellett álló hatalmas fűzfa alá menekült. A villám a fába csapott, ő ott szörnyethalt.

- 1943. június 30-án káldi búcsúi-mulatság éjjelén, Hettlinger József Balogh Mihály korcsmáros udvarán lévő kútba esett és szörnyethalt.
- 1944. augusztus 7-én vitéz Molnár László repülő főhadnagy Káld község térségében, a Józsefmajori mező fölött légiharcot vívott az angol-amerikai repülőgépekkel. Gépe súlyos találatot kapott, katapultált. Esése közben egy vadkörtefa koronáját félig letörve ott feküdt az erdőszélen háromlépésnyire. A katonai parancsnokság alatt keresésére indult sereg nem találta meg. Amikor már bomlásnak indult, egy erdőn járó ember bukkant rá, a bűz már 1 km távolságban érezhető volt. Bejelentése alapján behozták a temetőbe, a szabadban fölgravatolták, - a róm. kat. egyház szertartása szerint elbúcsúztatták és elszállították Ágfalvára, ott helyezték örök nyugalomra. Repülőgépeinek légcsonkai a síremlékén vannak.
- 1951. Dr. Löffler Ivánt a barátja motorkerékpáron vitte, fölbuktak, -a vezető életben maradt, - ő pedig szörnyethalt.
- 1973. szeptember 2-án Tóth Bélát egy személygépkocsi halálra gázolta. Borgátáról kerékpárral jött hazafelé, amikor az Alsó-rétek között áttérőben volt az elágazásban, ott érte a halál.
- 1984. augusztus 16-án Gócze Lászlót egy gépkocsi halálra gázolta. Az eset a Rákóczi utca elején, a Lánai úton történt, - egy autóbusz mögül lépett az útestre.
- 1987. szeptember 5-én Békefi Géza a Kőhídnál lévő elágazásban a 84. sz. útra akart kerékpárral fölhajtani és egy 150 km/óra sebességgel rohanó német személygépkocsi halálra gázolta. Nem tudta a sebességét érzékelni.

A nagy tűzvész

1877-ben a község nagyobb része leégett, a kár felmérhetetlenül nagy volt. A tűz Alsó-Káldon keletkezett azon a portán, ahol most Illés István és Léránt István laknak. (József Attila u. 28.) A tűz keletkezésének okáról, az öregek sokáig beszéltek. Egy legény feleségül szeretett volna venni egy leányt, de nem adták hozzá. A leányké volt az említett porta. A nép tudott következtetni, hogy ki volt a gyújtogató, de a pandúrok tehetetlenek voltak vele szemben. A tűzvész idején rettenetes nagy szárazság volt és déli szél lengedezett, amikor már több ház, pajta, - kazlak és döntött gyepük égtek, - fölöttük a levegő kitágult és légörvény keletkezett. A szél felerősödött, az égő zsuppot letépte a lécről és vitte, a ludak ameddig bírták égve repültek, azok is a tüzet terjesztették. A házak és gazdasági épületek kevés kivétellel fából-fonyásból készültek, a szó szoros értelmében véve porig égtek. A tetőzetük zsuppszalma volt, és még a döntött-gyepük is a tüzet terjesztették. Káldon a köznép körében ezután kezdődött a falak kőből és döngölt-tömésből való építése.

Leccapolási munkálatok

1875 és 1878 közötti időben a sási réten belvíz-rendezési munkálatok folytak, - amit olasz vendégmunkások végeztek. Azért hívták az öregek azt a részt „Digo” rétnak. Az árkok négy méter szélesek voltak és két méter mélyek. A terület úgy volt kitérve, hogy minden árokköz 1 kat. holdat tett ki. A közelmúltban végrehajtott meliorizációs munkálatok során betemették őket és a vízelvezetést alagcsövezéssel oldották meg.

A Vas megyei Farkaserdő

Egykoron 25 km hosszúságban és 8-10 km szélességben összefüggő terület volt, a Sárvári Váruadalom tartozékaként. Kun László 1273-ban Sárvart a Jaák nemzetségnek adta, ennek tagja Farkas János, - aki 1326-ban fellázadt Róbert Károly ellen. Ettől a Farkastól kapta az erdő a nevét. Gulácsi Farkas János majd csak 1694-ben kapja meg egy tekintélyes részét, - Gulácsot. A XV. században a herceg Batthyány család a miskei részt nyeri el.

A XVI. században Kanizsai László lett Sárvár ura, kinek Orsolya nevű leánya 1535-ben megy férjhez Nádasdy Tamáshoz. A Kanizsai, - majd a Nádasdy uradalom központja a Sárvári Vár volt. Az erdő ura a Sárvári Földesúr volt, majd a XVII. században Nádasdy Ferenc után a Pozsonyi Kamara, 1677-től a Draskovicsok, - Erbeville, - Szlukha, - Inkei, és Szily családok. Egyes részekhez a szomszédos birtokosok is jogot formáltak, ami perre adott okot. A falvak határa az erdő szélén végződött, a jobbágygazdaságokat csak gyenge szálak kötötték az erdőhöz. 1775-ben Szlukha még így nyilatkozik, a Farkas erdeje nem valamely helységhez tartozó permitentia, hanem külön való darab, -PLÁGA.

1803-ban nagyobb részét Esztei Ferdinánd modenai uralkodó vásárolta meg. (magyarul: V. Ferenc főherceg). Tőle Mária Terézia Dorottya eszti főhercegnő örökölte, házasság folytán a Bajor herceg, - Wittelsbach Ferenc. Így lett a „Bajor Hercegi uradalom Sárvár” elnevezésű nagygazdaság.

A Farkaserdő kiterjedése (ha)

Község	1895.	1913.	1935.	1966.
Bejcgertyános	2.140	2.102	2.014	2.211
Csiprkerek	199	199	343	480
Egervölgy	232	119	123	236
Gérce	129	110	111	138
Káld	1.366	1.253	1.256	1.399
Köcsk	190	205	227	262
Nyőgér	230	168	162	185
Sótony	194	242	259	243
Szemenye	342	321	331	407
Vásárosmiske	310	298	293	283
Összesen:	5.332	5.077	5.119	5.844

Scherg Lőrinc Spessartból, -Bajorországból 1884-ben jött Sárvárra, mint gyakornok és Káldon lett erdész. Klaempfl Adolf 1909-ben elhunyt, helyébe mint főerdész, „Erdőmester” ő lépett, és ezt a tiszteletet 1909-től élete végéig, -1938-ig be is töltötte. Kívánságának megfelelően az erdőben temették el, de sírja nem a káldi határban van. Az a terület Bejgyertyános községhez tartozik.

A Farkaserdő rendezési tervét 1882-ben Dr. Grammann készítette el, mely még a mai időkben is mintául szolgál a magyar erdészek számára.

Az erdőgazdálkodás másfél-százados történetét Scherg Károly, a gyérítések elméleti és gyakorlati részét pedig, Böröndy Lajos volt káldi erdőmérnök dolgozta fel. Az erdők államosítása utáni időben Márkus László és Borsos Zoltán foglalkoztak ezzel a témával. Az erdő főfajtája a kocsánytalan tölgy, majd következnek a kocsányos tölgy, gyertyán, csertölgy, akác, - előfordul a nyír, a nyár, hárs, erdeifenyő, lucfenyő, kókuszdió és vadgyümölcs félék.

Az erdő hasznosítása

1878-ig a fát tövön értékesítették, becsült ár alapon. A távolabbi fafelvevő piac az első világháború után, az Alföld és a Tiszántúl lett. A feudális korban az erdőművelési munkákat jobbágyság végezték, majd részes művelés is volt, - végül pénzért. A gazdasági válság idején 1932-34. nagyon sok sarangolt tűzifa felhalmozódott, nem volt rá kereslet. Amikor sikerült rá piacot találni, fuvarozási lehetőség nyílt a káldi parasztság számára, hogy pénzt tudjon keresni.

Mellékhasználatok

Századokon át a legeltetés volt (fenyér-erdő, ligetek). A környező községek jobbágyságai szarvasmarháikat, juhaikat és sertéseiket ebben legeltették, - makkoltatták. Ínséges időben még Sopron környékéről is jöttek ide legeltetni. A legeltetésért fűbért kellett fizetni. 1624-ben 35 db sertést, aprómarhából huszad, vidékinek tizedet kellett adni. Vagy 1 db tehén után 30 krajcár; borjú után 15, birka után 15, bárány után 8 krajcárt kellett fizetni évente.

A XIX században Singer Rudolf, Maass Mózes és Schnábl Sámuel 380 forintért vették bérbe a gubacsszedést. A fagyöngyöt is begyűjtötték. A nyári tölgyvágásról cserzőkérget gyűjtötték. Jelen volt a vadgyümölcsök gyűjtése is. A vadgyümölcsfák védelemben részesültek, mert a jogtalan levágót, marha és szekér elvétellel büntették. Az 1550-51 évi éhínség idején Nádasdy engedélyezte ingyért a makkszedést, emberi étkezésre. A száraz haszontalan fából szenet égettek hamuzsirt készítettek, a fenyveseket gyantázták. A hamuzsír égetést Skaricáné bérelte.

1752-53-ban a Káldyak szét dúlták a sárvári uraság hamuházait. (üzleti verseny volt, hogy a hamuzsirt ők tudják eladni)

A vadállomány gyér volt; a XIX. század közepe táján nem volt, szarvas, idegenből hoztak és úgy szaporították el. Dúvad sem volt sok. Farkas csak akkor fordult elő, ha a Dráva befagyott és Szlavóniából átjöttek, de nem honosodtak meg, visszamentek. Nagyon ritkán előfordult, hogy a Bakonyból tévedt errefelé, egy-egy beteg farkas, de ezek inkább a réten tanyáztak. Az Avasi részen lévő Lajos bükköst, sok turista felkeresi. A banyafák a közelmúltban haltak el, most a Józsefmajori részen élnek 300-400 éves tölgyek, melyek természetvédeltek.

/Vas Megyei Levéltár, Juhász Lajos 570. oldal/

A Vas megyei zsidóság emlékkönyve

Vas Megyei Levéltár V. 481.81. oldal

A Stájer zsidókat 1493-ban üzték ki, - akik Rohonc-Csepregen át elsősorban ezen a vidéken telepedtek le. 1850-ben az összlakosság kb. 3 %-a volt zsidó.

Káldon	30	Kámban	16
Jánosházán	127	Vashosszúfaluban	10
Kissomlyón	28	Gércén	19
Simonyiban	151	Dukában	55
Bögötén	14	Bejczen	13
Köcskön	14		

Imaházat kezdetben úgy béreltek, majd hosszú ideig a jelenben Lukács András pék által raktárnak használt épület szolgált. Temetőjük a Dózsa György utca végén, Tima Ferenc házával szembelevő kiserdő nyugati szélén feküdt. Utoljára 1931-ben temetkeztek bele. 1944-ben már csak a Benedek család élt itt, akiket deportáltak. A szülők odavesztek, mindkét lányuk életben hazajött.

Millenniumi ünnepségek 1896-ban

A Honfoglalás 1000. évfordulóját Káldon is megünnepezték. Magyar ruhába öltözött lányok és legények, huszárnak öltözött lovasok járták körbe a falut. Az ünnepség a templomban kezdődött, ahol Kiss Sándor plébános méltatta a Honfoglalás jelentőségét. A község lakossága örömmámorban úszott, evés, ivás, mulatás volt.

A gépesítés kezdete a mezőgazdaságban, és annak következménye

Káldon a mezőgazdaság gépesítése a XIX. század végén kezdődött. Elsőnek az uradalmak vásároltak gőzgépet és cséplőgépet. Korábban kézcseppel, - majd lóvontatású-járgános géppel történt a gabona cséplése. Az uradalmak beszerezték lóvontatású fűkaszt és lóvontatású marokra-rakó gabonát-vágó kaszt. Majd hozták a lóvontatású kéveköti aratókasztakat. Ezek már sok kézikaszt és aratómunkást helyettesítettek. A XIX. század második felében Káldon demográfiai robbanás történt. 1857-ben 1.068 volt a lakosság száma, 1900-ra pedig 1.534-re szaporodott. A jobbágyokból lett paraszt családoknál is megtörtént a második nemzedékváltás, a birtokosztokodás folytán elaprósodott, földhöz jutási lehetőség nem volt. Következett a kivándorlás. Hozták a hírt Bécsből, hogy lehet

menni Amerikába, - ott van a jóvilág. Káldról 1902 és 1906 közötti időben vándoroltak ki legtöbben, majd 1928 táján is néhányan.

Káldról az alábbiak vándoroltak ki

1./ Balogh Lajos	16./ Horváth István (Lánci)
2./ Borsits János	17./ Gajdor Imre
3./ Göcze Sándor	18./ Hőbe Lajos
4./ Zseli Izidor	19./ Horváth Lajos (Gulyás)
5./ Németh János (Melányi)	20./ Kovács Rozália
6./ Németh Sándor (Melányi)	21./ Szabó Rozália
7./ Horváth Béla (Hosszú)	22./ Szabó Pál
8./ Mészáros Kálmán	23./ Kiss József (Kútdombi)
9./ Mészáros József	24./ Matics Imre
10./ Mándli Sándor	25./ Kovács Mária
11./ Mándli Sándorné	26./ Góczán Kálmán(Postás)
12./ Tóth István	27./ Adelmann János
13./ Tóth Sándor	28./ Bokor János
14./ Ponyhart Antal	29./ Léránt Mária
15./ Sulyok József	30./ Kiss Gyula
	(mint kat.pap 1933-ban v.ki.)

Visszatelepültek

1./ Göcze Sándor	7./ Horváth Lajos (Gulyás)
2./ Németh Sándor (Melányi)	8./ Szabó Pál
3./ Ponyhart Antal	9./ Kiss József (Kútdombi)
4./ Sulyok József	10./ Matics Imre
5./ Gajdor Imre	11./ Góczán Kálmán(Postás)
6./ Hőbe Lajos	

Géptulajdonosok voltak Káldon (1900-tól 1948-ig)

Prépost József, Maizburger Ferenc, Nagy Károly, Szabó Lajos, Zsoldos György, Ponyhart Imre, Balogh Mihály, Zsoldos Gyula, Sebestyén József.

Volt Káldon egy szárazmalom is, Sebestyén József tulajdonában. Ló volt a hajtóerő. Egy 5 méter átmérőjű ferdén, lejtősen állított padlóból készült korongon, melyen 30 cm-enként heveder volt, egy ló tipródott. A ló egyhelyben maradt, ahogy lépett, a korong ment el alóla, ami áttétellel mozgásba hozta az őrlőköveket. A szítálás kézzel történt. A ló betanítása erre a munkára, türelmet igényelt. Az a ház, - illetve udvar ahol ez a malom volt, a Szabadság utcában –most Samu Mihály tulajdonában van.

Posta

Káldon 1879-ben lett Posta Hivatal, korábban Sárvár volt az utolsó postánk. Az első Postamester Leofler Antal volt, - majd dinasztikus alapon a fia és unokája. Korábban a község bíró indította és fogadta a postát. 1913-ban a Sárvár-Zalabéri-HÉV-en megindult a forgalom, utána nem kellett lovasszekéren mindennap Sárvárra menni a postáért.

Súlyos baleset

1895 nyarán csósz Németh Károlynak a cséplőgép-szíja a bal karját könyék és váll közti részen leszakította. Ezért életjáradék fejében kapta a hercegtől, a csósz beosztást. (ahogy ő mondta; örökös kenyeret) Jogilag az ügye rendben volt, 1945 után az államtól kapott járadékot.

Mezőgazdasági és tejgazdasági szakiskola Sárvár – Káld - Pusztalánc

Ez volt a címe annak az iskolának, amely Pusztaláncon 1904 és 1929 közötti időben 25 esztendeig működött.

A tantermet, -a tanároknak családi lakást, - a tanulóknak közös lakást és a szükséges mellékhelyiségeket, Ferenc bajor királyi herceg biztosította.

A gyakorlati oktatáshoz a Pusztalánci 500 kat. holdas mezőterület, a vegyes állatállomány és a Tejüzem az iskola rendelkezésére állt. Az iskola anyagi ügyeit az állam rendezte.

Igazgatók voltak:	Toldi Szabó László Nagyalásny Siglovics János
Tanárok voltak:	Rajczi István Kopernitzky Lajos Varga Ernő Kovács Dezső Praxmayer Ciprián

A tanulók száma: 20-25 fő volt. Képeztek: gazdát, vajmestert, sajtmestert, túrógyártót, tejfölözőt és tejgyűjtőt. A képzési idő különböző volt, 1 hónaptól 3 évig tartott. Tanítási rend: fél napi gyakorlati, - fél napi tantermi oktatás folyt. Az alábbi káldiak tettek itt vizsgát: Léránt Károly gazda, Tömböly Lajos vajmester, Tömböly Károly vajmester, Horváth Márton tejfölöző, Horváth József tejfölöző és Holpert Istvánné tejgyűjtő. Az iskola jó hatással volt a község gazdálkodó társadalmára is. Az addig nehezen értékesíthető tejet, ők minden mennyiségben átvették. Érdemes lett tehenet tartani, nőtt a tehénállomány,

- több borjú és több hízómarha lett. Ezzel Káldon fellendült a szarvasmarhatartás, aminek a mellékhatásai is jelentősek voltak. A parasztság több gazdálkodási fogást is ellesett tőlük. Az iskola 1929-ben elköltözött Csermajorba, Sopron megyébe

Általános területfelmérések és könyomatos térkép készítése

Az 1848 után végrehajtott tagosztályos „Földreform” során, - mely 1858-ban fejeződött be, Magyarországon először akkor voltak komolyabb terület felmérések, és minőségi osztályba sorolások. Változások történtek, ezért fontossá vált, hogy a XX. század elején új kataszter készüljön. Káldon 1911 és 1912-ben folytak műszaki és adminisztratív munkálatok.

Vasútépítés

A Sárvár Zalabér HÉV Rt. 1911 és 1912, 1913-ban épült, amit 1913-ban adtak át a forgalomnak. Rt. tagok voltak: Dr. Maróthy László káldi földbirtokos, Nagy György sitkei földbirtokos, Batthyány Stratmann László miskei földbirtokos, gróf Erdődy Ferenc vashosszúfalui földbirtokos, Zierer örökösök mikosdpusztai földbirtokosok, Wittelsbach Ferenc bajor kir. herceg, földbirtokos; és báró Hatvany Deutsch Béla sárvári cukorgyáros. Vezérigazgató volt: Dr. Maróthy László káldi földbirtokos. Az építető Rt. anyagi gondokkal küzdött és átadta a MÁV-nak. Ezen a vasúton 62 évig volt forgalom, 1975-ben felszedték, helyén mezei dűlőút van.

Állomás előjárók voltak Káldon 1913-1975.

1. Nagy Antal Árpád
2. Horváth Antal
3. Pesty Béla
4. Szabó János
5. Saáry Lajos
6. Karáth Lajos

Volt állomás épülete

Világháború, 1914-1918.

Az első világháborúban minden 1000 magyar harcos közül 86-an veszítették életüket. Ezzel a veszteséglistán első helyre kerültünk, utánunk az osztrákok, - majd a németek következtek. 1914 nyarán Princip Gavriló szerb diák Szarajevóban lelőtte Ferenc Ferdinánd trónörökösét, és a már addig is feszült helyzetben kitört a világháború. Lublin, Ivangorod, Gorlice, Dorna-Vatra, Isonzó, és Piave, alkalmat adtak nagy kaszásnak az aratásra.

Községünkben 35 korosztályból (1865-1899) 218 fő vonult hadba, közülük a háború Molokja 54 nevet diktált a vérszők kalapácsa alá a „Hősök szobrára.” (A holtak hitt Horváth József később haza tért-) A hősi halottak száma: 53., a hadiözvegyeké: 12, a hadiárvaé 18 lett

Hadirokkantak lettek:

1./ Németh Ferenc	7./ Mándli János
2./ Gajdor István	8./ Gerencsér József
3./ Ponyhart Károly	9./ Benedek Sándor
4./ Komáromi József	10./ Horváth János (Lánci)
5./ Szabó Flórián	11./ Horváth János (Görbe)
6./ Farkas János	12./ Fehér János

Katonai kitüntetésben részesültek:

1./ Vitéz Varga József	arany, nagyezüst, kizezüst, bronz, Károly cs.k.
2./ Vitéz Török Imre	nagyezüst, kizezüst, bronz, Károly cs.k.
3./ Vitéz Horváth László	nagyezüst, kizezüst, bronz, Károly cs.k.
4./ Szabó József (tűo.)	kizezüst, bronz, Károly cs.k.
5./ Ihász János	kizezüst, bronz, Károly cs.k.
6./ Szabó Ferenc	kizezüst, bronz, Károly cs.k.
7./ Szabó József (Gyöpszeri)	kizezüst, bronz, Károly cs.k.
8./ Flider Pál id.	kizezüst, bronz, Károly cs.k.
9./ Komáromi Jenő	kizezüst, bronz, Károly cs.k.
10./ Farkas Imre (Kútdombi)	kizezüst, bronz, Károly cs.k.
11./ Fekete Ferenc	kizezüst, bronz, Károly cs.k.
12./ Tendli Lajos	kizezüst, bronz, Károly cs.k.
13./ Németh Imre (Melányi)	kizezüst, bronz, Károly cs.k.
14./ Horváth Sándor	kizezüst, bronz, Károly cs.k.
15./ Dr. Maróthy László ifj.	katonai érdemkereszt és Signum Laudis.

Kevés bölcső, sok koporsó, ritka nász! Ez volt a háborús évek népesedési mozgalmá.

Községünk idegenforgalmát az orosz hadifoglyok jelentették, akiket az ostffyasszonyfai hadifogoly táborból kihoztak, a harctéren lévők helyett dolgozni.

1918. Kitért az Őszirozás forradalom, vége lett a Világháborúnak, megalakult a Köztársaság. (Károlyi Mihály)

1919. március 21-én kikiáltják a Tanácsköztársaságot. (Kun Béla, Szamuely Tibor, Rudas László)

A Kommunisták Magyarországi pártja által meghatározott irányvonalat követve, Káldon is megalakult a „Direktórium.”

A Népgyűlés felsőbb sugallatra, az alábbiakat választotta vezetőnek:

Elnök: Magyar Sándor MÁV Pályam., Járási és Megyei tag is.

Népbiztos: Kovács István cipésmester

Jegyző: Szabó József mg. Munkás

Tagok: Gajdor István mg. Munkás
Németh Károly törpebirtokos
Gajdor Pál mg. munkás
Matics Dénes mg. cseléd

Választmányi
tagok

Erdős János néptanító
Prépost József középparaszt
Góczán Flórián középparaszt
Ihász János kisparaszt
Desits József kosárkötő
Baráth Imre mg. munkás
Gerencsér József mg. munkás
Zsoldos György bércseplő

Bizalmiak: Ipsits József mg. cseléd
Bokor Ferenc mg. cseléd
Gergely János mg. cseléd
Matics Imre mg. cseléd
Horváth Imre mg. cseléd
Takács József mg. munkás
Gleichweit József mg. cseléd
Németh Sándor Gál mg. cseléd

Lenin ifjak voltak: Somogyi Gyula
Giczi Jenő

(ez utóbbi vörös katonaként is harcolt, mint századbiztos, századparancsnok)
Az idő rövideje miatt a Káldi Direktórium tevékenysége nem tudott kibontakozni.
A Proletáriátus ügye elbukott, a vezetőkre büntetéseket róttak ki.

Magyar Sándor Oszkó községben telepedett le, akit 1945-ben rehabilitáltak és mintha addig szolgált volna, mint MÁV pályamester, azonnal nyugdíjazták. A többiek nem kaptak kárpótlást.

Giczi Jenő Erdélybe, Nagyilvára menekült a büntetés elől. 1940-ben az Erdélybe bevonult magyar hadseregnek jó szolgálatot tett és ezért kegyelembe részesült, 21 évi távollét után 1940 karácsonyára jött először haza. Házukat a Flider család bírta hosszú ideig, most egy külföldi állampolgár tulajdona.

A fentebb írt személyek sokáig megfigyelés alatt voltak.

1919-1920-ban spanyolnátha járvány szedte áldozatait.

Főleg, a gyermekágyas fiatalasszonyokat kínozták meg.

Trianon

1920. június 4-én a Párizs melletti „Trianon” palotában tartott tárgyaláson hazánkat feldarabolták. A magyar kormány kinyomatott egy 8 x 6 cm-es bádoglemezre festett Magyarországot, benne túske koszorúval jelölve a „Trianoni” határt. A következő felirat állt rajta, - felül: MARADHAT EZ ÍGY, alul. NEM NEM SOHA! Ezt nagy mennyiségben kinyomatták és kiadták. Ára 2 pengő volt.

Ezeket a táblákat az utcai ajtóra, vagy kapura szegezték fel, hirdetve a gyászt és sérelmet, amiért elégtételt kell venni. Része volt az akkori nemzeti tudatformálásnak. (Eredménytelenül.)

1921. Polgár József urasági erdőőr, akit kicsi és vézna termete miatt „Cinkének” neveztek, a Pörösi erdőrészen lelőtte Kovács Lajos hosszúperezstegei lakost, akit orvvadászaton ért. Polgár többé nem mert az erdőre kimenni, azonnal visszaköltözött hazájába Sopron megyébe. Azt az erdőrészt azóta „Cinkevágás”-nak nevezik.

1922. Káldot nagyközségi rangra emelték, ekkor lett jegyző, majd 1925-ben orvos. 1928-ban gyógyszerész és később állatorvos is a községben. Korábban a Gércei Körjegyzőséghez tartoztunk. (Orvos Sárváron, Jánosházán és Celldömölkön volt legközelebb.)

Községi jegyzők voltak Kádon 1922-től 1949-ig

Vitéz Németh Ferenc
Szent-Királyi Kálmán
Bálint László
Magyar Antal
Németh József
Muharos Béla
Vörös Rezső
Schmidéliusz Géza

Dalárda alapítása

A káldi római katolikus dalos egylet 1921-ben, Fónyi Ödön kántortanító „Karnagy” vezetésével alakult, mint hivatalosan bejegyzett szervezet. Káldon a „Dalkultúra magját” ő vetette el és 12 éven át dirigálta a négyszólamú férfikórust.

Az alapítás története:

Fónyi Ödönt 1920-ban helyezték Káldra, Werner Ernővel cserébe. Fónyi Ödön Hegyhátszentjakabról jött, Werner Ernő pedig ott nyert kántori állást. Fónyi Ödön az adventi rorátén arra lett figyelmes, hogy a „Gábrriel angyal küldetett” című éneket milyen szépen énekelik. Elhatározta, hogy dalárdát alapít, - környezettanulmányozásba kezdett, - kereste az énekelni, dalolni tudó embereket. Megtalálta őket a templomban és a kocsmában. Rövid idő elteltével összehangolta a szólamokat és már az első nyilvános szereplésük után kivívták a lakosság tetszését és dicséretét. Községünk kulturális életében a Dalos Egylet meghatározó tényezővé vált. Minden jeles ünnepen felléptek a templomban, május utolsó vasárnapján a „Hősök szobránál tartott ünnepségen szerepeltek. Fogadott ünnepünkön pünkösdhétfőn, - elmentek a kiscelli zárandoklatra és a

kegytemplomban összesereglett sokaságot, - Mária énekekkel gyönyörködtették. Részt vettek Kőrmenden a Nyugat-magyarországi dalos találkozón, - és kiválóan szerepeltek a Ság-hegyen felállított „Trianoni Emlékkereszt” leleplezési ünnepségén. Mind a két helyen „Kultuszminiszteri Dicséretben” részesültek.

Farsang idején színdarabbal egybekötött dalos estet és bált rendeztek. A Himnusz és a Szózat mellett kedvelt énekszámuk voltak; a Kassai Dómban éjfél után az óra, - Krasznahorka büszke vára, - Székelyasszony az én anyám, - Lekaszálták már a rétet, nem hagytak rajt virágot, - Kinek nincsen kutyája, maga ugat este, - Gimbelem, gombolom, - Nékem olyan asszony kell, - Hullámzó Balaton tetején, - De szeretnék aranyhallá válni, - Gyere pajtás menjünk Egerbe, ott mérik a jó bort literbe, - Az Egri ménes mind szürke, - Fürdik a holdvilág az éj tengerében, - Nyugszik minden csendesen, csak a szellő jár kel, - Felleg borult az erdőre, hogy csak néhányat említsek.

Alapító tagok voltak:

Balogh Mihály, Szedlák Sándor, Fessler István, Ihász Lajos, Szabó József, Szabó Géza, Kiss Ferenc, Szabó Antal, nagy József Jámbor János, Kovács János, Desits Pál. Majd 1925 után fiatalabbakkal egészült és részben cserélődött ki az egylet tagsága. 1930-ban már 32 tagot számláltak. Főnyi Ödön kezéből az előrehaladott tüdővész kiragadta a karmesteri pálcát, 1933-ban nyugalomba vonult és hamarosan elhalálozott. Rövid ideig Szabó József volt a karmester, őt követte Bertók Lajos, - egy rövid ideig Siller Borbála, mint helyettes, és végül, - de nem utolsó sorban Karcsay Károly. A Dalos Kör működését a kommunista hatalom betiltotta.

Az utóbbi időben többen is próbálkoztak a „Dalárda” fölélesztésével, de az eredetinek csak az árnyékába jutottak el. Az emberek elfásultak, a foglalkozási lehetőségek megváltoztak, az írott és elektronikus sajtó kielégíti az ebbéli igényeket. Jelenben az általános iskolában adódik lehetőség énekkar szervezésére.

Egészségügy

A beteg emberek és állatok gyógyítása kuruzslással kezdődött, majd a természetes gyógy mód alkalmazásával folytatódott, - míg -végre a tudomány és technika fejlődésével eljutott a jelenlegi szintre. A tudományos kutatások gyors egymásutánban lépnek meg bennünket, - újabb és újabb eredményekkel. A vegyészet a gyógyszerkutatással és gyártással, a gépesítés a betegek gyors szállításával segíti a gyógyítás nemes munkáját. Káld központtal 1927-ben alakult orvosi kör, - melynek első orvosa nevevölöcsei Dr. Kiss Rezső lett. A körhöz tartozó községekben az 1930. évi népszámlálás szerint, az alábbi lélekszám volt.

1./ Káld	1.636 fő
2./ Gérce	2.76 fő
3./ Vásárosmiske	871 fő
4./ Sótóny	1.037 fő
5./ Nyőgér	777 fő
6./ Bejczyertyános	1.142 fő
Összesen:	7.539 fő

Ez az állapot 1950-ig tartott. A körorvosnak abban a időben segédszemélyzete nem volt, lovas kocsin járt.

Gyógyszertár 1927-től működik Káldon. Az első Wágner Tivadar „Szent László gyógyszertára” cégjelzésű volt. Most a pékség van abban az épületben, ahol az első gyógyszertár volt.

1950 után többszöri területi átszervezéssel a Káldi Kör leszűkült, most Káld és Vashosszúfalu alkot egy Kört, - kb. 2000 fővel.

A szülésznők szerepe vidéken megszűnt, - mert a nők újabban a kórházakban szülnek.

Az egészségügyi területén fontos tényező a preventivitás. A gyermekeket 4 hónapos, 2 éves, majd 6 éves korban kötelező Diftéria, Szamárköhögés és Tetanus elleni védőoltásban részesítik. Egy éves, - majd 10 éves korban Himlő ellen oltják őket. A gyermekbénulás ellen Salk és Sabin oltásokkal védekeznek. TBC ellen a BCG oltást alkalmazzák, amit utána kétévenként ellenőriznek.

Tüdőszűrésen 10 éves kortól mindenki köteles részt venni. A terhes anyák gondozása folytatólagos. „Egészségügyi Hét” keretében felvilágosító előadásokon tájékoztatják a lakosságot helyes életmódról. Küzdenek az alkoholizmus ellen. Községünk lakossága önkéntes és térítésmentes véradással segíti az „Egészségügyet”.

A fentebb írtak alkalmazásának köszönhető, hogy a gyermek és a csecsemő halálozások száma minimálisra csökkent.

A jelenlegiek előtt, egészségügyi dolgozók voltak Káldon.

1./ Dr. Kiss Rezső körorvos	11./ Várkonyi Wágner T. gyógyszer.
2./ Dr. Gerbert Ottó körorvos	12./ Bokor Jenő gyógyszerész
3./ Dr. Radnay Endre körorvos	13./ Maác Ákos gyógyszerész
4./ Dr. Lakner László körorvos	14./ Papp Jenőné gyógyszerész
5./ Dr. Dósa András körorvos	15./ Tóth Mária védőnő
6./ Dr. Fülöp Dezső körorvos	16./ Gichy Sándorné védőnő
7./ Császár Józsefné szülésznő	17./ Dr. Sobor József állatorvos
8./ Tungli Mihályné szülésznő	18./ Dr. Bedics Ferenc állatorvos
9./ Sente Eszter szülésznő	19./ Dr. Jean Péter állatorvos
10./ Sali Béláné szülésznő	20./ Molnár Gézánné védőnő

Körorvosi rendelő és lakás

A községi előljáróság és képviselőtestület szerveződése 1848-1945 között

Hazánkban a vezetés a Virilizmus alapján állott, kezdve a felsőházon és lefelé a Községi Képviselőtestületekig.

A községi képviselőtestületi tagok szám a lakosság számtól, illetve attól függött, hogy nagy, - vagy kisközségről volt szó. Káld 1922. március 15-ével nagyközség lett, ezek után a tagok száma 24 főre emeltetett. A hivatalbeli tagokat az elsőfokú közigazgatási hatóság nevezte ki, a választás 4 évre szólt, amit a Főszolgabíró, vagy megbízottja vezetett le. A képviselőtestület élén az előljáróság állott, - mely hivatott volt a folyó ügyek intézésére.

Hivatalbeli tagok voltak: jegyző
 körorvos
 körállatorvos
 gazdasági előljáró

Választottak voltak: bíró
 helyettes bíró
 esküdtek 4 fő
 közgyám 1 fő
 pénztáros 1 fő

A megmaradt 16 képviselőhely felét, a legtöbb adófizetők a „Virilisták” töltötték be. Így könnyű megérteni, hogy a Földesurakból lett földbirtokosok miért voltak mindig képviselőtestületi tagok.

A testület évenként két esetben gyűlésezett, szükség esetén rendkívüli gyűlést tartott.

1924. vagyonválsági földreform

A háborút elvesztettük, súlyos jóvátételt kellett fizetnünk. Ezért hazánkban minden talpalatnyi földre vagyonválsági díjat vetettek ki, amit azonnal fizetni kellett. Ebből eredően sok család adósságba keveredett. A földműves nép már a századforduló óta némi földért epedezett, de nem úgy történt, ahogyan elképzelték. Nem lett ingyért föld. A nagybirtokosok átadtak az államnak földreformos célokra annyi földet, amennyi a tartozásuk volt, az igénylőknek kiosztották, - akik a kapott föld ára fejében letörlesztették a nagybirtokosok tartozását. Két legyet ütöttek egyszerre, mert a nagybirtokosok nem fizettek, az állam meg egy rövid időre betömte a földéhes emberek száját. Ha azt is figyelembe vesszük, hogy 1932-ben a „gazdasági válság” idején a mezőgazdasági termények és termékek ára 1/5-ére lecsökkent, a kapott föld árának törlesztéséből még állt fenn tartozás, akkor a földhöz jutottak a kapott földért háromszoros árat fizettek.

Káldon akkor 320 kat. hold földet osztottak ki az igénylők között, melyből 72 házhely lett. A házhelyek különböző nagyságúak lettek. 200, 300, 400 öl. A juttatott föld nagysága sem volt egyforma, a vitézek 10 kat. holdat, a hadirokkantak rokkantságuk fokától függően; 2, 3, 4 kat. holdat a Hadiözvegyek egyöntetűen 1 kat. holdat, a legények 800 négyszögölet kaptak.

A házhelyeken megkezdődött az építkezés. Csak néhány család tudott saját erőből házat építeni, az építkezők nagyobb része kölcsönből építette a házat. Erre a célra hozták létre a „Falusi Kislakás Építő Szövetkezet”-et a FAKSZ-ot. Az ONCSA kölcsön későbbben kezdődött, azt káldi ember nem vett fel.

A FAKSZ kölcsön nagyon megsanyargatta azokat a családokat akik azt felvették. Hogy miért? Azért, mert amikor felvették a 2000 pengőt, az négy tehén ára volt. Ennyi volt egyöntetűen egy szoba konyha kamarából álló lakóház építési költsége. A törlesztési idő, a kamatokat is rászámítva 25 év volt, minden évben 100 pengőt kellett fizetni. 1932-ben a gazdasági válság miatt, az 500 pengős tehénből 100 pengős lett és minden más, még a napszámbér is ehhez alakult, így egy évben egy tehén árát kellett, - vagyis kellett volna törleszteni, de erre képtelenek voltak. Tessék számolni, - négy tehén ára helyett húsz tehén árát kellett, azaz csak kellett volna fizetni, erre képtelenek voltak, ezt még a hatóság is belátta, - nem árverezték el a fejük-fölül a házat, és a legtöbbjük 1947-ben forintban fizetett, egy nagyon kevés összeget.

A házhelyekből 37 lett beépítve, 35 az utca nyugati végén rossz fekvése miatt beépítetlen maradt.

Gazdakör alakulása

Községünkben 1926. október 15-én alakult meg a gazdakör. Elnöknek Virágh Miklós plébánost, (mert ő maga is gazdálkodó volt) választották. Tagja volt a község összes önálló gazdálkodója. Az FM-től kaptak 80 kötetből álló könyvtárat, mely felölelte az akkori Agrár-szakirodalom gyakorlati részét.

Célkitűzéseik voltak: a gazdálkodó parasztság összefogása, szellemi és szakmai tudásának fejlesztése és érdekeinek védelme.

A gazdakört –a kommunizmus a neki nem tetsző többi szervezettel együtt betiltotta.

Levente egyesület

1924-ben alakult, célja: a 12-21 év közötti ifjúság katonai szellemben való nevelése, előképzése volt.

1938-ban a „Levente intézményt” Katonai Parancsnokság alá helyezték, az első katonai parancsnok Vörös Emil Zoltán hadnagy volt, - őt követte Csoknyai József zászlós.

1945-ben betiltották. Ugyanerre a sorsra jutott; az Iparos Kör, a Róm.Kat. Dalárda, a KALOT, a KALÁSZ, még a Szívgyárda is.

Kosárkötő, szalmafonó tanfolyam

1926. február havában kosárkötő, zsomborkötő és seprűkötő tanfolyam volt. Balogh Mihálytól béreltek egy termet, ott volt a gyakorlati oktatás, és egyben a munka is ott folyt. Ez a tanfolyam azok számára volt nagyon előnyös, aki már előtte is kötöttek a maguk módján. A tanfolyam befejeztével kiállították a készített darabokat, -a legjobb eredményt Tanai Gyula rokkant nyugdíjas érte el. A végén következett egy nagy áldomás, ami még sokkal jobban sikerült.

Új pénz lett a pengő

1927-ben új pénz lett a pengő. Az első világháború alatt és után a következő években a pénz állandóan romlott, hígult, infláció volt. A lakosság tulajdonában lévő pénzt (bankjegyeket) lebélyegezték, ami azzal járt, hogy felét bevonták. Csak a lebélyezett pénz volt érvényes. 1927-ben 1 millió koronát, 80 pengőre váltottak be.

A XX. század legnagyobb tele

Vidékünkön 1928-1929-ben volt a legnagyobb tél. A hidegkúti vadászháznál -32°C fokot mértek. A leesett hótakaró vastagsága átlagosan 1 m felett volt. A közlekedés megbénult. A vadállomány több mint a fele a nagy hidegben és a nagy hó miatt, mert nem találtak élelmet, elpusztult. A szőlő és gyümölcsfák is részben elfagytak. Az erdőn főleg a cserfák, - kettéhasadtak –sok lett a fagyléces. A kár nagyméretű volt. Haszon annyi lett belőle, hogy aki ráért és nem röstellte – sok fát tudott szerezni.

1930-ban országos népszámlálást tartottak.

Községünk lakossága akkor 1636 lélek volt, ekkor éltünk Káldon a legtöbben. A házak száma: 270.

Birtokviszonyok:	Bajor királyi herceg	2904 kat. hold
	Maróthy testvérek	1490 kat. hold
	Kis és Törpe birt.:	1552 kat. hold
	Összesen:	5946 kat. hold

Tűzoltó egyesület

A káldi Tűzoltó Egyesület 1881-ben alakult. Az első tűzoltók iparosok voltak, mert ők mindig idehaza tartózkodtak. (Boltos, kocsmáros, asztalos, szabó, kovács, bognár, takács cipész és szíjgyártó.) A tűzoltófecskendőket ők kezelték. Az egyesület első elnöke, alsókáldi Káldy Gyula földbirtokos, Felsőházi tag volt. Az első parancsnok pedig Illa Gyula asztalos. Abban az időben, -szinte minden községben alakult „Tűzoltó Egyesület.” 1930 táján amikor az egyesületek 50 éves múltja tekintetükre vissza, elkezdődtek a „Zászlószentelések.” A zászlókat közadakozásból készítették, melyen Szent Flórián mint a Tűzoltók védőszentje képe látható. A zászlón olvasható a jelszavuk; SEGÍTSÜNK EGYMÁSNAK!

Amelyik községben zászlószentelés volt, oda a „Tűzvédelmi Körzet” összes tűzoltója felvonult. Káldon 1931. május első vasárnapján volt a zászlószentelés, amit a Virágh Miklós plébános szolgáltatott ki. Zászlóanya vitéz Dr. Maróthy Lászlóné született: Dervalics Mária volt.

Az első világháború után, vitéz Németh Ferenc tartalékos főhadnagy, községi jegyző, a helyi tűzoltóságot katonai mintára szervezte át. (Menetzenekar, téli-nyári egyenruha minden tagnak.) A létszám 40 fő volt. Kötelezővé tették, hogy aki nem volt katona, - az legyen „Tűzoltó.” Ezért lettek Egyesület tagok azok a fiatalok, akik 1902. 1903. és 1904-ben születtek, mert Őket nem sorozták katonának. Amikor ezek az évfolyamok állításkötelesek lettek, Magyarországon nem sorozhattak katonának. (Trianon-Antant Misszió) Veszükre a II. világháború idején kerültek sorozás alá. Ők voltak az úgynevezett „Öregreguták.” A két világháború közötti időben Káldon, rangot jelentett tűzoltónak lenni, mert egyes közmunkavégzés alól fölmentést élveztek, nagyobb ünnepek alkalmával a templomban az oltárkörül sorakoztak fel, - ők adták a díszőrséget.

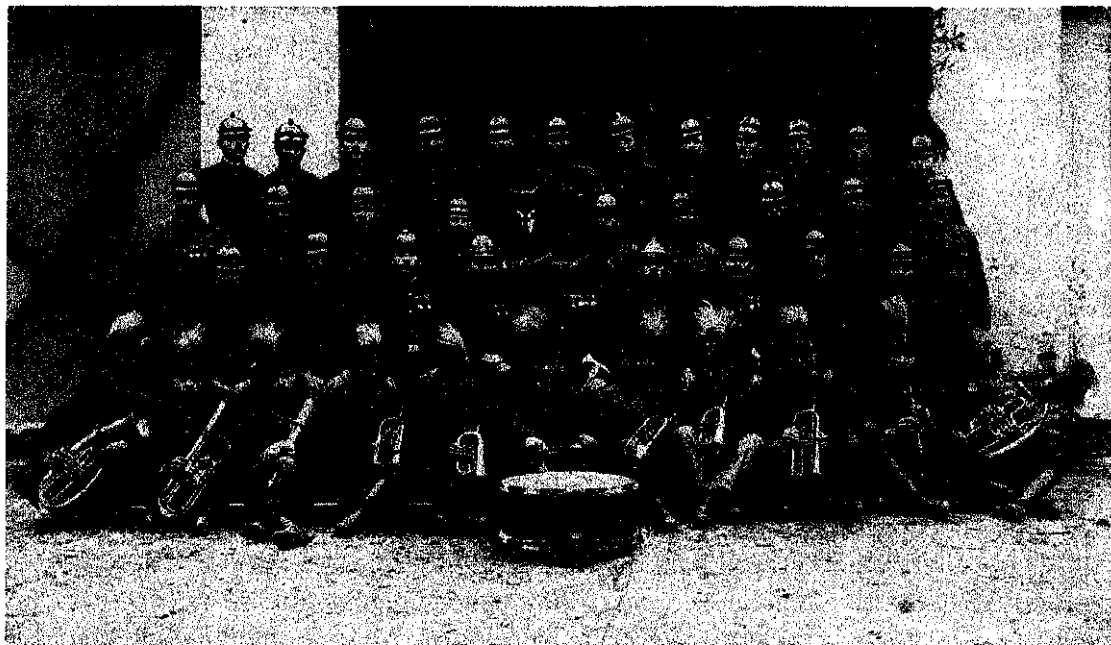
Tábormise esetén pedig, a Tűzoltó-menetzenekar helyettesítette a orgonát. Pünkösdhétfőn, egyházközségünk fogadalmi ünnepén, testületileg vettek részt a kiscelli zárandoklaton, a menetzenekar kíséretével. 1945 után a Tűzoltó Egyesület elsorvadt, a mostani csak árnyéka a réginek.

A Fúvószenekar az első világháború előtt magán-zenekarként alakult, majd átszervezték „Tűzoltó-menetzenekarrá.” Ahogyan az alapítók öregedtek, fiatalabbak léptek a helyükbe. Zenekari tagok voltak:

- 1./ Fülöp József id.
- 2./ Fülöp József ifj.
- 3./ Fülöp Ferenc
- 4./ Ipsics Imre id.
- 5./ Ipsics Imre ifj.
- 6./ Ipsics József id.
- 7./ Ipsics József ifj.
- 8./ Ipsics József II.
- 9./ Gajdor István
- 10./ Kiss Imre
- 11./ Bakos József id.
- 12./ Németh Pál faragó
- 13./ Berta József
- 14./ Németh Sándor
- 15./ Toldi László

- 16./ Horváth Imre
- 17./ Horváth József R.
- 18./ Tanai Gyula
- 19./ Kiss Ferenc
- 20./ Marton József
- 21./ Pintér Ferenc
- 22./ Piskor Károly
- 23./ Kiss Lajos
- 24./ Gergely Péter
- 25./ Pintér László
- 26./ Horváth József G.
- 27./ Marton Sándor
- 28./ Horváth János G.
- 29./ Radó István oktató
- 30./ Gergely Gyula oktató

Tűzoltó parancsnokok voltak: Illa Gyula, vitéz Németh Ferenc, Szabó József, Horváth Lajos. Alparancsnokok voltak: Szele János, Hollósi Kálmán, Horváth Sándor, Varga Sándor. Szertárosok voltak: Hollósi György, Szabó Lajos, Tóth István, Holpert Géza, Simon Mihály és Szakos Gyula. Parancsnok volt még Léránt István is.

1932. gazdasági válság, amit még fokoz a mezőgazdaságot sújtó aszály is

A mezőgazdasági termények, állatok és termékek ár egyik napról a másikra 1/5-ére leesett. Az adósságok számszakilag maradtak, a kamatlábak emelkedtek, 5-10-12 %-ra. Az uzsora kamat 20 %-os lett. Az adóterhek, az ipari és kereskedelmi cikkek ára nem mérséklődött ilyen arányban, főleg az állami egyedárúságé nem a cukor, dohány stb. A mezőgazdasági napszámbérek is leestek, egy napi bérért 1 kg cukrot, 2 kg sót, vagy 1,5 liter ecetet lehetett vásárolni. Az adóssággal küzdő emberek csődbe jutottak, a lakosság nagyobb rész nem tudott adót fizetni, jöttek az adóvégrehajtók zálogoltak, árvereztek. Amikor a nagybirtokosoknál is megjelentek a végrehajtók, a kormány gyorsan bevezette a „Védettséget”, - ami abból állt, hogy akinek az adóssága több volt, mint a vagyonnak az értéke, annál nem árverezhettek és 3 %-os kamatot kellett fizetnie.

Mezőgazdasági cselédség és munkásság Káldon , 1920-1945 közötti időben

Káldon 1920 és 1945 közötti időben, a keresőképes lakosság nagyobb része mezőgazdasági cseléd (kommenciós) és mezőgazdasági munkás volt. (Az utóbbiakat aratóknak nevezték.) A cselédek munkabére a fertálypénz kivételével természetbeliekből tevődött össze, úgymint: lakás, gabona, tűzifa, föld és egy ideig tehéntartás, ez utóbbi megszüntetésével a tej. Beletartozott még a kommencióba az illetményföld trágyázása, - művelés a terményük és a tűzifa hazahordása, az öröltetni való gabona malomba és hazaszállítása, - végül - ha eladó sertéseik voltak, azokat is szekéren vitték a piacra. Hivatalosan a kommenció az alábbiakból állott, amiről minden egyes cselédnek írásbeli szerződése volt. Minden családnak külön szoba és kamara, a konyha már lehetett közös, - az udvar szintén, megjelölve minden ott lakónak a portáját. Gabonát kapott a cseléd: egy esztendőre 18 métermázsát, melyből 16 q volt a kenyérgabona, - fele búza, fele rozs vagy elegy (kétszeres) és 2 q árpa. A mérés negyedévenként (fertályonként) történt, a 4 q kenyérgabonát és 50 kg árpát mértek ki. Ezt mindig előre kapták. Tűzifát 5 erdei métert és 4 határ ágfát kaptak, tejet 2 litert naponta és negyedévenként kapták az úgynevezett (fertálypénzt), aminek az összege változó volt. A gazdatiszteknek és az erdőmérnöknek sokszorosan több volt az illetménye, amely külön egyezségeen alapult. Gabonából, földből és tejből valamivel többet kapott a majorgazda, gépész, és az erdőőr, mint a többi cseléd. A cselédség illetménye nem ingadozott, mindig egyformán volt. A Maróthy-féle gazdaságban valamivel kevesebbet fizettek, mert a gazdasági válságból eredően nagy adósság nyomta őket. Ennek ellenére is, - minden cseléd megmaradt náluk, még vidékről is jöttek. Az aratók bére már nem volt mindig egyformán, ők részében végezték az aratást és a cséplési munkákat, tehát függött a terméseredménytől. A többi munkákat napszámban végezték, - ami szintén változó volt. Részes növényápolásra és favágásra is volt lehetőség. A mező és erdőgazdasági munkákat a Bajor hercegi uradalomban gazdatisztek és erdőmérnök irányította, a Maróthy-gazdaságban pedig maguk a tulajdonosok. Munkavezetők fizikai állományú, - kinevezett emberek voltak.

Gazdatisztek voltak:

1./ Kottzmann Rezső	főintéző
2./ Hegyi Sándor	főintéző
3./ Nagy Imre	gyakornok
4./ Böröndy Lajos	erdőmérnök

Kinevezett munkavezetők voltak

1./ Müllner József ménesgazda	10./ Schmidt József gazda
2./ Csupor Ferenc ménesgazda	11./ Winkler Lajos
3./ Bokor Imre ménesgazda	12./ Fehér Sándor gazda
4./ Tóth Ferenc gazda	13./ Papp Sándor erdőőr
5./ Sider József gazda	14./ Horváth József erdőőr
6./ Fülöp József gazda	15./ Egyed József erdőőr
7./ Vörös István gazda	16./ Saródy József erdőőr
8./ Samu Gyula gazda	17./ Farsang Lajos erdőőr
9./ Foki János gazda	18./ Polgár József erdőőr

Kommenciós cselédek voltak
(1920-1945 között)

- 1./ Bödőcs János id.
- 2./ Bödőcs János ifj.
- 3./ Bödőcs József id.
- 4./ Bödőcs József ifj.
- 5./ Boda Sándor
- 6./ Berta József
- 7./ Bokor Imre
- 8./ Csőre József
- 9./ Dénes János
- 10./ Dénes Sándor
- 11./ Farkas József
- 12./ Farkas Flórián
- 13./ Faiszt János
- 14./ Fülöp Mihály
- 15./ Füzfa Károly
- 16./ Fehér József
- 17./ Farsang Sándor
- 18./ Fonyó Antal
- 19./ Fehér Vendel
- 20./ Fehér Vendel ifj.
- 21./ Gerencsér József
- 22./ Galambos István id.
- 23./ Galambos István ifj.
- 24./ Gömbös István
- 25./ Gergely Ferenc
- 26./ Garabon János
- 27./ Garabon Imre
- 28./ Gleich Weit József
- 29./ Góczán Ferenc
- 30./ Horváth Sándor
- 31./ Horváth Antal
- 32./ Horváth József id.
- 33./ Horváth József ifj.
- 34./ Hajdú József
- 35./ Hegyháti Sándor
- 36./ Iszak Lajos
- 37./ Jámbor János id.
- 38./ Jámbor János ifj.
- 39./ Jámbor István
- 40./ Jámbor Ferenc
- 41./ Jámbor József
- 42./ Jámbor Gyula
- 43./ Jámbor Pál
- 44./ Kocsis József id.
- 45./ Kasza Lajos
- 46./ Kiss Lajos
- 47./ Kiss Lajos Pál
- 48./ Kum István
- 67./ Németh Kálmán Döme
- 68./ Németh Kálmán Szanati
- 69./ Németh József
- 70./ Németh Antal
- 71./ Németh Lajos Gál
- 72./ Németh Ferenc H.
- 73./ Németh Sándor Gál
- 74./ Németh István Gál
- 75./ Németh József József m.
- 76./ Nagy Antal
- 77./ Nagy Ferenc
- 78./ Németh Ferenc
- 79./ Sidó János
- 80./ Sándor Antal
- 81./ Sándor Gyula
- 82./ Simon Mihály
- 83./ Sebestyén János
- 84./ Sebestyén Ferenc
- 85./ Somogyi János
- 86./ Szabó Ferenc
- 87./ Szabó József Gulyás
- 88./ Szabó János
- 89./ Szabó János Vilma
- 90./ Szedlák Sándor
- 91./ Szalai Ferenc
- 92./ Odonics Gyula
- 93./ Poloczki János
- 94./ Pintér László
- 95./ Pető István
- 96./ Pethő János
- 97./ Pörge Gyula
- 98./ Pongrácz István
- 99./ Polgár Ferenc
- 100./ Popolics János
- 101./ Rosta István
- 102./ Tima Lajos
- 103./ Tima Ferenc id.
- 104./ Tima Ferenc ifj.
- 105./ Tömböly Antal
- 106./ Tömböly István
- 107./ Tömböly Sándor
- 108./ Tömböly József
- 109./ Tóth Gyula
- 110./ Tóth József
- 111./ Tóth Ferenc
- 112./ Tóth Imre
- 113./ Toldi István id.
- 114./ Toldi Lajos id.

49./ Kum Sándor
 50./ Kum Ferenc
 51./ Léránt László
 52./ Léránt Antal
 53./ Lendvai Kálmán
 54./ Lendvai István
 55./ Lang Imre
 56./ Magyar Lajos
 57./ Matics Imre id.
 58./ Matics Imre ifj.
 59./ Minorics Ferenc
 60./ Mészáros József
 61./ Németh Mihály
 62./ Németh László
 63./ Németh Pál
 64./ Németh Károly
 65./ Németh Sándor
 66./ Németh Károly csász

115./ Toldi Lajos ifj.
 116./ Toldi Ferenc
 117./ Toldi János
 118./ Toldi József
 119./ Toldi István ifj.
 120./ Takács István
 121./ Török József kovács
 122./ Török József bográn
 123./ Zsirai János
 124./ Garabon István
 125./ Egyed István
 126./ Kiss Miklós
 127./ Savanyú János
 128./ Farkas Imre
 129./ Dugmonits József
 130./ Horváth János Szanati
 131./ Fessler István
 132./ Tóth István gépész
 133./ Hajdú József
 134./ Hajdú József

Mezőgazdasági munkások voltak 1920-1945 között

1./ Antal József
 2./ Bokor Ferenc id.
 3./ Bokor Ferenc ifj.
 4./ Berta Sándor
 5./ Bakos József
 6./ Bokor József
 7./ Farsang József
 8./ Farsang Imre
 9./ Fülöp Kálmán
 10./ Fekete Ferenc
 11./ Gajdor János
 12./ Gajdor József
 13./ Gajdor Imre
 14./ Gajdor Lajos
 15./ Gajdor István
 16./ Gajdor Pál
 17./ Gergely Péter
 18./ Horváth Sándor
 19./ Horváth János Görbe
 20./ Horváth Lajos M.
 21./ Horváth Imre id.
 22./ Horváth Imre ifj.
 23./ Horváth György F.
 24./ Horváth István L.
 25./ Horváth János L.
 26./ Hosznyák János
 27./ Hőbe Lajos

41./ Kiss Pál
 42./ Kiss János kd.
 43./ Kiss János Pál
 44./ Kiss József
 45./ Kovács József
 46./ Kocsis Miklós
 47./ Marton Mihály
 48./ Marton József
 49./ Marton Sándor
 50./ Magyar János
 51./ Mándli János
 52./ Matics István
 53./ Matics József
 54./ Magyar János kd.
 55./ Németh Sándor P.
 56./ Németh Gyula
 57./ Németh István H.
 58./ Németh Pál Ü.
 59./ Németh István B.
 60./ Németh Lajos Gál
 61./ Nunkovics Károly
 62./ Sulyok József id.
 63./ Sulyok József ifj.
 64./ Szabó József Vilma
 65./ Szabó István Z.
 66./ Herceg Imre
 67./ Herceg Lajos

28./ Hollósi József id.
29./ Hollósi József ifj.
30./ Hóbe Károly
31./ Hérincs József
32./ Horváth Sándor R.
33./ Ipsics Imre id.
34./ Ipsics Imre ifj.
35./ Ipsics József ifj.
36./ Joós József
37./ Joós Mihály
38./ Kovács István
39./ Kiss Imre
40./ Kiss Lajos N.

68./ Piskor Gyula
69./ Piskor Károly
70./ Poloczki József
71./ Pintér József
72./ Tóth János Sósi
73./ Tóth János
74./ Tóth Ferenc
75./ Tendli Lajos
76./ Kiss Lajos
77./ Tima József
78./ Varga Ferenc
79./ Zsirai Sándor

Az itt felsorolt személyeknek kevés kivétellel volt 1-2 hold földjük is. Ugyanakkor a községben lakó törpebirtokos családok is vállaltak időszakai munkát, aminek bérével a szükségleteik kiegészültek.

Káldon káldi népviselet 1945 előtt

Káldi kékgatyások, Ferdekalapos káldiak.

Az 1945 előtti időben nem volt ilyen egységes a ruházkodás, mint napjainkban. Minden község lakossága más és más színű és alakú ruhát hordott. A vásárokon, ahová több község lakossága összesereglett, a viseletükről megismerték, hogy ki melyik községbe való. A takácsok a szövőgépgyárak fejlődése során elmúltak, elszakadtak a régi vászongatyák, amit pótolni kellett. A szövőgyárakban készült kékre festett gyócsból ugyan-olyan méretű gatyát varrtak, mint a régebbi vászongatyák voltak Káldon ezek nagyon elterjedtek, - cseléd-munkás-kisparaszt nyáron így viselt, ezért lettünk „Kékgatyások.” (Ezt csak hétköznapi hordták.)

A káldi ember a kalapját ferdén tette a fejére, ezért pedig „Ferde-kalaposok” lettünk.

Ami az ünnepnapi viseletet illeti, a környező községek közül a káldi nép kiemelkedett. Nálunk elsőnek hódított az angol és francia divat. Mindig voltak akik terjesztették, mert Káld községnek a társadalmi összetétele hasonlított a városéhoz.

Helyben laktak a földesurak, voltak tisztviselők, iparosok, akik Bécsben is megfordultak, szabók mindig voltak, - főleg „Női-szabó”-k, akik a divatot terjesztették.

Iparosok, kereskedők és korcsmárosok voltak Káldon 1850-1950-ig

1./ Édenhoffer József kovács	75./ Farkas Herman cipész-csizmadia
2./ Édenhoffer Pál kovács	76./ Hóbe József cipész-csizmadia
3./ Maizburger Ferenc kovács	77./ Szabó Lajos id. cipész-csizmadia
4./ Adelmann János kovács	78./ Kovács István cipész-csizmadia
5./ Flech János kovács	79./ Göcze László cipész-csizmadia
6./ Mészáros István kovács	80./ Göcze Sándor cipész-csizmadia
7./ Boros János kovács	81./ Joós István cipész-csizmadia
8./ Szabó János kovács	82./ Szabó Lajos ifj. cipész-csizmadia
9./ Szabó Lajos kovács	83./ Sulyok Ferenc cipész-csizmadia
10./ Hollósi György kovács	84./ Péter Kálmán cipész-csizmadia
11./ Tóth István kovács	85./ Németh Lajos cipész-csizmadia
12./ Hóbe Kálmán kovács	86./ Toldi Kálmán cipész-csizmadia
13./ Szedlák Sándor id. kovács	87./ Toldi Pál cipész-csizmadia
14./ Holpert Géza kovács	88./ Góczán Imre cipész-csizmadia
15./ Simon Mihály kovács	89./ Németh Péter cipész-csizmadia
16./ Krakker József kovács	90./ Krákker Imre cipész-csizmadia
17./ Kocsis József kovács	91./ Hóbe Miklós cipész
18./ Jámbor Gyula kovács	92./ Boros Dezső cipész
19./ Török József kovács	93./ Tausz Ferenc cipész
20./ Hóbe Gyula kovács	94./ Farkas Ignác cipész
21./ Ponyhart Imre kovács	95./ Németh József szabó
22./ Ponyhart György takács	96./ Németh Károly szabó
23./ Ponyhart Antal takács	97./ Róth Béla szabó
24./ Horváth József takács	98./ Illés Sándor szabó
25./ Hóbe Dániel takács	99./ Farkas József szabó
26./ Szabó Vendel takács	100./ Parapatics Benedek szíjgyártó
27./ Németh Ferenc takács	101./ Németh Pál szíjgyártó
28./ Schlaps Vendel kőműves	102./ Rechnitzer Ignác hentes
29./ Föcsh István kőműves	103./ Saly Imre "-"
30./ Tiszaer János kőműves	104./ Klinkó Lajos "-"
31./ Máyerhoffer Mihály kőműves	105./ Peitli István hentes
32./ Szabó János kőműves	106./ Nagy Lajos hentes
33./ Szabó Márton kőműves	107./ Scheiber Sándor vegyeskereskedő
34./ Szabó Pál kőműves	108./ Schwarz Sándor vegyeskereskedő
35./ Horváth Ferenc kőműves	109./ Kerpen Izidor vegyeskereskedő
36./ Horvát Pál kőműves	110./ Kohn testvérek vegyeskereskedő
37./ Szabó Kálmán kőműves	111./ Csillag Adolf vegyeskereskedő
38./ Szabó László kőműves	112./ Komáromi Pál vegyeskereskedő
39./ Péter Lajos kőműves	113./ Benedek Sándor vegyeskereskedő
40./ Füzfa Károly kőműves	114./ Makk József vegyeskereskedő
41./ Góczán Mihály kőműves	115./ Perendy Lajos vegyeskereskedő
42./ Németh Ferenc kőműves	116./ Göcze József vegyeskereskedő
43./ Németh István kőműves	117./ Hangya Szöv. vegyeskereskedő
44./ Poloczki Károly kőműves	118./ Richter István vendéglős
45./ Imre Ferenc kőműves	119./ Varga János vendéglős
46./ Hettlinger János kőműves	120./ Nagy Sándor vendéglős

47./ Pintér Ferenc kőműves	121./ Szűcs Ferenc vendéglős
48./ Szabó József kőműves	122./ Fisher Adolf korcsmáros
49./ Szabó Ferenc kútásó	123./ Mike Ferenc korcsmáros
50./ Szabó Pál kútásó	124./ Pintinger József korcsmáros
51./ Méder László borbély	125./ Ráczonpech Mihály korcsmáros
52./ Horváth István borbély	126./ Jánosa István korcsmáros
53./ Rupsics István borbély	127./ Komáromi Pál korcsmáros
54./ Tömböly Ferenc bognár	128./ Rechnitzer Ignác korcsmáros
55./ Tóth Ferenc bognár	129./ Kiss Józsefné korcsmáros
56./ Kiss Lajos bognár	130./ Magyar Istvánné korcsmáros
57./ Fessler István bognár	131./ Makk József korcsmáros
58./ Bognár Sándor bognár	132./ Kerschbaummayer Ernőné korcsmáros
59./ Szele János bognár	133./ Balogh Mihály korcsmáros
60./ Török József bognár	134./ Góczán József korcsmáros
61./ Kersbaum Ferenc asztalos	135./ Deutsch Sándor korcsmáros
62./ Szabó Sándor asztalos	136./ Peitli István korcsmáros
63./ Illa Gyula asztalos	137./ Nagy Lajos korcsmáros
64./ Markó József asztalos	138./ Tejszővetkezet tejüzem
65./ Farkas János asztalos	139./ Szeszfőző Rt. pálinkafőzés
66./ Török Imre asztalos	140./ Krausz Simon lókereskedő
67./ Hollósi Kálmán asztalos	141./ Krausz Lajos lókereskedő
68./ Fülöp Ferenc asztalos	142./ Deutsch Jenő lókereskedő
69./ Krakker Lőrinc kádár	143./ Szabó Mihály mészkereskedő
70./ Krakker Antal kádár	144./ Ipsits József sertéskereskedő
71./ Krakker Ernő kádár	145./ Horváth Márton tej, tojás, vegyesker.
72./ Tausz Farkas cipész-cs.	146./ Szabó Géza Szabó
73./ Tausz Lipót cipész-cs.	147./ Hőbe Jenő kőműves
74./ Göcze József cipész-cs.	

A sárvári ménes története

(Hivatalosan Sárvár néven futott, a Szitamajori ménes.)

A ménest Estei Ferdinánd (V. Ferenc főherceg) modenai uralkodó alapította. A tenyésztési irányzat olyan lovakat kívánt létrehozni, melyek a gazdasági nehéz munkát is képesek lesznek elvégezni, és az ügetést is bírják. 1852-ig a Nóniust tenyésztették, majd 1853 és 1863 között az Arabs vonalat erősítették. Ezeket a Radautzi udvari ménesből, Mezőhegyesről, és Bábolnáról szerzett ménekkel tenyésztették. 1864-ben már Angol félvér mént hoztak Mezőhegyesről, majd 1870 után Angol telivér ménekkel fedeztettek. A ménes 1892-ben 170-180 db lóból állott: 12 db telivér, 44 db félvér anyakancából. A többi fiatal ló és csikó volt. Az alapszín sötét pej (meggyepej) a lovak átlagos magassága 170-180 cm volt.

A ménesből először 1890-ben léptek versenypályára a csikók. Az első győztes „Sziporka”, mely meghozta a gróf Erdődy Károly színeiben a ménes számára a diadalt, de még Tökfilkó, Hogyne és Herpenyő is a legjobbaknak bizonyultak.

Méneskönyvet 1826 óta vezetnek. A ménest Bischl Ottó bajor királyi őrnagy vezette hosszú ideig, nagy hozzáértéssel és gondossággal.

A lótenyésztés jóveldelezőnek bizonyult és az állományt növelték, de Sárváron a vadkertben már nem volt elég férőhely és legelő, ezért a Káld községhez tartozó Szitamajorban építettek egy hatalmas lóistállót, ami 1900-ra készült el. Az istálló hossza 100 bécsi öl = 189,6 méter. Az istálló hosszanti közepén volt egy szép tiszta nyerges és egyben kocsisín, melyből egy kapun át jutottak a kör alakú lovardába, - amit cirkusznak neveztek. (Kör alakú volt, a latinból vették ezt az elnevezést.) Volt benne egy kiemelt rész, az urak és az úrnők onnan nézték a lovakat és a lovasokat. A nők is tudtak lovagolni, tehát el tudták dönteni, hogy ki milyen lovas. A hercegi uradalomban csak olyan lovasz (káldiasan csikós) lehetett, aki szerette a lovat és szabályosan tudott lovagolni. Az egyenruhájuk Bajor lovasz-egyenruha volt, mely sildes tányérsapkából, nyakig gombolt zubbonyból, csizmanadrágból és csizmából állott. A sapka és a ruha szürkésbarna színű volt. Mindezeket az uradalomtól kapták. Itt nem volt gatyás-csikós mint az Alföldön.

1912-ben „Nohr-Stár” ménekkel frissítettek, majd 1920 után a „Furiosó” mellett döntöttek, amivel megmaradtak 1944-ig, amikor a ménest Münchenbe menekítették.

A Furiosó állomány is zömmel sötét-pej (meggyepej) színű volt, magasságuk 170-180 cm, - szárméletük 22 cm.

Az innen kikerülő ménék Sárvár néven futottak, úgy belföldön, mint külföldön, ismertek voltak. Több hazai és nemzetközi versenyen részt vettek a ménes lovai, szégyenkezni nem kellett miattuk.

Tenyésztésbe csak a genetikailag fejlett, ép egyedek maradhattak meg. Az átavizált csikót fejbeltővéssel elpusztították, ugyanezzel a módszerrel likvidálták azokat az anyakancákat is, melyek 20-25 ellés után elhasználódtak. A ménesbe nem illőket selejtezték és a parasztságnak eladták. 1920 után a mezőgazdaság részére igáslónak inkább hidegvérű, keresztezett fajtákat alkalmaztak. (Ardeni, Muraközi) Ezek a szántóföldön nyugodtabban jártak. Utánpótlásra ezekkel csikóztattak és a ménesben felnevelték őket.

Szitamajorban 1920-1944-ig terjedő időben a következő állomány állt:

1./ Tenyészmén	5 db
2./ Anyakanca	100 db
3./ 0-06 hónapos csikó	80 db
4./ 06-12 hónapos csikó	75 db
5./ 1-2 éves csikó	70 db
6./ 2-3 éves csikó	70 db
7./ 3-4 éves csikó	70 db
Összesen:	470 db

A tenyésztést irányította Bischl Ottó Bajor királyi őrnagy.

Állatorvosok voltak: Kreika József
Keresztes Gyula

Ménegazdák voltak: Berger Mihály, aki egyben juhász számadó is volt.
Müllner József
Csupor Ferenc
Bokor Imre

Csikósok voltak.

1./ Somogyi János
2./ Dénes József
3./ Gerencsér Mihály
4./ Ipsits József
5./ Matics Dénes
6./ Bokor Ferenc
7./ Németh Péter
8./ Bakos Márton

9./ Bödőcs János
10./ Bokor Imre
11./ Dénes Sándor
12./ Bödőcs József
13./ Bödőcs Ferenc
14./ Németh Péter ifj.
15./ Müllner Ferenc
16./ Károlyi József

/Az uradalmi könyvelésből/

Szeszgyár építés

1939-40-ben a Bajor hercegi uradalom Pusztaláncon, a volt szakiskola és tejüzem épületében szeszgyárat alakított ki. Ez nagyon jövedelmező vállalkozás volt, mert nem csak a saját terményeiket dolgozták fel, rengeteget vásároltak is. A gyár Iparengedélye szerint „MEZŐGAZDASÁGI SZESZGYÁR” volt. Kukorica, répa, burgonya, árpa és melasz volt az alapanyag. A termelt szesz nagyobb része hadicélra ment, kisebb részét a gyógyszergyárak kapták. 1945-1952-ig szovjet tulajdonba volt, majd visszakerült magyar kézre, még hat évig üzemelt és 1958-ban végleg leállt, leszerelték.

A II. világháború 1938-1945

A gazdasági helyzet az előző évekhez képest egy keveset javult, de ennek már nem örülhettünk, mert megjelent fölöttünk a háború „Halálmadara” és elkezdődött a második „Világháború”.

1938. Felvidék megszállása. (Első Bécsi döntés)

1939. Kárpátalja megszállása:

1940. Erdély megszállása. (Második Bécsi döntés)

1941. Délvidék megszállása

1941-1945. A Szovjetunió ellen folytatott háború.

Hadbavonultak száma: 204 fő

Harctéren elesettek száma: 46 fő

Polgári halott: 4 fő

Erdélyi bevonuláskor: 1 fő

Kórházban: 1 fő

Koncentrációs táborban: 2 fő

Hadiözvegyek: 8 fő

Hadiárvák: 11 fő

Hadirokkant: 2 fő

A második világháború idején német katonai egységek 1941. március havában jelentek meg Káldon először, - amikor Jugoszláviába vonultak. Ettől az időtől fogva volt hazánk a német hadsereg hadtápterülete, majd hadszíntér. 1941-től 1944-ig csak a német katonák jelentették az idegenforgalmat. Majd 1944-ben idetelepült teljes személyzetével a Mátyásfüldi Repülőszertár és a Palánkai Katonai Mentelep. Időközben a nyugatra vonuló katonai csapatok is megszálltak itt egy-két napra. Minden ház tömve volt lakóval. Ami a közellátást illeti holtpontra jutott, mert az élelmiszerkészletek kifogytak.

A hadbavonultak munkája hiányzott és főleg a hanyatló mezőgazdasági terméseredményeken érződött legjobban. A földek nagyjából rosszul, - kisebb részét pedig egyáltalán nem művelték. A szántóföldek elgyomosodtak a tarackbúza (pörgye) elburjánzott. Az a kis létszámú lengyel internált és orosz hadifogoly csapat, akik a háború alatt itt voltak, nem bírták elvégezni azt a munkát mennyiségileg, amit a hadbavonultak hátrahagytak. Az évről évre csökkenő termést Jurcsek is megdézsmálta, a lakosság nélkülözött. Az iparcikkellátás akadozott, majd a végén éppen, - hogy meg nem szűnt.

Benedek Sándort családjával együtt 1944 nyarán deportálták a szülők a koncentrációs táborban meghaltak, mindkét lányuk életben hazatért.

1944. október 15-én a német fegyverek védelme alatt, élükön Szálasi Ferenc vezérükkel, a nyilasok átvették a hatalmat és a háborút „totális” jelzővel ruházták fel, ami még további nagyon sok emberi és anyagi áldozatba került.

Katonai szolgálatra köteleztek minden 18-60 év közötti férfit, aki csak mozogni tudott. A bevonulástól csak az menekült meg, aki „Meghagyott” volt, vagy hadiüzemmé nyilvánított munkahelyen dolgozott.

A meghagyás nem egy új keletű fogalom volt, létezett már az első világháború idején is, ami abból állott, hogy nem kellett katonai szolgálatra bevonulni annak, - akit a termelés érdekében fontosnak tartottak, hogy idehaza maradjon. A meghagyás személyekre vonatkozott, a „hadiüzem” fogalma pedig egy termelő egységre. Káldon „hadiüzem” jellegű munkahely az uradalmi erdőn volt a fakitermelés és ugyancsak az uradalmi földeken az aratás és cséplés idejére.

1945. március 27-én a „német megszállók” mentek, helyükbe a „szovjet megszállók” jöttek, akik „IDEIGLENESEN” 47 évig tartózkodtak itt. A magyar nép életében 1945 olyan mérföldkő, amilyen a történelem folyamán még nem volt.

Az első lépcsőben érkezett szovjet katonák doppingolva voltak, vadállat módra viselkedtek, a nőknek bujkálni kellett előlük, és mindent vittek, amit csak értek. Bükfa Ilonát lelőtték. Sulyok József, aki elég jól beszélt oroszul, a nők védelmére kelt, ezért egy szovjet katona rálőtt, - szerencséjére elütötte a puskát, és az agyát nem érte a golyó. Sokáig bekötött fejjel járt. Néhány család elment Nyugatra, akik csakhamar vissza is jöttek. A község lakóinak egy része félve a légi és tüzőrségi támadástól, kiment az erdőbe és néhány napig ott is tartózkodott. Lassan mindenki hazatért.

A "ruszki" kórház

Kísért a múlt, mert 1945-ben nagyon drága árat fizettünk mi káldiak azért, hogy a községben kastélyok és nagy házak vannak. A szovjet katonai parancsnokság Káldon szemelte ki a katonai kórház helyét. A kastély, - amiben most a (Hubertusz Vendéglő üzemel) volt a központ, itt végezték a műtéteket és lövöldözték fejbe a gyógyíthatatlan betegeket. Kórháztermek voltak az alábbi helyeken. Az Intézőlakásban, ahol most Bokor Gézáné, Géczi József és Kiss János laknak, a Polgármesteri Hivatalban, - akkor még nem is volt teljesen készen, mellette az Erdészeti házban, - ahol most a gyógyszerár van és az mellett a Domonkos-féle házban, a ház most Káldy József tulajdona. Minden terem tömve volt beteggel. Volt itt sebesült, tifuszos és a zöme vérbajos, akiket tarkólövessel küldtek el a másvilágra. Itt temették el őket a Káldi temetőben. A község lakosságát arra kötelezték, hogy mindenféle piszkos és veszélyes munkát, - takarítást, a véres, gennyes kötszerek mosását, a konyhájukon az ételnek való előkészítését állandón végezzék el. Mindent ingyért. Néhány embert tifusszal megfertőztek, akiknek a gyógyszere napi 5 kg főtt burgonya volt. Állandóan a tojást, a vágómarhát és sertést követelték, mindent ingyért. Amikor a kórházparancsok is látták, hogy a községet már mennyire kiélték, az után mentek a szomszédos községekbe, - és ami legborzasztóbb volt, - káldi embereket vittek magukkal a capcarát összeszedni. Aki nem bírta - és ha tehette, elment más községekben nagy városokban élő rokonaihoz, ott bújt meg.

Tartózkodott itt 1945 nyarán egy nőkből álló rádió-távírász szakasz is. Bunkerlyuk a Hosszú dűlőben lévő börtön, id. Tanai Imre jelenlegi házától déli irányban 200 m távolságra volt. Berlinton Moszkváig tartották az összeköttetést. Velük nem volt sok probléma, mert a kórházban étkeztek, nekik mindennap 1000 liter fürdővíz kellett. A szőlőhegyeken elzabrált kádak jó alkalmatosságok voltak, amiket távozásukkor elajándékoztak. Az utóbbiak 1945 őszén, a kórház 1946-ban távozott.

Az 1945. évi földreform

Hazánk keleti részét már 1944-ben elfoglalta a szovjet hadsereg. Debrecenben megalakult az Ideiglenes Nemzeti Kormány, melynek elsődleges feladata a Földreform végrehajtásával kapcsolatos jogszabályok előkészítése volt. Megszületett a 600/1945-ME. számú rendelet, mely a nagybirtokrendszer megszüntetéséről és a földműves nép földhöz juttatásáról szólt. Minden városban és községben Földigénylő Bizottságot választottak a földigénylők közül, akik az ügyek intézését voltak hivatva elvégezni.

A Bizottság tagjai lettek Káldon:

Elnök:	Szabó József
Tagok:	Horváth László
	Bokor József
	Vörös István
	Schmidt József
	Fehér Sándor
	Fülöp Mihály

A Földigénylők és az igénybe vehető földek összeírása gyorsan megtörtént, -amit a Megyei Földbirtokrendező Tanács soron kívül jóváhagyott.

Birtokviszonyok voltak Káldon 1945-ben.

Bajor ki. Herceg	2.904 kh.
Maróthy család	1.430 kh.
Kis és törpeb.	1.612 kh.
Vagyontalan volt	65 család
1-5 kh. ig birt.	268 család
5-20 kh. ig birt.:	52 család
20 kh. felüli:	8 család

Kiosztásra kiadva: Káldiaknak, 1700 kh., vidékieknek, 216 kh.

Káld községnek Közös legelőnek és FANET: 156 kh.

Megtörtént a földosztás, kb. 250 család jutott földhöz, de ez az állapot rövid ideig tartott, mert többen is az első év után visszaadták a kapott földet. Főleg a volt cselédség nem örvendezett neki.

Hogy miért nem? –arra következő a magyarázat. A Bajor hercegi Uradalomból a ménest Münchenbe menekítették, a szarvasmarha állományt pedig a Rábán túlra, - Újmajorba és Péterfára. A Hercegi uradalom gazdatisztjei első világháborús főhadnagyságok és századosok voltak, és naivan azt hitték, hogy a Rába folyó megállítja a Szovjet Hadsereget. A politikai tájékozatlanságukkal jól tettek az Ikervár környéki lakosokkal, mert a szovjet katonáktól borért és pálinkáért vették a szekereket és állatokat. Káldra csak egy pár algájer ökör került vissza szekérrel együtt, amit a Jámbor István bácsinak sikerült megszerezni. József majorban is csak egy pár szilajökör maradt. Maróthyék állatállományát a szovjet katonák elhajtották, néhány darabot sikerült csak elcsórni belőlük. Itt volt a sok föld állat nélkül. A volt cselédembereket nagyon bántotta az, hogy a szomszédos községben, majorokon kiosztották az állatokat és azokat az oroszok nem vitték el. Nekik azonnal lett befogójuk, a káldi embereknek pedig úgy kellett terményért állatot venni.

A másik problémát pedig az okozta, hogy a szövetséges nagyhatalmak a Magyarországi Német Állampolgárok vagyonát, - szövetségesüknek a Szovjetunióknak ítélték oda. A Földreform során kiosztott földet meghagyták a juttatottaknak, - de az összes épületet, a ki nem osztott közös legelőt és az összes hercegi erdőt, saját kezelésükbe vették. A Szovjet Vagyonkezelés Központja a sárvári vár lett. A lakásokról bérletet kellett fizetni és nem építkezettek.

(Wittelsbach Ferenc Bajor királyi herceg német állampolgár volt.)

Amikor a Magyar Állam a SZU-tól megvásárolta a német állampolgároktól elkobzott vagyont, akkor nyílt lehetőség a Hercegi házak megvásárlására.

A politikai pártok szerveződése Káldon 1945-ben

Községünk jelenleg pártsemleges, belefáradt a nép az erőszakos politizálásba. Amikor a megszálló német hadsereg 1945 tavaszán elhagyta hazánkat, a Nyilaskeresztes párt automatikusan megszűnt. Más irányban kezdődött a politizálás, sorra alakultak a Politikai Pártok. Káldon a Független Kisgazda Földmunkás és Polgári Párt, a Nemzeti Paraszt Párt, a Szociáldemokrata Párt, és a Magyar Kommunista Párt voltak a bejegyzett pártok. Kezdetben legnagyobb tábora a Kisgazda Pártnak volt, ez annak a velejárója, hogy a Földreform során a lakosság nagyobb része önálló gazdálkodó lett. A Nemzeti Paraszt Párt politikáját is sokan elfogadták, mert a fő témájuk a Földreform volt. A szociáldemokrata Pártot néhány iparos és kistisztviselő érezte magáénak, a Kommunista pártnak volt a legkisebb tábora, az 1919-ről maradt rossz emlékek és a Szovjet Hadsereg brutális bevonulása miatt. Az első választáson a Kisgazda Párt elsőprő győzelmet aratott, és ezzel elkezdődött a nem Kommunista politikusok üldözése. A magyar nép által megválasztott vezetőknek életüket mentve, menekülni kellett az országból. Attól a pillanattól kezdve, amikor a Szovjet Hadsereg megszállta hazánkat, itt mindennek úgy kellett történni, ahogyan azt Moszkvából diktálták. SZTALINT erre Teheránban, Yaltán és Postsdamban Rosvelt Amerikai elnökkel és Churchill angol miniszter elnökkel kötött egyezsége jogosította fel, -ami 50 évre szólt. A nép pedig tavasszal őszre -összel pedig tavaszra várta a változást. A második választáson „Csalással” a Kommunista Párt győzött, rajta kívül minden Pártot betiltott, a Szociáldemokrata Párt tagjait átvette. Voltak olyan Szociáldemokraták, akik ezzel a lehetőséggel nem kívántak élni, ugyanakkor többen is szereztek régebbre keltezett Szociáldemokrata tagsági könyvet, amivel Kommunista Párt tagok lehettek. Akkor már előnyösnek látszott Párt tagnak lenni. 1946. augusztus 1-jén újpénz lett a forint.

A község villamosítása

Községünk villamosítása 1948-ban történt. Azt, hogy elég korán Káldra került a sor, - Dr. Löffler Iván akkori Vármegyei aljegyzőnek köszönhetjük, mert lobbizás már akkor is volt. A hálózati oszlopok társadalmi munkában az Állami erdőn lettek vágva, ingyen, - bérmentve, és a helyszínre szállítás is azon módon történt. Furcsa az egészben azt volt, hogy a hálózat bekerülésének költségeit nem házak, vagy egyéb igények szerint kellett fizetni, - hanem az szerint, - hogy kinek hány hold földje van. Pedig a villany nem a földet világította. Akinek nem volt földje az a hálózatba nem fizetett bele és elsőnek vezette be házába a villanyt.

Átadásra 1948. október 19-én került sor és több év is eltelt mire minden lakásba villany lett. Az idő haladtával a akácfa oszlopokat betonoszlopokkal cserélték ki.

Népoktatás és az egyházi iskolák államosítása

A középkori népnevelés iskolája a templom volt, tananyagát a keresztény hit igazságainak és szertartásainak népszerű magyarázata képezte. Ez volt az úgynevezett Fárai iskolázás.

Hazánkban a legrégebbi ilyen iskola a Vasvármegyei Pápóczi községben volt. A XIII., XIV., és XV. században számos plébánia alapított, melyeknek legnagyobb része iskolával is bírt: Így a XIII. században Kőszeg, Egyházas-Szecsőd, Rum Óriszentpéter, Vasvár, Muraszombat, Sámfalva, a XIV. században Léka, Rőt, Rábakovácsi, Felső-paty, Niczk, Ölbő, Répceszentgyörgy, Sárvár, Vámoscsalád, Káld, Kercza, Velemér, Mártonhely; a XV. században Gyarmat; a XVI. században: Nagypöse, Tömörd, Kethely, Németszentmihály, Szalonak, Némethidegkút, Kertes, Gyanafalva, Ikervár és Kenyeri.

(Káld esetében nagy szerepet játszott az a tény, hogy zömmel nemes és várjobbágy családok laktak.) A közoktatásiügyi állapotok a XVI. században Vasvármegyében is szomorú képet mutattak. A Mohácsi vész után megszűnt minden forrás, melyből a népnevelés erőt meríthetett volna. A fárai iskolázás elhanyagolt, a zárdák, templomok, iskolák romban heverték, az oktatással foglalkozó papság sorai megritkultak, és ehhez járultak még a vallási villongások is. A vallási harc azonban nemhogy megsemmisítőleg hatott volna a meglazult szellemi életre, inkább serkentőleg hatott. Versenyben építették az iskolákat, a protestánsoknál a papok kezdetben egyúttal tanítók; a katolikusoknál már szerepelnek az iskolamesterek. (ludimagistri). A most régeinek nevezett iskolák a XIX század közepe táján épültek, korábban az iskolamester házában folyt a tanítás. Iskolakötelezettség nem volt, csak a fiúk jártak iskolába, a lányok nem. A tandíj fizetésének összege aszerint alakult, hogy hány tantárgyat tanítottak egy-egy gyerekkel. Írás, olvasás, számtanból választhattak, volt aki csak egyből kért oktatást az után fizetett. A mai embernek ez furcsának tűnik, de tudni kell azt, hogy még a XIX. század elején is, - nem tanítóképzőben végzett emberek voltak az iskolamesterek, és az a szülő, aki számolni meg tudta tanítani a fiát, az nem fizetett azért, - mert a szegénység régen sem volt jó útitársa a köznépeknek. A katolikus iskola 1870-ben lett két tanerős, majd 1908-ban három tanerős, amivel megmaradt 1948-ig, az iskolák államosításáig. Az evangélikus iskola végig egy tanerős volt. Államosítás után a felekezeti különbség megszűnt.

Iskola igazgatók voltak 1948-tól napjainkig.

- 1./ Páthy Júlia
- 2./ Erdős János
- 3./ Horváth József

- 4./ Bokor Gyula
- 5./ Csizmazia Imréné
- 6./ Kecskés István
- 7./ Pécz Istvánné

1948-1955 közötti időben itt tanítottak.

- 1./ Páthy Júlia
- 2./ Erdős János
- 3./ Szele Mária
- 4./ Horváth Éva
- 5./ Lukinics Andorné
- 6./ Szabó Istvánné
- 7./ Kovács József
- 8./ Poór Imréné
- 9./ Karcsai Károlyné

- 13./ Nagy Károly
- 14./ Baksay Georina
- 15./ Kiss Ágnes
- 16./ Kiss Teréz
- 17./ Kósa Margit
- 18./ Káldy Lajos Géza
- 19./ Ecker János
- 20./ Bende Magdolna
- 21./ Pupp Ilona

- 10./ Horváth Józsefné
- 11./ Horváth József
- 12./ Lugosy Ferenc

- 22./ Lengyel Mihály
- 23./ Váradi István
- 24./ Bíró Irén

1955-1970 közötti időben itt tanítottak.

- 1./ Bokor Gyula
- 2./ Csizmazia Imre
- 3./ Csizmazia Imréné
- 4./ Góczán Tiborné
- 5./ Kecskés István
- 6./ Kecskés Istvánné
- 7./ Kupi Tiborné

- 8./ Zseli Istvánné
- 9./ Lugosi Piroska
- 10./ Kassay Istvánné
- 11./ Kovács László
- 12./ Kovács Lászlóné
- 13./ Palotay Jánosné
- 14./ Takó Erzsébet
- 15./ Kozó Margit

1970. a jelenlegiekig itt tanítottak.

- 1./ Bokor Gyula
- 2./ Csizmazia Imre
- 3./ Csizmazia Imréné
- 4./ Góczán Tiborné
- 5./ Kecskés István
- 6./ Kecskés Istvánné
- 7./ Zseli Istvánné
- 8./ Recsetár Zsuzsa
- 9./ Csóiné Szabó Enikő
- 10./ T-né Horváth Marianna
- 11./ Kupi Tiborné
- 12./ Bakler Csaba
- 13./ Lugossy Piroska
- 14./ Kovács László
- 15./ Kovács Lászlóné
- 16./ Pécz Istvánné
- 17./ Dr. Fülöp Dezsőné

- 18./ B-né Fábián Anna
- 19./ Kondor János
- 20./ Borsi Katalin
- 21./ Pintér Éva
- 22./ Palotay Jánosné
- 23./ Hédi Zoltánné
- 24./ Dr. Dósa Andrásné
- 25./ Kassay Istvánné
- 26./ Bokor Zsuzsanna
- 27./ Szekeres Rita
- 28./ Dr. Lakner Lászlóné
- 29./ Vathy Márta
- 30./ Tamás Jenő
- 31./ Zsitené Pécz Ibolya
- 32./ Bozzai Zoltánné
- 33./ Czilinger Jánosné
- 34./ Solymosi Mária
- 35./ Gecse Tamásné

Mikor alakult Káldon az első óvoda?

Községünkben az első óvoda 1945 nyarán kezdte meg a működését, ami abból a megfontolásból jött létre, hogy azokat az iskoláskor előtti gyerekeket, akiknek a szülei a gabona betakarításával voltak elfoglalva, - összefogja, - vigyázzanak rájuk, és az időt hasznosan töltsék el. Első esztendőiben az óvoda csak a nyári iskolai szünet idején működött, mert az egyik tanterem szolgált óvodaként. Néhány év elteltével az óvoda is fejlődött, abban az épületben kapott egy termet ahol most a pékség van (Berzsenyi D. u. 8.) Itt már napközi otthonos óvoda lett, egész évben működött és kosztot is kaptak a gyerekek. Ebből az épületből az óvoda a kiskastélyba költözött, (most Bokor Jánosné tulajdona) onnét pedig 1963-ban a jelenlegi helyére.

Óvónői szerepet töltöttek be az első években:

Müllner Gabriella
Pásthly Julianna
Szele Mária

Óvónők voltak a jelenlegiek előtt:

Kondor Teréz
Galambos Miklósné

Gépállomás Káldon 1949-1969-ig

A felsőbb szervek azért helyezték Káldra a gépállomást, mert itt akartak kialakítani egy nagy TSZ központot. Ezt a célkitűzésüket az Állami Gazdaságot szervezők áthúzták. A gépállomás nem volt egy rossz intézmény, mert elfogadható áráért végzett mindenféle mezőgazdasági munkát. A baj ott volt, hogy a mezőgazdaság nagyüzemi szervezése úgy a TSZ, mint az ÁG részéről párhuzamosan folyt. Az Állami Gazdaságok mint állami intézmények, azonnal tudtak fizetni a végzett munkáért, a TSZ-ek pedig csak év végén, - akkor is keveset. Érthető, hogy az emberek az ÁG-ba siettek. Az ÁG-nak saját gépparkja volt, a Gépállomással ők nem dolgoztattak. 1969-ben a gépállomásokat felszámolták, az összes gépet eladták a Termelőszövetkezetnek.

A SERNEVÁLL Szitamajorban.

1949-ben létrehozták Szitamajorban a sertéstenyésztő Nemzeti Vállalat egyik telepét. Az alapot képezte: 500 db anyakoca, melynek évi szaporulata kb. 8000 db malac volt, amit fölneveltek és meghizlaltak. Részükre a takarmányt állami készletből biztosították. (Főleg abból, amit a parasztság beszolgáltatót.) 1952-ben rossz termés volt, a tervezett mennyiség nem folyt be, - a kismalacok kivételével az erdőn makkoltatták az állományt, ami komoly veszteséggel járt. A sertésállományt kezdték csökkenteni, elsőnek a lovakat, a ménest fejlesztették, majd áttértek a szarvasmarhatartásra. A Serneváll megszűnt ugyan, - de az Állami Gazdaság majd annak utódja a SÁRVÁRI MEZŐGAZDASÁGI RT. ma is foglalkozik sertéstenyésztéssel, - tartással. A szarvasmarha állományuk Holstein Friz fajta, ami tejelő típus. Részükre a takarmányt, - saját maguk termelik meg.

A tanácsok alakulása és szerepe

Az Állampárt 1950-ben elérkezettnek látta az időt arra, hogy a régi közigazgatási szervezetet lerombolja, és helyébe szovjet mintára fölépítse a tanácsi rendszert.

A községi bíró helyébe a tanácselnök lépett.

A jegyző helyébe a tanácsbíró lépett.

Az esküdtek helyébe a VB tagok léptek.

A képviselők helyébe a tanácsstagok léptek.

1950-1990 közötti időben

tanácselnökök voltak:

Németh Sándor

Hollósi József

Pócza István

Németh Lajos

Bokor Gyula

Simonics Pál

tanácsbírók voltak:

Vörös Rezső

Redőcs Mária

Pócza István

Fehér József

Domján Lászlóné

Horváth Tibor

Erősítették az adminisztrációs vonalat, - egy személy a „Beszolgáltatási” ügyeket intézte, egy pedig mint „Dűlőfelelős” a mezőn ellenőrizte, hogy a gazdálkodók elvetették a kiírt növényféléket, mert tervgazdálkodás folyt. Létrehozták a GAMESZT is, - amit később megszüntettek. Esetenként alkalmi kisegítőt is bevontak, mert nagyon sok volt az adminisztráció, főleg a tagosítások esetében. Az pedig Káldon többször is volt. A községi tanácsok részére 1950-1956 közötti időben nagyon hálátlan szerep jutott, - a beszolgáltatások és a tagosítások. A beszolgáltatási mérce olyan magas volt, hogy azt csak az a gazdálkodó tudta teljesíteni, - akinek a gazdasága kellően be volt instruálva. A kezdő gazdálkodót már első évben megfojtották. A beszolgáltatási jogszabályt és tabellát kommunista közigazdászok készítettek el, ami progresszivitáson alapult.

A 25 kh-nál nagyobb területen gazdálkodókra külön szabály vonatkozott, őket kuláknak minősítették és akkora adó- és beszolgáltatási terhet róttak rájuk, amit teljesíteni nem lehetett. Ez volt a cél, - mondjon le a földről, - gyerünk a nagyüzembe. Ez így ment 1955-ig, aki nem tudta teljesíteni amit kértek tőle, az lemondott a földjének tulajdonjogáról a nagyüzem javára. Ebben az időben Káldon az Állami Gazdaság volt a föld felvevő piaca. A beszolgáltatási tételek emelkedtek, az árak maradtak, volt még „Búza földadó” is, - az összes beszolgáltatott termény és állatért kapott pénz pedig nem volt elég a „Pénzadóba”. A nép szegényedett, egyre többen mondtak le a földjükről, amit táblába kellett tagosítani. A tagosításokat a Járási Tanács Mezőgazdasági Osztálya szervezte, amit a Járási Pártbizottság is ellenőrzött. A tagosítás mindig a nagyüzem javára történt, mert a tábla lett minőségileg a jobbik helyre jelölve és onnét menni kellett annak, aki nem mondott le a földjéről. (De elvileg hasonló minőségűt kapott.) Amikor a felsőbb szervek azt látták, hogy Káldon minden gazdálkodó az Állami Gazdaságnak szándékozik átadni a földjét, leállították, azaz megtiltották a gazdaságnak, hogy földet vegyen át, mert Káldon minden áron MTSZ alakítás volt a céljuk, ami sikerült is nekik.

Az MTSZ szervezése Káldon

Amikor az illetékesek azt látták, hogy az eddig alkalmazott módszerekkel csak évek múlva érik el a kitűzött céljaikat, - változtattak, más eszközökhöz nyúltak. Azokat a személyeket, akikről tudták, - hogy nem TSZ barátok, különböző ürüggyel több esetben is a rendőrségre idézték, (volt úgy, hogy 23 órára) elbeszélgetésre és azt az alkalmat keresték, hogy miképpen tudnák a becítáltat megtörni. Céljaik elérése érdekében a művészetet is igénybe vették.

1955. szeptember hónap első napjainak egyikén fővárosi művészeket hívtak meg, akik a gépállomás egyik gépszínében a TSZ szervezéssel kapcsolatos jeleneteket adtak elő. A művészek négyen voltak, Csákányi László, Máthé Jolán, Balogh Erzs, - a negyedik művész nevére már nem emlékszem. Máthé Jolán aki kiváló népdal énekes volt, nagyon szépen énekelt, hogy „Sokat arattam a nyáron, keveset aludtam ágyon” a közönség többször is visszatapsolta. Volt egy jelenet melyben Csákányi László volt a főszereplő, lényege azt volt, hogy a községben megalakult az „Új Élet MTSZ” (a káldi is az lett) és őt választották meg brigádvezetőnek. Kioktatta a családtagokat, hogy mások előtt ezentúl nem Aptyok meg Idesapám, - hanem „Brigádvezető elvtárs” legyen a megszólítás. Egy másik jelenetben szintén Csákányi László volt a főszereplő, - egy kulák családot alakítottak, témájuk az volt, - hogy nem adnak be minden gabonájukat, hanem eldugják. A sok találgatás után Csákányi László azt mondta, hogy ha egy normális embernek az esze egy q-ra tehető, - akkor a kuláknak másfél-mázsányi van, - amit dalban is megformált: „Itt van búza másfél mázsa, vigyük gyorsan a padlásra, mert nem kútvíz van a fejemben, eszem van vagy másfél mázsa.” Voltak még ezenfelül más jelentek is. A művészek eltávoztak, két hét szünet következett, majd minden képzeletet felülmúlva elkezdődött a TSZ szervezés. Ebben már nem Thália papjai játszották a főszerepet, hanem az ÁVH tagjai és a rendőrök. A szervezők nagyon jól tudták, hogy Káldon fizikai kényszer nélkül nem tudják a TSZ-t megszervezni, a párttagok pedig gyávaságból nem merték a belépési nyilatkozatot aláírni, mert olyan hírek kaptak szárnyra, hogy akik a belépési nyilatkozatot először aláírják, - azokat agyonütik. Hét nap eltelte után, más lett a lakosság véleménye. 1955. szeptember 17-én „Idézés bűntügyben” című iratot hozott a hivatalsegéd, amiben az állt, aznap 21⁰⁰ órára a tanácsi épületben jelenjek meg. Rajtam kívül még ilyen értelmű idézést kaptak tizenöten. Volt csendőrök, továbbbszolgáló és hivatásos katonák, zsíros parasztnak csúfolt gazdálkodók és Tivadar Mihály jugoszláv állampolgár. Nekünk szánták az első ütések, de mi ettől megkíméltük őket, mert néhány szóváltás után aláírtuk a belépési nyilatkozatot. Másik nap megszállták a községet az agitálók, nagyon sokan voltak, akik helyi idegenvezetőkkel felkeresték a gazdálkodó családokat és kérték őket, hogy lépjenek be a TSZ-be. Aki a belépési nyilatkozatot nem írta alá, annak iratait az agitáló csoportból egy tag visszavitte a tanácsi hivatalba, ahonnan azonnal rendőrségi kocsival mentek érte, és mint gyanús egyént őrizetbe vették, és bevitték a tanácsra. A bevitték többsége azonnal aláírta a belépési nyilatkozatot, aki pedig kötekedett azt sűrített Marxizmussal bírták rá az aláírásra. A szervezés három nap alatt befejeződött, a TSZ 1955. szeptember 24-én hivatalosan megalakult, mint „Új Élet” MTSZ.

A közgyűlés az alábbiakat választotta vezetőnek.

Elnök:	Balogh Antal
Agronómus:	Kondics Gyula
Brigádvezető:	Borsi László
	Poloczki József
	Toldi Endre
Raktáros:	Sebestyén Lajos
Könyvelő:	Horváth György

Gyorsan elkészült az Új Élet MTSZ földkönyve, a tagok 1712 kh területtel léptek be, mely területet a Pöröstől a köcski homokgödörig 7 km hosszúságban tagosítottak le. A községhatár déli része a lánci majorral együtt, ugyancsak az északi része Szitamajorral együtt az Állami Gazdaság tulajdona lett. Mielőtt Káldon az MTSZ megalakult volna, a Gércei Vöröscsillag MTSZ a Józsefmajori 50 férőhelyes istállót bontotta le és vitte el, -a Kultúrház udvarán volt szintén 50 férőhelyes istálló pedig a Sárvári Kossuth MTSZ szedte széjjel és vitt el. 1950-55 közötti időben olyan állapotok uralkodtak, hogy amelyik községben nem alakult MTSZ, onnan a Járási Pártbizottság engedélyével, a volt nagyüzemi istállókát elvihették, ha szükségük volt rá. Az Új Élet MTSZ-nek maradt; Sós majorban 50 férőhelyes, Farkas majorban 30 férőhelyes, a Kultúrház helyén volt 50 férőhelyes összesen: 130 db szarvasmarha részére istálló. A Vitézteleki istállóban és egyéb épületben 30 db anyakocát lehetett elhelyezni. A lovak és a csikók, továbbá a szarvasmarha állomány kisebb része egyéni házaknál voltak elhelyezve. Az MTSZ állatállománya 1956 nyarán 150 db számos állatot tett ki, legalább 400 db számosállatnyi állományra lett volna szükség. A meglévő állomány is selejt volt, mert mindenki a rosszabbat adta a közösbe. A késői szervezés miatt az őszi kalászosok vetése is megkésett, gyenge lett a termés, a tavasziak valamit pótoltak, mert azokra jó idő járt. Elkezdődött az adósság halmozás. A TSZ-nek 1955-56 telén még nem volt szemes és szálastakarmánya, - de mert az valakinek érdekében állt, a gyakorlati gazdák tiltakozás ellenére a leltárba vett közös állatállományt télvíz idején összevonták, aminek május elején lett volna az ideje. Kukoricát, szénát kellett vásárolni, ez utóbbit Körmen vidékéről hordták, ami a nagy távolság miatt a költségeket fokozta. Venni kellett 30 db kocastüldőt, lóhere, bíbor, szapuka és szarvaskerep vetőmagot, - a gépállomás által végzett munkák bérét is fizetni kellett, és még sok egyéb járulékos költség is volt. Mindenre kölcsön lett felvéve, amit kamatostól kellett visszafizetni. A bajok tornyosultak, a hullámok a fejünk felett csaptak össze. Előzetes számítások szerint, ha a TSZ szét nem hullik, 17 Ft-ot lehetett volna osztani egy munkaegységre. A fogatosok 500, az állatgondozók 450, a növénytermelésben dolgozók 200 munkaegységet tudtak teljesíteni. Ennyiből megélni nem lehet, a tagság elkeseredett volt, amikor a rádióban bementék, hogy Budapesten kitört a forradalom, a TSZ széthullott. Az adósságra fedezetet kellett keresni, (azon is meg kellett osztani) és újra kezdődött a földrendezés. Voltak, akik már nem kezdtek el egyéniként gazdálkodni, beléptek az Állami Gazdaságba. A volt TSZ tagság nagyobb része még 3 évig egyénileg gazdálkodott, - majd amikor 1959 őszén és telén újból kezdték a TSZ-t szervezni, néhány család kivételével az Állami Gazdaságnak adta bérbe a földjét. Káldon nem lett Termelőszövetkezet.

Az 1956-os forradalom

Káldon a forradalmi hangulatot, a gépállomás traktorosai keltették. Pótkocsikon állva összeölelkezve, járták az utcákat és skandálták; Üresek a vagonok, menjenek az oroszok! A gépállomáson Munkás Tanácsot, a községben Nemzeti Tanácsot választottak és leváltották a rendőrőrs parancsnokot.

Vezetőknek választottak:

Nemzeti Tanács Elnök:

Munkás Tanács Elnök:

Rendőrőrs parancsnok:

Szabó Pál

Kocsis Miklós

Farkas Károly

A forradalom ügye elbukott, Szabó Pált nagyon megverték, Kocsis Miklóst 6 hónapi börtönre ítélték, Farkas Károlyt pedig 6 hónapra internálták. Horváth Lajos erdész, aki a gyűlést összehívta 3 hónapi börtönbüntetést kapott.

Kultúrház építés

Községünkben a kultúrház egy lebontott istálló helyére, 1958-1959-ben épült. Az építési költségek 650 000. Ft-ra rúgtak, mely összeg 390.000 Ft állami támogatásból, 110.000 Ft községfejlesztésből, és 150.000 Ft társadalmi munkából tevődött össze. Átadására 1959. november 7-én került sor.

Új iskola és politechnikai műhely építése

A Rákóczi Ferenc utcában lévő új iskola 1960-61-ben épült. Építése 1.764.000 Ft-ba került, melyhez az állam 1.600.000 Ft-tal járult hozzá, 92.800.- Ft, községfejlesztésből, 71.200 Ft társadalmi munkából adódott. 1961-ben már az új iskolában is folyt a tanítás. A régi iskolaépületeket is tatarozták.

A politechnikai műhelyt 1968-ban az iskolaév kezdetén adták át rendeltetésének, melynek építése 380.000 Ft-ba került. Az állam ehhez 140.000 Ft-tal járult hozzá, községfejlesztésből 220.000 Ft, társadalmi munkából 20.000 Ft jött össze, illetve állt rendelkezésre.

Egyéb építkezések

1962-64-ben 50 férőhelyes óvoda, 1965-ben ravatalozó, 1966-ban tűzoltószertár, 1968-69-ben járdásítás, 1969-ben buszváró és segélykérő telefon. Öregek Napközi Otthona 1972-ben szeptember 8-án lett kialakítva a volt Ág. Ev. iskolából.

Egyéb feljegyzések

1974. június 13-án Losonczi Pál köztársasági elnök Káldon járt BDKT. P-5. Káldi általános iskolát, illetve nevelőtestületet 1973. május 15-én egy szovjet delegáció az OSZSZK Művelődésügyi Miniszterhelyettese Szuszlov vezetésével meglátogatta.

Eltűnt tócsák

Községünkben régen voltak vízgyűjtő helyek, amiket a nép tócsának nevezett. Ezeknek a vízgyűjtőhelyeknek tűzrendészeti szempontból volt jelentősége. Amikor a lakóházak és gazdasági épületek részben fából épültek és zsuppszalmával voltak fedve, televoltak az udvarok éghető anyaggal (széna, szalma, fa) a döntöttgyepük is tűzvezetők voltak, tűz esetére nagyon sok vízre volt szükség az oltáshoz. Tűz pedig nagyon sokszor volt.

Ezek a tócsák voltak a víziszárnyasok fürdőhelyei, amikor kiszáradtak akkor mélyítették őket.

Ilyenek voltak: Mester tócsa, Kukor tócsa, Csányi tócsa, Zsidóközi tócsa, Gyöpszeri vagy Cigány tócsa, Alsókáldi vagy kuntócsa, Szénégetőlapi tócsa, Kövecseskúti tócsa. Legnagyobb volt és legtöbb vizet tartott a Kövecseskúti tócsa, mert azt a Folyás patakából föl lehetett tölteni. Kisebb tócsa több udvaron is volt. Ezekre már nincs szükség, föltöltéssel lassan eltűnnek, csak mi idősebbek tudjuk hogy hol is voltak.

Vezetékes víz, és vezetékes gáz bevezetése

A lakosság jó ivóvízzel való ellátása a Törpevízmű létesítésével oldódott meg. 1978-79-ben épült, 17.000.000 Ft-ba került, melyből a nagyüzemek által fizetett összeget és a különböző szervektől kapott támogatást leszámítva, egy családra (ill. érdekeltségre) 13.800 Ft esett. Ezt az összeget 8 év alatt, nyolc egyenlő részletben kellett befizetni, ami 1985-ben járt le. A mélyfúrású kutak és a vízmű, a volt vasútállomási épületben és közvetlen környékén lett kiépítve. A kutak vízben gazdagok, a szomszéd községeket is innen látják el.

A földgáz 1988-ban lett a községbe bevezetve. Kezdetben egy érdekeltség után a hálózatba (gerincbe) 32.000 Ft-ot kellett befizetni, ez az összeg az idő haladtával állandóan emelkedik. A gázelosztó a községtől nyugati irányban kb. 1,5 km távolságra van, az úgynevezett Mukiföldön.

Káldi népszokások voltak

Lucázás, december 13-án reggel,

Lucaszék készítés kezdete, december 13-án este

Karácsony köszöntése, december 24-én este énekkel, 25-én reggel verssel,

István köszöntése, december 25-én este énekkel,

János köszöntése, december 26-án este énekkel,

Regölés, december 27., 28., 29., 30-án este énekkel,

Új év köszöntése, december 31-én este énekkel, reggel verssel,

Három királyjárás, január 5-én este énekkel,

Korbácsolás, aprószentek napján reggel,
Törek és pelyvaszórás, húshagyó kedden este,
Időjárás figyelés, december 13-25-ig,
Házi batyusbálozás, farsangon,
Szüreti mulatság előtti felvonulás,
Arató-, cséplő és favágó áldomás.

Még élő népszokások.:

Betlehemezés, (Ádventben),
Húsvétkor tojásfestés, ajándékozás,
Húsvétkor locsolás, már nem vízzel, kölnivel,
Májusfa állítás április 30-án este, kivevése május 31-én este.

Részletezés:

Luca: december 13. Luca napjához sok babona fűződik.

Lucázás: 6-12 éve fiúk, egy nagy marék szalmával járták a házakat, - Szabad e Lucázni kiáltással kértek bebocsátást. Ha a válasz elutasító volt, akkor azt kiabálták, hogy: egy csibéjük legyen az is vak legyen. Ha igenlő volt a válasz, akkor bementek a konyhába, letérdepeltek és a szalmát maguk előtt tépték, - rázták, míg közben mondogatták a jókívánságokat. A Lucamondóka első, utána minden második sora így hangzott: luca luca kitty-kotty, ma van luca napja.

Annyi csibéjük legyen, mint az égen a csillag

Annyi tojásuk legyen, mint a földön a kövécs

Annyi pénzük legyen, mint a búzapelyva

Akkora hízójuk legyen, mint a falu bikája

Annyi kolbászuk legyen, hogy kertet lehessen vele fonni

Olyan sonkáik legyenek, hogy kertet lehessen vele támogatni

Akkora szalonnájuk legyen, mint mestergerenda

Kentek lányának akkora csöcsei legyenek mint a bugyogókorsó.

Még egy két badarság. A szalmából tettek a tyúkólba, hogy a tyúkok egészségesek és jó tojók legyenek. A lucázó gyerekek pénzt, diót, almát, vagy aszalt szilvát kaptak ajándékba. Luca napján tilos volt a ruhafoltozás, vagy tűnek és cérnának bármilyen módon való alkalmazása.

Lucaszék készítés kezdete: 13-án éjjel, 13 db fából összetákolt kis méretű szék. A babonás hiedelem szerint, egy félre eső helyen arra felállva az „Éjféli misére” menő és jövő boszorkányokat fel lehet ismerni. (Mindig az öregasszonyok között keresték.) Káldon az első világháború idején dívott ez a babona, a háborút okozó boszorkányt keresték. Sikertelenségüket mindig megmagyarázták. Pl.: a Józsi (Fülöp József) igen simára gyalulta a darabokat, nem szabad annak olyan simának lenni. Vagy, -a főboszorkány sejtette, hogy figyelik és nem mentek el a misére.

Luca napján kezdődő időjárás figyelés: Luca napjától karácsonyig 12 nap van. A napok időjárását sorban, a következő év hónapjaira vonatkoztatják. Karácsony, István, János, Új év és vízkereszt énekekkel való köszöntése, karácsonyi légkörben zajlottak le, a naphoz illesztett szöveg éneklésével. A köszöntők ajándékot kaptak.

Regölés: karácsony és új év közötti időben a legények csapatba verődve felkeresték azokat a házakat, ahol házasodni való legény, vagy férjnek való leány lakott és énekkel ajánlottak egy legényt, egy leánynak. Akkor volt szép ez az eset, - ha olyan ifjakat regöltek egymásnak, - akik kedvelték egymást.

A regölő csapat felszerelése a következőkből állott: egy két köcsögduda, kettő-három kb. 5 cm átmérőjű 1, 2 m hosszú dorongocska, hogy nagyobb legyen a hatás – énekelés közben a dudákat ütemre szólatták, - a dorongocskákkal pedig a tornác földjét zuhálták. Káldon a regölés szövege –bár egy kicsit furcsán, - de a következőképpen szólt.

Amoda keletkezik egy sebes folyóvíz
Melyet körüláll a csodaféle szarvas
Csodaféle szarvasnak ezer ága-boga
Ezer mise gyertya
Gyulladva gyulladjék-aludva aludjék
Ej regű rejtem neked ejtem.

Itt is mondanának egy szép leányt
Kinek neve volna Nagy Rózsai volna
Ej regű rejtem-neked ejtem.
Ott is mondanának egy szép legényt
Kinek neve volna-Kis Jóska volna
Ej regű rejtem neked ejtem.

Összecsöndörödjének-összecsöndörödjének
Mint a kutya-farka-még annál is jobban
Mint a macska-farka
Ej regű rejtem, neked ejtem.

Áldjon az Úristen ennek a gazdának
Egy hold földön száz kereszt búzát
Ez a hold réten száz szekér szénát
Ej regű rejtem, neked ejtem.

Regöljük a gazdát vele az asszonyát
Ej regű rejtem, neked ejtem.

/Neked adom, - neked ajánlom, -
Vagy hagyom/

Köszöntő:

Megsült a kismalac érezzük a szagát, szeretnénk, ha az elejével kinyújtának a hátulját.
Adjon Isten bort, búzát, barackot, kurtafarkú malacot, szekerünkbe kereket, - csutoránkba feneket, had ihassunk eleget.

Dicsértessék a Jézus Krisztus!

Korbácsolás

Aprószentek napjának reggelén, - egy vesszőből font korbáccsal ütögették a megköszöntötteket, hogy kellésük ne legyen az új esztendőben. Közben mondogatták, hogy kelléses ne legyen az új esztendőben, - kelléses- friss jó egészséges, ha vízért kűnnek borért menj, - ha borért kűnnek vízért menj, - kellésed ne legyen az új esztendőben. Ha utcának küldenek kert felől menj, - ha kert felől küldenek utcának menj, - kellésed ne legyen az új esztendőben.

(Ez egy olyan szöveges mondóka, mintha arra kérnénk a megköszöntöttet, hogy ne fogadjon szót.)

Törekszórás

Nem kaptak ajándékot, de annál több szidást a törekszórók. Ez esetben nem a jókívánság, inkább a gúny jutott kifejezésre. Húshagyó kedden este, - olyan házak elé, melyekben idősebb legény –vagy leány lakott (öreglegény, öregleány), a járdát beszórták törekkel és pelyvával. Ha a föld nem volt fagyos, sáros volt, - a beletaposott törekcsomók még májusban is ott voltak. A ház lakói mérgelődtek és szegyenkeztek miatta. (Ilyen esetből harag is származott.)

Házi batyusbálozás

Farsang idején egy közös érdeklődési körbe tartozó fiatal csoport (20-25 fő) szervezte, mint zárkörű mulatságot. A legények száma több volt a leányokénál, hogy az utóbbiak mindig táncban lehessenek. Béreltek egy szobát, (régén mindig volt lakatlan szoba a faluban) asztalokat, székeket hordtak össze, szerényen feldíszítették, közösen bort, tömény szeszt, édes italt vásároltak, - zenészeket fogadtak. Az eddig felsoroltakat a legények állták. A leányok kosárba, batyuba csomagolva vitték az ennivalót. Kenyeret, sonkát, kolbászt, szalonnát, kalácsot, tormát és egyéb süteményt. Ennek a rendezvénynek azért batyusbál volt a megnevezése, mert régén, - minden háznál volt egy asztalterítőhöz hasonló tiszta vászonruha, amiben az ételt, - még a mezőn dolgozóknak is abban vitték. Az ilyen bálokon a szülők is ott voltak.

Szüreti mulatság előtti felvonulás

Ennek az ünnepnek is nevezhető rendezvénynek legjobb értője és leglelkesebb szervezője a két háború közötti időben, - Nagy Antal Árpád volt: (Szőlősiné Nagy Teréz édesapja.)

A felvonuló stáb, -a jelenlegi Árpád utca végén (Celli utca) gyülekezett. Az élen 6-8. magyar ruhás lovas, - köztük egy szürke- a hírnök, - egy lovakkal vontatott társzekéren, - állványokon szőlő. Mellette jobbról-balról 3-3 jágerruhába öltözött lány, vállukon vadászpuskával. Egy társzekéren kovácsok pengették az üllőt. Egy társzekéren szabók és cipészek – teljes műhely felszereléssel. Egy társzekéren korcsmai söntésutánzat. Egy társzekéren szüreti munkákat végeztek, szőlőt daráltak és préseltek. A magyar ruhába öltözött bírót és bírónét, - egy hosszú nagy szekéren ülve 4 felbokrétaozott szilajökör húzta. Szőlőpásztor, strázsa, kéményseprők, drótostót, vándorcigány, szekeres cigányok, bohócok élethű ruházatban, - kellékekkel felszerelve –képviselve voltak.

A stáb egyik legfontosabb figurája, a kisbíró volt, aki az előre megírt humoros, - kétértelmű szöveget, mint „Hirdetményt” dobpergetés után felolvasta.

Az útvonal Árpád utca – Mária utca – József Attila utca, majd a Berzsenyi Dániel utca és a jelenlegi Takarékszövetkezet helyén volt egy korcsma, - annak az udvara, ahol a felvonulók táncával ért véget. Utána kimosakodtak, és reggelig mulattak.

Hogy miért lehetett Káldon ilyen szüreti mulatság előtti felvonulást rendezni? Mert itt volt Szitamajorban a ménes, hátaslovak nyergekkel, Maróthyéknak Józsefmajorban szép szilajökreik voltak, - szekerekkel együtt és volt egy szervező, akit mi csak Duci bácsiként említettünk, mert nagyon kövér volt. Mint nyugállományú MÁV állomásfőnök anyagiakkal is hozzájárult a rendezéshez.

Arató-, cséplő és favágó áldomás

Ezek a munkák kampányjellegűek voltak, évenként ismétlődtek, amit az abban résztvevők áldomással ünnepeltek. Amolyan kis családi mulatság volt, evés, ivás, zene, tánc. (Most zártkörű mulatságnak mondanánk.)

Elhalt, eltűnt nevek

A „Népvándorlás kora” már régen elmúlt, de a társadalomban a mozgás most is szemmel látható. Községünkben az utóbbi 200 esztendőben az alábbi családnevek szűntek meg. Férfi ágon kihalt, vagy elköltözött.

Armpruszter

Arnóczy

Agyagos

Asbóth

Adellmann

Andeller

Angler

Ágoston

Ábrahám

Bukovecz

Bátorics

Baráth

Berger

Barkovics

Bors

Brügner

Bayer

Bauer

Benedek

Bükfa

Barasics

Benke

Böröndy

Bertók

Bösze

Bakonyi

Baksa

Balázs

Balikó

Borza

Biczó

Bürös

Barasi

Czenc

Csányi

Csigó

Csillag

Cserép

Csákó

Cseh

Csehpicska

Desics

Deutsch

Dugmonics

Dervalics

Domonkos

Dormán

Dankovics

Drágovics

Doroszi

Dávid

Eszes

Erdős

Erdélyi

Ecker

Fonyó

Fónyi

Fóth

Fejes

Fischer

Fekete

Fűzfa

Foki

Fessler

Fiók

Föch

Godecz

Góda

Geiz
Gleichweith
Gajdor
Garabon
Gaál
Gálos
Gerencsér
Gichy
Gömbös
Héma
Héra
Házi
Hettlinger
Holpert
Herceg
Hajnal
Humli
Iván
Inzsöl
Illa
Ipsics
Jónás
Jankovics
Jánosa
Kondics
Krausz
Kopernitzky
Kerpen
Kohn
Koronkai
Kracker
Krucli
Király
Kapocsy
Kopácsy
Karai
Kormos
Kasza
Kövér
Kerschbaum
Kerschbaum-mayer
Kottzmann
Károlyi
Karcsay
Kálmán
Kecena
Korc
Köcski
Koborzán
Kozma

Kiricsi
Lendvai
Lipics
Leofler
Lapicz
Mörk
Mándli
Makk
Meretei
Maróthy
Mészöly
Mácz
Metz
Méder
Markó
Makkos
Módos
Muharos
Mális
Masáth
Mayerhoffer
Maizburger
Sobor
Sári
Sáska
Scheiber
Savanyó
Slapsi
Svendor
Spandrasics
Spriger
Sider
Sulyok
Spiller
Schvarz
Sikos
Spádi
Stekovics
Subosics
Sipos
Saller
Szalay
Szanati
Szente
Szentkirályi
Szücs
Szabadi
Szekér
Oxenhoffer
Orbán

Odonics
Óze
Urbán
Papp
Polyák
Ponyhart
Perendi
Popolics
Pernyák
Perger
Pittinger
Praxmáier
Polgár
Peitli
Parapatics
Poór
Pesti
Phordán
Prakab
Róth
Rakonczay
Radányi
Rajki
Rohrel
Remete
Reizmüller
Rechnitzer
Ráconpech
Richter
Recsetár
Tungli
Tendli
Tápi
Tausz
Tüskési
Tiszaer
Tomsics
Wéber
Wolf
Virágh
Veláncsics
Velladics

Winkler
Wágner
Veilinger
Skultéti
Hegyi
Saródi
Bajmóczy
Schmidéliusz
Babos
Csupor
Hajmási
Mihalovics
Doma
Herrmann
Laski
Dósa
Puskár
Sártori
Pócza
Vágvölgyi
Poller
Sziva
Márcis
Tasnádi
Jakab
Petz
Radnay
Báger
Polgár
Weisz
Flech
Zábráki
Kukor
Jobbágyi
Toppos
Porpáci
Prépost
Flider
Pados
Keresztes

Kárpótlás, földárverések

A Vas Megyei Kárrendezési Hivatal a helyi érdekegyeztető fórum határozata alapján az 1991. évi XXV. számú és az 1992. évi II. számú kárpótlási törvény értelmében, a sárvári Állami Gazdaságot Káld község területén $791 \text{ ha } 4743 \text{ m}^2 = 11.338,02 \text{ AK}$ értékű, árverésen eladható földingatlan elkülönítésére kötelezte. Az árveréseken eladásra került $788 \text{ ha } 1445 \text{ m}^2 = 11.277,22 \text{ AK}$ értékű ingatlan, megmaradt $3 \text{ ha } 3298 \text{ m}^2 = 60,80 \text{ AK}$ értékben, ami az ÁPV RT. tulajdonába került. Az árverésen befolyt vételár: 6.580.000 Ft lett.

Az Állami Erdőgazdaság területéből árverezésre került $3 \text{ ha } 9719 \text{ m}^2 = 36,11 \text{ AK}$ értékben. Bevétel 135.000 Ft.

Községünk lakossága a kárpótlási igényét két nagy hullámban nyújtotta be a Kárrendezési Hivatalba. Félrevezették a népet, többen is azt hangoztatták, hogy az 1945-ben kapott földért nem jár kárpótlás. Ez országos jelenség volt, és sokan elmulasztották a kitűzött határidő betartását. A kormányzat újabb határidőt tűzött ki, - de a második turnusba benyújtott kérelmekre, „Földalap kijelölésére” már nem volt lehetőség. Az árveréseken eladásra kerülő földek nagyobb részét nem káldi lakosok, - vidékiek vették meg. Harminc káldi család vásárolt földet. Sokan a kapott jegyet adták el.

Kertészet, Kertbarát Kör

A kertészet a mezőgazdaságnak olyan ága volt, ahol a munkaigényes feltett növényeket, - kerítéssel védett területen termesztették. Innen ered a „Kertészeti növények” elnevezés. Beletartozott az összes zöldségféle, a szőlő, gyümölcs, régebben a burgonya és a dinnye, továbbá a dísnövények termesztése.

A mezőgazdaság többszöri átszervezésével, az utcák, - házak és udvarok képe is megváltozott. Ha visszagondolok a 70 esztendővel ezelőtti időre, - a következő kép tárult elém; az utcákon mindenütt a baromfiak kaparásztak, a tócsák vizein ludak és kacsák úszkáltak. Szinte minden háznál volt szarvasmarha és sertés. Nagyobb részük napirenden a legelőre járt, elhajtásukkor és hazatérésük alkalmával az udvarokat és az utcákat úgy bepiszkították, hogy örökös gond volt a takarítás. A sok más egyéb munka miatt ez sokszor elmaradt, és az utcán heverő trágya csalétekként várta a tyúkokat. A bomlásnak indult trágyát, - mely a különböző férgek telepévé vált, - az esővíz a tócsákba hordta, ami a víziszárnyasok pecsenyéje lett. Akkor is volt szabályrendelet, ami ezt tiltotta, de a szokásjog erősebbnek bizonyult, mert a gazdasági érdekek akkor ezt így kívánták. Az udvarok nagyobb részét a szalma, szalastakarmányok és a trágya foglalta el. Megváltoztak a gazdálkodási feltételek, a termények és az állatállomány, - továbbá a trágya zömmel a községen kívülre került. A gazdasági udvarrészek felszabadultak, a kisebb baromfiállomány is elfér egy kerítésben.

Most már sem az udvaron, - de főképp az utcán nem kóborolnak.

Az említett változtatások a kertészet javára billentették a területeket. Ha valaki régen a háza elé akác, - vagy hársfát ültetett, azt karókkal védte, - de még úgy is háromszor kellett újraültetni, hogy végre fa legyen ott. A káldi utcák puszták, - sivarak voltak, fában és virágban szegények. Még ma sem tartunk ott, hogy bemutatót rendezzünk, de már láthatóak az elért eredmények. Gyümölcsfák, díszfák, - cserjék és sokféle lágyszárú

növény díszíti az utcákat. A parkosítás állandóan folyik. Sok háznál az udvar első része is parkosítva van és a lakásokba is több élő és vágott virág kerül.

Konyhakert, - amit Káldon kiskertnek neveztek -, régen is volt minden háznál, illetve udvaron, de most nagyobb terület jut erre a célra is a ház körül. A kiskertekben természetették a nyári fogyasztású zöldségféléket, a télirevalót pedig a répa földön. A kiskertek 100-200 m² nagyságúak voltak. A telkek hátsó részére sok család szőlőt és gyümölcsfákat telepített. A zártkertekben is sokan bírnak földingatlanlannal, ahol elsősorban szőlőt és gyümölcsöt termelnek, akinek a háznál kisebb a telke: az burgonyát és zöldségféléket is. A szőlőtelepítések esetében már a nemes eurázsiai fajtákat ültetik, folyamatban van az amerikai direkt termők leváltása. Terjedőben van a typosalanyon álló gyümölcsfák telepítése a különböző faalakok kiképzése. Az új telepítésű szőlők kordon művelésűek lesznek. A fólia alatti zöldségfajtatás is közkedvelt lett. Az új művelési formákhoz szakértelem is kell, amit nem mindenkinek volt módja megtanulni. Káldon erre is megvan a lehetőség a „Kertbarátkör” által tartott foglalkozások keretében.

A Kertbarát Kör alakulása

A káldi Kertbarát Kör id. Kovács László gyakorlati foglalkozás szakos tanár kezdeményezésére, 1969-ben alakult. Ez a közösség a Gazdakör betiltása után egy úrt töltött be, nyíltan lehetett beszélni a mezőgazdaság, - ezen belül a kertészetet érintő problémákról. Kovács László, aki maga is gyakorló kertész, szakmai tudásával és pedagógiai képesítésével állandóan tájékoztatja a kör tagjait a soron következő teendőkről. Tanulmányi kirándulásokat szerveznek, ami egyéb kultúrával is kapcsolatos, és egymás kertjét látogatva mérik össze szakmai hozzáértésüket, tudásukat. Terményeikkel részt vettek országos, területi és megyei kiállításokon, mindenütt dicsérő elismerésben részesültek. Őszi időben idehaza is tartanak termény- és termékbemutatót, mindig szolgálnak meglepetéssel, - valami újjal, - kiállított termelvényeik azt igazolják, hogy Káldon a „Kertészeti Kultúra” iránt fokozódik az érdeklődés.

Községünk díszpolgárai

NÉMETH ISTVÁN
kálldi származású svájci lakos

NÉMETH MIHÁLY
kálldi származású szobrász

Sport

Hazánkban a régi időkben csak az urak és a katonák sportoltak. Számukra adva volt minden lehetőség: hely, idő és eszközök. (Lovagi torna, vívás, lóverseny, tenisz, vadászat, solymászat és íjászat.) A XIX. században, amikor már nagyobb versenyeket rendeztek, alkalmazottként a köznép köréből is bevontak rátermett embereket, főleg a lovassportba. A XX. században a görögöket utánozva, egyre távolabbra nyílt a lehetőség kapuja a köznép előtt, hogy sportolhasson és a versenyeken részt vegyen.

Káldon az 1930 előtti időben a következő sportszerű játékok voltak: bilickézés, gólyázás, gombozás (skercezés), hatos-futos, tekézés (kuglizás). Ez utóbbit most is kedvelik az emberek és sokan úzik. Nálunk a futball és az atlétikai ágak szabályainak megismerése, tanulása és gyakorlása, az 1924-ben alakult „Levente intézmény” kötelékében kezdődött, és az 1945-ben történt betiltásáig szervezte a bemutatókat és versenyeket.

A sportpálya, ami egyben Levente gyakorlótér is volt, kezdettől fogva a jelenlegi helyén, a Zsibagyöpnön van. A gyakorló lőtér kezdetben a régi homokbánya fenekén volt, majd átkerült a kecskelegelő északi szélére.

Az 1945 utáni időben a politikai pártok, szakszervezetek, az Úttörő Szövetség, a KISZ és az MHSZ, majd az általános iskola lettek a sport ügyek gazdái. Jelenleg pedig a Községi Sport Kör.

Az öltöző építését, mely még nem fejeződött be, az Ifjúsági és Sport Minisztérium és Németh István svájci állampolgár, községünk díszpolgára és a Községi Önkormányzat támogatja. A szabadidő központban lévő kispálya építésének költségeihez Németh István nagy összeggel járult hozzá, és a jelenlegi futballcsapatot is megajándékozta felszereléssel (cipő, mez, labda). Itt említem meg, hogy Németh István már hosszú éveken át segíti a rászoruló gyermekek beiskolázását.

Élsportolók voltak, akik bajnoki címet is szereztek: Tóth Miklós, id. Komáromi László, Bokor Géza, Bokor János, Szele Péter, Szele Géza, ifj. Tanai Imre és ifj. Balogh István.

Szakvezetők voltak hosszabb ideig: Mácz Ákos gyógyszerész és Kecskés István pedagógus. A lövészetet oktatta és vezette ifj. Fehér József. A futballcsapat edzője Kardos István.

Lovaglás – lovassport

Káldon 1900-1945-ig, majd 1952-1968-ig - szitamajori telephellyel – nemzetközileg is elismert ménes volt. Az ott dolgozó emberek foglalkozásuknál fogva tudtak lovagolni. Versenyeken részt vettek: Rabi Ernő, Szabó András, Szabó Géza, Szabó Zoltán, Szabó Károly, ifj. Őze József, Gombich Zoltán és Horváth Lajos.

Vöröskereszt

Káldon a Vöröskereszt helyi szervezete az I. világháború idején bontogatta szárnyait. Tevékenységük az egészségügyi szolgálat támogatása mellett a harctéren lévő katonák szeretetsomaggal való ellátására összpontosult. (Élelmiszer, meleg alsóruha, hósapka és kesztyű.) Minden családnál kötöttek és varrtak, főleg ott, ahonnan valaki a harctéren volt. A háborúból élve hazatértek hosszú ideig büszkén viselték az itthonról kapott hósapkát és kesztyűt.

Kik voltak akkor Vöröskeresztes aktivisták?

- Eszes Mária, tanítónő
- Fekete Jánosné, később mint Komáromi Rezsóné
- Komáromi Malvin, később mint Nagy Antal Árpádné
- Kerschbaummayr Ernőné
- Szabó Mária
- Löffler Mária

Az I. világháború végén és közvetlen utána több segélyszervezet is alakult, melyek politikai alapon működtek.

1920-1938 közötti időben a Vöröskereszt helyi szervezetét a körorvos, a titkár, a szülésznő majd a védőnő képviselték.

1938-ban elkezdődött a II. világháború, mely a Vöröskereszt helyi szervezeteit is egyre nagyobb feladat elé állította. A gondok napról napra szaporodtak, kezdve az elsősegélynyújtáson, a véradás szervezésén át, a rászorulóknak fizikai és anyagi támogatásáig, az egészségügyi tanfolyamok és előadások szervezéséig. Az idő haladtával a vöröskeresztesekre egyre több feladat hárult, több aktivistára lett szükség.

1960-1992 közötti időben 154 tagot számláltak, mely az elhalálozások és kilépések következtében állandóan változott. 1992. január 20-án 93 volt a helyi szervezet létszáma, ami 1999-re 46 főre csökkent.

Jelenlegi vezetőség:

Elnök:	Felszeghi Nemes Éva
Titkár:	Kiss Gáborné
Gazdasági felelős:	Bokor Gézáne
Véradó szervező:	Szőke Ildikó
Számellenőr:	Lábos Jánosné

Elnökök voltak:

Dr. Kiss Rezső, Dr. Gerbert Ottó, Dr. Radnay Endre, Dr. Lakner László, Dr. Dósa András, Dr. Fülöp Dezső

Titkárok voltak:

Eszes Mária, Pásthly Júlia, Balogh Józsefné, Kupi Tiborné, Kecskés Istvánné

Kitüntetett aktivisták voltak (oklevél):

Boda Sándorné, Németh Jánosné, Magyar Ferencné, Németh Ernőné, Szilasi Józsefné, Borsi Lajosné, Gőcze Frigyesné, Németh Sándorné, Samu Mihályné, Molnár Gézáne, Kecskés Istvánné, Németh Istvánné

Kitüntetések:

Két esetben is elnyertük a „Megye legjobb véradó községe” kitüntető serleget.

Oklevél:

Káld község véréadóí részére. A Magyar Vöröskereszt Országos Vezetősége és az Országos Haematológiai és Vértranszfúziós Intézet elismerését és köszönetét fejezi ki a "Véréadómozgalomban" folyamatosan elért kiemelkedő teljesítményükért.
1985. április

Arany:

A Magyar Vöröskereszt Országos Vezetősége, Káld községi Vöröskereszt Alapszervezet kiemelkedő vöröskeresztes munkájának elismeréséül a "Vöröskeresztes munkáért" kitüntetés arany fokozatát adományozta.
Budapest, 1980. május 8.

Kecskés Istvánné	1975. április 15. Kiváló véréadó szervező 1984. május 8. Vöröskeresztes munkáért ezüst fokozat 1989. május 8. Vöröskeresztes munkáért arany fokozat kitüntetésben részesült.
Kiss Gáborné	1997. május 8. Vöröskeresztes munkáért bronz fokozat kitüntetésben részesült.

Faluház